

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА



МАТЕРІАЛИ

II ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

“РИНКОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ
ЕКОНОМІКИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ,
ПЕРСПЕКТИВИ”

20-30 травня 2011 року

ТОМ 2

Харків - 2011

Міністерство аграрної політики та продовольства України

**Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка**

МАТЕРІАЛИ

**II ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ – КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«РИНКОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ
ЕКОНОМІКИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ,
ПЕРСПЕКТИВИ»**

20-30 травня 2011 року

ТОМ 2

ХАРКІВ - 2011

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет – конференції «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи». У двох томах. Т. 2. – Харків: ХНТУСГ, 2011. – 251 с.

Із надісланих матеріалів оргкомітетом до друку рекомендовано тези 145 доповідей від 166 авторів із 35 установ і організацій України та зарубіжжя.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Д.І. МАЗОРЕНКО

– ректор Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, професор, член-кореспондент НААНУ

С.М. КВАША

– директор департаменту економічного розвитку і аграрного ринку Міністерства аграрної політики та продовольства України, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААНУ

П.Т. САБАУК

– директор Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» НААНУ, доктор економічних наук, професор, академік НААНУ

В.П. ГАЛУШКО

– директор ННІ бізнесу Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААНУ

В.В. СНИТИНСЬКИЙ

– ректор Львівського національного аграрного університету, доктор біологічних наук, професор, академік НААНУ

В.М. КЮРЧЕВ

– ректор Таврійського державного агротехнологічного університету, професор

Л.М. ТИЩЕНКО

– перший проректор ХНТУСГ, доктор технічних наук, професор, член-кореспондент НААНУ

В.А. ВОЙТОВ

– проректор з наукової роботи ХНТУСГ, доктор технічних наук, професор

Т.Є. ПІПІНА

– директор ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ, доцент

П.С. БЕРЕЗІВСЬКИЙ

– декан економічного факультету Львівського національного аграрного університету, доктор економічних наук, професор

С.В. КАРМАН

– декан факультету економіки та бізнесу Таврійського державного агроєкологічного університету, кандидат економічних наук, доцент

В.Я. АМБРОСОВ

– завідувач кафедри обліку і аудиту ХНТУСГ, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААНУ

В.В. ОНЕГІНА

– завідувач кафедри економіки та маркетингу ХНТУСГ, доктор економічних наук, професор

Г.Є. МАЗНЄВ

– завідувач кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту ХНТУСГ, професор

І.О. БЕЛЕБЕХА

– доктор економічних наук, професор кафедри економіки та маркетингу ХНТУСГ

Т.Г. МАРЕНИЧ

– доктор економічних наук, професор кафедри обліку і аудиту ХНТУСГ

*©Харківський національний
технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка*

ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ,
НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ ТА ПІДПРИЄМСТВ,
СПІВРОБІТНИКИ ЯКИХ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЇ:

- *Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»*
- *Національний університет біоресурсів і природокористування України*
- *Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка*
- *Академія ВВ МВС України*
- *Білоцерківський національний аграрний університет*
- *Дніпропетровський державний аграрний університет*
- *Донецьке ДП «Ілліч Агро – Донбас» ВАТ ММК ім. Ілліча*
- *Донецький державний університет управління*
- *ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»*
- *Житомирський національний агроекологічний університет*
- *Запорізький національний університет*
- *Київська державна академія водного транспорту ім. гетьмана П.Конашевича - Сагайдачного*
- *Київський національний університет харчових технологій*
- *Львівський державний інститут новітніх технологій та управління ім. В. Чорновола*
- *Львівський національний аграрний університет*
- *Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького*

- *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*
- *Національний Університет «Києво-Могилянська академія»*
- *Одеська державна академія будівництва та архітектури*
- *Одеський міжнародний гуманітарний університет*
- *Південний філіал Національного університету біоресурсів і природокористування України «Кримський агротехнологічний університет»*
- *Полтавська державна аграрна академія*
- *Сумський державний університет*
- *Українська державна академія залізничного транспорту*
- *Уманський національний університет садівництва*
- *Харківська державна зооветеринарна академія*
- *Харківський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ України*
- *Харківський національний автомобільно-дорожній університет*
- *Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва*
- *Харківський національний економічний університет*
- *Харківський національний університет внутрішніх справ*
- *Чернівецька буковинська державна фінансова академія*
- *Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету*
- *Чернігівський державний інститут економіки і управління*
- *Warsaw University of Technology, School of Agriculture in Warsaw, State Higher Vocational School in Krosno*

СЕКЦІЯ

***УПРАВЛІННЯ
ЕКОНОМІКОЮ В
УМОВАХ
НЕСТАБІЛЬНОСТІ***

МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНКИ ГОСПОДАРСТВ ЗА РІВНЯМИ ТЕХНОЛОГІЙ І РЕСУРСОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

**Ковтун Ю.І., доктор с.-г. наук, академік ІАУ, професор,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка**

Сучасні сільськогосподарські підприємства характеризуються розмаїттям, як за економічними факторами, площами посівів, так і за рівнями врожайності, забезпеченості технікою, що в цілому відрізняє господарства за технологічними рівнями і рівнями ресурсозабезпечення. Для розробки стратегії розвитку господарств необхідно визначити відповідні групи за рівнями та їх співвідношення за кількістю.

На основі загальної теорії рівнів [1] на прикладі господарств Харківської області пропонувалося провести їх рівневий розподіл за двома методами – визначення технологічних рівнів і рівнів ресурсозабезпечення.

Інженерно-агрономічне визначення технологічних рівнів проводиться за відомою методикою розподілу господарств на класи низького, середнього і високого рівнів за даними врожайності провідних культур і площами їх посівів [2; 3], а економічне групування аграрних підприємств за рівнями ресурсозабезпечення проводилося на основі ряду економічних критеріїв [4].

За даними 2007 - 2009 рр. по лісостеповому Золочівському і степовим — Балакліівському, Лозівському і Красноградському районах Харківської області було обстежено 149 господарств і встановлено їх співвідношення за трьома технологічними рівнями (далі – ТР): низьким – НТР (низька врожайність за малих, середніх і високих площ посівів та середня врожайність за малої площі), середнім – СТР (середня врожайність, середні і великі площі посівів та висока врожайність за малої площі), високим – ВТР (висока врожайність, за середньої і великої площі посівів).

Результати досліджень порівняли з даними 19 і 20 століть, за якими була свого часу встановлена закономірність: найменше господарств високого технологічного рівня (ВТР) за градацією 19 ст. називалися “Заможні”, більше від них — середняків (СТР) і найбільше господарств низького технологічного рівня (НТР), тобто “неспроможних”. [1; 2]

Таблиця 1

Групування аграрних підприємств за технологічними рівнями та рівнями ресурсозабезпечення, %

Технологічний рівень	XIX ст. 1881-1895 (Російська імперія)	XX ст. 1971-1985 (СРСР)	XXI ст. 2007-2009 рр. (Україна)					Рівні ресурсозабезпечення
			Райони Харківської області					
			Золочів	Балаклія	Лозова	Красноград	Середні	
Низького	Неспроможні 50	48±4	65	77	85	86	78±3,4 в т. ч. Найнижчі 42±4,0	Низький+ задов. 70±3,0 в т. ч. Низький 39±3,2
Середнього	Середняки 30	35±3,9	23	20	15	11	17±3,1	Достатній 25±2,9
Високого	Заможні 20	17±3,1	12	3	0	3	5±1,8	Високий 5±1,4

Як видно з таблиці 1, така закономірність в 21 столітті збереглася, але значно збільшилася група господарств низького технологічного рівня з 48 % до 78 % за рахунок зменшення господарств середнього рівня – майже вдвоє з 35 до 17 %: втричі високого рівня – з 17 до 5 %. Збільшилася і загальна кількість господарств по районах з 12...15 до 26...53.

Враховуючи велику кількість господарств НТР, виділили із них підгрупу найнижчого технологічного рівня (ННТР) з найнижчою врожайністю на найменших площах. Таких господарств виявилось в середньому 42 % з діапазоном по районах від 19 до 63 % (Таблиця 2).

За критеріями ресурсозабезпечення автори цього методу [3] виділили 4 групи рівнів господарств: низького, задовільного, достатнього і високого. Господарства низького і задовільного рівнів ми віднесли до групи низького технологічного рівня (див. табл. 1). Рівень ресурсозабезпечення визначався за комбінації критеріїв забезпечення основними фондами і оборотними засобами у грн. на 1000 га в діапазоні до 1млн. грн., 1-2 млн. грн., 2-5 млн. грн. і понад 5 млн. грн.

Таблиця 2

Абсолютна і відносна кількість господарств найнижчого технологічного рівня (ННТР) по районах Харківської області

Район	Всього господарств	В т. ч. ННТР	
		Кількість	Відсоток
Золочівський	26	5	19
Балакліївський	35	14	40
Лозівський	53	24	45
Красноградський	35	22	63
Всього (в середньому)	149 (35)	62 (16)	(42±4,0)

В обох методах були визначені помилки середніх на основі якісної мінливості ознак в залежності від їх співвідношення за

формулою $P = \frac{\sqrt{d * q}}{n}$, де d і q — процентне співвідношення,

n — кількість господарств, яка при визначенні технологічних рівнів $n1 = 149$, а за рівнями ресурсозабезпечення $n2 = 225$. [5].

Як видно з приведених даних, сучасне співвідношення господарств за їх кількістю близьке до двох методик визначення і значно відрізняється в порівнянні з 20 століттям, коли мали місце тільки однотипні колективні господарства і мало місце централізоване забезпечення матеріально-технічними засобами незалежно від їх рівня видачі. В сучасних умовах, враховуючи принцип еквівалентності у співвідношенні рівнів активності людей і технологічних рівнів об'єктів людської діяльності, за ринкових умов пройшов відтік високоактивної частини людей з села до міста, в бізнесові сфери торгівлі, виробництва промислової продукції. Тому в селі відбувається перекид в бік збільшення там частини малоактивних людей, що і приводить до збільшення кількості господарств низького технологічного рівня.

Відповідно до технологічних рівнів і рівнів ресурсозабезпечення господарства відрізняються складом машино-тракторного парку, ступенем зношеності і технічної готовності техніки, прибутковістю, а також забезпеченістю виробничого процесу технологічними засобами, коштами для фінансування витрат. Як показують дослідження, ці господарства відрізняються якістю і строками

виконання механізованих робіт, технологіями виробництва рослинної продукції.

Господарства низького, а особливо найнижчого, технологічного рівня, як і задовільного, особливо низького, рівня ресурсозабезпечення потребують розробки відповідних технологій в землеробстві, новітніх теоретичних положень з машиновикористання, ретельної уваги щодо якості механізованих робіт, а також особливих підходів відносно організації технологічних процесів, використання орендної та найманної техніки.

Висновки. 1. Два методичні підходи в оцінці механізованих технологій і рівнів господарств – технологічних і за ресурсозабезпеченням – дають майже однаковий результат щодо рівневого співвідношення господарств і їх загальної характеристики.

2. Методика визначення технологічних рівнів за даними врожайності і посівних площ простіша від метода визначення рівнів ресурсозабезпечення за рядом критеріїв і не потребує великої кількості даних економічного характеру, які не завжди можна отримати в господарствах.

3. Методологія рівневої оцінки механізованих технологій в землеробстві, незалежно від методичних підходів, дозволяє дати оцінку стану сучасних господарств, їх технологій і технічного забезпечення для розробки відповідних рекомендацій щодо підвищення рівнів підприємств агропромислового комплексу, їх матеріально-технічного і фінансового забезпечення.

Література.

1. Ковтун Ю.І. Рівністика: Видання друге виправлене, уточнене і доповнене./ Ю.І. Ковтун – Харків: КП міська друкарня, 2010. – 184 с.

2. Ковтун Ю.И. Инженерная агрономия./ Ю.И. Ковтун – К.: Урожай, 1998. – 152 с.

3. Ковтун Ю.І. Оптимізація технологічних систем і господарський менеджмент в залежності від економічних форм і технологічних рівнів об'єктів господарювання/ Ю.І. Ковтун, О.О. Красноруцький, М.С. Ковтун-Грабовська. Вісник ХНТУСГ. Вип. 103 – Харків: ХНТУСГ, 2010. С. 62-67.

4. Мазоренко Д.І. Обґрунтування технологій і нормативної собівартості виробництва продукції рослинництва/ Д.І. Мазоренко, Г.Є. Мазнев, Л.М. Тіщенко, С.І. Чернов, В.В. Алексейчук, І.О. Зубрич, О.О. Артеменко, О.Ю. Бобловський, С.О. Зайка, О.О. Красноруцький – Харків: Майдан, 2010. – 147 с.

5. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта (С основами статистической обработки результатов исследований): Второе издание, переработаное и дополненое/ Б.А. Доспехов. - М.: Колос, 1968.-336 с.

НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ДОХОДІВ СІЛЬСЬКИХ ДОМОГОСПОДАРСТВ

**Сиченко В.В., д. держ.упр., Сиченко О.О., к.е.н.,
Дніпропетровський державний аграрний університет**

Роль домашніх господарств в економічному житті країни характеризується часткою сектору домогосподарств у загальному випуску продукції (в основних цінах), яка у сільському господарстві складає 56,4 %, у лісовому господарстві - 36,6 %, у будівництві - 11,3 %, у торгівлі й громадському харчуванні - 24,7 %, у житловому господарстві - 25,8 %, у побутовому обслуговуванні - 26,0 % [1].

Домогосподарство - це основна одиниця соціального і біологічного відтворення, що пов'язана із соціальною та економічною макроструктурою держави. Розуміння категорії домогосподарства невід'ємно пов'язана з поняттями сумісного проживання, власності, загального доходу, відтворювальних відносин. Ознаками приналежності до домогосподарства є: проживання осіб на одній території - в одному житловому приміщенні або його частині; спільне ведення ними господарства; забезпечення кожного члена на певному рівні всім необхідним для життєдіяльності; об'єднання та витрачання коштів на спільній основі (в повній мірі або частково); існування економічних відносин власності всередині домогосподарства.

В Україні ведеться статистичний та фінансовий облік домогосподарств, для чого відкривається особовий рахунок домогосподарства.

Сукупний дохід домогосподарства формується з усієї суми доходів, які отримуються у грошовій чи натуральній формі з будь-яких джерел. Основним джерелом доходів домашніх господарств України виступають доходи від ресурсів, які домогосподарства постачають суспільному виробництву, або ж доходи від факторів виробництва, додатковим - трансферти, тобто виплати, які відповідають реальному економічному внеску домогосподарства, але не еквівалентні виробничим витратам.

Середньомісячний сукупний дохід домогосподарств і середній питомий дохід є основними показниками, що характеризують стан дохідності домогосподарств в Україні, який проводиться на базі даних грошових доходів і витрат населення України. За статистичними даними, середній розмір домогосподарств в Україні становить 2,76

людини, причому в західних регіонах країни він досягає 3,16-3,36 людини.

Структура доходів домогосподарств залежить від умов зовнішнього середовища, в яких вони здійснюють свою діяльність, зокрема від структури суспільних відносин країни, рівня розвитку продуктивних сил. Разом з тим, можна виділити найбільш важливі групи доходів, властиві всім типам домогосподарств.

Для переважної частини домогосподарств основним джерелом формування бюджету є заробітна плата, яка в середньому складала 75,2 %. Важливим джерелом формування доходів домогосподарства є виплати і пільги суспільних фондів споживання та особисте допоміжне господарство. Джерелами доходів є також надходження від індивідуальної трудової діяльності, виплати за паями та дивіденди, промисловий прибуток, торговий прибуток, позичковий процент і земельна рента, які сумарно займають незначну частку бюджету домашніх господарств області.

При вивченні рівня доходів населення прийнято розділяти первинні та розташовувані грошові доходи домогосподарств (населення) [2]. Первинні доходи приватних домогосподарств формуються в результаті ринкових угод – купівлі-продажу факторів виробництва та товарів, які утворюються за рахунок винагороди за працю як фактора виробництва, доходів від власності, підприємницького доходу, а також доходів від самозайнятості. З отриманої суми первинних доходів відраховуються відсотки, що підлягають сплаті.

Шляхом дії механізму державного перерозподілу доходів усі соціальні виплати і трансферти додаються до первинних доходів домогосподарств, і вже з цієї суми сплачуються прибуткові та майнові податки, соціальні внески і платежі. У результаті залишається наявний дохід домогосподарства.

Таким чином, на базі понять первинного та розташовуваного доходів виділяються два основних підходи до їх розподілу: функціональний розподіл доходів та особистий розподіл доходів. За функціональним підходом сукупний дохід суспільства розподіляється відповідно до функцій, які виконують отримувачі доходів (заробітна плата виплачується за роботу; рента і процент - за ресурси, що перебувають у власності, прибуток надходить до власників підприємств). А особистий розподіл доходів пов'язаний зі способом, за допомогою якого сукупний дохід суспільства розподіляється серед окремих домогосподарств.

Інструментами перерозподілу доходів населення є особисті податки, державні трансферні платежі, встановлення мінімальної заробітної плати, норм і гарантій її виплати, умов та розмірів оплати праці керівників установ і організацій, що фінансуються з бюджету, регулювання фондів оплати праці підприємств-монополістів, регулювання цін на товари і послуги тощо. Особливого значення у сучасних умовах набуває використання фінансових інструментів регулювання доходів населення, зокрема особистих податків та соціальних трансферів.

Вагомим елементом досліджень рівня доходів домогосподарств є їх співставлення з валовим внутрішнім продуктом держави (ВВП). При цьому, більш низькі рівні наявного грошового доходу, в порівнянні з первинними доходами та рівнем ВВП, вказують на велику активність держави в перерозподілі доходів. Так, за статистичними даними в Нідерландах, Швеції, Данії, Бельгії та Фінляндії середньодушовий наявний грошових дохід коливається в межах 43 – 48 % від сукупного значення ВВП. У Німеччині цей показник тримається приблизно на рівні 62 – 66 %, 65 % - у Великобританії, а у Португалії - більше 76 % [3].

На базі результатів дослідження державного регулювання системи розподілу доходів населення нами виділено пріоритетні напрямки державної політики, спрямованої на забезпечення стійкого підвищення рівня та якості життя сільських домогосподарств населення: інвентаризація, впорядкування та ефективне впровадження існуючих цільових програм державного стимулювання розвитку сільських територій; моніторинг демографічної ситуації на селі й встановлення пріоритетів та адресних заходів демографічної політики; створення умов для ефективного використання трудового потенціалу людей в сільській місцевості та активізація державної політики на ринку праці; підвищення ефективності управління соціальною сферою та якості соціальних послуг, зокрема - шляхом реорганізації та впровадження страхових схем в охороні здоров'я, диверсифікації постачальників соціальних послуг тощо; заохочення інвесторів сільськогосподарських підприємств в інвестуванні у розвиток комунальної та транспортної інфраструктури, соціальної сфери сільських населених пунктів; відновлення та подальший розвиток соціальної інфраструктури села.

Вкрай низький сучасний рівень розвитку села і його соціальної інфраструктури створює реальні передумови для погіршення наповнення бюджетів домогосподарств в сільській місцевості.

Подолання проблем, що склалися в цій галузі вимагає безпосереднього втручання держави шляхом фінансування конкретних цільових програм соціального розвитку села.

Література.

1. Витрати і доходи домогосподарств України у 2010 році/ Державний комітет статистики України. - К. - 2011. - 126 с.

2. Литвак М.А. Домогосподарство у сфері розподільчих відносин суспільства // Теоретичні та прикладні питання економіки. - К., 2003. - Вип. 2. - С.339 - 346.

3. Brown W. Personal Finance: income and expenses the family budget / New York's government journal. - № 4. – p. 76 - 80.

БЕЗРОБІТТЯ ЯК ПРОЯВ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

**Бабко Н.М., старший викладач,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка**

В умовах ринкової економіки циклічність розвитку характеризується економічною нестабільністю, яка виявляється у зростанні безробіття та рівня інфляції.

Безробіття, як економічне явище, виникає внаслідок саморегулювання ринкової економіки та охоплює певну частину працездатного населення, яке тимчасово не має можливості працювати.

Причинами безробіття можуть бути наступні явища:

1) темпи зростання народонаселення перевершують темпи зростання виробництва (Т. Мальтус, XVIII ст.);

2) відносне відставання попиту на працю від темпів нагромадження капіталу, зростання технічної та органічної будови капіталу (К. Маркс, XIX ст.);

3) в умовах недосконалої конкуренції на ринку праці відбувається підвищення ціни та скорочення попиту на працю (А. Пігу, 1923 р.);

4) зі зростанням доходів люди схильні збільшувати обсяги свого споживання, але не тією мірою, якою зростає дохід; схильність населення до споживання знижується, а схильність до заощадження - зростає (Дж. Кейнс, 1936 р.);

5) циклічний розвиток економіки на стадії економічної кризи, спаду виробництва призводить до зменшення сукупного попиту на товари і послуги, до зниження рівня зайнятості працездатного населення;

6) розвиток науково-технічного прогресу зумовлює структурні зрушення в економіці, виникнення нових галузей, які потребують більш кваліфікованих робітників і більше часу на професійну підготовку та перепідготовку працівників старих галузей народного господарства;

7) сезонні зміни у рівнях виробництва знижують попит на працю у сільському господарстві, будівництві та інших галузях;

8) зростання кількості населення працездатного віку, молоді, що збільшує пропозицію праці;

9) економічна політика уряду щодо збільшення мінімального розміру заробітної плати призводить до зростання витрат виробництва і зниження попиту на працівників та ін.

Безробіття має ряд негативних наслідків: знижує купівельний попит, заощадження населення, інвестиційний попит, кількість робочих місць і значно зменшує обсяг виробництва. Безробітні втрачають свої професійні навички до праці, що негативно позначається на попиті. Безробіття знижує життєвий рівень населення, є чинником, що сприяє зростанню соціального напруження в суспільстві, збільшенню злочинів.

За даними Державної служби статистики рівень зареєстрованого безробіття в Україні, розрахований по відношенню до населення працездатного віку, на 1 квітня 2011 р. становив 2,2 %. При цьому, ще у грудні 2010 р. цей показник дорівнював 2 %. Зростання кількості безробітних збіглося з ухваленням нового Податкового кодексу, і відбувається на тлі планів уряду провести пенсійну реформу. Більшість безробітних становлять жінки та міське населення (310 тисяч - жінки, а 324 тисячі - міське населення). При цьому допомогу із безробіття отримують 447,9 тисячі осіб, а середній розмір цієї допомоги становить 814 гривень на місяць [3].

Держава у боротьбі з безробіттям може використовувати ряд заходів: обмеження народжуваності, зменшення рівня заробітної плати, зменшення витрат на соціальні потреби населення, скорочення

дефіциту бюджету; зменшення тривалості робочого часу; збільшення облікової процентної ставки; організація системи закладів, у яких проходять перепідготовку і підвищення кваліфікації робітники, які тимчасово не працюють; розробка програми боротьби зі злочинністю та ін.

Динаміка рівня безробіття за сучасних умов розвитку економіки в Україні має специфічні особливості: по-перше, серед форм безробіття переважає приховане безробіття; по-друге, в економіці водночас зростає безробіття і рівень цін, відбувається спад виробництва, тобто має місце стагфляція; по-третє, спостерігаються зрушення в соціально-професійній та статевовіковій структурі безробітних (спеціалісти, управлінці, молодь).

Сьогодні в Україні для боротьби з безробіттям практикують скорочення тривалості робочого тижня, збільшення оплачуваної відпустки, надання субсидій підприємствам, які використовують нетрадиційні форми зайнятості, стимулювання створення робочих місць, власного бізнесу. Все більше акцентують увагу на посиленні активних елементів політики зайнятості – витрат на організацію навчання та перекваліфікацію безробітних, державне фінансування додаткових робочих місць для тих, хто не може самостійно знайти роботу [1].

Одним із дійових засобів сприяння зайнятості є надання субсидій. Підприємствам надаються від держави субсидії для доплат до заробітної плати працевлаштованим безробітним, яка значно нижча від заробітної плати постійних робітників; а також субсидії на профпідготовку безробітних.

У розробці та здійсненні державної політики в галузі трудових відносин, оплати праці, охорони праці, соціального захисту також беруть участь профспілки, захищаючи права громадян на працю [2].

Література.

1. Державний комітет статистики України: офіційний ВЕБ-САЙТ. – Режим доступу до інформації:
<http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Головіна С. В. Регулювання українського ринку робочої сили відповідно до циклічності економіки / С. В. Головіна // Актуальні проблеми економіки. – 2009. - № 11. - С. 175 - 179.
3. Сокіл О. Профспілки та трудові відносини / О. Сокіл // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2009. - № 3. - С. 88 - 89.

ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ ЭКОНОМИКОЙ В УСЛОВИЯХ НЕСТАБИЛЬНОСТИ

**Батюк Л.А., к.э.н., доцент, Шibaева Н.В., к.э.н., доцент,
Харьковский национальный технический университет
сельского хозяйства имени Петра Василенко**

Несмотря на то, что в каждой стране государственное управление имеет существенные особенности, существует тенденция к универсализации общих принципов и подходов в данной сфере. В основном можно вести речь о распространении моделей государственного управления, выработанных в развитых странах, на остальной мир.

Государственное управление изменяется вслед за протекающими в обществе преобразованиями. Современные теории государственного управления содержат универсальные принципы, применимые для любых государств. Наблюдается тенденция к конвергенции государственных систем и моделей управления. В основном образцом для подражания служит опыт англо-саксонских стран. Однако причины заимствований в государственном управлении следует искать в процессах глобализации. В настоящее время в качестве целостной системы выступает не отдельная страна, а мировое сообщество в целом. Процессы, происходящие на мировом уровне, немедленно отражаются на развитии многих стран.

Во всех развитых странах рыночный механизм дополняется инструментами государственного регулирования. Их соотношение зависит от доли госсектора, исторических особенностей, характера решаемых задач.

Конец 2010 и начало 2011 года ознаменовались спадом тревожных настроений в отношении мировой экономики. Однако подавляющее большинство экспертов прогнозируют новую волну мирового кризиса уже в ближайшем десятилетии. Основные причины текущего кризиса, по мнению экспертного сообщества, лежат в финансовой сфере, а следующего - в цивилизационной. Новый кризис будет сопровождаться переделом экономических сфер влияния, а также острой борьбой за ресурсы и лидерство в технологиях. В числе проигравших окажутся страны с низким качеством госуправления, нестабильной экономикой и сокращающимся населением. Такие выводы особенно тревожно

звучат для Украины, которая очень близка к критериям потенциальных жертв будущего кризиса.

В предстоящей ситуации нестабильности на мировой арене крупными игроками могут стать бывшие страны «второго эшелона». Факторами их успеха будут высокие технологии и наличие качественного человеческого капитала вкупе с изначально высокой численностью населения. Главным уроком текущего кризиса должно стать осознание того, что в экономике в любых условиях, а в кризисных особенно, ведущая роль принадлежит государству как стимулятору национальных рынков, как центру выработки национальной экономической стратегии и как регулятору национальных рынков и архитектору системы регулирования рынков международных. Эффективность государственного управления предполагает достижение высокого технологического уровня, развитие инновационного потенциала, эффективность здравоохранения и образования, успешную внешнюю политику, внутриполитическую стабильность. Без эффективности государственного управления теряют свое значение и все остальные качественные факторы.

Некоторые базовые общественные процессы, происходившие в других странах в XIX — XX вв., в Украине начались совсем недавно. Эти процессы идут параллельно и друг на друга накладываются, конфликтуя между собой. Одни и те же субъекты принимают участие в процессах разных уровней.

При этом в современном мире продолжают интенсивно формироваться внетерриториальные экономические институты. Это корпоративно-инфраструктурные образования, не имеющие центра, периферии или других территорий. Они функционируют, конфликтуя между собой, и в то же время, изыскивая возможности избежания этих конфликтов или их последствий с помощью механизмов стандартизации и различных процедур. Таким образом осуществляется новый передел мира.

Сегодняшний кризис глобального капитализма переходит в кризис цивилизации, которая базируется исключительно на использовании технологии и совсем утратила основу культурную. Фактически повсеместно мы наблюдаем доминирование общества потребления.

В этой ситуации проблема для Украины заключается в том, чтобы вписаться в эту систему корпоративно-инфраструктурных

взаимоотношений, по возможности, сохранив свои базовые ценности. А это, собственно, и есть задачи государственного управления.

Для того, чтобы выработать верную экономическую политику, государственные деятели должны отдавать себе отчет в том, во-первых, каких целей они хотят добиться, и, во-вторых, какими инструментами они для этого располагают.

Впервые комплексный анализ экономической политики государства был проведен в 1952 г. голландским экономистом, лауреатом Нобелевской премии Яном Тинбергеном в работе «Теория экономической политики». Согласно Тинбергену, во-первых, правительственные органы должны выбрать конечные цели экономической политики и сформулировать их, что обычно делается в терминах максимизации функции общественного благосостояния. На их основе определяются целевые показатели (например, полная занятость, нулевая инфляция и т. д.). Во-вторых, правительство оценивает, какими политическими инструментами оно располагает. В-третьих, государственные деятели должны опираться на какую-либо модель экономики, которая связывает воедино цели и инструменты. Таким образом, мы переходим к нормативной экономической теории, предполагающей процесс целеполагания.

Важнейшая проблема, на которой остановился Тинберген, - соответствие между количеством целей и количеством инструментов при проведении экономической политики. Допустим, что целей всего две (увеличение занятости и борьба с инфляцией), и инструментов тоже всего два - налогово-бюджетная и кредитно-денежная политика. Тинберген сделал вывод, что политики могут достичь обеих целей тогда, когда количество инструментов равно количеству целей, и влияние инструментов на цели линейно независимы друг от друга.

РОЛЬ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ У ПІДВИЩЕННІ ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

**Березівська О.Й., к.е.н., ст.викладач,
Львівський національний аграрний університет**

При дослідженні проблеми підвищення конкурентоспроможності продукції і окремих підприємств особлива увага приділяється питанням якості продукції та управління якістю.

Сьогодні характерною особливістю сільськогосподарських підприємств є недостатня цінова конкурентоспроможність практично

всіх видів сільськогосподарської продукції, яку зумовила, насамперед, стрімко зростаюча техніко-технологічна відсталість підприємств, руйнування їх виробничого потенціалу. Усе це призвело до різкого зменшення обсягів реалізації продукції, погіршення її якості, втрати фінансової стійкості підприємств.

Досвід розвитку передових країн світу свідчить, що вирішення проблеми якості повинно стати національною ідеєю, яка вимагає масового навчання і професійної підготовки всіх верств суспільства – від професійного споживача до керівника будь-якого рівня. Нині серед складових конкурентоспроможності товару ціна вже не домінує, а на лідируючі позиції виходять споживчі якості та рівень сервісу.

Якість продукції – це сукупність властивостей, що характеризують ступінь її спроможності задовольняти потреби споживачів згідно з цільовим призначенням. Тобто поняття якості продукції виключає її шкідливі або які-небудь негативні властивості для споживачів, але це не завжди відповідає дійсним властивостям продукції. Оскільки категорія якості оцінює предмети та явища через склад і співвідношення властивостей певного виду продукції, вона не може і не повинна ігнорувати їх небезпеку для споживачів. Тому інтегральна оцінка якості не може бути просто арифметичною сумою переліку властивостей продукції для споживачів, навпаки – негативні і позитивні властивості повинні оцінюватися в сукупності, особливо в екологічному і гігієнічному аспектах.

Вважається, що абсолютно неякісної, тим більше небезпечної, продукції вироблено не може бути і справа тільки в сортності сировини й відповідному рівні ціни. Сама ж небезпека може виникнути тільки в процесі переробки або зберігання, в основному через недотримання вимог санітарії. Тобто основний чинник небезпеки – мікробіологічний. Але широкомасштабна хімізація як процесів виробництва, так і процесів переробки продукції АПК докорінно змінює уявлення про екологічні наслідки цього процесу. Правда, ці уявлення змінюються поки що лише в науковій сфері і не знаходять повного розуміння й організаційного втілення у виробництві і переробці продукції. Ми вважаємо необхідним акцентувати увагу на розвитку і впровадженні індустріальних методів забезпечення якості продукції, насамперед у сфері виробництва вихідної сировини. На цю проблему звертають увагу вчені і фахівці, які вважають, що одним із завдань управління якістю продукції є зміщення акцентів контролю з післявиробничої перевірки на передвиробничу і виробничу її планування та аналіз кінцевих

результатів. Основними етапами забезпечення управління технологічними процесами є: розробка техніко-екологічних умов і стандартів якості продукції, упорядкування переліку чинників, що впливають на якість кінцевої продукції.

В умовах ринкової економіки якість продукції відіграє надзвичайно важливу роль у підвищенні її конкурентоспроможності. За однакової ціни більшим попитом користуватиметься продукт, який має вищу якість. Водночас істотне поліпшення підприємством якості продукції порівняно з аналогічною продукцією конкурентів дає йому змогу підвищувати ціну на неї, не втрачаючи при цьому своїх споживачів, а часто й збільшуючи обсяг продажу.

Конкурентоспроможність має якісну й кількісну сторони. Якісна її сторона відображає протистояння конкурентів, зіткнення і зближення їх економічних інтересів за відповідної рівноваги між попитом і пропозицією. При цьому економічна боротьба має не перехідний характер, оскільки інтереси конкурентів частіше перебувають в протиріччі, ніж в гармонії. У таких випадках кожний суб'єкт ринкових відносин об'єктивно зорієнтований на вивчення складових ринку, їх тенденцій і співвідношень. І саме тому міру економічного виживання суб'єктів ринку буде визначати точний розрахунок конкурентоспроможності продукції або наданих послуг.

Показники конкурентоспроможності відображають не стільки параметри конкретних видів продукції, скільки характеризують потреби потенційних покупців. Водночас оцінки конкурентоспроможності продукції не є статичними і довгостроковими й змінюються залежно від конкретних умов її реалізації, що потребує вивчення поточної кон'юнктури ринку, корегування маркетингової стратегії підприємств та розробки механізмів підвищення конкурентоспроможності продукції.

Отже, конкурентоспроможність продукції є складною, багатоваріантною характеристикою, яка складається з великої кількості взаємопов'язаних показників. При цьому оцінка конкурентоспроможності повинна показувати не лише її привабливість для споживача, а й з боку виробника, відображаючи його інтереси у випуску і реалізації певних видів продукції. Провідна ж роль в оцінці конкурентоспроможності відводиться економічним показникам, які повинні об'єктивно відображати інтереси споживачів і виробників продукції.

Тому організаційно-економічний механізм підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства

повинен розглядатися як система організаційних, технологічних, економічних та екологічних важелів і методів управління якістю продукції, які в процесі взаємодії і взаємозв'язку забезпечують сукупність високих споживчих властивостей сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки і попит на неї на ринку продовольства за оптимальних затрат на її виробництво та достатнього для виробників рівня цін реалізації продукції споживачам за різними каналами збуту, що гарантує ефективне ведення галузей і підприємства в умовах ринку.

ФОРМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЇХ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**Березівська О.Я., здобувач,
Львівський національний аграрний університет**

В пореформений період особлива увага повинна бути звернута на розробку і впровадження механізмів управління економікою, а у сільськогосподарському виробництві, зокрема, акцент слід зробити на економічний, господарський і ринковий механізми, а також механізми внутрішньогосподарських економічних відносин. Кожен із цих механізмів регулювання економіки повинен доповнювати і розвивати попередній, що забезпечить розширене відтворення сільського господарства і його ефективність.

Новоутворені організаційно-правові форми господарювання (в основному господарські товариства і приватні підприємства) Львівської області не досягли очікуваних виробничих показників і прогнозованої ефективності свого розвитку. Проблема ефективного функціонування нових організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі області у пореформений період є багатогранною і складною для вирішення, оскільки тісно пов'язана із загальним розвитком аграрного виробництва, адаптацією реформованих сільськогосподарських підприємств до ринкового середовища і необхідністю підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, окремих галузей і підприємства в цілому, їх економічної ефективності.

За 2000-2009 рр. у Львівській області була досить високою питома вага збиткових сільськогосподарських підприємств, а сума

збитку з розрахунку на одне господарство в динаміці має загальну тенденцію до збільшення.

У 2007-2009 рр. в області більше половини сільськогосподарських підприємств здійснювали свою господарську діяльність збитково, причому сума збитку у розрахунку на одне підприємство у 2008 р. складала 931,4 тис. грн. проти 239,4 тис. грн. у 2007 р., а у 2009 р. вона децю зменшилась і складала 864,7 тис. грн. Рівень рентабельності від реалізації продукції сільського господарства збільшився з 7,9% у 2005 р. до 34,0% у 2007 р., а пізніше зменшився до 24,0% у 2008 р. і до 22,4% у 2009 р., рівень рентабельності продукції рослинництва відповідно збільшився з 17,2% у 2005 р. до 67,7% у 2007 р. і зменшився пізніше до 40,2% у 2008 р. і до 37,1% у 2009 р. Виробництво продукції тваринництва залишається збитковим, хоча намітилась позитивна тенденція в динаміці до зменшення рівня збитковості.

У 2009 р. у Львівській області було збиткових 49 приватних підприємств (48,5%), 67 господарських товариств (56,8%), 3 міжгосподарські та інші підприємства (75,0%) і 4 державні підприємства (66,7%).

Рівень рентабельності продукції сільського господарства у 2009 р. в господарських товариствах становив 26,1%, у тому числі – рослинництва – 41,4%, а тваринництво було збиткове (-10,1%), у приватних підприємствах рівень рентабельності продукції сільського господарства відповідно становив 11,6%, у тому числі рослинництва – 18,8%, тваринництва – 0,7%. Рівень рентабельності продукції сільського господарства у сільськогосподарських виробничих кооперативах становив відповідно 1,4%, а у інших формах господарювання виробництво продукції сільського господарства було збиткове.

Серед сільськогосподарських підприємств у господарських товариствах середня сума прибутку на одне прибуткове підприємство складала у 2008 р. 6465,9 тис. грн., у 2009 р. – 6619,5 тис. грн., у приватних підприємствах (включаючи фермерські) відповідно тільки 384,3 тис. грн. і 826,0 тис. грн. Сума збитку на одне збиткове господарське товариство у 2008 р. складала 1478,1 тис. грн., а у 2009 р. 1354,3 тис. грн., на одне приватне збиткове підприємство (включаючи фермерські) відповідно 199,1 тис. грн. і 273,8 тис. грн.

Аналіз результативності розвитку різних організаційно-правових форм господарювання області свідчить, що у 2009 р. найбільш рентабельне було виробництво зерна у господарських

товариствах (17,4%), міжгосподарських та інших підприємствах (16,7%), цукрових буряків (фабричних) у господарських товариствах (109,0%) і приватних підприємствах (82,4%). Високорентабельним було виробництво картоплі у міжгосподарських та інших підприємствах (119,0%), а овочів відкритого ґрунту – у приватних підприємствах (84,3%). Виробництво молока було рентабельне в усіх організаційно-правових формах господарювання, крім міжгосподарських та інших підприємств. Рентабельним також було виробництво м'яса свиней у приватних підприємствах, сільськогосподарських виробничих кооперативах, господарських товариствах і яєць у приватних підприємствах.

За 2009 р. державна підтримка розвитку сільського господарства складала за рахунок бюджетних дотацій 23669,1 тис. грн., з них 58,8% у приватних підприємствах (включаючи фермерські), 39,5% у господарських товариствах, за рахунок податку на додану вартість отримано коштів на суму 14908,3 тис. грн., з них 58,9% господарськими товариствами і 24,4% приватними підприємствами. У загальній сумі прибутку приватних підприємств за 2009р. державна підтримка за рахунок бюджетних дотацій складала 54,3% і за рахунок податку на додану вартість 14,2%, господарських товариств відповідно 4,2% і 3,9%.

Отож, зменшення рівня збитковості розвитку галузі скотарства в усіх організаційно-правових формах господарювання досягнуто в основному за рахунок державної підтримки. В середньому у сільськогосподарських підприємствах за 2009 р. собівартість виробництва 1 ц яловичини складала 1118,82 грн. при ціні реалізації з врахуванням дотацій – 811,47 грн., а молока відповідно 155,60 грн. і 164,14 грн.

Вищенаведене засвідчує, що у підвищенні ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, особливо зменшення збитковості виробництва продукції тваринництва вагоме місце займає державна підтримка.

Ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм господарювання Львівської області за 2000-2009 рр. є низькою. Забезпечити ефективний розвиток їх діяльності у найближчій перспективі можливо на основі вдосконалення економічного механізму, зокрема державної підтримки розвитку окремих галузей сільського господарства і сільськогосподарських підприємств в цілому, оптимізації розмірів сільськогосподарських підприємств за площею земельних угідь і їх

галузевої структури, а також ефективного використання механізму внутрішньогосподарських економічних відносин, що дасть змогу зменшити виробничі витрати на гектар земельної площі (голову худоби), в результаті знизити собівартість одиниці продукції і підвищити рентабельність виробництва.

Література.

1. Маренич Т.Г. Трансформаційна динаміка та механізми економічного регулювання агроформувань (питання теорії, методології, практики): монографія / Т.Г. Маренич. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 454с.

2. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств Львівської області / Статистичний бюлетень. – Львів: Головне управління статистики у Львівській області, 2009. – 20с.

3. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств Львівської області / Статистичний бюлетень. – Львів: Головне управління статистики у Львівській області, 2010. – 28с.

4. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період: Матеріали Десятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників, Київ, 10-11 квіт. 2008р. / Редкол.: П.Т. Саблук та ін. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2008. – 618с.

5. Шеленко Д.І. Сільськогосподарські підприємства Івано-Франківського Прикарпаття після реформи / Д.І. Шеленко. – Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2007. – 180с.

Науковий керівник – д.е.н., професор Липчук В.В.

ОСОБЛИВОСТІ РИЗИКУ ТА НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЯК ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ ГАЛУЗІ СКОТАРСТВА

Березівський З.П., к.е.н., доцент,

Львівський національний аграрний університет

Особливості скотарства як галузі сільського господарства тісно пов'язані з чинниками ризику і невизначеності організації виробничих процесів і виробництва продукції, що безумовно, менеджер (власник) повинен враховувати при плануванні та прийнятті управлінських рішень.

Ризик – це ситуація, коли результат здійснення якого-небудь процесу невідомий, але відомі його можливі альтернативні наслідки. Невизначеність – ситуація, де імовірність отримання різних результатів невідома. Невизначеність є однією з причин і умовою ризику та характеризується відсутністю будь-яких даних, інформації щодо

ймовірного розвитку події, які б могли передбачити наслідки виконання рішення. Ризик є потенційно небезпечним, але невизначеність ще небезпечніша. Ризик можна оцінити і прийняти рішення, а невизначеність вимагає ще докладання зусиль на отримання певних знань, інформації. Звідси, випливає правило: невизначеність має бути перетворена на ризик, а ризик необхідно детально проаналізувати і управляти ним.

Для економістів під ризиком прийнято розуміти імовірність (загрозу) втрати підприємцем частини своїх ресурсів, неотримання доходів або появи додаткових витрат в результаті здійснення певної виробничої і фінансової діяльності. Сучасне ринкове середовище немислиме без ризику, як міри очікуваної невдачі, неблагополуччя в роботі, певних явищ, прихід яких загрожує матеріальними втратами. Ігнорування ризиком під час прийняття господарських і технічних рішень гальмує розвиток. Ризик завжди був і буде, потрібно тільки звести його до мінімуму.

Ризик у сільському господарстві – це діяльність, яка визначена менеджером (власником) в процесі реалізації невизначеності на основі якісної і кількісної оцінки імовірності досягнення передбачуваного результату. Зокрема, в галузі скотарства ризиком може бути рішення менеджера (власника) про організацію сезонних отелів корів, щоб максимальну їх кількість отримати у весняний період і за рахунок дешевих зелених кормів отримати максимальну кількість продукції з низькими витратами на її виробництво. При цьому менеджер (власник) не впевнений хоча б у двох таких ситуаціях: 1) чи буде достатній попит на продукцію; 2) яким буде сільськогосподарський рік, чи буде високий рівень врожайності культур зеленого конвєсера. Отже, менеджер (власник) приймає дане рішення в умовах ризику. Крім цього, він не може бути впевненим, що в цей період можна буде реалізувати продукцію з максимальною вигодою. Тобто, менеджер (власник) організує виробництво, хоча він не може чітко прогнозувати рівень цін на наступний рік і орієнтуючись на даний вид продукції, ціна якої задовільняє його в поточному році, він може зазнати збитків від зниження ціни в наступному році. В даному випадку менеджер (власник) планує розвиток галузі в умовах невизначеності.

Тому менеджер (власник) повинен вміти виявити види ризику (правильно їх класифікувати), встановити чинники і передбачувані результати ризику.

Необхідно сформуванати стратегію управління ризиком, створити умови для господарських маневрів в умовах зміни обставин з метою

зниження їх негативного впливу на прибуток. Але, такі заходи можуть спричинити додаткові виробничі витрати, які слід оцінювати відносно вигоди їх залучення.

Чинник ризику особливо слід враховувати при виборі спеціалізації господарства, адже досить складно змінити спеціалізацію господарства, яке, наприклад, займається племінним скотарством. В умовах такої спеціалізації відхід від неї і входження в нове виробництво потребуватиме кількох років, протягом яких будуть понесені прямі збитки, і, навпаки, в галузях, де виробництво можна призупинити на певному технологічному етапі, ризик отримання збитків від виникнення невігідних умов продовження цього виробництва незначний (відгодівля великої рогатої худоби).

Наступним, досить важливим, моментом, пов'язаним з ризиком при прийнятті господарських рішень, є доцільність створення запасу виробничих потужностей. Зокрема, це створення запасу кормів (сіна, зернофуражу, силосу, сінажу тощо), більше техніки, ніж це потрібно і т.д. При цьому необхідно враховувати, щоб витрати на їх зберігання чи амортизацію і ремонт техніки були нижчі, ніж їх придбання і використання в нових умовах. Існує також ризик і при прийнятті управлінських рішень стосовно реалізації продукції й купівлі необхідних ресурсів, тобто ринковий ризик. А саме, в умовах високої інфляції не доцільно зразу реалізовувати продукцію за існуючими ринковими цінами. Вигідніше буде реалізувати продукцію через певний проміжок часу за вищими цінами. Однак, при цьому необхідно враховувати виробничі витрати, пов'язані із зберіганням продукції. Ці витрати повинні бути нижчими від можливого приросту цін. В умовах ринкової економіки доцільніше буде заздалегідь укласти договори з покупцями продукції обумовити в них реалізаційну ціну і, тим самим застрахуватися від можливого зниження цін. Для цього можна використовувати форвардні та ф'ючерсні контракти на реалізацію продукції, тобто заздалегідь погоджують ціну та обсяги реалізації продукції в майбутньому.

Враховуючи специфічні особливості скотарства як галузі сільського господарства слід відмітити, що в силу цих особливостей і ризик в даній галузі проявлятиметься стосовно цих особливостей. Мається на увазі: по-перше, в ряді випадків при прийнятті рішення матимуть місце декілька видів ризику; по-друге, чинники ризику дуже часто проявляють у тому чи іншому виді ризику, носячи комплексний характер.

РОЗВИТОК АГРАРНОГО БІЗНЕСУ НА КОРПОРАТИВНИХ ЗАСАДАХ

Березівський Я.П., к.е.н.,

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького

Характерною рисою відносин власності в сучасних умовах є наявність різних форм власності і господарювання, а економіці пореформеного періоду притаманне так зване «розщеплення прав власності», яке знаходить свій прояв у реалізації ринкових угод, оптимізуючи при цьому власний капітал і обумовлюючи можливість відчуження економічної влади на користь угоди, а в цілому на збереження прибутковості і бізнесу.

Реформування аграрного сектора економіки, реструктуризація і приватизація колективних і державних сільськогосподарських підприємств привели до появи та становлення корпоративного сектора як нової організаційно-правової форми господарювання.

Розглядаючи сутність корпоративного товариства, корпоративних відносин та корпоративного інтересу, а також принципи обмеженої відповідальності та відділення управління від власності можна визначити складові корпоративного сектора. На думку Я.С. Піцур, М.О. Горинь і О.С.Сенишин до корпоративних форм господарювання можна віднести акціонерні товариства закритого та відкритого типів і товариства з обмеженою відповідальністю, в яких власність відділена від управління [2,с.87].

Вважаємо, що до корпоративного сектора економіки Львівської області слід віднести господарські товариства, серед яких у сільському господарстві області основне місце займають товариства з обмеженою відповідальністю. При цьому, як вказують М.Й. Малік і П.М. Федієнко, корпоративні засади організації виробництва базуються на корпоративному праві – праві власності на частку (пай) у статутному фонді (капіталі) юридичної особи, включаючи право на управління та одержання відповідної частки прибутку [1, с.80].

Аналіз виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, зокрема дані про розміри за чисельністю працівників і кількістю сільськогосподарських угідь з розрахунку на одне підприємство різних організаційно –правових форм господарювання Львівської області за 2006-2009рр. свідчить, що є суттєва різниця між основними формами господарювання. Серед

сільськогосподарських підприємств у 2009р. в області функціонувало 51,1% господарських товариств і 43,7% приватних підприємств, тому зупинемось на цих двох формах господарювання. У 2006р. на одне приватне підприємство припадало 30 осіб, зайнятих у сільськогосподарському виробництві, а на одне господарське товариство – 46 осіб або в 1,5 рази більше, площа сільськогосподарських угідь на одне приватне підприємство складала 457 га, а на одне господарське товариство – 600 га або на 31,3% більше, ріллі відповідно 390 га і 506 га або на 29,7% більше. У 2009р. на одне приватне підприємство припадало 24 особи, зайнятих у сільськогосподарському виробництві, а на одне господарське товариство – 44 особи або 1,8 рази більше, площа сільськогосподарських угідь на одне приватне підприємство складала 648 га, а на одне господарське товариство – 1112 га або 1,7 рази більше, ріллі відповідно 563 і 842 га або в 1,5 рази більше. Наведені дані засвідчують те, що по-перше, господарські товариства все-таки більших розмірів за чисельністю працівників і площею сільськогосподарських угідь та ріллі на одне підприємство, а по-друге, прослідковуються чіткі тенденції в динаміці до збільшення розмірів господарських товариств і приватних підприємств. Слід відмітити, що господарські товариства використовують 99,3% орендованих сільськогосподарських угідь і 99,4% ріллі, приватні підприємства – відповідно 97,7% і 97,4%.

Отже, господарські товариства у Львівській області займають все ширше місце серед форм господарювання. У їх користуванні знаходиться 62,9% сільськогосподарських угідь і 65,0% ріллі від загальних площ у сільськогосподарських підприємства, а у сільськогосподарському виробництві зайнято 62,7% працівників.

У валовому виробництві зерна господарські товариства займали у 2009р. 75,8% проти 53,4% у 2000р. Відповідно урожайність зернових культур у сільськогосподарських підприємствах у 2009р. становила 34,1 ц/га проти 15,7 ц/га у 2006р. або збільшилась у 2,2 рази, а у господарських товариствах збільшилась у 3,0 рази і становила у 2009р. 36,8 ц/га проти 12,2 ц/га у 2000р. Аналогічні тенденції спостерігаються і у виробництві цукрових буряків та картоплі. Питома вага господарських товариств у виробництві цукрових буряків зросла з 48,7% у 2000р. до 63,1% у 2009р., картоплі відповідно з 36,4% до 91,1%. Галузь овочівництва відкритого ґрунту у господарських товариствах дещо менш розвинута.

Виробництво продукції тваринництва у господарських товариствах області займає теж вагоме місце. Зокрема, виробництво продукції скотарства (молока і приросту великої рогатої худоби) у господарських товариствах у 2000-2008 рр. займало понад 40,0%, у 2009р. воно зменшилось до 32,5% у виробництві молока і 31,6% у виробництві приросту великої рогатої худоби. Виробництво яєць і приросту свиней в основному концентрується у господарських товариствах. Середньорічний надій молока від однієї корови у господарських товариствах збільшився з 1671 кг у 2000р. до 2746 кг у 2009р. або в 1,6 рази, а у сільськогосподарських підприємствах відповідно з 1913 кг до 3192 кг або в 1,7 рази і він є господарських товариствах помітно менший, ніж в середньому у сільськогосподарських підприємствах .

У 2009р. було збиткових 49 приватних підприємств (68,3%) і 67 господарських товариств (56,8%). Рівень рентабельності продукції сільського господарства за 2009р. у господарських товариствах склав 26,1%, у тому числі рослинництва – 41,4%, а тваринництво було збиткове (-10,1%). Найбільш рентабельним у господарських товариствах за 2009р. було виробництво цукрових буряків (фабричних) – 109,0%, овочів відкритого ґрунту – 20,9%, зерна – 17,4%, молока і молочних продуктів - 4,1%, м'яса свиней - 1,9%. Усі інші види продукції були збитковими. Отже , господарські товариства як організаційно-правова форма господарювання у Львівській області займають провідну позицію і мають перспективність розвитку.

Економічні переваги сільськогосподарського виробництва в складі створених у Львівській області корпоративних формувань полягають не тільки у вагомих економічних показниках їх розвитку, а й у посиленні соціальної справедливості, ефективному управлінні виробництвом, підприємства, а також особливо кожного працівника на основі ефективного використання їх майнових і земельних паїв. Корпоративний рух, виходячи з цього , набуває нового економічного змісту в сільськогосподарському виробництві, дієвого механізму функціонування суб'єктів господарювання.

Література.

1. Малік М.Й. Аграрна реформа і розвиток підприємництва / М. Й. Малік, П.М. Федієнко. – К: ІАЕ УААН. – 2003. – 271с.
2. Піцур Я.С. Ділове планування корпоративного сектора економіки України: монографія / Я.С. Піцур, М.О. Горинь, О.С. Сенишин. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2008. – 288с.

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ – ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

**Бурачек В.Р., к.фіз.-мат.н., доцент, Долга А.В.,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ**

Для України проблема інвестиційного забезпечення є однією з найскладніших. Її вирішення в умовах дефіциту власних фінансових ресурсів неможливе без залучення іноземних інвестицій.

Дослідження проблеми інвестування економіки завжди знаходиться у центрі уваги. Це обумовлено тим, що інвестиції торкаються найглибших основ господарської діяльності, визначають процес економічного зростання в цілому. У сучасних умовах вони виступають найважливішим засобом забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних зрушень у народному господарстві, зростання технічного процесу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- і макрорівні.

Значний внесок у розвиток даної проблематики зробили такі вчені, як О.О. Балануца, Н.С. Медведкова,

І.В. Олександренко, С. Рум'янцева, В.А. Худавердієва.

Метою проведених досліджень є вивчення проблеми залучення та використання іноземного інвестування в українській економіці.

Одним із важливих чинників забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни є нарощування та ефективне використання інвестиційних ресурсів. Інвестиційні процеси хоч і не вирішують стратегічного завдання структурної перебудови економіки, проте поліпшують загальні макроекономічні показники розвитку країни, частково забезпечуючи стабільність фінансових ринків.

Обсяги залучення іноземного капіталу в Україну відстають від інших країн світу. Інвестиції, залучені в Україну, на сучасному етапі розвитку переважно орієнтовані на внутрішнього споживача і майже не сприяють входженню України до переліку країн з гідним становищем у міжнародному поділі праці. Вони повинні не тільки дати серйозний імпульс оздоровленню української економіки, а й сприяти її входженню до світової економіки. Проте багато іноземних інвесторів вважають інвестиційний клімат в Україні несприятливим через політичну й економічну нестабільність, прогалини в законодавстві, недосконалість фіскальної податкової системи, системи державного контролю, нерозвиненість ринкової інфраструктури.

Зарубіжні інвестори відзначають наявність в Україні законодавчих актів і постанов, що стосуються іноземних інвестицій, які суперечать одне одному і дуже швидко змінюються та мають різноманітне тлумачення, факти ігнорування їх положень окремими організаціями і місцевою владою.

На принципові питання щодо права власності на землю, механізмів реалізації заставних форм іноземні інвестори не одержують однозначних відповідей. До того ж податкова система не стимулює інвестиційну активність [3, с. 151].

Також, ми вважаємо, що існує брак комерційної інформації про ринок України, її регіони і конкретні підприємства, транспортні та телекомунікаційні системи, правову базу, що є перешкодою на шляху іноземного інвестування в економіку України, особливо для малих і середніх зарубіжних компаній і фірм.

Існуюче законодавство про іноземні інвестиції не відображає економічні реалії країни і потребує доопрацювання. За рівнем ризику вкладення капіталу Україна знаходиться на одному з останніх місць у світі. Тому уряд повинен прийняти ряд нових актів щодо залучення іноземних інвестицій.

Також, на нашу думку, необхідно зважити на те, що приплив іноземних інвестицій життєво важливий, проте інтереси українського суспільства, з одного боку, й іноземних інвесторів, з іншого, не збігаються, а інколи є протилежними. Україна зацікавлена у відновленні свого виробничого потенціалу, насиченні споживчого ринку високоякісними і недорогими товарами, у розвитку і структурній перебудові свого експортного потенціалу, проведенні антиімпортної політики, поширенні в нашому суспільстві західної управлінської культури.

Іноземні ж інвестори зацікавлені в новому плацдармі для одержання прибутку за рахунок великого внутрішнього ринку України, її природних багатств, кваліфікованої і дешевої робочої сили, досягнень вітчизняної науки і техніки та навіть її екологічної безпеки [3, с. 152].

У першій половині 2008 року Україна отримала майже 5 млрд. дол. США (3.4. млрд. евро) прямих іноземних інвестицій, тобто у чотири рази більше порівняно з аналогічним періодом попереднього року [2, с. 120].

У регіональному аспекті іноземні інвестиції розміщені в різних обсягах. З метою визначення найбільших споживачів іноземних інвестицій (регіонів) був здійснений їх поділ на чотири групи за

величиною іноземних інвестицій: лідери, домінанти, регіон з помірним рівнем іноземних інвестицій, аутсайтери (табл.1). Групування областей проведено згідно з методологією статистичних групувань. При цьому групувальний інтервал було визначено за формулою:

$$i = \frac{X_{\max} - X_{\min}}{n},$$

де i – величина групувального інтервалу; X_{\max} - X_{\min} – відповідно, різниця між максимальним та мінімальним обсягами інвестицій; n – задана кількість груп (інтервалів).

Отримане таким чином значення величини інтервалу склало:

$$i = (2924,2-51) / 4 = 718,3.$$

При здійсненні групування не враховувалися іноземні інвестиції, що перебувають у суб'єктів господарювання у Києві. Ця особливість пов'язана із тим, що столиця займає лідируючу позицію у сфері залучення іноземних інвестицій, і їх обсяги є суттєво більшими порівняно з областями України.

Згідно з даними таблиці 1, до лідерів необхідно зарахувати Дніпропетровську область, де обсяги іноземних інвестицій є найбільшими і значно перевищують аналогічні дані в інших областях.

Таблиця 1

Визначення груп областей України за обсягом іноземних інвестицій

Групи	Обсяг інвестицій, млн. дол. США	Перелік областей
Лідери	2205,9 - 2924,2	Дніпропетровська
Домінанти	1487,6 - 2205,9	-
Регіони з помірним рівнем іноземних інвестицій	769,3 -1487,6	Донецька, Київська, Львівська, Одеська, Харківська
Аутсайтери	51,0 - 769,3	Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська, м. Севастополь

Найбільшу частку становлять області, які в нашому випадку необхідно зарахувати до аутсайдерів, але, враховуючи різні розміри

іноземних інвестицій, ці області також можна розподілити на три групи: з високим, середнім та низьким рівнем іноземного інвестування (табл. 2). Найменша частка іноземних інвестицій припадає на Тернопільську область – лише 51 млн. доларів США. Групувальний інтервал для областей аутсайдерів дорівнював:

$$i = (726,2 - 51)/3 = 225,07.$$

Відмінності в обсягах іноземних інвестицій полягають у тому, що регіони України мають чіткий профіль сировинного забезпечення, що на початкових етапах інвестування стає основним орієнтиром щодо вкладення коштів та досягнення поставлених завдань інвестора. При цьому іноземні інвестиції мають бути спрямовані на підвищення переробки сировини в регіоні, що постачається на експорт, і продукції кінцевого споживання, що користується світовим попитом.

Таблиця 2

Визначення рівнів іноземного інвестування по областях України в залежності від обсягів іноземних інвестицій

Рівень іноземного інвестування	Обсяги інвестицій, МЛН. ДОЛ. США	Перелік областей
Високий	501,13 -726,2	АРК, Запорізька
Середній	276,07 -501,13	Луганська, Івано-Франківська, Закарпатська, Волинська, Полтавська.
Низький	51 - 276,07	Вінницька, Житомирська, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська, м. Севастополь

Залучаючи іноземних інвесторів, Україна розраховує на такі наслідки:

- зменшення дефіциту платіжного балансу. Цю функцію ефективніше виконують портфельні інвестиції як більш динамічні. Як засвідчила фінансова криза в Росії, а також події 1998 року в Україні, зловживання цим інструментом створює значну загрозу макроекономічній стабільності;

- компенсацію загального дефіциту фінансових ресурсів для розвитку економіки та фінансування структурної перебудови, освоєння родовищ корисних копалин тощо;

- збільшення обсягів виробництва, створення нових експортно-орієнтованих виробництв;

- збільшення внутрішнього попиту на товари виробничого призначення;

- зростання доходів бюджету, підприємців та населення. Зазначений чинник можна вважати дійсним, якщо приплив іноземних інвестицій не веде до витіснення національних товарів та капіталів з внутрішніх ринків, зменшення кількості робочих місць. На жаль, саме останнє спостерігалось у 80-ті роки після приватизації держмайна в ряді країн Латинської Америки;

- зменшення потреби в імпорті. Хоча виконання іноземними інвестиціями такої функції потребує спеціального державного регулювання. Для цього продукція підприємства має бути орієнтованою переважно на реалізацію на внутрішньому ринку;

- впровадження нових технологій виробництва, ввезення та освоєння нової техніки та устаткування;

- поява реального ефективного власника колишнього державного майна.

- впровадження сучасних методів управління, здобуття нових знань у даній сфері;

- вдосконалення загальних управлінських знань та технологій з урахуванням специфічності ситуації у країні. Працююча в країні іноземна виробнича або інвестиційна компанія змушена пристосовувати методи тактичного та стратегічного управління, які вона застосовує, до специфіки даної країни. На жаль, процеси пристосування знаходяться здебільшого у зародковому стані, і національні компанії змушені одночасно оволодівати потрібними знаннями у «стандартному» вигляді і пристосовувати їх до специфічних умов;

- полегшення інтеграції країни до міжнародного співтовариства.

Водночас проникнення до національної економіки іноземного капіталу, на нашу думку, може спричинити неоднозначні наслідки, створюючи низку загроз національній економічній безпеці країни-реципієнта. Слід особливо наголосити на тому, що в переважній більшості випадків ці загрози не є навмисними, а витікають з реалізації основної цільової функції іноземної інвестиції – забезпечення максимальної прибутковості використання активів. Таким чином, залучення іноземних вкладень в економіку має двоякий вплив на її розвиток, як позитивні, так і негативні аспекти [1, с. 74].

Ми вважаємо, що недоліками залучення іноземного капіталу

може бути витіснення з ринку внутрішніх виробників і постачальників, збільшення залежності країни від іноземного капіталу, підвищення рівня конкуренції на ринку, жорстка експлуатація місцевих сировинних ресурсів.

Обсяг прямих іноземних інвестицій є одним з показників, який характеризує ступінь інтеграції України у світове співтовариство і залежить від привабливості об'єкта інвестування. Так, приток прямих інвестицій в економіку України за даними Державного комітету статистики України, у 2009 році становив 5634,6 млн. дол. США, що відповідає 51,6 % надходжень 2008 року. З країн ЄС надійшло 4016,8 млн. дол. США (71,3 % загального обсягу), з країн СНД – 164,7 млн. дол. (18,9 %), з інших країн світу – 553,1 млн. дол. (9,8 %). У той же час капітал нерезидентів зменшився на 941 млн. дол.

Інвестиції надійшли зі 125 країн світу. До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає понад 81 % загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 8593,2 млн. дол. США, Німеччина – 6613 млн. дол., Нідерланди – 4002 млн. дол., Російська Федерація – 2674,6 млн. дол., Австрія – 2604,1 млн. дол., Сполучене Королівство – 2375,9 млн. дол., Франція – 1604,1 млн. дол., Сполучені Штати Америки – 1387,1 млн. дол., Віргінські Острови, Британські – 1371 млн. дол. та Швеція – 1272,3 млн. дол. [4, с. 67].

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України на 1 січня 2010 року становить 40026,8 млн. дол. США, що на 12,4 % більше обсягів інвестицій на початок 2009 року і в розрахунку на одну особу становить 872,6 дол.

Сума кредитів і позик, одержаних підприємствами України від прямих інвесторів, на 1 січня 2010 року дорівнює 6615,2 млн. дол. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, враховуючи позиковий капітал, на 1 січня 2010 р. становив 46 млрд. дол.

Отже, ситуація, що склалася у даний момент в Україні через світову фінансову кризу, призвела до зниження притоку прямих іноземних інвестицій в економіку України на 48,4 % у 2009 році, та незначного підвищення у 2010 році – на 12,4 %. Ще рік тому наша країна мала показники, які робили її привабливою для інвесторів. Але тоді ніхто не міг передбачити, що Україна зіткнеться з такою серйозною проблемою.

Для формування інвестиційного середовища в Україні було прийнята і затверджена програма розвитку інвестування на 2001 - 2010 роки. Метою програми було створення привабливого інвестиційного клімату та розвитку інфраструктури інвестиційної діяльності для

забезпечення сталого економічного зростання та підвищення життєвого рівня населення. Однак, результати виконання цієї програми на сьогодні є більш ніж сумнівними.

Для стимулювання залучення прямих іноземних інвестицій та усунення негативних тенденцій в економіці країни необхідно, щоб основні положення законодавчих актів щодо умов іноземного інвестування не тільки відповідали міжнародним нормам, а й виконувались. Зарубіжний інвестор має сприйняти Україну як стабільну і передбачувану країну, а її економіку такою, де макроекономічна стабільність асоціюється не лише з низькими темпами інфляції, а й з послідовним розвитком, включаючи стабільні темпи зростання виробництва, платоспроможний попит, а також економічну структуру, яка постійно модернізується [5].

Ми вважаємо, що разом з удосконаленням законодавства щодо іноземних інвестицій повинні розвиватися й інші чинники механізму залучення іноземних інвестицій, необхідно:

- 1) забезпечити стабільність політичного середовища;
- 2) вдосконалити та забезпечити стабільність податкової, грошово-кредитної та митної політики;
- 3) максимально спростити процедури, які регламентують взаємовідносини між державою і підприємцями в галузі залучення іноземних інвестицій;
- 4) створити гарантії стабільності умов щодо довгострокового фінансування інвестиційних проектів;
- 5) вдосконалити систему захисту прав інвесторів;
- 6) вдосконалити інститути спільного інвестування;
- 7) впровадити страхування інвестиційних ризиків.

Отже, на сьогоднішній день інвестиційний клімат України залишається несприятливим для інвесторів через ряд наступних чинників: складний процес входження іноземних інвестицій у країну, невисока довіра до стабільності урядових рішень, відсутність стійких змін в економіці, втручання уряду в роботу приватного бізнесу, відсутність боротьби з корупцією, невпевненість у політичній стабільності, і, нарешті, сьогоднішня світова економічна криза є основною перешкодою для їх надходження і зростання.

Всі держави, зацікавлені в економічному розвитку через збільшення інвестування, але кожна із них визначає, які сегменти та сектори інвестиційного ринку є пріоритетними, що потрібно зробити, щоб не тільки захистити, але й заохотити інвесторів робити вклади у певні активи. Ці дослідження покликана впроваджувати державна

інвестиційна політика, її реалізація є метою державного регулювання інвестиційного ринку.

Література.

1. Балануца О.О. Роль іноземного інвестування в економіці України / О.О.Балануца // Формування ринкових відносин. – №10, 2008. – 73-74с.
2. Олександренко І.В. Особливості іноземного інвестування в Україні / І.В.Олександренко // Держава та регіони, №5, 2008. – 120 с.
3. Письмаченко Л.М. Контроль та аудит іноземних інвестицій: необхідність і технологія здійснення / Л.М.Письмаченко // Держава та регіони №6, 2009. – 151-152 с.
4. Худавердієва В.А. Стратегія залучення іноземних інвестицій у економіку України / В.А.Худавердієва // Фінанси України, №6, 2010. – 63-64 с.

ПОГЛИБЛЕННЯ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА - ОДИН З ФАКТОРІВ ЗРОСТАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ЛОГІСТІВ

**Гончаренко Н.Г., к.е.н., доцент, Науменко М.О., к.е.н., доцент,
Нестеренко О.М., к.е.н., доцент,
Академія ВВ МВС України**

Ефективність використання ресурсів праці є одним із найважливіших економічних показників, який характеризує суть і результативність виробничих процесів. В удосконаленні економічного механізму господарювання надзвичайно важливе значення має об'єктивне визначення ефективності використання як ресурсного потенціалу продовольчого комплексу в цілому, так і його складових: праці, землі, капіталу. У цьому зв'язку розробка методологічних і практичних питань визначення трудомісткості продукції та підвищення продуктивності праці відноситься до найважливіших проблем, розробкою яких повинна займатися економічна наука.

На різних етапах розвитку економічної науки питання пов'язані з зміною рівня продуктивності праці розглядали А.Г. Бабенко, О.А. Бугуцький, В.С. Дієсперов, О.В. Олійник, Т.І. Олійник, І.Г. Яремчук [1 – 7]. В наукових публікаціях цих авторів досліджені теоретико-методологічні аспекти формування та використання ресурсів праці, рівень і динаміка трудомісткості продукції, резерви та шляхи зниження трудозатрат і підвищення продуктивності праці.

Метою даного дослідження є аналіз впливу рівня спеціалізації та кон'юнктури ринку на продуктивність праці логістів для підвищення обґрунтованості прийняття управлінських рішень та рівня економічної ефективності окремих потоків, які забезпечуються системою логістики.

Як відомо, максимальна ефективність виробництва досягається лише при поєднанні засобів виробництва з робочою силою в оптимальній кількісній і якісній пропорції. Необхідна пропорціональність між складовими елементами виробництва залежить від ряду факторів. Головними з них є спеціалізація господарства, економічні та історичні умови. Всі ці фактори необхідно враховувати, визначаючи оптимальні пропорції між робочою силою і засобами виробництва.

На підприємствах постійно здійснюються технологічні процеси, заходи пов'язані з повним використання природних, біологічних та економічних ресурсів, впровадженням інновацій, існують свої закономірності, тенденції розвитку, складові приросту ефективності. Вдосконалення спеціалізації в зоні, регіоні зрештою реалізується через зміну спеціалізації підприємств, які ринкова економіка висуває на роль основної ланки [8].

Поглиблення спеціалізації підприємств в сучасних умовах потребує розробки та обґрунтування виробничих типів підприємств з урахуванням попиту й можливостей виробництва конкурентноспроможної продукції. Зміна рівня ринкових цін під впливом співвідношення попиту і пропозиції буде вихідним моментом дії ринкового механізму щодо регулювання суспільного відтворення та перерозподілу фінансових і матеріальних ресурсів між різними галузями. При цьому основним концептуальним положенням розвитку окремих галузей буде удосконалення та стабілізація сфери виробництва, поліпшення якості продукції як товару, подальший розвиток сфери торгівлі й одержання гарантованого прибутку від спеціалізованого виробництва.

Нами було проведено кореляційний аналіз залежності між результатами роботи спеціалізованих підприємств (хлібопекарень) та змінами в рівнях продуктивності праці на 12 підприємствах України. Ці підприємства мають однакову спеціалізацію, однаковий виробничий напрям, а їхній рівень спеціалізації коливається в межах від 0,39 до 0,51 (дані були отримані з Інтернету). Отримані дані було оброблено на персональному комп'ютері з використанням програми «Statistika», в

результаті аналізу нами було встановлено, що при зростанні рівня спеціалізації на один пункт прибуток цих підприємств буде зростати на 32,2 грн. на одного середньорічного працівника. Розрахунковий коефіцієнт кореляції склав 0,97, що свідчить про тісний зв'язок між прибутком та рівнем спеціалізації виробництва.

На наш погляд саме удосконалення рівня спеціалізації виробництва може забезпечити ефективну роботу будь-якої сфери, особливо ланцюжка «Виробництво - Обіг».

Це дасть змогу:

- 1) своєчасно виявляти та реагувати на зміну попиту і пропозиції на ринку;
- 2) мати доступ до будь-яких джерел інформації, що найбільш ефективно буде працювати в сфері перерозподілу продукції;
- 3) створити належні умови для покращення якості роботи логістів на підприємствах.

Література.

1. Бабенко А.Г. Управление повышением производительности труда.- Донецк: ИЭП НАН Украины, 1996.- 270 с.;
2. Бугуцький О.А. Продуктивність праці в сільському господарстві. – к.: Урожай, 1970, - 400 с.;
3. Бугуцький О.А. Демографічна ситуація та використання людських ресурсів на селі. – К.: ІАЕ, 1999.- 280 с.;
4. Дієсперов В.С. Економіка аграрної праці. – К. ННЦ ІАЕ, - 2005. – 512 с.;
5. Канівський П.К. Особливості розвитку спеціалізації аграрного виробництва в умовах ринкових відносин. // Економіка АПК. – 2006. - № 10.- с. 43 – 47.; 9.
6. Олійник О.В., Олійник Т.І. Економічний механізм підвищення продуктивності та ефективності праці в сільському господарстві. Проблеми економіки агропромислового комплексу і формування його кадрового потенціалу: Кол. Монографія у двох томах. Т.1 / За ред. П.Т.Саблука, В.Я.Амбросова, Г.Є.Мазнева. – К.: ІАЕ, 2000.- с. 472 – 478.;
7. Панченко С.І. Показники продуктивності в ринковій економіці. Вісник ХНАУ, Серія «Економіка і природокористування», - Х.: 2004. - №7, с. 286 – 291.;
8. Яремчук І.Г. Продуктивність праці в буряківництві. – Львів, Каменярь, 1975. – 78 с.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Дьоміна М. В., аспірант,
Донецький державний університет управління

Трудовий потенціал країни та її регіонів - це відповідні трудові ресурси, які розглядають в єдності їх якісного й кількісного аспектів [2]. Трудовий потенціал вміщує всіх громадян, здатних брати участь у процесі суспільного виробництва, з урахуванням їхніх фізичних можливостей, наявних знань та професійно-кваліфікаційних навичок [3].

У широкому розумінні конкурентоспроможність трудового потенціалу певної адміністративної одиниці – це реально існуюча на даний момент часу спроможність регіону забезпечувати та підтримувати більш високі у порівнянні з іншими регіонами темпи розвитку економічної та соціальної сфери завдяки кращим якісним характеристикам своїх трудових ресурсів та завдяки більш ефективному використанню трудових здібностей працездатного населення [2].

Трудовий потенціал певного регіону можна характеризувати як конкурентоспроможний у випадку наявності наступних умов:

- якщо даному регіону притаманний високий рівень трудової активності працездатного населення;

- якщо кваліфікація та освіта працездатного населення даного регіону відповідає потребам ринку праці, існуючим на даний момент часу або таким, що будуть формуватися протягом наступних років під впливом науково-технічного прогресу та структурної перебудови економіки;

- якщо у структурі зайнятого населення регіону питома вага спеціалістів, тобто тої категорії працівників, які переважно забезпечують інноваційний напрямок економічного розвитку, є вищою, ніж аналогічний показник в інших регіонах;

- якщо у даному регіоні спостерігається вищий у порівнянні з іншими регіонами ступінь розвитку альтернативних форм зайнятості населення, тобто більшою є кількість осіб, зареєстрованих як приватні підприємці, у розрахунку на сотню чи тисячу працюючих;

- якщо місцеві та центральні органи державної влади здійснюють комплексну та систематичну соціально-економічну

політику, спрямовану на запобігання трудовій еміграції економічно активного та висококваліфікованого населення та на залучення до роботи в галузях народного господарства кваліфікованих працівників з інших регіонів (у тому випадку, коли на ринку праці спостерігається зростання попиту на кваліфіковану робочу силу) [4].

Головною перешкодою для державного регулювання розвитком трудового потенціалу є незбалансованість управлінської діяльності головних державних структур та органів управління, які здійснюють формування та використання трудового потенціалу та забезпечують його розвиток.

Мета системи управління трудовим потенціалом:

1. Максимальне залучення працездатних громадян до суспільно корисної праці.

2. Постійне підвищення рівня якості людського капіталу.

3. Максимально продуктивна зайнятість за рахунок високої якості робочої сили.

Отже, процес управління трудовим потенціалом суспільства – багатопланове та складне явище, пов'язане з цілеспрямованим економічним і соціальним розвитком суспільства [1].

Недоліки державного та регіонального управління не дозволяють попередити ризики, які будуть впливати на кількісний та якісний склад трудового потенціалу та які будуть обумовлені демографічною кризою, якістю освіти, станом здоров'я тощо.

Весь перелік причин, які перешкоджають збереженню та розвитку трудового потенціалу України має пряме відношення до якості та ефективності державного регулювання процесами у трудовій сфері.

Руйнування трудового потенціалу України відбулось в сталих умовах функціонування економіки, а теперішній кризовий стан поглиблює ці процеси. Відповідальність за формування, збереження та використання виробника реального та потенційного визначається ступенем впливу різноманітних причин на ці процеси. Узагальнення думок експертів підтверджує, що саме неякісне державне регулювання процесами збереження та розвитку трудового потенціалу є причиною його неефективного використання.

На думку спеціалістів економічної та соціальної стратегії зайнятості населення доцільні наступні пріоритети:

1. Удосконалення трудового законодавства та законодавства про зайнятість населення.

2. Удосконалення системи моніторингу та прогнозування

ситуації на ринку праці.

3. Стимулювання економічної активності населення, що вимагатиме від органів державної служби зайнятості розробити спеціальні програми, що передбачатимуть забезпечення конкурентоспроможності робітників на ринку.

4. Підвищення якості робочих місць: впровадження механізму соціального партнерства та галузевих і міжгалузевих угод про соціальне партнерство з метою збільшення оплати, поліпшення умов праці, надання «соціального пакета» працівникам, встановлення мінімальних соціально-трудова гарантій, які дозволятимуть конкурувати за кваліфіковану робочу силу.

5. Перегляд системи державного управління у сфері зайнятості населення, для чого необхідно передбачити більш широку участь регіонів у регулюванні ринку праці, розмежувати повноваження державних та регіональних органів виконавчої влади в такому вигляді [1].

Регіональним органам виконавчої влади проводити наступні заходи:

- моніторинг ситуації на ринку праці, розробку прогнозу попиту та пропозиції на ринку праці в розрізі професійно-кваліфікаційних груп;

- регулювання розподілу трудових ресурсів, розробку та реалізацію програм підвищення територіальної мобільності робочої сили, регулювання залучення та використання іноземної робочої сили;

- розробку та реалізацію програм інформування населення щодо ситуації на ринку праці, професійної орієнтації молоді, здійснення проектів, які спрямовані на популяризацію робітничих професій;

- передбачити в державному бюджеті у вигляді субвенцій регіональним бюджетам кошти на здійснення повноважень, що передані на регіональний рівень;

- координацію територіальних програм сприяння зайнятості з регіональними програмами соціально-економічного розвитку, інвестиційними проектами тощо. [1]

Таким чином, державне регулювання не вичерпало можливостей удосконалення управління трудовою сферою, а на цій підставі досягнення високих показників якості та конкурентоспроможності трудового потенціалу країни та її регіонів, стає важелем та запорукою сталого розвитку.

Література.

1. Ільч, Л. М. Трудовий потенціал України та ефективність його використання / НАНУ Інститут демографії та соціальних досліджень. – К.: - 2006 – 226 с.
2. Ільч, Л. М. Система управління трудовим потенціалом держав / Науковий вісник Державної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. пр. – К.: ДАСОА. – 2007. – № 4 (5). – 256 с.
3. Мосьондз С. Роль міграції в розвитку українського суспільства. Адміністративне право. – 2006. - № 5. – 127 с.
4. Беленський П. Ю. Дослідження проблем к курентоспроможності регіону / Вісник НАН України. – 2008. - №5. – 78 с.

ІНДИКАТИВНЕ ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

**Іванова Т.А., к.е.н., доцент,
Донецкий государственньй университет управления**

Сучасні зміни в соціально-економічній системі держави, становлення ринкової економіки і, в той же час, розвиток регіоналізму і місцевого самоврядування обумовили необхідність зміни акцентів в мотивації та методах державного управління і макроекономічного планування. Державне управління — надзвичайно важлива сфера реалізації державної влади. За своїм змістом воно органічно поєднано з виконавчою гілкою державної влади. За останні роки не вдалося досягти такого рівня організації виконавчої влади, який властивий функціонально ефективній і структурно злагодженій економіці.

Важливе місце у впливі держави на економічні процеси займає індикативне планування. Воно є однією з найбільш адекватних ринковим відносинам формою макроекономічного планування. Як показала практика, регулюючі функції держави в умовах ринкової трансформації не можуть бути ефективними за відсутності надійної системи стратегічного прогнозування та індикативного планування. Свого часу адміністративною економікою був накопичений відповідний досвід, який досить ефективно використаний у країнах з ринковою економікою, наприклад, у Франції, Японії тощо. Особливо потрібне стратегічне прогнозування та індикативне планування для країн із нестабільною і неусталеною економікою. Відсутність фахових прогнозних оцінок основних показників макроекономічного розвитку

призводить до витрат, що вимірюються навіть не у відсотках, а багатократно. Це позбавляє економіку перспективи, дезорганізує поточну діяльність, адже йдеться про прогнозування таких ключових параметрів, як ВВП та його похідні, рівень інфляції і безробіття, державні податки і видатки, грошова емісія, відсоткові ставки та ін.

Як відомо, індикативне планування принципово відрізняється від директивного планування насамперед способами досягнення цілей, поставлених у плані. Його показники не мають статусу обов'язкових завдань для окремих господарських суб'єктів, а носять рекомендаційно-орієнтувальний характер. Виражаючи цілі і пріоритети соціально-економічної політики держави на відповідний період, показники індикативного плану набувають життєвої сили для окремих суб'єктів ринку лише за допомогою цілеспрямованої системи правових та економічних регуляторів. Індикативні плани включають розділи, які охоплюють увесь спектр проблем соціально-економічного розвитку країни: показники розвитку економіки в цілому (макроекономічні показники), окремих її сфер, соціального розвитку, зовнішньоекономічної діяльності та ін. Але серцевиною індикативних планів є економічні програми, спрямовані на розв'язання найбільш актуальних проблем розвитку країни. Не випадково тому індикативне планування часто називається економічним програмуванням. Так, сьогодні в Україні до таких проблем належать: модернізація виробництва, зміна структури економіки, створення нових робочих місць, утримання інфляції, соціальний захист населення, або в цілому - інвестиційно-інноваційна спрямованість розвитку.

Державні господарські органи в сучасних умовах в індикативній частині планування на основі аналізу функціонування економіки мають визначити:

- пріоритетні економічні цілі;
- варіанти прогнозів структурних змін;
- інноваційний вектор розвитку держави;
- динаміку і прогнозні тенденції найважливіших матеріально-фінансових пропорцій;
- зміни кон'юнктури зовнішнього і внутрішнього ринків;
- рівень співвідношення цін та інше.

Як непрямої і пасивний метод індикативне планування базується на принципах, які забезпечують:

- посдання інтересів усіх суб'єктів ринкових відносин - держави, регіонів, підприємств і окремих підприємців;

- порівняння витрат і доходів;
- комплексність, яка передбачає системний підхід у вирішенні економічних, соціальних, культурних, екологічних, зовнішньоекономічних та інших проблем;
- індикативність як спосіб визначення цілей і пріоритетів соціально-економічного розвитку;
- розробку способів їх досягнення на базі глибокого аналізу об'єктивного стану і динаміки розвитку суспільства;
- поєднання планового і ринкового регулювання розвитку економіки;
- перманентність, яка передбачає безперервний процес макроекономічного прогнозування і планування;
- орієнтацію на вирішення соціальних задач розвитку суспільства.

В цілому стратегічна мета макроекономічного планування розвитку економіки полягає у забезпеченні економічного зростання відповідно до критеріїв конкурентоспроможності та стабільного розвитку, інтеграції національних економік та процесів глобалізації. Завдання макроекономічного планування зводиться до забезпечення макроекономічної рівноваги і збалансованості, стабільного розвитку, високої конкурентоспроможності вітчизняної економіки, соціальної справедливості та екологічної безпеки.

Макроекономічне планування як спеціальний інструмент державного регулювання економіки виконує такі функції:

1. Конкретизацію цілей та пріоритетів розвитку національної економіки.
2. Забезпечення оптимального варіанта розвитку економіки.
3. Координацію економічної діяльності суб'єктів господарювання.
4. Контроль за ходом реалізації цілей та завдань, оперативне регулювання умов господарювання або зміну завдань економічної політики держави.

В Україні потрібно сформувати сучасні механізми прогнозування та індикативного планування, відповідні інституційні структури та статистичну базу, або посилити вектор регулюючої функції економічних процесів, що не суперечить ринковому вектору економіки.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Кишка Е.В, студент,
Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Українська економіка, так само як і економіка інших країн, відчула на собі вплив наслідків глобальної економічної кризи.

За останні вісім років свого відновлювального зростання економіка України так і не позбавилася глибоких структурних деформацій і значно відстає від розвинених країн світу за сукупною продуктивністю всіх факторів виробництва та відповідно – рівнем добробуту населення. Більшість підприємств залишилися технологічно відсталими, енергоємними, із слабкою диверсифікацією продуктів і ринків, що зумовлює низьку адаптивність до зовнішніх збурень і призводить до негативних тенденцій у виробництві.

Економіка України демонструє неготовність до адекватної відповіді як на зовнішні, так і на внутрішні шоки в умовах постійного загострення глобальних викликів. Україна хронічно відстає від більшості країн майже за усіма макроекономічними критеріями та оцінками, залишається на периферії світових інноваційних систем, що гальмує подальший розвиток.

З огляду на прогресуючу глобальну конкуренцію та загрози економічному зростанню у довгостроковій перспективі головними передумовами успішної реалізації наздоганяючої, а тим більше проривної стратегії розвитку економіки України мають бути: ефективність державного управління та координації політики економічного зростання, сприятливе бізнес-середовище, ефективна інноваційна система, нова якість людського капіталу та позбавлення інфраструктурних блокативів.

За оцінками найвпливовіших міжнародних рейтингових обстежень якість ділового середовища є найслабшим місцем української економіки. Її визначають неефективна урядова бюрократія, поширення корупції, політична нестабільність, складне податкове адміністрування та високі ставки податків, ускладнений доступ до фінансування, недостатньо розвинута інфраструктура та недостатньо кваліфікована робоча сила.

Важливими системними факторами забезпечення конкурентних позицій підприємств в Україні є легітимний процес злиття та

поглинань на протидію рейдерству, а також прозора та інтенсивна конкуренція в усіх секторах економіки, яка дає гарантію, щоб додаткові доходи з'являлися внаслідок підвищення продуктивності праці, а не цінового диктату та тіньової діяльності. Ігнорування цих умов призводить до скорочення інноваційної активності та спрямування потенціалу малого підприємництва на торговельне посередництво. Як наслідок, понад третини малих підприємств задіяні у торгівлі та ремонті автомобілів і побутових виробів, вони забезпечують понад 40 % обсягу реалізованої малими підприємствами продукції.

Ефективність внутрішнього ринку є однією із найслабших позицій України у міжнародних порівняннях. Головними чинниками є існування недобросовісної конкуренції у багатьох сегментах внутрішнього ринку внаслідок їх монополізації та ускладненої регуляторної системи, включаючи систему податкового адміністрування, отримання дозволів та ліцензій, відсутність системи ринкового нагляду за безпечністю та якістю товарів; недосконала система надання державної допомоги та контролю за ефективністю її використання, вона спотворює конкуренцію, ускладнює дію ринкових механізмів ціноутворення і формування пропозиції товарів у відповідь на зміни кон'юнктури ринку.

Загальновизнано, що інституційна основа грає важливу роль у досягненні конкурентоспроможності та успішності розвитку країни в цілому. До неї відносять ефективні державні служби з низьким рівнем корупції, прозорі фінансові установи, домінування приватної власності з жорстким її захистом, підтримання конкуренції на ринках, вільні ціни, низькі митні бар'єри, дотримання договірних зобов'язань, тощо. Інституції є ядром ринкової економіки. З ускладненням господарських систем та завдань щодо забезпечення економічного зростання роль інституцій в обґрунтуванні способів механізмів взаємодії економічних агентів та відповідної системи стимулів зростає, особливо в умовах неспрацювання ринкових механізмів.

Існує тісний зв'язок між ефективністю інституцій та їх вартістю для бізнесової діяльності. За якістю інституцій Україна займає одну з найгірших позицій у рейтингу глобальної конкурентоспроможності серед країн з перехідною економікою, тому саме підвищення ефективності роботи усіх пілок влади та їх партнерства з бізнесом та громадським суспільством є нагальним. Держава має значно підвищити якість усіх своїх послуг.

Підвищення якості державних інституцій в Україні здійснюється шляхом зміни функцій, характеру завдань та відповідальності установ і

організацій, що трансформуються у процесі переходу від командно-адміністративної до ринкової економіки.

Низькі рейтинги України за корпоративною етикою та захистом інтересів міноритарних акціонерів відображають труднощі із захистом прав акціонерів у зв'язку з протиріччям між окремими положеннями господарського та адміністративного кодексів, які дають можливість неоднозначного трактування господарських спорів та отримання відповідних винагород у судовій практиці. Проблемою є корупція у судах, втручання у роботу суддів політиків та державних службовців, непрозорість судових процесів та призначення суддів.

У жорстких умовах глобальної конкуренції у кризовий та після кризовий період найбільший внесок у зростання може забезпечити не тільки і не стільки спроможність країни створювати нові технології, скільки вміння швидко впроваджувати технологічні інновації, як створені у країні, так і залучені завдяки міжнародній інтеграції. Віддача від нових технологій реалізується шляхом їх широкого комерційного впровадження, що вимагає, по-перше, формування дієвих інноваційних систем з розвинутою інфраструктурою та системою стимулів, по-друге, ефективної організації системи науково-технічної інформації, по-третє, існування ринків технологій і відпрацьованої системи трансферу технологій.

Науковий керівник – ст. викладач Артеменко О.О.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

**Крамаренко К.М., к.е.н., доцент,
Академія ВВ МВС України**

Функціонування будь-якої економічної системи залежить від розвитку інвестиційних процесів. У сучасних умовах інвестиції є найважливішим засобом забезпечення технічного переозброєння, впровадження інноваційних технологій і досягнення високого рівня ефективності виробництва.

Економіка Харківської області є суттєвою складовою економіки України, про що свідчить і той факт, що за обсягами освоєних інвестицій в основний капітал за січень - вересень 2010 р. Харківська область знаходиться на восьмому місці серед регіонів України після

м. Києва, Дніпропетровської, Донецької, Київської, Запорізької, Одеської та Львівської областей [1].

За три квартали 2010 р. у розвиток економіки області підприємствами та організаціями за рахунок усіх джерел фінансування вкладено 5413,2 млн. грн. капітальних інвестицій. Найвагомішу частку з них (91,8 % загального обсягу) становлять інвестиції у матеріальні активи. Інвестиції в основний капітал (у капітальне будівництво та придбання машин, обладнання і транспорту) складають 75,8 % загального обсягу капітальних інвестицій.

У нематеріальні активи вкладено 8,2 % загального обсягу капітальних інвестицій, з яких 71,9 % становили права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії тощо; 16,0 % становили витрати на придбання (створення) засобів програмного забезпечення та його модернізацію.

Головним джерелом фінансування інвестицій в основний капітал залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких за 9 місяців 2010 р. освоєно 75,9 % капіталовкладень. Частка залучених і запозичених коштів, у тому числі кредитів банків, коштів іноземних інвесторів та інвестиційних фондів, у загальних обсягах капіталовкладень становила 5,1 %. За рахунок коштів державного та місцевих бюджетів освоєно 9,4 % інвестицій в основний капітал.

Найбільшу частку капіталовкладень (42,6 %) було спрямовано у розвиток промислових видів діяльності (темп зростання склав 74,1 %). Це зниження зумовлено скороченням (на 42,8 %) обсягів інвестицій у розвиток підприємств переробної промисловості, які становлять 46,7 % від усіх капіталовкладень у промисловість. У січні - вересні 2010 р. темп освоєння капіталовкладень, спрямованих у діяльність готелів та ресторанів скоротився на 84,1 %; надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльність у сфері культури та спорту – на 62,1 %; торгівлю, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – на 59,0 %; фінансову діяльність – на 53,8 %. У соціальній сфері темп освоєння інвестицій в охорону здоров'я та надання соціальної допомоги скоротився на 13,0 %. Капіталовкладення у житлове будівництво за досліджуваний період становили 513,6 млн. грн., що складає 73,4 % до відповідного періоду минулого року.

На 1 січня 2010 р. обсяг прямих іноземних інвестицій в області становив 2054,7 млн. дол., що складає 744,4 дол. США на одну особу населення, а на 1 жовтня 2010 р. даний показник збільшився до 2101,6

млн. дол., що склало 761,4 дол. США на одну особу населення. Темп росту прямих інвестицій за дев'ять місяців дорівнює 101,5 %.

У загальному обсязі прямих іноземних інвестицій по Україні питома вага інвестицій, вкладених в економіку Харківської області, за січень - вересень 2010 р. склала 4,9 %. За обсягами цих інвестицій область посідає третє місце (її передують м. Київ та Дніпропетровська область).

Пріоритетними для залучення прямих інвестицій в області залишаються підприємства, основним видом економічної діяльності яких є: фінансова діяльність – 1267,2 млн. дол. (61,7 % від загального обсягу інвестицій); операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям – 227,2 млн. дол. (11,1 %); виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 132,1 млн. дол. (6,4 %); виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції – 82,9 млн. дол. (4,0 %). На підприємствах промисловості зосереджено 19,8 % (406,5 млн. дол.) прямих інвестицій області [1].

У 2009 р. в м. Харкові налічувалось 19 підприємств, які реалізовували 21 інвестиційний проект на території пріоритетного розвитку. Загальний обсяг інвестицій цих підприємств по проектах складав 157,2 млн. дол.. В загальному обсязі інвестицій по проектах іноземні інвестиції складають 30,4 %, українські – 69,6 %. За обсягами надходження та освоєння інвестицій з початку реалізації проектів область знаходиться на п'ятому місці серед регіонів України, які реалізують інвестиційні проекти [2].

Як бачимо, інвестиційні процеси в економіці Харківської області дещо позжавилися, що є позитивним явищем. Для створення привабливого інвестиційного клімату та розвитку інфраструктури інвестиційної діяльності, забезпечення сталого економічного зростання слід вжити таких заходів:

- ✓ активізація інвестиційної діяльності в регіоні шляхом створення додаткових стимулів для залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки; впровадження системи заходів по врегулюванню підприємницької діяльності та лібералізації ділової активності в регіоні;
- ✓ розширення й модернізація транспортної інфраструктури області;
- ✓ стимулювання залучення інвестицій у сфери наукової, науково-технічної та освітньої діяльності;
- ✓ забезпечення не лише підвищення обсягів інвестицій в

економіку, а й їх ефективного використання з точки зору не лише інвесторів, а й суб'єктів економічної діяльності, населення регіону.

Література.

1. Соціально-економічне становище Харківської області за січень-жовтень 2010 року: [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://uprstat.kharkov.net.ua/socekonstan/2010rik.html>

2. Експрес-випуск «Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності Харківської області у 2009 році»: [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://uprstat.kharkov.net.ua>

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ СОЦІАЛЬНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Ляшенко Ю.О., студентка,

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Проблема продовольчої безпеки в Україні є досить гострою і тісно пов'язана із кризовим станом економіки, обмеженістю матеріально-технічних і фінансових ресурсів, робочої сили, депопуляції сільського населення та іншими факторами, які впливають на процес забезпечення продовольчої безпеки.

В розвинутих країнах світу продовольча безпека розглядається як важлива умова соціальної і політичної стабільності й економічної незалежності країни. Наприклад, США і Франція має 100 % самозабезпечення продовольством, Україна, на жаль, далеко відстала в цьому відношенні.

На думку українських політиків проблеми продовольчої безпеки в нашій країні не існує, оскільки 93,4 % харчових продуктів, які споживає населення України припадає на долю вітчизняних товаровиробників. До 2000 року співвідношення між вітчизняним та імпортним продовольством складало 50 на 50 %, а критичним вважається перевищення імпортованих товарів у загальній структурі продуктів харчування більше ніж 30 %.

Проведені ж дослідження показують, що рівень споживання майже усіх продуктів в Україні значно нижчий, ніж в розвинутих країнах світу. Рівень споживання м'яса в Україні на 70 % нижчий, ніж в США та Франції і на 65 % - ніж в Німеччині. Нині показники, що

характеризують споживання продуктів харчування населення України і визначають рівень її продовольчої безпеки, знизилася до критичної межі, особливо це стосується м'яса, молока, фруктів і ягід, риби, овочів, яєць. Протягом більше десяти років у країні спостерігається одноманітне жирowo-вуглеводне харчування більшої частини населення.

Проблема продовольчої безпеки України формується як система взаємопов'язаних прийомів розробки оптимальних розмірів і структури виробничих ресурсів, з урахуванням організаційно-економічних умов, спрямованих на максимально можливе виробництво сільськогосподарської продукції.

Вступ України до СОТ з одного боку повинен відкрити дорогу українській продукції на європейські ринки, але з іншого боку ще точно не визначені переваги та недоліки, які отримає аграрне виробництво за цих умов. Наскільки корисним виявиться для України вступ до СОТ насправді, залежатиме від дій уряду.

Враховуючи сталу тенденцію до зростання кількості населення на Землі, особливо в арабських країнах, Китаї та Індії, Україна повинна спрямувати власні зусилля на розвиток вітчизняного аграрного сектора, оскільки продовольчий баланс цих країн показує, що їм недостатньо продуктів харчування для такої кількості населення. Тому можна прогнозувати зростання попиту та цін на сільськогосподарську продукцію. Україна ж має всі необхідні передумови (земельні й трудові ресурси, а також досвід) для розвитку сільського господарства та завоювання відповідного місця експортера високоякісних продуктів харчування на міжнародній арені.

Підвищення рівня економічної та продовольчої безпеки держави на основі нарощування обсягів виробництва продуктів харчування та поліпшення їх якості є стратегічним пріоритетом соціального та економічного розвитку України на сучасному етапі на найближчу перспективу. За таких умов продовольча безпека в контексті національної безпеки, передбачає здійснення активної державної політики, спрямованої на швидке подолання кризових процесів, забезпечення необхідної адаптації підприємств АПК до умов ринкової кон'юнктури, зміцнення їх фінансового стану, утвердження в перспективі України як держави з високоефективним, експортоспроможним сільським господарством.

Науковий керівник – ст. викладач Артеменко О.О.

ДИАГНОСТИКА ИНВЕСТИЦИОННЫХ РИСКОВ ПРЕДПРИЯТИЙ АГРАРНОГО СЕКТОРА

**Майданевич П.Н., к.э.н., доцент,
Национальный университет биоресурсов и природопользования
Украины «Крымский агротехнологический университет»**

Инвестиционный риск представляет собой вероятность возникновения непредусмотренных финансовых потерь в виде снижения капитала или утраты дохода, прибыли вследствие неопределенности условий инвестиционной деятельности [1].

Риск сопровождает реализацию практически всех видов реальных инвестиционных проектов, в каких бы формах они не осуществлялись. Хотя ряд параметров этого риска зависит от субъективных управленческих решений, отраженных в процессе подготовки конкретных реальных инвестиционных проектов, объективная его природа остается неизменной.

Уровень инвестиционного риска предприятий аграрного сектора существенно варьируется под воздействием многочисленных объективных и субъективных факторов, которые находятся в постоянной динамике. Поэтому каждый реальный инвестиционный проект требует индивидуальной оценки уровня риска в конкретных условиях его осуществления.

Инвестиционная деятельность предприятий аграрного сектора имеет ряд особенностей, которые необходимо учитывать при определении инвестиционного риска, в частности:

- инвестиции могут направляться в самые различные инвестиционные мероприятия, которые существенно разнятся как по степени доходности, так и по риску, поэтому возникает необходимость оптимизации портфеля инвестиций по этим критериям;

- на результаты инвестиционной деятельности предприятий аграрного сектора влияют самые разнообразные факторы, которые отличаются между собой как по степени влияния на уровень риска, так и по степени неопределенности;

- жизненный цикл инвестиционного проекта может быть довольно значительным, исчисляемым несколькими годами, и в этих условиях очень трудно учесть все возможные факторы и их влияние на доходность и величину риска инвестиций;

- для определения инвестиционного риска в большинстве случаев отсутствует статистическая информация за предшествующий период, на основе которой можно было бы его спрогнозировать при реализации аналогичного инвестиционного проекта.

Оценка уровней риска предприятий аграрного сектора предполагает определение источников и массивов информации, включающей статистические и оперативные данные, экспертные оценки и прогнозы, рейтинги и т.д. Принятие решений при наличии более полной и точной информации является более взвешенным, а, следовательно, менее рискованным.

Информация, которая необходима для целей управления рисками, может быть разделена на следующие блоки: информация об участниках инвестиционной деятельности; информация о текущей конъюнктуре рынка и тенденциях ее изменения; информация о предполагаемых событиях, способных оказать значимое влияние на рынок; информация об изменениях в нормативной базе, воздействующих на инвестиционную деятельность; информация об условиях инвестиционных вложений.

Система рисков, связанных с деятельностью предприятия аграрного сектора, очень сложна, и любой из ее элементов может стать причиной не возврата инвестиционного кредита, не говоря уже о весьма возможном сочетании воздействия нескольких элементов (или факторов риска) одновременно.

Риски по характеру воздействия делятся на простые и составные. Составные риски являются композицией простых, каждый из которых рассматривается как постадийный риск. Простые риски определяются полным перечнем непересекающихся событий, то есть каждое из них рассматривается как не зависящее от других событий.

Поэтому первой задачей является составление исчерпывающего перечня простых рисков. Второй задачей является определение интегрального риска. В литературных источниках описывается более двух десятков видов рисков, которые в той или иной степени оказывают влияние на инвестиционные процессы предприятий аграрного сектора. Самым главным из них следует рассматривать инвестиционный риск, который представляет собой совокупность различных рисков каждого региона, влияющих на него в той или иной степени.

Литература.

1. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: Навч. посіб. 2-е вид./ А.П. Дука. – К.: Каравела, 2008. – 432с

2. Маловичко А.С. Ризик-менеджмент підприємств: його цілі, функції, завдання / А.С. Маловичко // Формування ринкової економіки в Україні. – Львів: ІНТЕРЕКО, 2004. - Вип. 13 – С. 600-609.

3. Пирог О.В. Порівняльні аспекти методів оцінки інвестиційної привабливості об'єктів інвестування / О.В. Пирог // Вісник Сумського національного університету. Серія: Фінанси і кредит. - Суми, 2005. - №1 - С. 41-44.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Мороз С.Г., аспірант

Харківський аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Найважливішою характеристикою конкуренції, в якій відображається її сутність, є рівень конкурентоспроможності, яка виступає найважливішим механізмом ринкової економіки. У ринковій системі господарювання категорія конкурентоспроможності є однією з головних, оскільки в ній концентровано виражаються економічні, науково-технічні, виробничі, організаційно-управлінські, маркетингові можливості як окремого суб'єкта господарської діяльності, так і економіки країни.

Нині це питання для України має загальнодержавне значення, адже конкурентоспроможність вітчизняної продукції – це проблема не лише окремих товаровиробників, а й національної безпеки в цілому. По відношенню до сільського господарства, то забезпечення його конкурентоспроможності набуло масштабів продовольчої безпеки нації. А тому природним є той факт, що зазначена проблема останнє десятиліття широко обговорюється в науковій спільноті, особливо економістами – аграрниками.

За весь період досліджень, які ведуться вченими різних країн, єдиного визначення поняттю «конкурентоспроможність» не надано. Більше того – майже кожен науковець намагався дати своє трактування цьому терміну. Внаслідок цього нині існує чимало визначень даної категорії, які іноді зовсім не схожі між собою.

Як правило, значення конкурентоспроможності в переважній більшості використовується з приналежністю до якогось об'єкта. Отже, сама по собі дана категорія не існує, а виникає лише при наявності декількох відносно однорідних економічних субстанцій та в

процесі порівняння їх між собою.

Спробуємо систематизувати визначення цього поняття та виділити основні підходи, які, на нашу думку, склалися в сучасній науці по відношенню до категорії «конкурентоспроможність». Нами виділено наступні підходи (табл. 1).

Таблиця 1

**Основні підходи до визначення категорії
«конкурентоспроможність»**

Підхід до визначення конкурентоспроможності	Суть підходу
1. На основі конкурентних переваг (порівняльний)	Конкурентоспроможність – це здатність випереджати інших суб'єктів конкуренції за рахунок певних конкурентних переваг
2. На основі задоволення певних потреб	Конкурентоспроможність – це здатність задовольняти певні потреби та вимоги суб'єктів ринку
3. На основі економічної ефективності та стійкості розвитку	Конкурентоспроможність – це здатність забезпечувати певний рівень економічної ефективності та стійкості розвитку економічних суб'єктів і об'єктів
4. На основі здатності конкурувати	Конкурентоспроможність – це здатність суб'єкта (об'єкта) конкурувати та виживати в конкурентній боротьбі

У той же час, на наш погляд, всі бачення необхідно розглядати через призму галузевої приналежності. Мова йде про те, що не кожен із зазначених підходів може застосовуватися та мати місце у будь-якій галузі економіки. Справа у тім, що на сьогодні в Україні розвиток галузей економіки є неоднаковим – одні досягли високого рівня, займають високу частку у ВВП, впроваджують інновації тощо; інші – знаходяться на досить низькому рівні, при цьому майже не нарощуючи обсяг виробленої продукції та балансуючи між збитковістю та прибутковим виробництвом. Відповідно й конкурентоспроможність для суб'єктів та продукції окремих галузей має різну спрямованість.

Стосовно галузі сільського господарства та тваринництва зокрема, вважаємо, найбільш прийнятним є третій підхід, за якого

конкурентоспроможність пов'язана, у першу чергу, з його прибутковістю та досягненням економічної ефективності.

Справа у тому, що основна проблема відсутності росту виробництва продукції тваринництва – це її збитковість, а тому необхідною та найпершою умовою для забезпечення певного рівня її конкурентоспроможності є прибутковість такого виробництва. Отже, конкурентоспроможність у тваринництві означає «життєздатність»

Академік НААН України Б.Й. Пасхавер вважає, що найбільш узагальнене тлумачення поняття «конкурентоспроможність» варто базувати на класичних категоріях економічної теорії: вартості та ціни. Загальновідомо, що вартість - суспільно визнані витрати, а закон вартості - закон цін. Отже, ціна ринкової рівноваги попиту і пропозиції є межею суспільного визнання витрат. Звідси витікає, і ми з цим цілком погоджуємось, що надлишок ціни над витратами (прибуток) - свідчення конкурентності, а перевищення витрат над ціною (збитковість) – неконкурентності.

Погоджуємось також із рядом прихильників зазначеного підходу, які визначають конкурентоспроможність як можливість тривалий час відстоювати власні переважні позиції в галузі завдяки наявності ефективної стратегії, або здатність діяти в довгостроковому періоді на ринку та отримувати при цьому прибуток, достатній для науково-технічного вдосконалення виробництва, підтримки продукції на високому якісному рівні і стимулювання працівників. Крім цього, вважаємо, що решта підходів до поняття конкурентоспроможності, які в основному засновані на змагальності суб'єктів між собою, не в повній мірі можуть застосовуватися до галузі тваринництва ще й тому, що у самій галузі нині немає повноцінної конкуренції та суперництва між виробниками, адже вони у переважній більшості (особливо виробники м'яса ВРХ та свиней) є збитковими. Конкуренція у даному випадку має місце між посередниками та переробними підприємствами. Проте, це не означає, що виробники продукції тваринництва не повинні прагнути до нарощування конкурентоспроможності. Прибутковість виробництва забезпечить мінімальний запас конкурентоспроможності, маючи який можна виходити на нові її рівні.

Науковий керівник – к.е.н, професор Шиян В.Г.

МІСЦЕ ФОРМ ВЛАСНОСТІ І ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ

**Нагорнюк О.П., аспірант,
Львівський національний аграрний університет**

Організаційно-правові форми господарювання у сільському господарстві формуються і розвиваються виходячи із особливостей функціонування різних форм власності на засоби виробництва й вироблену продукцію. Виходячи з цього, необхідно при аналізі особливостей форм власності в сільському господарстві та їх впливу на формування виробничих витрат відзначити принципові відмінності функціонування власності у сільському господарстві порівняно з іншими секторами економіки.

На думку С. І. Дем'яненка, при розгляді впливу форм власності та організаційних форм сільськогосподарських підприємств на формування виробничих витрат особливий інтерес має вивчення питання вигідності (ефективності виробництва). Існують різні критерії вигідності та принципи формування витрат залежно від форми власності, на якій базується сільськогосподарське підприємство. Так, критерієм вигідності або економічної ефективності за умов державної й колективної власності, а також приватної, що ґрунтується на найманій праці, виступають показники суми отриманого прибутку й рівні рентабельності та прибутковості. У селянському господарстві такими критеріями є сума виручки від реалізації продукції та валовий дохід [4, с. 115].

Члени селянських господарств, маючи більші можливості, порівняно з колективами, що працюють за умов державної чи приватної власності з наймом працівників, у регулюванні виробничих процесів, в тому числі виробничих витрат, мають і більші можливості в розподілі одержаної грошової виручки. Більше того, у селянському господарстві валовий дохід розподіляється не на оплату праці й прибуток, а на фонди споживання та нагромадження. Співвідношення між цими фондами досить гнучке, змінюється за роками залежно від потреб виробництва та сім'ї селянина. Причому ці фонди в селянському господарстві не тотожні категоріям «оплата праці» і «прибуток».

Розмір валового доходу залежить від чисельності та складу

членів господарства і, особливо від ступеня інтенсивності їхньої праці, що визначається специфічною рівновагою між задоволенням потреб сім'ї та тяжкістю (обтяжливістю) самої праці. У даному випадку має місце специфіка прояву теорії граничної корисності в сільському господарстві, що характеризується передусім відповідною формою власності й способами її функціонування. Точка рівноваги валового доходу й рівня інтенсивності праці визначає оптимальний рівень виробництва продукції в селянському господарстві, що ґрунтується на праці лише його членів. Саме цим пояснюється те, що селянським господарствам вигідно виробляти найбільш трудомістку продукцію, яка забезпечує найбільші грошові надходження й валовий дохід.

Хочемо відмітити і те, що будь-які заходи з підвищення інтенсивності праці (механізація, нові технології виробництва, сорти сільськогосподарських культур і породи тварин тощо) дають змогу підвищити й рівень задоволення потреб сім'ї зміщенням точки рівноваги у бік його збільшення на кривій валового доходу. Через специфіку функціонування власності точка оптимізації виробництва завжди буде більшою у селянському господарстві порівняно з капіталістичним чи колективним.

Виходячи із вищенаведеного слід відмітити, що загальна спеціалізація фермерських господарств в Україні має рослинницьке спрямування. Хоча за 2000 - 2009 рр. у Львівській області відбулися у цьому напрямі суттєві зміни. Зокрема, вартість валової продукції рослинництва у структурі валової продукції фермерських господарств зменшилась з 84,6 % у 2000 р. до 23,5 % у 2009 р., що свідчить про тваринницький виробничий напрям розвитку фермерських господарств області.

Слід погодитись з дослідженнями С. І. Дем'яненка, який вказує, що рослинницьку спрямованість розвитку фермерських господарств можна пояснити рядом причин, серед яких: по-перше, фермерство в Україні перебуває на стадії становлення, коли ще не створено відповідної матеріально-технічної бази для розвитку тваринництва; по-друге, відсутність гарантій власності (зокрема, на землею) не стимулює до значних інвестицій у виробничі фонди, створює певні перешкоди для довгострокового кредитування, що є необхідною умовою створення тваринницької галузі у фермерському господарстві; по-третє, невідлагоджений ціновий механізм на сільськогосподарську продукцію, коли закупівельні ціни на продукцію тваринництва не

забезпечують умов навіть для простого відтворення, а ринкові механізми формування цін і продовольчих ресурсів ще не сформовані [4, с. 118].

Важливим кроком у формуванні різних форм власності і нових організаційно-правових форм господарювання у сільському господарстві була практична реалізація Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» від 3 грудня 1999 року [5].

Як вважають вчені-економісти і ми теж приєднуємось до їх думки, що механізми реструктуризації і реформування аграрного сектора економіки і формування нових організаційно-правових структур у Львівській області були спрямовані на відродження і розвиток приватного підприємництва. У результаті на матеріально-технічній базі існуючих раніше колективних сільськогосподарських підприємств (КСП) створювались нові аграрні підприємства на засадах приватної власності, зазвичай менші за розмірами земельних угідь (здебільшого одне або декілька), решта земель у вигляді земельних часток (паїв) приєднувалась до власності особистих селянських господарств. Мали місце і інші механізми реформування [2, с. 42-43].

Наявність і функціонування різних організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі економіки має теж відповідний вплив на формування в них виробничих витрат. Тому потрібно детально аналізувати механізми розвитку сільськогосподарського виробництва і формування виробничих витрат в кожній організаційно-виробничій структурі стосовно її регіональних особливостей розвитку. З цього приводу В. Л. Валентинов наголошує, що питання про визначення «найкращої» форми є методологічно некоректним, адже головний здобуток в даному випадку полягає в можливості вибору оптимальної форми в контексті певних соціально-економічних умов господарювання. Неможливо порушувати питання про оптимальність безвідносно конкретного виробничого середовища, яке потребує організаційного оформлення. Стан цього середовища є визначальним чинником організаційного розвитку [3, с. 206].

Досить вдалим є міркування В. Г. Андрійчука, який вказує, що здебільшого дослідники доходять висновку, що найбільш ефективними є приватні підприємства з орендованими землями і майном, в окремих випадках називаються інші типи підприємств. Нам

здається, що такі висновки не мають під собою серйозного економічного підґрунтя, оскільки вони робляться, як правило, лише на основі показників прибутковості: рівня рентабельності, маси прибутку на одиницю площі. Але з таким оціночним підходом у сучасних умовах розвитку аграрного сектору погодитись не можна, оскільки при цьому не враховується, чи підприємство нараховувало амортизацію і чи відображена вона як елемент витрат в операційних витратах підприємства, яку заробітну плату (низьку, високу) воно виплачує своїм працівникам і який його внесок у задоволення соціальних потреб держави [1, с. 37].

Отож, в системі формування виробничих витрат у сільському господарстві надзвичайно важливе місце відводиться глибокому аналізу і розробці пропозицій з вдосконалення формування виробничих витрат стосовно функціонування форм власності і організаційно-правових форм господарювання в умовах конкретного виробничого середовища, організаційного їх оформлення, чіткого визначення критерію оптимальності як відповідності форми, змісту, що означає можливість найповнішої реалізації економічного інтересу суб'єкта господарювання.

Література.

1. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: монографія / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2005. – 292 с.
2. Березівський П. С. Становлення та ефективність функціонування сільськогосподарських виробничих структур різних організаційно-правових форм / [П. С. Березівський, О. Й. Березівська, З. П. Березівський, О. Б. Садура, Н. П. Особа]. – Львів, ТЗОВ «Ліга-Прес», 2007. – 202 с.
3. Валентинов В. Л. Регулювання міжгалузевих відносин в системі аграрної політики / В. Л. Валентинов. – К. : ІАЕ, 2003. – 332 с.
4. Дем'яненко С. І. Менеджмент виробничих витрат у сільському господарстві / С. І. Дем'яненко. – К. : КНЕУ, 1998. – 264 с.
5. Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України // Урядовий кур'єр. – 1999. – 8 грудня.

Науковий керівник – д.е.н., професор Березівський П. С.

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Олійник О.В., студент,
Сумський державний університет

В процесі функціонування підприємства завжди виникає питання щодо формування такої структури капіталу, яка б задовольняла внутрішні потреби підприємства та приваблювала зовнішніх інвесторів, що є досить актуальною проблемою в період нестабільності економіки країни. Оскільки настають моменти (освоєння нових сегментів ринку, розширення асортименту продукції, переорієнтація виробництва і т.п.), коли необхідно залучати додатковий капітал в значних обсягах – виникає суперечність: надати перевагу власним коштам чи залучити зовні. Обираючи той чи інший варіант як єдине джерело фінансування, підприємство повинно проаналізувати всі можливі наслідки, які будуть викликані таким рішенням. Отже, визначення оптимального співвідношення між зазначеними джерелами фінансування є досить актуальною проблемою сьогодення.

У зв'язку із цим на сучасному етапі розвитку бізнесу істотно зростає пріоритетність і роль аналізу структури капіталу, основною метою якого є забезпечення фінансової стабільності і фінансової безпеки підприємства, як наслідку прийняття відповідних управлінських рішень.

Метою роботи є дослідження структуризації та узагальнення ключових проблем, які виникають при формуванні капіталу підприємства та їх подальша деталізація впливу на результати діяльності з точки зору власників, менеджерів та потенційних інвесторів.

Дослідження структури капіталу є складовою частиною загального фінансового аналізу капіталу підприємства в умовах переходу економіки України до ринкової системи господарювання.

В залежності від того якою буде структура капіталу підприємства, залежить подальша його діяльність та розвиток, а також, безпосередньо, і ставлення власників та інвесторів.

Процес управління структурою капіталу базується на певному механізмі, який представляє собою систему основних елементів та функцій, що регулюють процес розробки та реалізації управлінських рішень в цій області.

Управління формуванням структури капіталу представляє собою систему принципів та методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з встановленням оптимальних параметрів його обсягу та структури, а також його залученням з різних джерел та в різноманітних формах для здійснення господарської діяльності підприємства.

Визначаючи оптимальну структуру капіталу підприємства одного кількісного аналізу недостатньо. Будь-яким чином проведений фінансовий аналіз досліджуваного підприємства повинен бути доповнений експертною оцінкою. Ця оцінка повинна відображати всі ті фактори, що безпосередньо впливають на діяльність підприємства, а саме на його фінансово-господарські результати, але не можуть бути охоплені у кількісному аналізі та відображені у відповідній звітності.

В результаті проведеного аналізу необхідно виділити наступні важливі фактори, що повинні враховуватися при експертній оцінці:

- Довгострокова життєздатність. Менеджери підприємств, які забезпечують такі життєво важливі послуги, як енергопостачання, транспорт, зв'язок, несуть відповідальність за забезпечення неперервної роботи підприємства, тому вони повинні відхилитися від використання позичкового фінансування, в такій мірі, що ставить під загрозу довгострокову життєздатність підприємства.

- Інтереси менеджерів. Портфелі цінних паперів інвесторів, як правило, мають високий ступінь диверсифікації. Тому інвестор може допустити певну можливість фінансових труднощів, так як втрата на одних акціях, ймовірно, буде компенсована непередбачуваним прибутком від інших акцій, що входять до його портфелю.

- Відношення кредиторів і рейтингових агентств. Часто значний вплив на структуру капіталу підприємств здійснюють банки і рейтингові агентства, оскільки підприємства обговорюють з ними свою фінансову структуру.

Доходи кредиторів носять фіксований характер (процентні платежі), в той час як доходи акціонерів безпосередньо залежать від отриманого прибутку підприємства. В цій ситуації кредиторів цікавить виключно здатність компанії обслуговувати борг, а акціонерів – отримання високих прибутків.

- Резервний позичковий капітал. Даний фактор можна трактувати наступним чином: умови кредитних договорів, що заключають підприємства часто передбачають, що нова позичка не може бути отримана, якщо відповідні коефіцієнти не перевищують

мінімального рівня.

- Контроль. Якщо керівництво підприємства володіє невеликим пакетом акцій, контролює тільки незначну більшість голосів акціонерів, для нового фінансування може бути вибраний позичковий капітал. Здійснювати контроль повинно безпосередньо керівництво підприємства, оскільки при виникненні фінансових труднощів чи невиконанні своїх обов'язків, управлінський апарат може бути змінений.

- Структура активів. Підприємства, активи яких можуть служити заставою позики, схильні до більш інтенсивного залучення засобів. Навпаки, якщо активи являються високо ризиковими, підприємство має менше можливостей для залучення позикових засобів.

- Темпи росту. Підприємства, що швидко розвиваються повинні інтенсивно використовувати зовнішнє фінансування: повільний розвиток може фінансуватися за рахунок нерозподіленого прибутку, але швидкий розвиток вимагає залучення зовнішніх джерел.

- Прибутковість. Часто підприємства з дуже високою дохідністю на вкладений капітал надають перевагу обмежуватися власними джерелами.

- Податки. Виплати по відсоткам зменшують оподатковуваний прибуток, тому чим вище ставка податку на прибуток, тим більш вигідно для підприємства використання зовнішнього фінансування.

При визначенні оптимальної структури капіталу підприємства шляхом використанням фінансової звітності та вище перерахованих факторів не ватро обмежуватися. Необхідно пам'ятати про балансову та ринкову вартість компанії і по можливості у розрахунках використовувати ринкову, оскільки балансова вартість є грубим наближення до ринкової. Провівши розрахунки за балансовою вартістю необхідно залишати певний інтервал значень на похибку.

Важливо при розрахунках також враховувати:

- вид діяльності підприємства: безпосередньо чим воно займається, тобто галузеву структуру;

- розмір підприємства;

- асортимент продукції;

- характеристики регіону, в якому функціонує досліджуване підприємство у зв'язку з особливостями наявних ресурсів в межах даного регіону;

- систему оподаткування досліджуваної території.

Визначивши оптимальну структуру капіталу підприємства

можемо сказати, що вона завжди буде різною для кожного суб'єкта господарювання, якщо буде поряд із кількісною оцінкою врахована експертна оцінка. І такий розрахунок буде більше відповідати дійсності.

В сучасних умовах в період жорстокого загострення конкурентної боротьби питання щодо формування оптимальної структури капіталу торкається кожного хто має безпосереднє відношення до цього.

Оптимальна структура капіталу – це пошук такого співвідношення власного та зовнішнього фінансування за якого досягався б добробут суб'єктів, які перебувають у ділових відносинах з підприємством.

В процесі проведеного дослідження, з'ясовано, що при визначенні оптимальної структури капіталу за допомогою кількісного аналізу оцінка буде не завжди точною. При відповідних розрахунках потрібно враховувати експертні оцінки та фактори, які також прямо впливають на формування структури капіталу.

Науковий керівник - к.е.н., доцент Боронос В.Г.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ

**Панченко Ю.В., студент,
Чернівецька буковинська державна фінансова академія**

Кризу чинної міжнародної валютної системи можна розглядати як передумову і наслідок світових економічних криз останніх десятиліть. Викликає крайню небезпеку і схожість їх сценаріїв: крах фінансових ринків, банкрутство підприємств, безробіття, зовнішні борги у доларовому обчисленні, інфляція національних валют тощо. Глобальні доларові «ін'єкції» в національні господарства, що навіть сьогодні, в період кризи, активно долають національні кордони, підвищують ризики економічної безпеки держав.

Монополія американської валюти та капіталу на глобальних валютно-фінансових ринках спотворює дію об'єктивних ринкових сил, підвищує глобальні трансакційні витрати у міжнародних економічних відносинах.

Отже, на часі актуалізується потреба перезавантаження

гео валютної системи з тим, щоб нова глобальна валюта відповідала інтересам усіх її користувачів.

Аналізу проблем міжнародної валютної системи присвячені праці зарубіжних (С. Глазьев, Ю. Данилов, А. Мелцер, С. Остерлоу, В. Седньов, О. Суєтін, М. Фрідман, Е. Шипова та ін.) та вітчизняних (Г. Башнянін, А. Гальчинський, В. Геєць, П. Єщенко, А. Задоя, Д. Кержковська, Г. Клишко, С. Корнієнко, С. Мочерний, С. Науменкова, В. Нестеренко, Ю. Ніколенко, В. Опарін, С. Панчишин, В. Тарасевич, А. Філіпенко, О. Черняк, А. Чухно та ін.) вчених.

Зазначені та інші вчені однозначним виходом із існуючої кризи Ямайської валютної системи вважають посилення ролі континентальних та регіональних валютних блоків з тим, щоб ліквідувати привілейовані позиції долара як «дефектної» глобальної валюти, що є недемократичною, оскільки майже не контролюється і не регулюється світовою спільнотою, монополізувати гео валютний ринок та створити прозорі «правила гри» для всіх учасників валютних відносин у сфері міжнародних трансакцій [1-3].

У світовій валютній системі на даний час склались проблеми, які потребують швидкого і докорінного вирішення, зокрема:

1) глобальний фінансовий опортунізм - нестійкість і перекося у валютних курсах, що виникають під впливом спекулятивних дій, здійснюваних світовою фінансовою олігархією (ГНБ, ТНК та ін.);

2) моно валютність - домінування долару США в якості основного засобу в міжнародних валютно-фінансових відносинах, що свідчить про дуже повільну трансформацію глобальних фінансових інститутів, які за чинною міжнародною валютною системою (Ямайською) мають стимулювати полі валютність;

3) монополія на емісію глобальної валюти, яку забезпечують «карманні» організації США як головні суб'єкти глобальної фінансової архітектури (Світовий банк, МВФ);

4) нетранспарентність та незбалансованість інтересів усіх країн в глобальній фінансовій архітектурі, яка обслуговує інтереси лише найбагатших країн. Так, рішення в МВФ приймаються не простою сумою учасників, а згідно квот. Крім того, варто відзначити і дещо «нав'язливий» і «корисливий» для багатих країн тип макроекономічної політики (так званий «Вашингтонський консенсус»), як обов'язкова умова отримання кредитів МВФ і Світового банку.

Однією з причин нинішньої світової фінансової кризи, на думку учасників Конференції ООН з торгівлі і розвитку вже другий рік

посіпль визнається неефективність сучасної валютної системи [4-5]. В першу чергу, це стосується несправедливої (недемократичної) системи прийняття рішень щодо міжнародних валютно-фінансових відносин глобальними фінансовими інституціями. Так, на сьогоднішній день у МВФ квоти і голоси розподілені таким чином, що рішення фактично можуть прийматися і без врахування інтересів усіх 187 країн-членів в однаковій мірі (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл квот і голосів у МВФ станом на 8.12.2010 р. [6]

Країна	Квоти		Голоси	
	млн. СДР	% від загальної кількості членів	кількість	% від загальної кількості членів
Бельгія	4605,2	2,12	46,302	2,08
Канада	6369,2	2,93	63,942	2,88
Китай	8090,1	3,72	81,151	3,65
Франція	10738,5	4,94	107,635	4,85
Германія	13008,2	5,98	130,332	5,87
Італія	7055,5	3,24	70,805	3,19
Японія	13312,8	6,12	133,378	6,01
Нідерланди	5162,4	2,37	51,874	2,34
Росія	5945,4	2,73	59,704	2,69
Саудівська Аравія	6985,5	3,21	70,105	3,16
Великобританія	10738,5	4,94	107,635	4,85
США	37149,3	17,09	371,743	16,74
Разом:	129160,6	59,39	1294,606	58,31
Всього по МВФ:	217433,5	100	2221,085	100

Крім того, не досить ефективними виявились і критерії за якими розраховується обмінний курс валют. Зокрема, зовсім не враховуються структурні та інституціональні особливості розвитку країн. Так, курс СДР визначається на основі доларової вартості корзини з чотирьох лідируючих валют (табл. 2).

Зважаючи на інтенсивний економічний розвиток країн, так званого, «третього світу», в тому числі азійських країн, які нині володіють близько 10 % світового капіталу, адекватною реакцією цих держав на існуючі проблеми геовалютної системи буде створення регіональних інтеграційних угруповань у валютній сфері (табл. 3).

Таблиця 2

Динаміка СДР за 1999 - 2010 роки [7]
(ціна 1 СДР у валюті / вага валюти у кошику СДР у %)

Валюта	1999 – 2000 рр.	2001 – 2005 рр.	2006 – 2010 рр.
Долар США	0,582/39	0,577/45	0,632/44
Євро	0,3519/32	0,426/29	0,41/34
Єна	27,2/18	21/15	18,4/11
Фунт стерлінгів	0,105/11	0,0984/11	0,0903/11

Таблиця 3

ВВП, золотовалютні резерви та обсяг ринку капіталів
країн світу [8, с. 183]
(станом на початок 2009 року, у % до світового обсягу)

Країни (регіони)	ВВП	Золотовалютні резерви	Обсяг ринку капіталів
Світова економіка	100	100	100
Канада	2,46	0,65	2,37
США	23,71	0,98	26,3
Японія	8,06	14,87	11,53
Європейський Союз	27,97	4,1	38,8
Австрія	0,68	0,13	0,7
Великобританія	4,4	0,65	8,48
Іспанія	2,63	0,18	3,37
Німеччина	6,03	0,63	6,13
Португалія	0,4	0,02	0,39
Фінляндія	0,45	0,1	0,38
Франція	4,71	0,5	7,69
Швеція	0,79	0,38	0,71
Країни з ринками, що розвиваються			
Європа	6,77	11,49	1,68
Азія	14,61	34,71	10,2
Близькій Схід	3,43	4,73	1,01
Латинська Америка	6,91	7,32	2,54
Африка	2,11	4,9	0,6

Зокрема, прогнозується поява рублевого блоку (Росія, країни СНД та ЄврАзЕСу), блоку юаня та єні (Китай, Японія, країни ASEAN та АРЕС), валютного блоку країн MERCOSUR і Андської групи

(Бразилія, Аргентина, Парагвай, Уругвай, Венесуела, Болівія, Колумбія, Перу, Еквадор), блоку «золотого динару» (мусульманські країни).

Отже, не дивлячись на активні дискусії навколо питання нової глобальної валюти, не слід забувати, що економіка, а особливо така вразлива її сфера як міжнародна валютна система, не «любить» різких змін. Відповідно, на часі актуалізується питання адаптації чинної міжнародної валютної системи до нових реалій світової економіки, глобалізаційних та інтеграційних викликів. Так, фахівці з фінансових питань переконані, що сьогодні світ зіштовхнувся із інституційною валютною кризою [9, с. 17-28].

Отже, напрямками реалізації довгострокової адаптивно-прагматичної стратегії розвитку міжнародної валютної системи мають бути наступні: зрівняння прав націй у формуванні «правил гри», за якими «гратимуть» суб'єкти світової економіки (відхід від принципу голосування «капіталом» у МВФ до принципу «одна країна – один голос»); диверсифікація валютних «портфелів» країн та поступовий відхід від зовнішніх запозичень у доларовому еквіваленті; запровадження політики «валютного протекціонізму» та поступова дедоларизація у внутрішніх господарських розрахунках; посилення контрольних функцій національних держав за міжнародними фінансовими потоками і транзакціями, що потребує висвітлення діяльності багатьох світових ТНК, ТНБ та ФПГ, а також Лондонського і Паризького клубів; створення та розвиток регіональних валютних зон як контрсили, здатної протистояти могутній змові світової фінансової олігархії, пришвидшити процеси деконцентрації світового фінансового капіталу; розширення валютної корзини визначення вартості СДР до економічно обґрунтованих меж; заміна диктату на індикативні заходи з боку МВФ щодо регулювання валютних курсів, соціальної та фіскальної політики в країнах-боржниках.

Література.

1. Корнієнко С.А. Фінансова парадигма ХХІ століття / С.А. Корнієнко, Т.Н. Корнієнко // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії «Економічні науки». – 2009. - № 2 (22). – С. 81-85.

2. Мискин А.С. Современные тенденции развития единых валют / А.С. Мискин // Известия Томского политехнического университета. – 2008. – Т. 312. - № 6. – С. 71-75.

3. Науменкова С. Формування нової фінансової архітектури: основні питання та можливі виклики для України / С. Науменкова // Вісник НБУ. – 2010. - № 1. – С. 8-13.

4. Доклад Конференции ООН по торговле и развитию, 2009 год // Официальный сайт ООН / [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

<http://www.un.org/ru/development/surveys/docs/tdr2009.pdf>

5. Доклад Конференції ООН по торгівлі та розвитку, 2010 год // Офіційний сайт ООН / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.un.org/ru/development/surveys/docs/tdr2010.pdf>.

6. МВФ в цифрах // Офіційний сайт МВФ / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/>.

7. Щоденне котирування СДР в доларах США // Офіційний сайт МВФ / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.imf.org/external/np/fin/data/rms_sdrv.aspx.

8. Global Financial Stability Report. Navigating the Challenges Ahead. – IMF, October, 2009. - P. 183 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/External/Pubs/FT/GFSR/2009/02/pdf/text.pdf>.

9. Черняк О.І. Проблеми і перспективи розвитку світової валютної системи в умовах глобальної економічної кризи / О.І. Черняк, Д.Р. Кержковська // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2010. - №1(5). – С. 17-28.

АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА РІЗНИХ ГОРИЗОНТАХ ПЛАНУВАННЯ

**Пересєдов К., аспірант,
Національний Університет «Києво-Могилянська академія»**

Проблема фіскальних політик багатьох країн, що розвиваються, у тому числі й України, полягає у слабкості або навіть часто у відсутності зв'язку між довгостроковою концепцією розвитку держави та середньо- і короткостроковим фіскальним плануванням. Як правило, основними показниками, які відстежуються і таргетуються урядом, є обсяги дефіциту бюджету та державного боргу (як частка до ВВП), динаміка податкових надходжень, стан казначейського рахунку та стан виконання бюджету на поточний рік. Незважаючи на регулярну публікацію економічних програм урядів, які декларують середньо- та довгострокові цілі та заходи, це переважно не знаходить адекватного продовження у фіскальній політиці.

Ключовими елементами альтернативної фіскальної політики є ієрархія фіскальних цілей, доповнених обновлюваним щорічно показником чистого багатства країни, обрахованим на основі складеного балансу суспільного сектору. Під суспільним сектором мається на увазі сукупність усіх державних інститутів певної країни, всіх активів у власності й управлінні цих інститутів, у тому числі всі розвідані природні ресурси, нерухомість та об'єкти інфраструктури (за

винятком тих, які перебувають у власності приватних осіб і компаній), а також усіх їхніх зобов'язань. Першим постулатом цієї політики є обов'язковість позитивного значення розміру чистих активів суспільного сектору країни, тобто вимога до довгострокової фінансової стійкості по відношенню до передбачуваних змін у доходах і витратах суспільного сектору. Оскільки ці прогнози нерозривно пов'язані з невизначеністю, необхідно буде застосувати інструменти теорії імовірності. Оперативне обмеження може виглядати, як вимога, щоб обсяг чистих активів суспільного сектору був позитивним з імовірністю 90 %.

На цьому етапі виникає справедливе питання, чому в основу фінансової політики закладається саме вимога про позитивне значення обсягу чистих активів суспільного сектору, адже як альтернативу можна було б розглядати певний цільовий коефіцієнт по відношенню до національного доходу чи ВВП або навіть певну цільову частку від загальної валюти балансу суспільного сектору. Такі альтернативи є цілком доречними, і їх не варто одразу відкидати. При цьому необхідно звернути увагу на той факт, що на сьогодні в економічній науці немає однозначного бачення того, на якому рівні мають бути зафіксовані зазначені цільові показники, проте є загальний консенсус, що обсяг чистих активів суспільного сектору не повинен сягати від'ємних значень. Останнє легко підтвердити на прикладі приватного сектору, де компанії з від'ємним значенням власного капіталу вважаються де-факто неплатоспроможними. Що ж стосується цільових показників левериджу, то в світі успішно діють як приватні інвестиційні банки з левериджем 15-20 до 1 (тобто на 1 долар власного капіталу припадає 15-20 доларів боргового), так і промислові компанії з нульовим боргом.

При цьому, за умови визначення довгострокової динаміки, яка б задовольняла вимогам збереження (або відновлення) позитивної чистої вартості для публічного сектору, з'являється можливість розрахувати набір конкретних «коефіцієнтів міцності» для горизонту 50-100 років. Під «коефіцієнтом міцності» тут мається на увазі обсяг додаткового капіталу, накопиченого суспільним сектором на додаток до мінімальних вимог, з метою недопущення порушення нормативів адекватності суспільного капіталу та ліквідності балансу. Кожний окремий коефіцієнт має залишатися незмінним протягом декади (10 років), з додатковим переглядом у середині інтервалу. Цей коефіцієнт міцності може бути предметом незначних поправок при щорічному прийнятті державного бюджету або економічної програми, але

суттєвих змін може зазнавати лише при драматичній зміні ситуації, яка би вимагала негайних дій. Перехід від одного періоду до іншого вимагає особливої обережності з метою уникнення різких змін нормативів коефіцієнту.

Таким чином, замість визначення певного цільового нормативу по обсягу чистих активів суспільного сектору пропонується поєднання двох компонентів: довгострокової вимоги невід'ємності капіталу та середньострокових коефіцієнтів міцності. Перший компонент є де-факто «базовою лінією», нижче якої не має опускатися показник чистих активів, а другий компонент забезпечує певний «буфер» для економічної системи і виступає запасом міцності на випадок непрогнозованих негативних явищ як у локальній, так і глобальній економіці. Такий підхід поєднує стратегічну захищеність економічної системи з її тактичною гнучкістю.

Після того, як коефіцієнт міцності визначено, стає можливим розрахунок доцільних рівнів, з одного боку, витрат, а з іншого – оподаткування та запозичень. На цей вибір, звичайно, вплинуть політичні пріоритети, до того ж широкий спектр коефіцієнтів витрат і оподаткування може комбінуватися з одним коефіцієнтом міцності. При цьому, важливу роль відіграє «золоте правило фіскальної політики», згідно якого запозичення можуть залучатися лише для фінансування капітальних витрат.

Отже, спочатку обраховується обсяг необхідних капіталовкладень для досягнення закладених на попередньому етапі коефіцієнтів міцності. Наступним кроком є визначення способів фінансування цих інвестицій, а саме – скільки потрібно буде залучити боргу, в який термін і на який горизонт; та/або скільки необхідно зібрати додаткових податків, виходячи з прогнозованих обсягів поточних витрат і загальних доходів у зазначений період.

Також необхідно зробити поправку на поточний бізнес-цикл, адже ситуація в економіці виступає свого роду обмежуючим фактором для фіскального планування. Зокрема, під час фінансової кризи 2008 – 2010 рр., а особливо під час її активної фази, що тривала з вересня 2008 р. до середини 2009 р., ринки боргового капіталу фактично «замерзли», суттєво обмеживши можливості залучення коштів навіть для таких надійних позичальників, як казначейства країн. З іншого боку, під час періоду високих процентних ставок є сенс свідомо відкласти розміщення державних боргових цінних паперів з огляду на високу ціну таких ресурсів. Оскільки часовий горизонт для визначення зазначених лімітів складає 3 роки, то це дає можливість уряду обрати

оптимальний час як для розміщення на ринку власних боргових інструментів, так і для зміни обсягу та/або розподілу податкового навантаження на економіку країни.

Нарешті, на фінальному етапі приймаються щорічні бюджети на основі лімітів витрат, визначених на попередньому етапі.

Ієрархію цілей можна узагальнити в таблиці 1.

Таблиця 1

Ієрархія цілей

Компонент	Часовий горизонт	Основні характеристики
Довгостроковий розрахунок чистого багатства (обсягу чистих активів суспільного сектору)	50-100 років	Оцінка чистого багатства суспільного сектору, що базується на історично акумульованій вартості та очікуваній динаміці показника. Базові вимоги: підтримка/відновлення позитивного значення чистого багатства
Коефіцієнт (запас міцності)*	10 років, з переглядом у середині періоду	Необхідний запас міцності, що розраховується на основні довгострокової динаміки суспільного сектору з дотриманням умови збереження позитивного чистого багатства. Оцінюється щорічно, більш глибоко переглядається раз на 5 років, але загалом утримується незмінним протягом 10 років.
Ліміти витрат	3 роки	Змінні номінальні ліміти, що розраховуються на основі запланованого запасу міцності, скориговані на поточний бізнес-цикл, у затвердженому форматі (наприклад, обсяг структурного дефіциту/профіциту або його рухливе середнє)
Щорічні бюджети	1 рік	Приймаються згідно до встановлених правил і процедур, є предметом для обмежень з метою дотримання лімітів витрат

Такий підхід до фіскального планування є значним кроком уперед порівняно з існуючою на сьогодні в Україні практикою однорічних бюджетів, що приймаються на основі надто узагальнених економічних і соціальних цілей, викладених в економічних програмах урядів. Ієрархія фіскальних цілей дозволяє визначити довгостроковий критерій фіскальної стійкості та спроектувати його через середньострокові коефіцієнти та ліміти на щорічний бюджетний процес. Це дозволяє відповісти на наступні важливі питання:

- Скільки коштів суспільного сектору (і передусім бюджету) має бути спрямовано на інвестиційні цілі в поточному році та за рахунок яких джерел?

- Як пов'язані між собою інвестиційні витрати поточного року та минулих/наступних років?

Які наслідки матиме недофінансування капітальних витрат бюджету у поточному році для фіскальної стійкості загалом і бюджетів наступних років зокрема?

При цьому важливо розуміти, що ієрархія фіскальних цілей, у свою чергу, технічно базується на розрахунку балансу суспільного сектору, а ідеологічно – на концепції сталого розвитку. Таким чином, зазначений баланс не просто визначає поточний обсяг чистих активів суспільного сектору, а й пропонує комплексну інформацію щодо тенденцій, ризиків, структурних дисбалансів та інших особливостей цього сектору. Аналіз цієї інформації дозволяє розробити та впровадити таку економічну політику, яка була б спрямована на коригування тенденцій у сприятливе русло, страхування від потенційних ризиків і усунення виявлених дисбалансів.

Науковий керівник – к.е.н., доцент Шумська С.С.

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ІНТЕГРАЦІЇ

**Скопенко Н.С., к.е.н., доцент,
Київський національний університет харчових технологій**

Інтеграційні процеси у виробництві системно визначають динаміку розвитку та трансформації основних галузей промисловості, виступають умовою економічного зростання регіонів та країни. Оптимальні пропорції розвитку промислового сектора природним

чином формуються в контексті інтеграційних перетворень.

На жаль, практичні заходи по реформуванню виробничого сектора вітчизняної економіки значно випереджають теоретичне осмислення структурно-динамічних процесів, що відбуваються. У зв'язку з цим дослідження природи інтеграційних процесів у виробництві в умовах ринку, а також пошук шляхів реалізації інтеграційного потенціалу вітчизняної промисловості в умовах ринкової трансформації є актуальним.

Інтеграційні процеси набули значного поширення в різних галузях економіки та сприяють підвищенню ефективності діяльності організацій в умовах конкурентного ринку.

Представники системно-еволюційного підходу розглядають інтеграцію суб'єктів господарювання одночасно як процес об'єднання окремих елементів в єдине органічне ціле, що характеризується формуванням цілісної структури (інтегрованої системи), і як вище – результат процесу об'єднання диференційованих підприємств в єдине ціле, стан їх гармонійної урівноваженості та впорядкованого функціонування. Акцентується увага на системних властивостях інтеграції: цілісності, доцільності розвитку структурності та синергетичного ефекту.

На нашу думку, концептуальний підхід до дослідження процесу інтеграції підприємств повинен будуватися на наступних принципах: універсальності процесу інтеграції; зв'язку процесу та результату процесу інтеграції підприємств; органічному зв'язку процесів інтеграції та диференціації.

Універсальність означає, що процес інтеграції пронизує усі сторони економічних стосунків підприємств харчової промисловості з підприємствами інших галузей на всіх стадіях виробничого та збутового циклів та на усіх рівнях ієрархії.

Принцип нерозривності зв'язку процесу та результату припускає дві взаємозв'язані сторони інтеграції. У першому випадку інтеграція підприємств розглядається як процес, що призводить до нових якісних і потенційних можливостей інтегрованого підприємства. У другому випадку інтеграція розглядається як результат, тобто стан цілісності, впорядкованого функціонування частин інтегрованої системи, що відображає отриманий в ході інтеграції новий стан інтегрованої структури.

Взаємозв'язок процесів інтеграції та диференціації припускає, що інтеграція є логічним продовженням диференціації діяльності підприємств. При цьому істотно зростає інтенсивність взаємодії

підприємств харчової промисловості з підприємствами інших галузей, що призводить до зниження самостійності підприємств в інтегрованих утвореннях.

Необхідно відзначити, що стійкість та результативність інтегрованої системи визначаються в основному природою зв'язків і відносин між елементами інтегрованої структури. Тому, на наш погляд, аналіз природи зв'язків між інтегрованими підприємствами дає можливість визначити внутрішню структуру інтеграції підприємств харчової промисловості і АПК та оцінити процес інтеграції підприємств не лише з точки зору доцільності та результативності, але й визначити вартість самого процесу інтеграції, тобто якими зусиллями досягнутий результат.

На нашу думку, виходячи із специфічних властивостей інтеграції підприємств харчової промисловості і АПК, можна виділити декілька її основних функцій.

Організаційна. Передбачає підвищення цілісності і ефективності АПК шляхом утворення міжгалузевих регіональних угруповань; оптимізація галузевої структури внаслідок переливання капіталу між підприємствами; встановлення і розвиток довгострокових відносин між підприємствами різних галузей і регіонів; забезпечення певної упорядкованості у відносинах між підприємствами різних галузей; прискорення кругообігу капіталу тощо.

Стимулююча. Інтеграція припускає підвищення стійкості розвитку підприємств харчової промисловості і АПК в цілому, розвиток "точок зростання" підприємств, встановлення та розвиток довгострокових зв'язків інтегрованих структур між собою і з фінансовими інститутами. Це призводить до зростання ефективності галузей, оптимізації галузевої та регіональної структури виробництв, зниження дублювання функцій та витрат, зменшення собівартості кінцевого продукту інтегрованих структур, забезпечення розвитку інноваційних процесів, отримання позитивного синергетичного ефекту, конкурентних переваг.

Ресурсна. Інтеграція сприяє притоку інвестиційних ресурсів в АПК та харчову промисловість, активізує цільову державну фінансову підтримку перспективним формам бізнесу. Відбувається концентрація матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних та інших ресурсів інтегрованих структур різних галузей і регіонів, що, у свою чергу, сприяє концентрації та прискоренню відтворення капіталу, розширенню можливостей мобілізації необхідних фінансових ресурсів, залученню інвестицій та економічному зростанню

підприємств харчової промисловості та АПК в цілому.

Погоджувальна. Забезпечує системну єдність і цілісність різних галузей і регіонів, сприяє розвитку стратегічно взаємовигідних міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків, а також забезпечує узгодження взаємодії учасників інтеграції, порядок і послідовність перебування продукту на різних відтворювальних стадіях.

Зазначені функції дозволяють розкрити різні рівні, специфіку і основні властивості інтеграції підприємств харчової промисловості та АПК. Від того, наскільки ефективно вони реалізуються, залежить ефективність інтеграції підприємств в агропромисловому комплексі країни та стійкий розвиток інтегрованих структур.

УСЛОВИЯ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ОВЦЕВОДСТВА В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ КРЫМА

**Туварчиева Г.А., аспирант,
ЮФ НУБиП Украины «Крымский агротехнологический
университет»**

В условиях рыночных отношений каждый вид экономической деятельности сельского хозяйства должен развиваться высокоэффективно, что во многом определяется способностью приносить прибыль. Это в полной мере относится к овцеводству. Однако современное состояние овцеводческой отрасли характеризуется низкими показателями экономической эффективности.

Прибыльное развитие животноводства, как показывает мировой и отечественный опыт, может происходить только в высококонцентрированных откормочных животноводческих комплексах [2]. Однако реформирование аграрного сектора экономики вызвало разрушение таких комплексов. Ученые–экономисты считают, что сельскохозяйственные предприятия в скором времени вернут себе положение основных производителей сельхозпродукции, так как в условиях глобализации мировой экономики – это единственный путь сохранения конкурентоспособности сельскохозяйственного производства [1; с. 3].

Цель статьи – выявить условия перспективного развития овцеводческой отрасли.

Анализ состояния овцеводства целесообразно начинать с

динамики численности овец в АР Крым во всех категориях хозяйств, которая представлена в таблице 1.

В 1990 году численность овец и коз во всех категориях хозяйств составила 1039,2 тыс. голов, а на конец 2009 года – 379,1 тыс. голов, то есть уменьшилась на 63,5 %. Динамика изменения численности животных в различных категориях предприятий неодинакова. В сельхозпредприятиях численность животных с 1990 по 2009 гг. снизилась до 36,5 %, в хозяйствах населения увеличилась до 167,5 %.

Таблица 1

Динамика численности овец и коз в АР Крым, тыс. голов *

Категории предприятий	Годы					2009 г. к 1990 г., в %
	1990	2006	2007	2008	2009	
Все категории предприятий	1039,2	251,9	298,5	328,6	379,1	36,5
в том числе: сельхозпредприятия	838,2	41,0	44,5	41,8	42,4	5,1
хозяйства населения	201,0	210,9	254,0	286,8	336,7	167,5

*Гваринництво Автономної Республіки Крим: статистичний довідник/ за ред. О.В. Нагнібеда. - Сімферополь, 2010 - С.31

Анализ данных таблицы 1 показывает, что в 2009 году наибольшее поголовье животных – 336,7 тыс. голов (88,8 %) сосредоточено в хозяйствах населения, в сельхозпредприятиях находится только 42,4 тыс. голов (11,2 %). За годы реформ прослеживается устойчивая тенденция перераспределения количества животных, в зависимости от категории хозяйств, в сторону хозяйств населения. Данное обстоятельство вызвано, прежде всего, этническими, природными, историческими, социально-экономическими особенностями региона.

Характеристика показателей производства овцеводческой продукции для всех категорий хозяйств представлена в таблицах 2 и 3.

Таблица 2

Производство шерсти по категориям хозяйств в АР Крым*

Категории предприятия	Годы					2009 г. к 1990 г., в %
	1990	2006	2007	2008	2009	
Производство шерсти во всех категориях хозяйств, т	4237	763	904	1087	1334	31,5
в том числе:						
сельхозпредприятия	3279	143	144	145	163	5,0
- хозяйства населения	958	620	760	942	1171	122,2
Настриг шерсти с овцы, кг						
сельхозпредприятия	3,6	3,3	3,5	3,3	3,9	108,3
- хозяйства населения	4,0	4,1	4,1	4,1	4,1	102,5

*Гваринництво Автономної Республіки Крим: статистичний довідник/ за ред. О.В. Нагнібеда. - Сімферополь, 2010 - С. 22, 28

Общее производство шерсти в хозяйствах всех категорий сократилось с 4237 т. в 1990 году до 1334 т. в 2009 году, то есть на 68,5 %. Если рассматривать по категориям хозяйств, то уменьшение производства шерсти произошло в сельхозпредприятиях с 3279 т. в 1990 году до 163 т. в 2009 году, то есть на 95 %. В хозяйствах населения производство шерсти увеличилось на 22,2 % с 958 т. в 1990 г. до 1171 т. в 2009 г.

Анализ данных таблицы 2 показывает, что в 2009 году производство шерсти в хозяйствах населения от общего количества произведенной шерсти составляет 87,8 %, в сельхозпредприятиях – 12,2 %. Намечившаяся тенденция увеличения настрига шерсти с одной овцы в хозяйствах населения в 2009 году в сравнении с 1990 годом на 2,5 %, в сельскохозяйственных предприятиях - на 8,3 %, свидетельствует о больших возможностях содержания овец в этой категории хозяйств. Однако из-за масштабного сокращения поголовья овец достичь уровня 1990 года по производству шерсти не представляется возможным.

Динамика производства мяса овец в АР Крым по всем категориям хозяйств представлена в таблице 3.

Таблица 3

**Производство мяса овец и коз по категориям хозяйств в
АРК, тыс. тонн в убойном весе***

Категории предприятия	Годы					2009 г.к 1990 г., в %
	1990	2006	2007	2008	2009	
Все категории предприятий	9,0	2,1	2,7	4,2	4,5	50,0
в том числе: сельхозпредприятия	6,2	0,1	0,1	0,2	0,2	3,2
хозяйства населения	2,8	2,0	2,6	4,0	4,3	153,6

*Тваринництво Автономної Республіки Крим: статистичний довідник/ за ред. О.В. Нагнібеда. - Сімферополь, 2010 - С.19

Анализ реализации на убой овец и коз в АР Крым показывает, что производство мяса в убойной весе в хозяйствах всех категорий с 1990 года по 2009 год снизилось на 50,0 %. Уменьшение производства мяса овец в сельхозпредприятиях произошло на 96,8 %, в хозяйствах населения производство увеличилось на 53,6 %. Доля производимого мяса овец и коз сельскохозяйственными предприятиями уменьшилась в 2009 году до 4,4 % в сравнении с 68,9% в 1990 году. Представленная динамика показывает, что с 1990 года большая часть мяса овец и коз производится в хозяйствах населения. Увеличение производства овцеводческой продукции в хозяйствах населения согласуется с численностью животных, находящихся в этой категории хозяйств.

Развитие рыночных отношений, условия членства Украины в ВТО предъявляют жесткие требования к качеству сельскохозяйственной продукции, вызывают необходимость ее сертификации. Следует учитывать, что технологические приемы, обеспечивающие повышение качества, увеличение производства овцеводческой продукции требуют более совершенных методов организации производственных процессов, улучшения условий кормления и содержания овец, что практически в хозяйствах населения невозможно. Поэтому единственный путь высокоэффективного развития овцеводства— это ведение отрасли в сельхозпредприятиях.

Основные экономические показатели производства овцеводческой продукции в сельскохозяйственных предприятиях представлены в таблице 4.

Таблиця 4

**Экономические показатели производства основных видов
продукции овцеводства в сельскохозяйственных предприятиях
АРК***

Виды продукции	Годы					2009 г. к 1990 г., в %
	1990	2006	2007	2008	2009	
Себестоимость, грн./ц						
мяса овец	184,32	879,93	976,78	1215,4	1434,9	7,8 р.
шерсти	1022,1	1541,7	1559,8	1266,1	934,28	91,4
Уровень рентабельности, %						
мяса овец	25,6	-32,7	-41,7	-41,9	-36,9	
шерсти	11,2	-74,9	-77,7	-71,3	-67,3	

*Тваринництво Автономної Республіки Крим: статистичний довідник/ за ред. О.В.Нагнібеда. - Сімферополь, 2010 - С.16

Величина себестоимости 1 ц шерсти (табл. 4) сократилась до 934,28 грн. в 2009 году с 1022,10 грн. в 1990 году, то есть на 8,6 %. За эти годы себестоимость мяса овец увеличилась в 7,8 раза и составила 1434,92 грн. за 1 центнер. В 2009 году производство мяса овец убыточно на уровне 36,9 %, шерсти – 67,3 %. Однако считаем позитивной тенденцией уменьшение уровня убыточности в 2009 году в сравнении с 2008 годом мяса на 5 %, шерсти – 4 %, за счет увеличения за этот период численности овец на 1,4 % (табл.1). Следует полагать, что увеличение масштаба производства овцеводческой продукции дает возможность экономить на постоянных затратах, снижать себестоимость и повышать эффективность ее производства.

В результате проведенного исследования можно сделать вывод, что в период реформ состояние овцеводства значительно ухудшилось – от численности животных до эффективности в целом. Экономическая эффективность овцеводческой отрасли во многом зависит от размеров предприятия. Поэтому экономически правильным условием перспективного развития овцеводства будет сосредоточить производство продукции овцеводства в сельскохозяйственных предприятиях.

Література.

1.Березівський П.С. Трансформаційні процеси в розвитку сільськогосподарських підприємств регіону/ П.С.Березівський // Економіка АПК. - 2011.- №4.- С.93-99

2. Свиноус І.В. Українське тваринництво: вчора, сьогодні, завтра/ І.В.Свиноус //Мясной бизнес.- 2009.- февраль.- С.72-74

3. Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи: матеріали Всеукр. науково-практичної Інтернет - конференції (Харків, 8-22 листопада 2010 року)/ М-во аграр.політики, Харк.нац.техн.ун-т с.г. ім.П.Василенка.-Х.: Харк.нац.техн.ун-т с.г.ім.П. Василенка, 2010.- С.13-17

Науковий керівник – к.э.н., профессор Майданевич П.Н.

ОСОБЕННОСТИ ЭФФЕКТИВНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ В РАЗЛИЧНЫХ МОДЕЛЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

**Шибяева Н.В., к.э.н., доцент, Батюк А.А., к.э.н., доцент,
Харьковский национальный технический университет
сельского хозяйства имени Петра Василенка**

Выявлено специфических особенностей, присущих национальным экономикам, способствует классификация моделей развития. Существующие модели строятся с учетом своеобразия социально-экономических условий, государственного регулирования экономики, конкурентных преимуществ различных стран, традиций.

Либеральная (американская) модель основана на системе поощрения предпринимательской активности, усилий наиболее деятельной части населения. Эта модель ориентирована на достижение личного успеха экономического человека. Снижение уровня финансирования социальных правительственных программ рассматривается как условие оздоровления экономики, поскольку препятствует распространению иждивенческих тенденций в экономическом поведении и активизирует стимулы деловой активности. Но проблема выравнивания доходов не ставится. Либеральная модель ориентируется на сильного производителя, который не нуждается в протекционистских мерах. Регулирование реального сектора в либеральной модели осуществляется косвенным образом через функции Центрального банка, воздействие на финансовые рынки и на предложение денег. Ориентация на использование достижений научно-технического прогресса позволяет экономить на фонде заработной платы, что чрезвычайно важно в условиях дорогой рабочей силы.

Использование положительного опыта, наработанного в рамках либеральной модели национальной экономики, эффективно только в условиях развитого рыночного механизма.

Европейская модель развития последовательно использует принципы социально ориентированной экономики. Она предполагает предотвращение социальной напряженности, защиту социально уязвимых слоев населения. Для выполнения такой функции активно используется перераспределение доходов путем прогрессивного налогообложения. Дополнительная нагрузка, которая ложится на государственный бюджет за счет социальных программ, приводит к усилению тяжести налогообложения, по сравнению с американской моделью развития.

Европейская модель развития основана на активной роли государства в регулировании экономики, которое активно влияет на цены, пошлины, технические нормы, сглаживая и предупреждая так называемые провалы рынка.

Японская модель развития в большей степени подходит высокоразвитой экспортноориентированной экономике. Одной из приоритетных задач экономической политики является ежегодное воспроизводство оптимальной отраслевой структуры. Избыточное производство в любой отрасли означало бы падение продажных цен и последующую перегруппировку отраслей, что угрожало достигнутому макроэкономическому равновесию. Для решения этой задачи используется административный метод экономической политики, который не получил распространения в других странах: ежегодные квоты развития отраслей.

Обновление производства на основе лицензий, сбалансированное развитие экономики, активная промышленная политика, подкрепленная новациями эффективного менеджмента, позволили Японии перейти на новую ступень промышленной модернизации.

Олигархическая модель развития формируется на основе усиления влияния и проникновения во властные структуры крупных корпораций, трансформировавшихся в финансово-промышленные группы. Экономическая наука такие процессы расценивает как негативные, приводящие к разрушению рыночного механизма, увеличению структурных диспропорций, инфляции, социальной напряженности. В таких экономиках возможны миллиардные состояния у нескольких лиц при существовании значительного числа людей, проживающих за чертой бедности.

Догоняющая рыночная модель предполагает возможность приближения к производственным и потребительским стандартам стран-лидеров мирового экономического развития.

Как свидетельствует экономическая практика, догоняющее развитие является успешным при существовании двух обязательных условий: догоняющая страна и догоняемая страна находятся на разных этапах одного и того же технологического уклада; используются мобилизационные методы, включая прямое принуждение.

Феномен догоняющего развития в постиндустриальном мире в настоящее время отсутствует. Успехи догоняющего развития ограничены индустриальным производственным укладом и вопрос о том, в какой мере в принципе возможно решение задач догоняющего развития остается открытым.

Экономика «ресурсного проклятия». Термин «ресурсное проклятие» был предложен английским экономистом Р. Аути в 2001 г. для объяснения парадоксального явления: страны, обладающие большим объемом природных ресурсов – нефти, газа, угля, цветных металлов, - как правило, развиваются медленнее, чем близкие по экономическим характеристикам, но менее богатые природными ресурсами экономики.

Ресурсное проклятие - это отрицательное влияние структуры экономики на темпы экономического роста, а не на уровень экономического развития. Ресурсное проклятие свидетельствует об отрицательном влиянии не факта наличия природных ресурсов, а их доминировании в структуре национальной экономики.

В странах с развитыми политическими и экономическими институтами такое изобилие не влияет отрицательно на экономический рост. А в странах с неразвитыми демократическими институтами отрицательный эффект присутствует, более того это может приводить к задержкам в проведении реформ и дальнейшему разрушению институтов.

Исследователи называют следующие причины, вследствие которых в странах, богатых природными ресурсами демократические институты неустойчивы. Во-первых, диктатор может использовать доход от природных ресурсов для финансирования силовых структур, с помощью которых подавляется деятельность оппозиции. Во-вторых, доход дает возможность диктатору проводить популистскую политику, например, сокращать налоги или финансировать социальные программы сверх экономически эффективного уровня, обеспечивая себе тем самым поддержку большинства и снижая

популярность оппозиции. В-третьих, доминирование добывающего сектора с относительно простыми технологиями не способствует увеличению удельного веса рабочей силы, занятой интеллектуальным трудом, вследствие этого гражданское общество развивается медленно и спрос на демократические институты невелик. В-четвертых, если демократия в условиях неразвитости институтов приводит к замедлению экономического роста и население в результате предшествующего опыта осознает это, то оно не будет стремиться к демократизации.

Опыт стран, воспроизводящих данную экономическую модель, свидетельствует об отрицательных последствиях для экономического роста в долгосрочном периоде таких явлений как ограничение свободы слова, усиление авторитарных тенденций, сохранение массовой коррупции, снижение доли работников, занятых интеллектуальным трудом.

Понимание логики хозяйственных механизмов национальных экономик различных типов важно в процессе выбора наиболее эффективного пути развития, а также при разработке экономической политики, обеспечивающей оптимальные с точки зрения конкретной экономики темпы экономического роста. Экономическая политика становится более успешной, если она опирается на мировой опыт развития других стран.

МЕХАНІЗМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО АПК, ЦІНОВИЙ АСПЕКТ

**Шкатула В. П., аспірант,
Житомирський національний агроєкологічний університет**

Ефективність функціонування переробної промисловості, як галузі агропромислового комплексу, цілком зрозуміло, залежить від рівня та стану розвитку його складових частин. Основним важелем, який здатен дієво вплинути на відносини у зазначеному комплексі можна вважати комплекс заходів по створенню та удосконаленню раціональної та ефективної ринкової інфраструктури, результативність якої має полягати у гармонійному поєднанні державної підтримки товаровиробників, оптимізації розміщення виробництва і заготівлі сировини, розвитку інтеграційних процесів, вдосконалення системи ціноутворення.

Актуальність дослідження процесів формування взаємовигідних цін між ланками АПК зумовлена невирішенням цієї проблеми і на сьогоднішній день, не зважаючи на всі вжиті заходи.

Основою низької результативності цінового реформування є недооцінка її значення, як єдиної багатоаспектної системи.

Сучасний АПК, в тому числі, і його переробний сегмент являє собою розгалужені, інтегровані, багатогалузеві структури, які характеризуються тісними зв'язками між суб'єктами господарювання. В ньому створюється майже 70 % товарів особистого споживання, які активно впливають на споживчий ринок, грошовий обіг, відіграють вирішальну роль у формуванні вартості продукції і ціни робочої сили та ін. [1; с.154]

Плани України щодо інтегрування у світовий економічний простір на всіх його етапах будуть пов'язані із реформуванням цінового механізму, а характерною тенденцією міжнародної економіки є швидке, постійне зростання обсягів міжнародної торгівлі продуктами харчування, ціни на які постійно ростуть.

Основою формування ціни є закон вартості. Ціна змінюється залежно від впливу як внутрішніх так і зовнішніх факторів.

Складність дослідження процесу ціноутворення полягає у дуальності останнього: з однієї сторони формування ціни відбувається стихійно під впливом різноманітних економічних умов, а з іншої сторони існують певні закономірності процесу ціноутворення.

На початку 90-х років минулого століття в Україні створився механізм формування ціни, що базується на середній вартості, яка передбачає міжгалузевий та внутрішньогалузевий перерозподіл додаткового продукту пропорційно до створених товарів та послуг.[1; с.156].

Дотепер незмінність існування цінового механізму зазначеної моделі обернулася для суб'єктів господарювання підвищенням собівартості продукції та небажанням інвестувати власний бізнес.

Різниця між методологічними основами застосування даної моделі для обрахування ціноутворення у виробництві і сільському господарстві породжує диспаритет цін у галузях АПК. Такий дисбаланс легко виявити методом співставлення витрат і прибутків на стадіях виробництва, переробки та реалізації продуктів.

Підприємства, зайняті у сфері переробки та реалізації мають більший економічний ефект від своєї діяльності в порівнянні з сільськогосподарськими підприємствами, які забезпечують лише

сировинну базу для переробки. Це зумовлено тим, що функціонуючий капітал переробної промисловості АПК характеризується більш високою оборотністю в порівнянні з аналогічним капіталом сільськогосподарського виробництва. Головна причина полягає у формуванні орієнтованих цін сільськогосподарських виробників. На момент їх встановлення, останні втрачають свою вартісну основу від постійного зростання цін на засоби виробництва, товари та послуги, що надходять від промисловості.

Більшість підприємств, що спеціалізуються на засобах виробництва для сільського господарства - монополісти, а тому договірна ціна рівна індивідуальній, що суперечить принципам ринкової економіки. До того ж збільшується частка імпортованих засобів виробництва для сільського господарства.

Особливий вплив на рівень формування цін має конфлікт інтересів покупців та продавців. Постачальник сировини (аграрне підприємство) зацікавлене в одержанні максимального доходу від реалізації своєї сировини, а отже, найвищому рівні ціни на неї, в той же час інтереси переробного підприємства протилежні — його мета купівля сировини за нижчою ціною.

Закономірно, що при тенденції зменшення заготівель сировини у зонах функціонування переробних підприємств збільшиться кількість ввезення імпортової сировини для забезпечення виробничих потужностей, що видно на прикладі, Житомирської області. Зараження половини територій регіону (13 тис. кв. км.) радіоактивними речовинами, звузили сировинні зони функціонування переробних підприємств. Близькість кордону Білорусії з надрентабельним сільським господарством та низькими цінами призвели до збільшення імпорту сировини переробними підприємствами регіону. Диспаритет цін підтверджує порівняння економічних ефектів від функціонування переробних підприємств та сільського господарства. У 2010 році виробництво валової продукції переробних підприємствах на 8,9 % випереджає виробництво валової продукції сільського господарства. У регіоні імпорт продуктів 1 - 24 групи перевищив експорт на 5,6 млн. грн. [2].

Зростання сировинної частки імпорту робить переробні підприємства регіону залежними від іноземних партнерів та поступово веде до зростання цін до світового рівня. Споживчі ціни за 2010 рік зросли на 8,9 %, у т.ч. по продуктах харчування- на 9,8 % [2].

У регіоні формується висока експортна ціна на продукти вироблені з імпортованої сировини, що не дає змоги її реалізувати на зовнішніх ринках, оскільки ціни світового ринку на аналогічну продукцію нижчі. А для населення регіону створюється передумова фізичної та економічної недоступності продовольства.

Зазначене вище підтверджує тезу про те, що нині існує диспропорція в умовах розвитку технологічно взаємозалежних галузей, що загострює протиріччя між ними.

Покращення цінових взаємин у підкомплексах АПК може бути досягнуто в результаті зміни та інтегруванні договірних процесів між структурними ланками АПК, наприклад, організації агропромислових зв'язків на основі створення системи спеціалізованих або поліпрофільних споживчих і виробничих кооперативів та удосконалення системи державного цінового регулювання ринку продуктів АПК.

Використовуючи наукові підходи на законодавчому рівні держава спроможна змінити сьогоднішній механізм формування ціни, що базується на середній вартості та перейти до ціноутворення на основі вільної ринкової ціни, яка буде орієнтована на принципи споживчої якості продукту.

Модернізація повинна охопити етапи формування прибутковості підприємств АПК, обмежити монополізм постачальників матеріально-технічних ресурсів для всіх структурних ланок АПК, зменшити необґрунтоване ввезення сільськогосподарської сировини із за кордону та з перспективою на майбутнє адаптувати механізм формування ціни до механізму ціноутворення Європейського Союзу.

Література.

1. П.Т. Саблук, М.Я. Дем'яненко, О.М. Шпичак та ін. Фінансовий і ціновий механізм АПК в умовах переходу до ринку / За ред. П.Т. Саблука, М.Я. Дем'яненка, О.М. Шпичака, Д.В. Полозенка. – К.: «Урожай» 1993. - 350 с.

2. Аналітична інформація про економічний і соціальний розвиток Житомирської області за 2010 рік [Електронний ресурс].- Режим доступу <http://www.zt.ukrstat.gov.ua/>

3. Н. Пархоменко Цінові наслідки участі України в Європейських інтеграційних процесах / Н. Пархоменко // Вісник Академії митної служби України. – 2005. - №3 (27). – с.19 – 26.

Науковий керівник – к.е.н. Дема Д.І.

ЦЕЛЕВЫЕ КОМПЛЕКСНЫЕ ПРОГРАММЫ В УПРАВЛЕНИИ ЭКОНОМИКОЙ РЕГИОНА

**Шкуренко О.В., ст. преподаватель,
Донецкий государственный университет управления**

Проблемы регионального развития можно эффективно решить только в том случае, если определены приоритетные основные направления социально-экономического развития, а также пути дальнейшего его совершенствования. Как показывает отечественный и зарубежный опыт, наиболее действенным средством их разрешения является использование методов программно-целевого планирования и управления. Программно-целевой метод оказался вполне работоспособным в современных условиях формирования системы государственного управления и местного самоуправления при господствующих рыночных отношениях. Однако внедрение методов регионального программирования в практику работы исполнительных органов власти на всех территориальных уровнях государственного управления и местном уровне проходило в сложных экономических условиях, которые, несомненно, сказались на результативности применения программного подхода.

Анализируя отечественный опыт программно-целевого метода управления, следует отметить ряд проблем теоретического, методологического, нормативного и реализационного характера. В теоретическом плане требуется доработка сформированной в советское время методологии в соответствии с требованиями рынка, с ориентацией на реальную выполнимость поставленных задач, социально-экономическую и бюджетную эффективность разрабатываемых мероприятий.

Практическим инструментом реализации государственной, региональной и местной политики на территории области является Долгосрочная программа социально-экономического развития Луганской области на 1999–2010 годы. Основными целями анализируемой долгосрочной программы является рост реального жизненного уровня населения, обеспечение его занятости, повышение эффективности работы хозяйственного комплекса, рационального использования ресурсного потенциала региона. Её структура является достаточно типовой и включает в себя анализ сложившегося положения в экономике региона, проблемы его развития, основные стратегические направления и цели решения существующих проблем, программные мероприятия и их ресурсное обеспечение, описание процесса управления программой, и оценку эффективности

осуществления программы. Достоинством программы является тот факт, что в ней предусмотрены «мини-проекты» (инвестиционные и социально-экономические мероприятия), реализация которых обеспечит достижение разработанных целевых показателей развития области. Целевые показатели программы устанавливались на основе значимости и остроты проблем, подлежащих решению. Теоретически программа предполагает многовариантность развития событий. На практике в программе предусмотрены **два варианта** достижения целей – «максимум» и «минимум» на период 1999 -2010 годов. Однако согласно программному методу, по мнению автора, комплексный подход к решению программ предполагает расчёт максимума и минимума не только с учётом финансовых ограничений, но также наиболее и наименее благоприятного сценария в развитии событий. Разработка и реализация целевых комплексных программ требует выполнения определённой совокупности мероприятий, связанных с технико-экономическим обоснованием, планированием, производством, финансированием. Существенную роль в практической реализации региональных программ играют механизмы финансирования, то есть процедуры принятия решений о распределении финансовых ресурсов между направлениями, проектами и работами, включенными в программу с учётом специфики рыночных отношений. Финансирование программ осуществляется за счет государственного бюджета, бюджета региона, его внебюджетных фондов, привлеченных кредитов и внутренних частных инвестиций [1].

Для организации управления целевой комплексной программой социально-экономического развития региона необходима интеграция программных мероприятий в единую систему для успешной реализации поставленных целей. Целевая программа позволит установить горизонтальные и вертикальные связи между звеньями экономических и социальных систем, что повысит эффективность их функционирования. Комплексная программа должна предусматривать поэтапное соединение отдельных взаимосвязанных элементов производства в единое целое и разработку показателей и мероприятий комплексной системы. Системность программ предполагает чёткое определение функций для каждого из используемых методов в решении задач на разных уровнях управления и этапах разработки программ. При переходе от высших уровней планирования к низшим (от стратегического к тактическому управлению) методы должны быть точнее, так как здесь уменьшается степень неопределенности, повышается достоверность информации и возможен учет всех сторон

явлений.

Программирование социально-экономических преобразований в регионе не может быть реализовано с помощью одной программы: необходим комплекс программ регионального развития. При этом каждая из программ может иметь свою локальную цель, однако определяющей их особенностью должно являться методологическое единство всех разрабатываемых и реализуемых программ.

Таким образом, на региональный местный уровень перенесён центр тяжести практического решения задач реформирования социально-экономической сферы и от того, насколько успешно будут решаться поставленные вопросы, зависят макро- и микропоказатели развития региона и страны в целом.

Література.

1. Кузык Б. Н. Прогнозирование, стратегическое планирование и национальное программирование: Учебник / Б. Н. Кузык, В. И. Кушланн, Ю. В. Яковец. – 3-е изд. доп. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2009. – 591с. – (Высшее образование).

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Шувалов В.І., студент,

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Головним національним інтересом є сталий розвиток економіки та добробут громадян України. Забезпечення національних інтересів та економічної безпеки - найважливіші функції держави, реалізація яких покликана посилити позиції в міжнародному співтоваристві. Національна безпека України як стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз - необхідна умова збереження та примноження духовних і матеріальних цінностей.

Найгостріші проблеми сьогодення у сфері забезпечення національної безпеки взагалі і економічної зокрема були визначені у минулорічному Посланні Президента України до Верховної Ради України. Серед них: суттєве посилення фінансової безпеки і максимальне поліпшення інвестиційного клімату; досягнення реального економічного зростання та утворення ефективної системи соціального захисту населення; посилення трудових ресурсної безпеки; підвищення рівня продовольчої безпеки держави; створення надійних гарантій техногенної, екологічної та технологічної безпеки, розвитку науково-технічного потенціалу; посилення енергетичної безпеки;

забезпечення інформаційної безпеки держави; поглиблення інтеграційних взаємовідносин; підвищення рівня конкурентоспроможності держави з урахуванням національних інтересів за всіма складовими зовнішньоекономічної політики.

Узагальнення думок учених і експертів щодо джерел виникнення загроз економічній безпеці дає змогу стверджувати, що головна загроза полягає у відсутності цілеспрямованої політики державного регулювання економічними процесами в контексті реалізації проголошених стратегій соціально-економічного розвитку країни. Визначальним у проведенні економічних реформ повинно стати поєднання прагматичної політики захисту національних інтересів з конструктивним курсом на зростання добробуту широких верств населення країни. Матеріальною основою цього процесу має бути відродження та прискорений розвиток перспективних секторів національної економіки за наявності конструктивних програм реструктуризації господарського комплексу країни.

Основне завдання держави в контексті забезпечення економічної безпеки - створення такого економічного, політичного та правового середовища й інституційної інфраструктури, які б стимулювали найбільш життєздатні підприємства, інвестиційні процеси, виробництво перспективних конкурентоспроможних товарів. Цей процес має супроводжуватися реалізацією низки заходів, серед яких найактуальнішими є:

- діагностика галузевої конкурентоспроможності, створення умов для входження до світової господарської системи;
- вибір пріоритетних сфер, галузей, комплексів, які в змозі забезпечити вихід на світові ринки;
- розробка програм та механізмів їх реалізації відповідно до обраних пріоритетів;
- забезпечення активної участі в реалізації програм держави та інших суб'єктів господарської діяльності.

Сьогодні потрібно враховувати, що місце країни в сучасному світі визначається якістю людського капіталу, станом освіти і ступенем використання науки і техніки у виробництві. Достатня кількість робочої сили і сировинних матеріалів усе менше розцінюється як конкурентна перевага.

Нагальність зміцнення системи фінансової безпеки в Україні обумовлюється існуючими недоліками у фінансово-економічній сфері, а саме: розладом фінансів держави, місцевого самоврядування та приватних підприємницьких структур, що проявляється в недосконалості міжбюджетних відносин та дефіцитності бюджетів

усіх рівнів; втратами внутрішньої та зовнішньої платоспроможності, яка загрожує банкрутством; послабленням контролю у сфері розрахунків між економічними агентами; загостренням кризи платіжної системи; нерозвиненістю фондового ринку; домінуванням негрошових відносин в економіці; "втєчено" національного капіталу за кордон; втратою довіри населення до національної грошової одиниці, фінансових інституцій тощо. Однією з найсуттєвіших загроз фінансовій безпеці є істотна виснаженість ключових джерел фінансових ресурсів - прибутку суб'єктів господарювання, доходів бюджетів усіх рівнів, амортизаційних відрахувань, ресурсів цільових фондів та ін.

Загрозу стабільному, безпечному розвитку України останніми роками складає усталена негативна тенденція до погіршення стану трудового потенціалу країни. Серед чинників, що негативно впливають на стан трудового потенціалу слід відзначити погіршення природної бази формування робочої сили; зниження реальних доходів населення; невідповідність рівня заробітної плати її відтворювальній, стимулюючій та регулюючій функціям; поширення масштабів безробіття; падіння ефективності використання робочої сили, зниження її професійно-кваліфікаційного рівня.

Актуальною проблемою економічної безпеки є забезпечення належного стану аграрного сектора. Сьогодні в Україні відсутнє законодавче визначення терміну «продовольча безпека», не кажучи вже про нормативно-правову визначеність параметрів продовольчого забезпечення населення, що ускладнює проведення реальної оцінки стану продовольчої безпеки та формування об'єктивної аграрної політики держави.

За останні роки рівень продовольчої безпеки України знизився до критично небезпечної межі. За калорійністю та якісним складом раціону харчування Україна перейшла від рівня розвинених країн (3300 - 3800 ккал) до порогу продовольчої безпеки (2500 ккал), а за споживанням протеїнів тваринного походження опинилася нижче цього порогу.

Зовнішньоекономічна безпека полягає у спроможності держави протистояти впливу негативних зовнішніх економічних чинників і мінімізувати заподіяні ними збитки, активно використовувати участь у світовому поділі праці з метою створення сприятливих умов для розвитку економіки, забезпечувати відповідність зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам.

Науковий керівник – ст. викладач Артеменко О.О.

СЕКЦІЯ

***ФІНАНСОВА СИСТЕМА ТА
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВИРОБНИЧИХ ТА
КОМЕРЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ***

УДОСКОНАЛЕННЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО АНАЛІЗУ МАТЕРІАЛЬНИХ ЗАПАСІВ НА ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

**Багрій К.Л., старший викладач,
Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського
національного торговельно-економічного університету**

Проведення внутрішньогосподарського аналізу відіграє важливу роль при оцінці ефективності господарської діяльності виробничих підприємств. Підприємницька діяльність здійснюється протягом тривалого часу і потребує певного узагальнення, систематизації та аналізу за напрямками та етапами.

Однією з обов'язкових умов здійснення процесу виробництва є забезпечення його предметами праці, за допомогою яких здійснюється виробництво продукції. Під час виготовлення продукції на підприємстві відбувається споживання різноманітних видів ресурсів, більша частка витрат яких припадає на матеріальні запаси. Матеріальні запаси являють собою запаси предметів праці, які включають сировину, основні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріали, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва та адміністративних потреб, і наявність яких є необхідною умовою ритмічної роботи підприємства. Вони знаходяться на різних стадіях виробництва і очікують поступлення в процес виробничого або особистого споживання.

На рівні підприємства, матеріальні запаси відносяться до числа об'єктів, які вимагають великих капіталовкладень, і тому представляють собою один із факторів, що визначають політику підприємства. Зміна обсягів матеріальних запасів в значній степені залежить від переважаючого на даний момент відношення до них підприємств, яке, безумовно, визначається кон'юнктурою ринку. Тому важливим чинником розвитку та інтенсифікації виробництва є стабільна забезпеченість підприємства матеріальними запасами та їх раціональне використання [1, с.296].

За сучасною ринковою трансформацією економіки докорінно змінюється система постачання підприємства сировиною і матеріалами, комплектуючими виробами та енергоносіями. Для того, щоб визначити, якою мірою підприємство забезпечене матеріальними ресурсами та наскільки обґрунтованими є матеріальні запаси, необхідно провести оперативний та ефективний

внутрішньогосподарський аналіз: вивчити порядок розрахунку й обґрунтованість договорів про поставку матеріальних ресурсів, умови поставок; визначити характер виробничих матеріальних запасів і зміну їх структури; перевірити обґрунтованість норм виробничих запасів і потребу в матеріальних ресурсах; виявити можливості зменшення виробничих запасів і потреби в матеріальних ресурсах; розробити заходи щодо зниження наднормативних і зайвих запасів матеріалів. Перевіряючи потреби в матеріальних запасах, необхідно з'ясувати, чи враховані зміни в номенклатурі й асортименті призначеної до випуску продукції, чи враховані зміни питомих витрат на одиницю продукції, чи враховані заходи щодо підвищення технічного рівня виробництва і праці. Аналіз термінів та обсягів поставок матеріалів за укладеними договорами пов'язаний з перевіркою запасів відповідних матеріалів на складі. Наявні запаси мають задовольняти потребу підприємства в матеріалах на період інтервалів між поставками.

Внутрішньогосподарський аналіз матеріальних запасів має велике значення як у виробничому, так і у фінансовому аспектах. Використання запасів підпорядковане єдиній меті – забезпеченню безперервного процесу виробництва та реалізації продукції. Ефективне управління запасами на основі внутрішньогосподарського аналізу дозволяє знизити тривалість виробничого та всього операційного циклу, зменшити поточні витрати на їх збереження, визволити з поточного господарського обороту частину фінансових засобів, реінвестуючи їх в інші активи. Забезпечення цієї ефективності досягається за рахунок проведення внутрішньогосподарського аналізу матеріальних запасів, який має свої особливості і повинен складатися з таких етапів:

1. Аналіз запасів товарно-матеріальних цінностей у попередньому періоді.
2. Визначення цілей формування запасів.
3. Оптимізація розміру основних груп поточних запасів.
4. Оптимізація загальної суми запасів товарно-матеріальних цінностей, що включаються до складу оборотних активів.
5. Формування ефективних систем контролю за рухом запасів на підприємстві.
6. Реальне відображення у фінансовому обліку вартості запасів товарно-матеріальних цінностей в умовах інфляції.

Джерелами інформації для внутрішньогосподарського аналізу матеріальних запасів є форми статистичної звітності про наявність, використання матеріальних запасів, про витрати на виробництво,

оперативні дані відділу матеріально-технічного постачання, інформація аналітичного бухгалтерського обліку про надходження, витрати і залишки матеріальних запасів, а також плани матеріально-технічного постачання, договори на постачання сировини і матеріалів [2, с.212].

Ефективне використання матеріальних запасів відіграє велику роль у забезпеченні нормальної, стабільної роботи підприємства. Тому для ефективного використання матеріальних ресурсів, у тому числі матеріальних запасів необхідним є проведення систематичного внутрішньо-господарського аналізу матеріальних запасів. Адже, проведення внутрішньогосподарського аналізу є необхідним на всіх етапах підприємницької діяльності: від заду́мів і формування підприємства до реалізації кожного етапу функціонування, дотримуючись принципів етапності та системності.

Література.

- 1.Бондар Н. М. Економіка підприємства : [навчальний посібник] / Н. М. Бондар. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. – 400 с.
- 2.Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності господарювання : [підручник] / П. Я. Попович. – Тернопіль : Економічна думка, 2004. – 416 с.

РОЛЬ БЮДЖЕТУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

**Білецька К.Ю., студентка,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка**

В умовах сучасної нестабільності зовнішнього середовища та невизначеності внутрішніх умов господарювання вітчизняних підприємств ефективність їх роботи здебільшого залежить від якості процесу бюджетування.

В економічній літературі не існує єдиного визначення бюджету. Так, К. Друрі вважає, що бюджет являє собою «проект бажаного майбутнього та шляхів його ефективного досягнення». На думку А. Апчерча, бюджет слід розглядати як кількісний план, який орієнтує на досягнення мети підприємства. В. Є. Хруцький зі співавторами визначає, що бюджет — це фінансовий план, який охоплює всі аспекти діяльності підприємства і дозволяє зіставляти всі понесені витрати та отримані доходи у фінансових термінах на майбутній

період часу у цілому і по окремих періодах. Найбільш докладний підхід стосовно сутності бюджету розроблений американським Інститутом дипломованих бухгалтерів з управлінського обліку. На їх думку бюджет — це «кількісний план у грошовому виразі, який підготовлений та затверджений до певного періоду часу, що звичайно показує заплановану величину доходу, що має бути досягнута, та/або витрати, які необхідно понести протягом цього періоду, і капітал, що необхідно залучити для досягнення даної мети». Незважаючи на різнобічність визначень поняття «бюджет», усі вони містять такі основні аспекти. По-перше, бюджет — це документ, спрямований на майбутнє. По-друге, він не має самостійної цінності, оскільки виступає лише засобом досягнення певних цілей. По-третє, бюджет застосовується з метою оцінки досягнутих результатів. Таким чином, бюджет являє собою створений за певними правилами фінансовий план, який пояснює майбутні операції й оцінює очікуваний напрямок дій для досягнення стратегічних та оперативних цілей підприємства. Обґрунтований бюджет виступає основою для формування ефективної системи обліку, аналізу і контролю на підприємстві.

Бюджетування — це процес розробки, виконання, контролю, аналізу та коригування окремих бюджетів за структурними підрозділами або функціональними сферами діяльності підприємства, їх узгодження та узагальнення по підприємству в цілому. Планування і контроль взаємопов'язані між собою та слугують основними важелями впливу на поведінку менеджерів різних рівнів управління всередині підприємства.

На практиці не часто можна досягти їх абсолютного виконання. Це призводить до виникнення відхилень (різниця між фактичними та бюджетними показниками).

Для своєчасного виявлення відхилень та відповідного реагування на них здійснюють бюджетний контроль. Деякі автори, зважаючи на управлінські функції бюджетного контролю, називають його управлінським контролем. Зокрема, Ч. Хорнгрен зазначає, що управлінський контроль — це процес зіставлення фактичних результатів з бюджетними, аналіз виявлених відхилень та внесення відповідних корективів до системи бюджетів майбутніх періодів.

Бюджети відіграють вирішальну роль у діяльності керівництва підприємства. Як зазначають Ч. Т. Хорнгрен та Дж. Фостер, мало хто планує зазнати невдачу, проте багато тих, хто знає її без плану. На сьогодні бюджетування — це невід'ємна риса ефективного фінансового планування, оскільки, за оцінками західних спеціалістів,

втрати підприємства, яке відмовляється від його використання, можуть становити до 20 % величини його річного доходу.

Система бюджетування являє собою сукупність таких елементів, як структура бюджетів, процедура формування, узгодження й затвердження бюджетів і контроль за їхнім фактичним виконанням, нормативна база (норми, нормативи, ліміти), типові процедури й механізми прийняття управлінських рішень. У загальному випадку можна виділити п'ять етапів постановки системи бюджетування в організації.

Бюджетний контроль здійснюють у кілька етапів:

1. надання інформації про фактичне виконання бюджетних показників;
2. порівняння запланованих показників з фактично досягнутими та виявлення відхилень;
3. визначення суттєвості відхилень;
4. факторний аналіз суттєвих відхилень;
5. внесення відповідних корективів до бюджетів;
6. здійснення відносних заходів впливу на поведінку менеджерів.

Для уникнення впливу зміни обсягу діяльності та з метою зіставності планових та фактично досягнутих показників потрібно здійснювати перерахунок планових показників, наданих у статичному бюджеті, на фактично досягнутий рівень діяльності.

Впровадження системи бюджетування надає підприємству неоціненних вигод і переваг. Але при цьому не виключено виникнення певних проблем, передусім щодо вартості та трудомісткості реалізації даного процесу. Крім того, негативне ставлення до бюджетів з боку працюючих може бути зумовлено неможливістю врахувати в бюджетах усі чинники, які впливають на господарські операції, а також невідповідністю між зусиллями, спрямованими на досягнення мети, та існуючою на підприємстві системою мотивації. Ідеальною бюджетною системою можна вважати таку систему, в якій досягнута узгодженість цілей організації і конкретних менеджерів-виконавців з одного боку та при цьому існує всебічне стимулювання останніх для досягнення поставленої мети.

На сучасному етапі розвитку України удосконалення бюджетного процесу залишається досить актуальним завданням, виконання якого дасть змогу успішно впроваджувати стратегічні цілі держави щодо економічного та соціального розвитку. Відповідно до цього потребує поліпшення кожна із стадій бюджетного процесу.

Головні проблеми сучасного бюджетного процесу в Україні:

- об'єктивне бюджетне планування, яке б забезпечило реальні надходження до бюджету;
- складання та виконання цільових бюджетних програм;
- підвищення ефективності та прозорості використання бюджетних коштів;
- забезпечення дійового бюджетного контролю на кожній стадії бюджетного процесу.

Науковий керівник – старший викладач Веретельник Н.І.

ФОРМУВАННЯ ЕТАПІВ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

**Бочарова Н.А., к.е.н., асистент,
Харківській національний автомобільно-дорожній університет**

Підприємство функціонує в певній фінансовій системі, що спрямована на вирішення певних завдань, що стоять перед суспільством. Цим завданням підпорядковуються її організація фінансових відносин у суспільстві, і процеси руху та розміщення фінансових ресурсів та ціноутворення на них, і пропорції між їх централізацією та децентралізацією, і порядок формування, розподілу та перерозподілу доходів, і спрямованість витрат окремих суб'єктів підприємницької діяльності, громадян та держави, і структурне співвідношення між окремими сферами та ланками фінансової системи, і характер взаємовідносин між ними, і пропорції між індивідуальним та суспільним споживанням. При цьому можлива практично безмежна чисельність варіантів організації фінансових відносин і фінансової діяльності, з яких необхідно вибрати саме той, що найбільше підходить даному підприємству в даній країні у даний час. Вибір цих варіантів і становить основу фінансового політики підприємства.

Фінансова політика підприємства – це сукупність заходів щодо організації та використання фінансових відносин на внутрішньому та зовнішньому рівні, що направлена на реалізацію загальної фінансової стратегії підприємства з метою забезпечення його економічного й соціального розвитку. Процес реалізації внутрішньої фінансової політики підприємства відбувається в три етапи:

I. Розробка науково-обґрунтованих цілей функціонування та розвитку фінансів підприємства.

Перший етап реалізації фінансової політики на підприємстві залежить від економічного стану держави, мети створення підприємства, організаційної форми та форми власності даного підприємства. Визначення основних напрямків використання фінансів полягає у розробці стратегії і тактики фінансової політики, виходячи з поставленої мети, враховуючи можливості використання і зменшення фінансових ресурсів, а також зовнішніх та внутрішніх факторів.

II. Побудова й використання відповідного фінансового механізму.

Другий етап реалізації фінансової політики полягає у створенні відповідного, адекватного фінансового механізму. Даний етап залежить від використання елементів фінансового механізму, його форм і методів формування, організації фінансів підприємств, ринку цінних паперів, а також від створеного правового поля в державі та від поєднання директивного і регулюючого видів фінансового механізму.

III. Здійснення практичних дій, спрямованих на досягнення поставленої мети.

Здійснення практичних дій, спрямованих на досягнення поставленої мети, означає побудову відповідної системи управління фінансами. Прямий вплив фінансової політики на економіку починається саме на третьому етапі її реалізації. Цей етап визначається змістом і процесами, що відбуваються на перших двох етапах реалізації фінансової політики підприємства. Даний етап передбачає спрямовану діяльність господарюючого суб'єкта фінансових відносин, що пов'язана з практичним застосуванням фінансового механізму. Така діяльність здійснюється спеціальними організаційним структурами, фінансово-економічним апаратом підприємства. Управління використовує ряд методів: прогнозування, планування, регулювання, контроль. Всі ці методи забезпечують реалізацію заходів фінансової політики.

Реалізація фінансової політики можлива, коли кожний етап є відповідним і адекватним: поставленій меті – адекватний фінансовий механізм, фінансовому механізму – відповідна система органів управління. Всі етапи реалізації фінансової політики взаємопов'язані і взаємообумовлені.

Перший етап визначає стратегію підприємства (формування довготермінових цілей фінансової діяльності) і залежить від особливостей здійснення фінансового управління підприємством. Другий етап реалізації фінансової політики полягає у формуванні

тактики фінансового управління: маркетингові дослідження; прийняття цінових рішень; орієнтація в сегментах фінансового ринку; управління основним і оборотним капіталом; забезпечення фінансовими ресурсами; збалансування термінів надходження грошових коштів; забезпечення рентабельності. Третій етап вирішує основну задачу фінансового управління – побудову ефективної системи управління фінансами та створення відповідної фінансової служби підприємства.

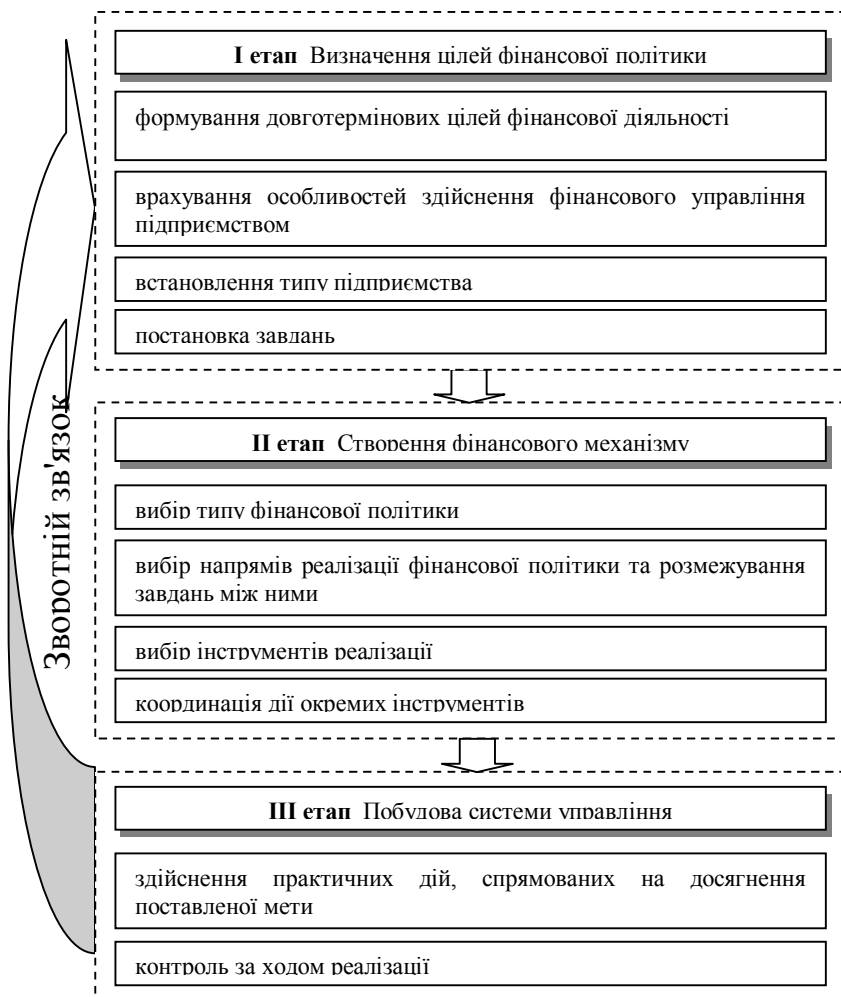


Рис. 1. Етапи реалізації фінансової політики підприємства

Стратегічні цілі фінансового управління: запобігання банкрутству та великим фінансовим втратам; зростання обсягів виробництва та реалізації; підвищення рентабельності капіталу; максимізація ціни підприємства. До тактичних завдань фінансового управління в сучасних умовах відносять: забезпечення необхідними обсягами грошових коштів; забезпечення рентабельності продаж.

Для реалізації фінансової політики підприємства потрібно більш докладно розробити заходи, що застосовуються на кожному етапі проведення. Тому процес формування і реалізації фінансової політики зображено на рис. 1.

Таким чином, фінансове управління підприємством реалізується в рамках фінансової політики, забезпечує виробництво фінансовими ресурсами, здійснює контроль за дотриманням фінансової дисципліни.

Література.

- 1.Бланк І.О. Фінансовий менеджмент / І.О. Бланк. – К.: Ельга, 2008. – 724 с.
- 2.Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент / Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова. – К.: Знання, 2008. – 483 с.
- 3.Ковалюк О.М. Методологічні основи фінансового механізму / О.М. Ковалюк // Фінанси України. – № 4. – 2003. – С. 51-59.
- 4.Птащенко Л.О. Управління корпоративними фінансами / Л.О. Птащенко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 296 с.
- 5.Філімоненков О.С. Фінанси підприємств / О.С. Філімоненков, Д.І. Дема. – К.: Алерта, 2009. – 496 с.
- 6.Чараєва М.В. Фінансовий менеджмент / М.В. Чараєва. – Ростов-на-Дону: Издательський центр «МарТ», Феникс, 2010. – 336 с.

МЕХАНІЗМ ЦІНОУТВОРЕННЯ В БАНКАХ ПРИ ОБСЛУГОВУВАННІ АГРОФОРМУВАНЬ

**Бурлака Б.В., аспірант,
ННЦ „Інститут аграрної економіки”**

Сучасні тенденції розвитку банків характеризуються суттєвими змінами в умовах їх діяльності (посиленням конкуренції, розширенням філіальної мережі та децентралізації управління, зниженням рентабельності традиційних банківських операцій, погіршенням якості активів) та викликають необхідність використання адекватних

управлінських технологій у сфері ціноутворення та оптимізації фінансових результатів і ризиків.

Розробка і впровадження науково обґрунтованої стратегії розвитку банківської системи України, розв'язання науково-практичних завдань зростання прибутковості банківських установ як її об'єктивно необхідної передумови, зважаючи на необхідність подолання кризових явищ, передбачають побудову та використання ефективного механізму ціноутворення у банках як дієвого інструменту оптимізації вартості внутрішніх фінансових ресурсів і ефективної взаємодії окремих центрів відповідальності. Актуальність формування обґрунтованого механізму ціноутворення пов'язана з необхідністю підвищення якості організації процесів управління фінансовими результатами банку, визначення економічної ефективності діяльності його окремих підрозділів, особливо в умовах зростання негативного впливу фінансової світової кризи на діяльність вітчизняних банківських установ.

Питанням побудови ефективного механізму ціноутворення в банках при обслуговуванні агроформувань, визначенню принципів механізму ціноутворення та взаємодії центрів відповідальності, оцінки внеску структурних одиниць банку в загальний фінансовий результат присвячені праці таких зарубіжних науковців та практиків, як: В. Зубарев, А. Дж.Кенжалієв, К. Косован, Ю. Масленченков, П. Роуз, Дж. Сінкі, В. Селезньова, А. Смірнов та вітчизняних – В. Борисової, З. Васильченко, І. Волошко, О. Гудзь, К. Жидко, О. Криклій, Л. Кузнецова, І. Лютого, М. Маліка, А. Мещеряков, Н. Правдюк, Л. Примостка, П. Саблука, Т. Савченко, Н. Шульга, А. Чупіса та ін. Віддаючи належне науковим напрацюванням зарубіжних та вітчизняних учених з проблем формування теоретико-методологічних основ системи ціноутворення в банках, варто зауважити, що питання визначення концептуальних засад формування обґрунтованого механізму ціноутворення при обслуговуванні агроформувань недостатньо розроблені як у науковому, так і в організаційно-прикладному аспектах.

Системі ціноутворення банків властиві як загальні функції економічної категорії ціни (обліково-аналітична, стимулююча, розподільча), так і специфічні функції (координуюча, раціонального розміщення ресурсів, контролююча, інформаційна).

Ціну на банківські послуги слід визначати як специфічний вид ціни на фінансові ресурси, яка встановлюється на внутрішньому ринку банківської установи з урахуванням принципів справедливого

розподілу фінансового результату, підпорядкованості стратегічним цілям, мотивації менеджерів для прийняття рішень, автономності центрів відповідальності, взамовигідності для учасників, інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень. Ціноутворення в банках – це явище складне і різнобічне та пов'язане з процесами управління банком. Механізм ціноутворення в банку – це комплексне явище, що має вхідну, перетворювальну та вихідну ланки. Вхідною ланкою механізму є інформація про стан та дії сукупності чинників, які впливають на організацію процесів установалення цін. Перетворювальна ланка механізму полягає в перерозподілі фінансових ресурсів між центрами відповідальності з метою збільшення фінансового результату, який є джерелом поповнення капіталу банку. Вихідну ланку механізму ціноутворення формують такі складові, як аналіз внеску кожного з центрів відповідальності у фінансовий результат та прийняття рішень щодо матеріальної мотивації менеджерів.

До основних чинників, які впливають на вибір підходів щодо розрахунку внутрішніх цін на фінансові ресурси банку можна віднести: внутрішні (стратегічні та інституціональні) і зовнішні чинники (законодавчі обмеження та стан конкурентного середовища).

Водночас, внутрішній комерційний розрахунок у банку є основною передумовою формування механізму ціноутворення. Використання принципів внутрішнього комерційного розрахунку передбачає автономність центрів відповідальності банку, міра самостійності яких залежить від обраної моделі децентралізації (організаційна складова). Запровадження у банках внутрішнього комерційного розрахунку визначає необхідність розроблення бюджетних завдань для центрів відповідальності (фінансова складова) та здійснення їх мотивації залежно від виконання запланованих бюджетних показників (посадання вказаних складових).

В умовах становлення і розвитку інтеграційних процесів у банківській сфері визначальними чинниками впровадження механізму ціноутворення є зовнішні чинники, а в умовах відносної стабілізації економіки більшого значення набувають внутрішні (інституційні та стратегічні) чинники. У сучасних умовах поглиблення кризових явищ у банківській системі необхідність використання гнучких цін при обслуговуванні агроформувань зумовлена тим, що банки вимушені шукати внутрішні резерви для збереження фінансової стійкості та прибутковості і здобуття довгострокових конкурентних переваг. Побудова та використання обґрунтованого механізму ціноутворення

при обслуговуванні агроформувань дозволять вирішувати низку управлінських завдань: здійснювати адекватну оцінку діяльності підрозділів банку, оптимізувати склад та структуру фінансових ресурсів, реалізувати справедливу матеріальну мотивацію ефективної діяльності персоналу.

Проблемами, які перешкоджають застосуванню гнучких цін вітчизняними банками можна вважати: конфлікти між банками, збільшення адміністративних витрат, складність розрахунків, посилення вимог до інформаційного забезпечення.

Витратні підходи, які засновані на фактичних повних або маржинальних витратах, не стимулюватимуть банку до мінімізації вартості залучених ресурсів. Встановлення гнучкої ціни на основі рішення керівного органу без належного економічного обґрунтування може призвести до диспропорцій у розподіленні фінансового результату, а відтак і до незацікавленості менеджерів банку у прийнятті рішень, спрямованих на підвищення ефективності роботи банку.

Використання ринкового підходу сприятиме адекватному розподілу прибутку за наявності конкурентного банківського ринку. При цьому, специфіка банківського продукту та уніфікованість фінансових ресурсів спричиняють проблему обрання розміру ринкової ціни. У практиці вітчизняних банків переважно використовуються ринковий та витратний підходи, які впливають на особливості складових механізму ціноутворення.

На процесі формування механізму ціноутворення в банківських установах впливають певні чинники: рівень конкуренції та децентралізації управління. Для реалізації основних завдань управління фінансовими результатами банку необхідно забезпечити розширення аналітичних прийомів та їх систематизацію. Невід'ємною складовою побудови і використання обґрунтованого механізму гнучкого ціноутворення є аналіз конкурентного середовища. Складові механізму гнучкого ціноутворення визначаються двома підходами до управління фінансовими ресурсами банку. При застосуванні першого підходу, який базується на формуванні та розподіленні централізованого фонду фінансових ресурсів, доцільно використання механізму ціноутворення, основою якого є розширений метод базової ставки (кривої дохідності). При використанні другого підходу, який передбачає встановлення гнучких цін на дефіцит (профіцит) фінансових ресурсів, слід застосовувати метод трансфертного ціноутворення на основі нормативних витрат.

ПРОБЛЕМЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО БИЗНЕСА

Васильева О.В.,

Харьковская государственная зооветеринарная академия

В течение последних лет вырос интерес к проблематике налогообложения. Поиск инструментов стимулирования экономического роста привёл учёных к принципиально новой реформе налогообложения, которая направлена как на предупреждение резкого снижения экономической активности, так и на выход национальной экономики на траекторию стабильного экономического роста. Вопрос, про надлежащую роль налоговой политики в регулировании циклов деловой активности бизнеса, значительно актуализировался во время финансово-экономического кризиса 2008-2009 года.

В условиях рыночной экономики важную роль в наполнении бюджета государства принадлежит малому бизнесу. Его поддержка, с принятием нового налогового кодекса Украины позволит преодолеть негативные последствия экономического кризиса.

Исследованию проблем современной налоговой системы в целом, а также налоговой политики в сфере налогообложения предприятий малого бизнеса посвящены работы отечественных учёных [1,2,3,4,5].

Целью статьи является анализ особенностей системы налогообложения в Украине и последствия её использования субъектами малого предпринимательства.

Налогообложение предприятий малого бизнеса является главным фактором внешней среды, который существенно влияет на их деятельность. Именно малые предприятия, которые не требуют большого стартового капитала и обеспечивают высокую оборотность ресурсов, способны быстро реагировать на изменения рыночного спроса и за счёт этого обеспечивают равновесие на потребительском рынке в условиях нестабильности экономики и ограниченности финансовых ресурсов предприятия [4].

Выход из очередной кризисной волны и обеспечение долгосрочного экономического роста требуют мобилизации всех направлений государственной экономической политики, прежде всего максимизации действия регуляторной и стимулирующей функции.

Основными стратегическими целями, реформирования системы

налогообложения субъектов малого бизнеса, следует считать такие:

- Повышение конкурентоспособности отечественного бизнеса;
- Легализации теневого сектора;
- Нарастивание критической массы субъектов малого бизнеса;
- Простота и понятность налоговых норм для субъектов хозяйствования;
- Сокращение затрат на администрирование;
- Обеспечение условий для добровольного выполнения налогового законодательства предпринимателями [3].

При этом налоговая политика государства должна базироваться на единых принципах: налоги должны быть стабильными и не очень обременительными, но оплачивать их обязаны все без исключения, налоговое законодательство должно быть простым и понятным, а затраты органов государственной власти на их администрирование – минимальны.

Государство обязано обеспечить плательщикам налогов такие условия, по которым они будут доверять ему и добровольно оплачивать установленные законодательством налоги, сборы и обязательные платежи, а государственная налоговая служба Украины должна стать высокопрофессиональной, информационно развитой и максимально автоматизированной службой. Необходимо достичь минимального вмешательства работников государственной налоговой службы в деятельность субъектов хозяйствования, создать и внедрить современные информационно-аналитические системы, обеспечить обучение плательщиков налогов, ввести прозрачные формы и методы их обслуживания [1].

Таким образом, для достижения этих целей система налогообложения должна быть согласована с приоритетами государственной политики социально-экономического развития страны. Необходимо создать постоянно действующую рабочую группу по вопросам выявления недостатков и совершенствования системы налогообложения малого бизнеса, внести изменения в законодательство по вопросам налогообложения, упростить его, изменить методы администрирования налогов на эффективную, открытую и подотчётную общественную систему.

Литература.

1. Балабенко О.В. Удосконалення механізму реалізації регуляторної політики держави щодо оподаткування господарської

діяльності суб'єктів малого бізнесу / О.В. Балабенко // Актуальні проблеми економіки – 2008. – №7. – С.9 – 15.

2. Варналій З.С. Підвищення ефективності податкової політики як чинник конкурентоспроможності підприємства України. Теоретичні та прикладні питання економіки / З.С. Варналій // Зб. наук. пр. К., «Київський університет».. – 2009. № 19– С. 26

3. Воротіна Л.І. Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання / Л.І. Воротіна // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №6. – С. 14 – 19.

4. Долгальова О.В. Малий бізнес в Україні / О.В. Долгальова //Фінансовий контроль. – 2010. – №1. – С. 25–26.

5. Мельник П.В. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи / П. В. Мельник, А. А. Тарангул, З. С. Варналій та ін. // (За ред. З.С. Варналія). К., «Знання України» – 2008 – С. 58.

Руководитель – д.э.н., профессор Каминская Т.М.

ПРОБЛЕМИ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

**Воронкова А.А., к.е.н., доцент, Воронкова А.В., економіст,
ПАТ «Мегабанк», Харківська державна зооветеринарна
академія**

Нині, в умовах кризових деформацій та економічних спотворень в аграрній сфері, проблема фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств набула значного загострення. Незважаючи на вжиті державою заходи, процес кредитування аграрних підприємств майже призупинився, динаміка процентних ставок залишається невідконтрольною, кредитна політика належить до найслабших ланок державного регулювання, а теоретичні й методологічні підвалини цього процесу не відповідають сучасним вимірам економічного простору. При цьому гостро постала проблема розбудови адекватної фінансово-кредитної інфраструктури як потужного стабілізаційного важеля та інструмента спрямування в аграрну сферу економіки істотних фінансово-кредитних потоків.

В Україні розробляються і набувають практичного застосування нові механізми банківського, комерційного та вексельного кредитування. Однак, незадовільний фінансовий стан багатьох

сільськогосподарських підприємств; залежність від об'єктивних чинників зовнішнього середовища (перш за все, природного), що підвищує ризикованість кредитування аграріїв; відсутність позитивної кредитної історії ускладнюють, а в окремих випадках унеможливають отримання банківських кредитів. Існуючий мораторій на іпотеку земель сільськогосподарського призначення уповільнює розвиток кредитного забезпечення підприємств аграрного сектору економіки.

Враховуючи наявність цих та інших проблем слід зазначити, що питання дослідження і удосконалення банківських механізмів кредитування аграрних підприємств набули актуального значення.

Значний внесок у теорію грошово-кредитних відносин зробили вітчизняні та зарубіжні вчені. Серед яких: М.А. Лішанський, О.І. Лаврушин, В.Д. Мартинов, І.Б. Маслова, М.І. Туган-Барановський, О.В. Чайнов, Ю.Є. Шенгер, В.Г. Андрійчук, В.М. Алексійчук, В.Д. Базилевич, З.М. Васильченко, О.Є. Гудзь, М.Я. Дем'яненко, М.Й. Малік, В.І. Міщенко, А.М. Мороз, П.Т. Саблук, М.І. Савлук, М.М. Федоров, А.М. Худолій, А.В. Чупіс та інші.

Поряд з цим, у сучасній вітчизняній літературі більшість досліджень стосуються лише окремих аспектів проблеми: організації коротко- і довгострокового банківського кредитування, лізингового кредитування, кредитної кооперації, кредитних ризиків, аналізу кредитоспроможності позичальників, аналізу окремих видів кредитних продуктів тощо. Актуальність і недостатнє наукове опрацювання питань сучасних банківських механізмів кредитування аграрних підприємств визначили вибір теми, змісту і завдання дослідження.

Сільське господарство сьогодні найбільше потребує фінансової підтримки та фінансового захисту, що зумовлюється: сезонністю виробництва, циклічністю, великим періодом кругообігу капіталу, станом його матеріально-технічної бази, недосконалістю амортизаційної політики, диспаритетом цін між продукцією сільського господарства і промисловості, особливостями технологічного процесу, його соціально-економічною значимістю. У результаті дослідження фінансового забезпечення сільгоспідприємств з'ясовано, що:

-сільськогосподарські підприємства працюють за рахунок власних ресурсів, які на сьогодні за питомою вагою є значними, однак недостатніми для самофінансування, а відтак не можуть бути джерелом розвитку;

-банківське кредитування не відіграє суттєвої ролі у розвитку

сільськогосподарської галузі, хоч на даний час намітилися позитивні тенденції щодо зростання обсягів кредитування з боку вітчизняних комерційних банків, у тому числі і в частині пільгового кредитування.

- банківська система України ще повністю не мобілізувала й не реалізувала усі властиві їй стимулюючі можливості щодо стабілізації кредитного забезпечення суб'єктів аграрного сектору економіки. Банківське кредитування суб'єктів аграрної сфери потребує модернізації, розробки фундаментальних і прикладних засад його подальшого розвитку.

Аграрні підприємства мають певні об'єктивні вимоги щодо їх кредитного обслуговування, а саме: необхідність дотримання економічно обґрунтованих термінів, обсягів, вартості кредиту, своєчасності надходження кредиту позичальнику, що пов'язано із сезонністю виробництва. Об'єктивно тривалий період виробництва в сільському господарстві й уповільнений оборот авансового капіталу зумовлюють значну потребу в залученні короткострокових і довгострокових кредитних ресурсів.

За радянських часів кредитування аграрних підприємств банківськими установами мало деформований характер, тобто абсолютно нехтувалися принципи банківського кредитування, широко використовувалися адміністративні методи управління кредитними відносинами між банками та позичальниками. Нині в умовах ринкових відносин, держава відмовилася від прямого втручання в процес кредитного забезпечення аграрних підприємств.

Сучасні банки не є виконавцями директивної волі держави. Це комерційні структури, головною метою яких є отримання прибутку, їх діяльність ґрунтується на принципах економічної самостійності, добровільності, рівноправності, самоокупності і відповідальності суб'єктів економічних відносин. Банки самі визначають обсяг, порядок видачі і погашення кредиту, розмір відсоткової ставки і комісійних винагород, організацію контролю за використанням позичок згідно з розробленою стратегією і тактикою власної кредитної політики з дотриманням принципів банківського кредитування, вимог чинного законодавства і встановлених Національним банком України економічних нормативів діяльності банків. Але через недосконалість законодавчої бази та повільність судової системи, кредитні установи мають надто обмежені можливості щодо стягнення проблемних і безнадійних боргів, а отже високі ризики кредитування вони компенсують тим, що висувають жорсткі вимоги до позичальників та високими відсотковими ставками.

У цілому ринковий спосіб кредитування означає, що банки надають кредити всім суб'єктам господарської діяльності незалежно від їх галузевої приналежності, статусу, форм власності у разі наявності у них реальних можливостей кредитоспроможності.

Аналізуючи кількісні та якісні параметри кредитного забезпечення аграрних підприємств, бачимо, що вони не відповідають сучасним потребам і не враховують повною мірою об'єктивних економічних інтересів аграрних підприємств. Через незначні обсяги, короткостроковість та високу вартість кредитних коштів існуюча система кредитного забезпечення не дає можливості своєчасно й у повному обсязі забезпечити аграрні підприємства необхідними кредитними ресурсами.

Оскільки для забезпечення неперервності поточного циклу виробництва аграрним виробникам необхідно нагромаджувати великі запаси матеріально-технічних ресурсів, то їм потрібні додаткові кошти у вигляді кредитів. Одним із способів розв'язання цієї проблеми є підвищення ролі та значимості кредитних кооперативів та спілок, державних іпотечних банків, лізингових компаній та інших фінансово-кредитних установ.

Щодо сільських кредитних кооперативів (спілок), то вони акумулюючи вільні кошти юридичних і фізичних осіб у сільській місцевості, сприяють становленню фермерських господарств, особистих господарств населення і тим самим розвитку сільськогосподарського виробництва. Вони слугують джерелом початкового капіталу для дрібного сільського бізнесу і розв'язують таким чином проблеми зайнятості в сільській місцевості. Основними перевагами кредитних спілок є можливість отримання коштів підприємствам, для яких не доступні кредити комерційних банків внаслідок відсутності ліквідної застави, кредитної історії, складностей процедури оформлення тощо. Однак вітчизняні спілки не об'єднані в систему і майже не надають послуг підприємствам агросектору через законодавчі обмеження, крім цього, їх процентні ставки за кредитами все ще залишаються занадто високими для сільгоспвиробників.

Лізинг вигідний сільгоспвиробникам і виробникам техніки та переробним підприємствам, оскільки одночасно є засобом розвитку виробництва, реалізації техніки, застосування досягнень науково-технічного прогресу.

Успішний розвиток кредитування сільськогосподарських товаровиробників не можливий без подальшого розвитку фінансового ринку України, що є запорукою стабільного та ефективного

функціонування всієї національної економіки. Тобто, враховуючи специфіку аграрного виробництва і наслідки сучасної фінансової кризи, кредитування аграріїв не можливе без державної підтримки, яка сьогодні здійснюється за 16 основними бюджетними програмами, що охоплюють усі напрямки діяльності аграрних підприємств, включаючи надання безвідсоткових кредитів фермерським господарствам, здешевлення банківських кредитів і страхових премій, надання допомоги в придбанні складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва.

Література.

1.Дем'яненко М.Я. Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва / М.Я.Дем'яненко, Ф.В. Іванина // Економіка АПК.– 2009. – №9.– С.3-9.

2.Месель-Весесяк В.Я. Розвиток форм господарювання в аграрному секторі України // Економіка АПК. – 2006. - №12. – С. 34-41.

3.Збарський В.К. Державна підтримка сільського господарства / В.К.Збарський, В.П. Горьовий // Економіка АПК. – 2010. – №4. – С.74-80.

4.Малій О.Г. Кредитування агровиробництва: тенденції та ефективність // Облік і фінанси АПК. – 2007. – №1-2. – С. 70-73.

5.Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання негативним наслідкам впливу світової фінансової кризи на розвиток агропромислового комплексу» від 23.12.2008 №698-[Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

**Грищенко І.А., студентка,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка**

Упродовж останніх років усе більше уваги світова спільнота приділяє щодо визначення ролі, реалій трансформації вітчизняної системи обліку до міжнародних стандартів.

Шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку в Україні визначені Стратегією застосування міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в Україні від 24.10.2007р. №991-р. Метою стратегії є вдосконалення системи бухгалтерського обліку та

фінансової звітності в Україні з урахуванням вимог міжнародних стандартів та законодавства Європейського Союзу.

З метою узагальнення принципових правил при складанні та оприлюдненні фінансової звітності було створено низку загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку (ЗПБО), що є критеріями, правилами, процедурами, які зазвичай називаємо стандартами бухгалтерського обліку. З метою координування цих процесів на міжнародному рівні було створено Комітет із міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (КМСБО), першочергове завдання якого – узгодження нормативно-правових актів, стандартів бухгалтерського обліку та процедур у всьому світі шляхом формування пакета Міжнародних стандартів, із якими усі можуть погодитися.

Процес трансформації є одним із способів включення міжнародних норм у національну систему. Потреба у трансформації обумовлена тим, що П(С)БО, хоча суттєво й не суперечать міжнародним стандартам, проте не повністю охоплюють усі вимоги щодо подання та розкриття інформації у фінансовій звітності, передбачені МСФЗ.

Перехід українських підприємств до складання такої звітності можливий шляхом трансформації, але цей процес супроводжується труднощами організаційного, ментального, фінансового, кадрового характеру.

Перехід на міжнародні стандарти обліку, крім розв'язання проблем комунікацій між підприємцями різних країн, вигідний також в економічному аспекті, а саме: усунення зайвих витрат на адаптацію національної системи обліку до міжнародних норм; довіра іноземців до інформації про бізнес та безпека інвестицій дадуть змогу залучити в економіку України додаткові кошти для її розвитку. Однак найсуттєвішою є проблема відсутності тотожності МСФЗ і П(С)БО, які регулюють як різні аспекти визнання, оцінки й відображення в обліку його об'єктів, так і надання та розкриття інформації у фінансовій звітності.

Важливою умовою переходу на міжнародні стандарти обліку є аналіз розбіжностей у методологіях, що допоможе виявити такі розбіжності, обґрунтувати суттєвість відхилень, урахувавши напрацьований міжнародний досвід, сформувавши концептуальні основи трансформації вітчизняної системи обліку до міжнародних стандартів.

Ефективне функціонування будь-якої системи, в тому числі бухгалтерського обліку, забезпечують такі складові, як кадри,

матеріальне забезпечення, інформаційна і організаційна складові.

Планування перспективного розвитку бухгалтерського обліку на підприємстві має бути спрямоване насамперед на підвищення якості названих складових.

Основою вдосконалення бухгалтерського обліку є підвищення рівня економічних знань та ділової кваліфікації працівників обліку, оскільки в сучасних умовах правильно і раціонально організувати облікові роботи у господарстві можуть тільки ті спеціалісти, котрі знають як методологію і техніку обліку, так і економіку виробництва. Вони мають володіти певним рівнем знань у галузі планування, фінансування, кредитування, економічного аналізу, права, ефективно використовувати сучасні засоби обчислювальної техніки для опрацювання обліково-економічної інформації.

Збільшення та вдосконалення господарських зв'язків в умовах ринку, а звідси – зростання оперативної інформації, необхідної для управління, потребують подальшого вдосконалення організації бухгалтерського обліку, а також підвищення рівня економічних знань та ділової кваліфікації всіх облікових працівників. Раціонально організувати облік можуть тільки спеціалісти, котрі володіють глибокими знаннями як і з методології та техніки, так і з економіки, права, аналізу та аудиту.

Матеріальна складова передбачає матеріальне забезпечення робочого місця засобами праці, важливе місце серед яких займає комп'ютерна техніка, зокрема програмне забезпечення бухгалтерського обліку. Удосконалення програмного забезпечення бухгалтерського обліку – це не лише зменшення потреби у кваліфікованих кадрах, а й збільшення кількості, підвищення оперативності та якості вихідної інформації для управління.

Щодо інформаційної складової, то важливою проблемою на сучасному етапі розвитку бухгалтерського обліку є системні дослідження з його теорії, методології, організації, розроблення практичних рекомендацій щодо підприємств та поглиблення теоретичної підготовки бухгалтерів, підвищення кваліфікації практикуючих бухгалтерів, які могли б вирішувати питання розвитку обліку і незалежного забезпечення керівників інформацією для управління.

Важливим аспектом планування перспективного розвитку бухгалтерського обліку на підприємстві є широке використання методів управлінського обліку та впровадження стратегічної системи обліку, основаної на інтеграції обліку з маркетингом і визначенням

фінансових результатів діяльності підприємства.

Отже, основні напрямки вдосконалення організаційної складової бухгалтерського обліку полягають у визначенні оптимальної структури облікового апарату підприємства, який би повністю і оперативно здійснював доручені йому функції обліку, контролю й аналізу; в атестації й раціоналізації робочих місць і розробленні та впровадженні технологічних карт операцій, які виконує бухгалтерська служба. Упровадження технологічних карт дає змогу позбутися зайвих документів і операцій, визначити межі відповідальності за проведення операцій, розробити алгоритм для подальшої автоматизації операцій, створити передумови для структурної перебудови бухгалтерської служби підприємства.

Науковий керівник – старший викладач Веретельник Н.І.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ «ДОХІД ПІДПРИЄМСТВА»

**Децюра С.О., аспірант,
Харківський національний аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва**

Показник «дохід» досить поширений серед економічних показників на макро- і мікрорівнях, у побуті (дохід національний, підприємства, сім'ї, громадянина). Зміст його є не однозначним. Частенько цим поняттям позначають загальну виручку або суму грошових надходжень підприємства або окремої особи. Іноді дохід ототожнюють з прибутком. Це крайні тлумачення доходу.

У сфері підприємницької діяльності офіційно визнано, що дохід – як показник фінансових результатів – це виручка від підприємницької діяльності за вирахуванням матеріальних і прирівняних до них витрат.

В економічній літературі існує декілька визначень суті доходу. У вузькому розумінні дохід на думку деяких вчених є потоком грошових коштів та інших надходжень за певний період, отриманий від продажу продукції, товарів, робіт, послуг [1,2]. Тобто в цьому розумінні дохід пов'язано лише із виручкою від реалізації.

Таке твердження має право на життя, але пов'язувати дохід лише із виручкою від реалізації не досить правильно. Тому що ототожнення

доходу підприємства тільки з виручкою від реалізації продукції практично виключає з нього такі притаманні йому елементи, як отримана орендна плата (при наданні основних засобів в оренду), рояліті (отримані підприємством платежі за використання його інноваційного або програмного продукту, торгової марки тощо), дивіденди та проценти щодо сформованого підприємством портфелю фінансових інвестицій у цінні папери сторонніх організацій і т.п. Очевидно, поняття «дохід підприємства» слід розглядати ширше, ніж «виручка від продажу продукції (робіт, послуг)»[3].

У широкому значенні дохід – це гроші або матеріальні цінності, отримані від виробничої, комерційної, посередницької чи іншої діяльності (виторг).

Це твердження підтримують деякі вітчизняні вчені[4,5,6] які вважають, що дохід підприємства складається з виручки від реалізації продукції (робіт, послуг), основних засобів (зайвих) і іншого майна підприємства, а також із доходів від позареалізаційних операційних доходів.

В законодавстві ж України, а саме в П(С)БО 15 «Дохід» та П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати» під доходом розуміють збільшення економічних вигод у вигляді надходжень активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (крім зростання власного капіталу за рахунок внесків учасників (власників)) за звітний період. Аналогічне визначення міститься і в МСБО 18 «Дохід».

Як бачимо згідно із стандартами до доходів належить вся сума грошових коштів, яка надходить на підприємство не залежно від того від якої діяльності та під час здійснення яких операцій надходять такі кошти. Тобто в законодавстві міститься твердження про те, що дохід є не тільки виручка від реалізації, а практично будь-яке збільшення економічних вигод у вигляді надходжень активів або зменшення зобов'язань.

Але деякі вчені дещо не погоджуються із тим, що доходом визнаються будь-які збільшення економічних вигод у вигляді надходжень активів або зменшення зобов'язань [7, 8]. Вони вважають, що не кожне збільшення активів та зменшення зобов'язань характеризує момент отримання доходу. На їх думку про отримання доходу свідчить оплата рахунку, пред'явленого підприємством покупцеві його продукції (товарів, робіт, послуг), а стосовно зобов'язань підприємства, то вони стверджують, що при їх

безпосередньому погашенні ніякого зростання капіталу насправді не відбувається. До зростання капіталу на їх погляд призводить не погашення зобов'язань, а відмова кредитора від своїх прав, тобто зростання капіталу відбувається лише тоді, коли активи отримані підприємством на безоплатній основі.

Ми з такою точкою зору не погоджуємося, оскільки якщо ваш дебітор здійснило погашення зобов'язань, то на папері ніякої зміни капіталу і справді не відбувається, але якщо порівняти копії, які надійшли на рахунки підприємства з витратами понесеними на створення продукту, продаж якого призвів до виникнення зобов'язань, то на підприємстві або відбувається зміна капіталу в сторону збільшення, або зменшення, або розмір капіталу залишається не змінним.

Отже, можемо зробити висновок, що при здійсненні сучасними економістами трактування поняття "дохід" немає єдиного підходу, що зумовлює необхідність вивчати сучасну економічну парадигму сутності поняття «дохід підприємства».

Сучасна економічна парадигма спирається на два базових підходи до визначення сутності категорії доходу підприємства – витратний та ринковий.

Керуючись цими парадигмами, економічну сутність категорії доходу підприємства пропонується визначати таким чином: Дохід підприємства – це економічні вигоди отримані підприємством в результаті здійснення всіх видів господарської діяльності, для отримання яких воно прийняло певний рівень підприємницького ризику використовуючи наявні економічні ресурси, або отримало такі вигоди у вигляді безкоштовної фінансової допомоги (за виключенням внесків до статного капіталу).

Таке трактування поняття «дохід підприємства» на наш погляд містить у собі всі необхідні складові для аналізу діяльності підприємства, та може всебічно охарактеризувати результати здійсненої роботи. Та все ж нічого не має ідеального, тому для кращого розуміння економічних складових господарської діяльності варто, ще більше уваги приділяти вдосконаленню економічної суті доходу, та проблемам його формування, а саме проблемам виробництва конкурентоспроможної продукції та реалізації такої продукції за найвищими цінами.

Література.

1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік ; за ред. Ф. Ф. Бутинця – [7-е вид.]. – Житомир : Рута, 2006. – 832 с.

2. Сідун В.А., Пономарьова Ю.В. Економіка підприємства / Сідун В.А., Пономарьова Ю.В./ Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 436 с.

3. Ніколаєва В.П. Економічна сутність і зміст категорії «дохід підприємства» / Ніколаєва В.П./ Облік і фінанси АПК, № 3 – 2009. – С. 100 – 107.

4. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: У трьох томах, т.1/ За ред. С.В. Мочерний та ін. / К.: Вид. центр "Академія", 2002. – 863 с.

5. Бланк И. А. Торговий менеджмент / Бланк И. А. – [2-е изд.]. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.

6. Бондар Н. М. Економіка підприємства : навчальний посібник / Бондар Н. М. – К. : А.С.К. 2004. – 400 с.

7. Економіка підприємства : підручник / Ушакова Н. М. та ін, за заг. ред. Н. М. Ушакової. – К. : Київський нац. торг.-економ. ун-т, 2005. – 569 с.

8. Політична економія: Навч. посібник / К.Т. Кривенко, В.С. Савчук, О.О. Беляєв та ін.; За ред. К. Т. Кривенка. – К.: КНЕУ, 2001. — 508 с.

Науковий керівник – к.е.н, професор Огічук М.Ф.

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БЮДЖЕТУ ТЕРИТОРІЇ

**Дудкіна А.Ю., студент,
Сумський державний університет**

В умовах ринкової економіки актуальним є питання фінансової стійкості місцевих бюджетів за допомогою об'єктивної оцінки їх бюджетного потенціалу. Різні суб'єкти ринкових відносин: інвестори, органи місцевої та державної влади зацікавлені в об'єктивному визначенні бюджетного потенціалу місцевого самоврядування. Крім того, реальна оцінка бюджетних можливостей місцевого самоврядування дозволить об'єктивно оцінити дійсні потреби у фінансовій допомозі, підвищити їх самостійність у використанні свого бюджетного потенціалу.

Фінансова стійкість території є якісною характеристикою її фінансової спроможності, яка забезпечується на основі фінансової достатності (збалансованості фінансових можливостей та потреб) та дієздатності (результативності фінансової політики). Вона відображає спроможність місцевих органів влади виконувати покладені на них завдання відповідно до чинного законодавства. Саме це викликає

необхідність постійного зростання власного фінансового потенціалу регіону як основи забезпечення фінансової стійкості та виявлення резервів росту такого потенціалу.

На сьогоднішній день не існує єдиної думки щодо визначення поняття «фінансова стійкість території». Значна кількість економістів трактують його виходячи із поняття «фінансова стійкість підприємства». У зв'язку з цим погляди вчених доцільно об'єднати за такими напрямками:

1) фінансова стійкість території з позиції збалансованості доходів та витрат (А. Кавінов, В.Єдронова, Т. Дороніна, С. Халява). Тобто зміст поняття стійкість регіональної фінансової системи деякі вчені розуміють як стан збалансованості грошових доходів і витрат суб'єктів господарювання і їх пропорційні зміни під впливом зовнішнього і внутрішнього середовища, і як несхильність до коливань усієї сукупності грошових фондів і кожного фонду зокрема під впливами внутрішніх і зовнішніх факторів. Інколи фінансово стійкими вважають території, де доходи перевищують витрати

2) фінансова стійкість території з точки зору можливості забезпечувати розвиток у довгостроковій перспективі і при цьому протистояти зовнішнім та внутрішнім впливам (О.Герасименко та Б.Карпінський).

Тобто кожна фінансова система є максимально стійкою за умови дотримання рівноваги між зовнішніми та внутрішніми факторами впливу, що може також зумовлювати її динамічний розвиток.

3) фінансова стійкість території з погляду її фінансової незалежності та самостійності (А. Поддєрьогін, А. Наумової, Н.Сабітова).

Тобто вважається, що з метою забезпечення життєдіяльності регіонів, територіальні громади повинні напрацьовувати власні фінансові ресурси, тобто стабілізувати власну фінансову базу. А території, які є відносно фінансово самостійні і незалежні від зовнішніх джерел фінансування, сміливо можуть вважатися фінансово стійкими.

Згідно підходів до тлумачення фінансової стійкості регіону можна зробити висновки, що вона характеризується стабільністю фінансового забезпечення регіонального розвитку та при дослідженні її змісту повинні враховуватись два моменти: по-перше, вона визначається фінансовою самостійністю території та, по-друге, здатністю до фінансового забезпечення розвитку в довгостроковій

перспективі.

Кошти місцевих бюджетів складають значну частку у джерелах фінансових ресурсів регіонів. Саме з цієї причини багато науковців фінансову стійкість регіону найчастіше пов'язують з фінансовою стійкістю місцевого бюджету.

Рівень стійкості місцевого бюджету визначається обсягом коштів необхідних для забезпечення мінімальних бюджетних видатків, тобто таких, які передбачені для фінансування конституційно гарантованих заходів щодо життєзабезпечення населення.

Одна з методик оцінки фінансової стійкості місцевого бюджету ґрунтується на визначенні обсягу коштів, які необхідні для забезпечення мінімальних потреб території.

Інший підхід до аналізу фінансової стійкості бюджетів пропонує В.В. Іванов, який вважає за доцільне проводити його в розрізі показників, що характеризують доходи і видатків бюджетів. Для аналізу доходів бюджету він запропонував такі показники: співвідношення поновлюваних доходів і сукупних доходів, власних і сукупних доходів, регулюючих податків і поновлюваних доходів, грошових надходжень і всіх доходів. Для характеристики видатків бюджету використовуються наступні показники: співвідношення поточних та капітальних видатків до сукупних видатків, видатків на бюджетні організації і сукупних видатків, суми наданих кредитів підприємствам і всіх видатків, грошових видатків і всіх видатків.

Отже, фінансова стійкість місцевого бюджету може бути розглянута як стан доходів і видатків бюджету, їх структура і динаміка, які надають можливість органам місцевої влади повно, незалежно від інших бюджетних рівнів і своєчасно виконувати покладені на них зобов'язання. Проаналізувавши вище сказане, можна виділити поточну і довгострокову стійкість бюджетів.

Поточна стійкість місцевого бюджету заснована на статичному аналізі параметрів системи, на оцінці поточної господарської кон'юнктури. Вона означає здатність адаптуватися до змін зовнішнього середовища, що мають локальний характер. Рівень поточної стійкості бюджету можна оцінити по виконанню плану поточних платежів до бюджету, величині кредиторської заборгованості.

Довгострокова стійкість означає динамічну рівновагу системи в процесі її розвитку. Перехід системи в новий якісний стан може супроводжуватися тимчасовим порушенням стійкості. Довгострокова стійкість бюджету повинна характеризуватися позитивною динамікою

фактичних і прогнозних характеристик його основних параметрів .

Для оцінки фінансової стійкості бюджету території цілком доцільно використовувати методики і показники, які розроблені для аналізу бюджетів Російської Федерації. Найбільш прийнятним і повним для України є метод, запропонований російським вченим Г.Б. Поляком . Але для більшої точності автор пропонує розраховувати ще низку різних коефіцієнтів, основними з яких є:

- 1) коефіцієнт співвідношення регулюючих і власних бюджетних доходів;
- 2) коефіцієнт автономії;
- 3) коефіцієнт бюджетної заборгованості;
- 4) коефіцієнт бюджетної забезпеченості населення;
- 5) коефіцієнт бюджетної результативності регіону та інші.

Фінансова стійкість бюджету певної території може знаходитися в абсолютно стійкому, нормальному, нестійкому та критичному станах.

Таблиця 1.

Формули для розрахунку відповідного стану фінансової стійкості бюджету

Показник	Формули для розрахунку
Абсолютно стійкий стан	$BT < DV + DZ$
Нормальний стан	$BT = DV + DZ$
Нестійкий стан	$BT = DV + DZ + D_{\text{вир}}$
Кризовий стан	$BT > DV + DZ + D_{\text{вир}}$

де, BT – обсяг видатків, що враховуються при визначенні трансфертів;

DV – обсяг власних доходів бюджету;

DZ – обсяг закріплених доходів бюджету;

$D_{\text{вир}}$ – обсяг доходів вирівнювання.

Отже, фінансова стійкість території є таким станом доходів і видатків місцевих бюджетів, який забезпечує виконання органами державної влади, покладених на них обов'язків. Також вона може розглядатися з позиції збалансованості доходів та витрат місцевих бюджетів, з погляду фінансової незалежності та самостійності території, а також з точки зору можливості забезпечувати розвиток регіону у довгостроковій перспективі.

У процесі дослідження було виявлено, що на сучасному етапі не існує єдиного методологічного підходу щодо оцінки фінансової

стійкості регіону. Сучасні методики розроблені переважно за кордоном, а зокрема в Росії, а тому не зовсім адаптовані до законодавства України і їх використання в нашій країні можливе лише після ряду уточнень, а саме адаптації деяких показників до бюджетної системи України.

Науковий керівник – Боронос В.Г.

ОБЛІК І АУДИТ ДОВГОСТРОКОВИХ БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ

**Єрмак Д.К., магістр,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка**

Сільське господарство відіграє важливу роль у розвитку економіки України і перш за все, у забезпеченні населення продуктами харчування. Облік на сільськогосподарських підприємствах має деякі особливості, які в першу чергу пов'язані з технологією вирощування біологічних активів, що є основою саме даної галузі народного господарства.

Метою статті є вивчення методологічних засад обліку довгострокових біологічних активів та формулювання позицій щодо його вдосконалення. Розглянемо облік довгострокових біологічних активів на прикладі підприємства ДПДГ «Мелітопольське».

У 2005 року було прийняте та з 1 січня 2007р., коли набуло чинності П(С)БО 30 «Біологічні активи», [1] вітчизняний облік суттєво змінився. Очевидним став факт орієнтації обліку аграрного виробництва на Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, що підтверджує наявність відповідного М(С)БО 41 «Сільське господарство», зміст якого відповідає національному стандарту.

Прийняття стандарту викликало ряд неоднозначних думок серед науковців таких як Т. Маренич, М. Михайлов, М. Огійчук, Л. Сук, [6] В.М. Жук [2], з приводу доцільності його впровадження у практику сільськогосподарських підприємств. Проте, факт наявності П(С)БО 30 вимагає узгодження існуючого обліку виробництва з вимогами даного документа.

Незважаючи на те, що саме П(С)БО 30 було прийнято наприкінці 2005 року, досі залишилось чимало проблемних питань,

зокрема процесу закладання, догляду, списання та оцінки багаторічних насаджень.

Багаторічні насадження належать до довгострокових біологічних активів рослинництва.

Довгострокові біологічні активи (ДБА) — усі біологічні активи, які здатні давати сільськогосподарську продукцію та / або додаткові біологічні активи чи приносити в інший спосіб економічні вигоди протягом періоду, що перевищує 12 місяців.

Біологічний актив визнається основним засобом, якщо він використовується в іншій діяльності ніж сільськогосподарська та очікуваний строк його використання більше одного року (або операційного циклу якщо він довший за рік).[4]

Багаторічні насадження поділяються на довгострокові біологічні активи активні і незрілі.

На ДПДГ «Мелітопольське», що спеціалізується на вирощуванні багаторічних насаджень, а саме зерняткових і кісточкових, до незрілих довгострокових біологічних активів відносять молоді насадження до плодоношення.

Проблемою є оцінка багаторічних насаджень як біологічного активу за справедливою вартістю.

Зараз біологічні активи, додаткові біологічні активи і сільськогосподарську продукцію необхідно оцінювати при їх первісному визнанні за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу. Визначення справедливої вартості біологічних активів і сільськогосподарської продукції ґрунтується на цінах активного ринку, але тут спостерігаються коливання цін, не завжди присутній активний ринок, а якщо і існує такий ринок, то по окремих активах може бути відсутня інформація про ринкові ціни. Саме з цього приводу справедливо зауважує Моссаковський В.І. пропонує при визначенні справедливої вартості враховувати різні типи продукції: продукцію, яка реалізується на ринку відразу (овочі, молоко); продукцію, яка потребує доробки (зернові); продукцію, яка буде реалізована в подальшому; продукцію, яка не має зовнішнього збуту[3].

Не слід також забувати про те що, якщо біологічні активи рослинництва на активному ринку оцінюються з урахуванням вартості землі та капітальних витрат на її поліпшення, то оцінка таких активів здійснюється за вирахуванням справедливої вартості землі та капітальних витрат на її поліпшення[7,1]. При цьому знову проблемним питанням є визначення справедливої вартості землі і

капітальних витрат на її поліпшення.

Разом з тим, П(С)БО 30 «Біологічні активи» і Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку біологічних активів [7] передбачено застосовувати і первісну вартість. Це стосується довгострокових біологічних активів рослинництва. Саме цей метод використовується на ДПДГ «Мелітопольське» у зв'язку з тим, що справедливу вартість багаторічних насаджень достовірно визначити неможливо. Але при цьому слід пам'ятати, що по таких активах необхідно нараховувати амортизацію. Підприємство самостійно обирає метод нарахування амортизації і зазначає в Наказі про облікову політику. Об'єктом амортизації є їх первісна вартість, зменшена на ліквідаційну вартість (вартість деревини насаджень), за вирахуванням витрат, пов'язаних з їх продажем (ліквідацією).

Визнані довгострокові біологічні активи обліковуються відповідно до встановлених класифікаційних груп на активному рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи»[11]. Проте, на підприємстві ДПДГ «Мелітопольське» рахунок 16 не ведеться, замість нього використовують рахунок 108 «Багаторічні насадження» та рахунок 153 «Придбання, вирощування довгострокових біологічних активів».

Висновки і пропозиції. Облік довгострокових біологічних активів регламентується П(С)БО 30 «Біологічні активи», відповідно передбачений Планом рахунків рахунок 16 «Довгострокові біологічні активи».

Пропонуємо відкрити на ДПДГ «Мелітопольське» рахунок 16«Довгострокові біологічні активи» .

Запропоновано незрілі довгострокові біологічні активи до досягнення продуктивного віку оцінювати за сумою витрат, понесених на їх закладку та вирощування. Справедливу вартість можливо застосовувати лише з наявності цін активного ринку під час взяття багаторічних насаджень на облік вже як зрілого біологічного активу. Оскільки ринок багаторічних насаджень на сьогодні не сформований, то їх оцінка в обліку повинна ґрунтуватися на первісній вартості активів. Витрати, пов'язані з біологічними перетвореннями біологічних активів, відображають відповідно вимогам П(С)БО 16 «Витрати». На ДПДГ «Мелітопольське» використовується журнально – ордерна форма обліку, яка є застарілою, не зручною і потребує великої кількості часу, порівняно із автоматизованою. Тому рекомендовано використовувати програмне забезпечення 1С-Підприємствесервіс 8.8., або програмного комплексу «Універсал - 7».

пристосоване до особливостей обліку на сільськогосподарському підприємстві.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи», затв. наказом Міністерства фінансів України від 18.11.2005 р. №790.
2. Жук В.М. Нові методологічні засади обліку сільськогосподарської діяльності та проблеми практичного застосування П(С)БО30 «Біологічні активи» // Облік і фінанси АПК. – 2006. – №6 (20). – С.34-42.
3. Моссаковський В. Облік біологічних активів// Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – №4. – С.38-48.
4. Костирко І., Каспрук М. Облік багаторічних насаджень відповідно до П(С)БО 30 «Біологічні активи» // Обліково-аналітичне забезпечення розвитку сільського господарства і села: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Львів: Львів. нац. Агро університет, 2008. – С. 111-115.
6. Сук Л. Облік довгострокових біологічних активів // Бухгалтерія в сільському господарстві. - 2007. -№6. - С. 45-48.
7. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів, затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2006 р. № 1315.
8. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкція про його застосування, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р.№291.

Науковий керівник – к.е.н. Прохватилов Ю.Ф.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПІДЗВІТНИМИ ОСОБАМИ

**Єрмакова М.В., студентка,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка**

У господарсько-фінансовій діяльності підприємства неминучі операції, пов'язані з купівлею товарно-матеріальних цінностей, оплатою послуг за готівковий розрахунок, поїздкою у відрядження працівників та інші, які потребують для їх здійснення витрачання готівкових грошових коштів підзвітними особами.

Розрахунки з підзвітними особами охоплюють широке коло

операцій з готівковими коштами, розрахунками, придбанням матеріальних цінностей, оподаткуванням тощо. Тому цей аспект облікової роботи вимагає чіткого дотримання чинних нормативних актів та оформлення відповідних документів.

Важливість і актуальність теми службових відряджень, як і кількість проблемних питань, з якими мають справу підприємства, що направляють працівників у відрядження, не зменшуються.

З прийняттям Податкового кодексу України виникла об'єктивна необхідність актуалізації тексту Інструкції про службові відрядження в межах України та за кордон, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 13.03.1998 р. № 59, враховуючи його вимоги. Тому наказом Міністерства фінансів України від 17.03.2011 р. № 362 викладена в новій редакції Інструкція про службові відрядження в межах України та за кордон. Тринадцятирічний вік і зміни в податковому законодавстві не могли не відобразитися на тексті даного документа, тому характер змін став дещо неочікуваним. Таким чином стало спірним питання щодо обов'язковості використання посвідчень про відрядження.

З початку року питання про відміну посвідчень про відрядження достатньо активно обговорювалося в ЗМІ. Справа в тому, що форма посвідчень про відрядження затверджена наказом ДПАУ від 28.07.97 р. № 260, який приймався під Закон «Про податок на прибуток». Тепер цей Закон не діє, а Податковий кодекс України не містить інформації про необхідність наявності посвідчення про відрядження [1].

Можливість віднесення сум, наданих співробітнику на відрядження, не залежить від того чи надав він посвідчення про відрядження і чи є в ньому відмітки відправляючої та приймаючої сторін. Підтвердженням тому виступає Інструкція № 362, з якої вилучили всі згадки щодо посвідчень про відрядження, а саме те, що фактичний час перебування у відрядженні визначається по відміткам у посвідченні про відрядження, про невиклату добових у разі відсутності таких відміток, про необхідність подачі посвідчення про відрядження разом зі звітом [2].

Реєстрація особи, що відбула у відрядження, здійснюється в спеціальному журналі реєстрації відряджень (наведений в додатку до Інструкції № 362), в якому не міститься графа, що передбачає внесення дати і номера посвідчення про відрядження. Це є ще одним доказом того, що Інструкцією № 362 не передбачено використання посвідчення про відрядження.

Таким чином можна дозволити підприємствам не

використовувати посвідчення про відрядження. До того ж його відсутність не буде основою для зняття витрат платника податків [3]. На наш погляд, це є позитивним моментом, оскільки не завжди у працівника є можливість проставити відповідні відмітки в посвідченні про відрядження. Крім того, Інструкція № 59 вимагала, щоб відмітки про прибуття та вибуття завірялися печаткою (круглої або трикутної форми), що містить ідентифікаційний код установи. При завіренні відміток штампом, що не містить ідентифікаційного коду, добові працівнику не могли відшкодуватися.

Також одним із найбільш спірних питань є мінімальний розмір добових. Якщо для державних службовців та інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, які повністю або частково фінансуються за рахунок бюджетних коштів розмір добових встановлюється Постановою Кабінету Міністрів України № 98, то для госпрозрахункових підприємств мінімальний розмір добових не регламентується, так як Інструкція № 362 і Постанова № 98 на них не розповсюджується. В той же час Податковий кодекс України обумовлює виключно верхню межу розміру добових витрат тільки для включення у витрати для цілей оподаткування податком з доходів фізичних осіб.

Тому, на наш погляд, роботодавець може ініціювати включення в колективний договір питання про встановлення добових витрат у розмірі, передбаченому Постановою Кабінету Міністрів України від 02.02.2011 р. №98 [4].

Література.

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс] <http://zakon.rada.gov.ua/>
2. Інструкція про службові відрядження в межах України та за кордон затверджена наказом Міністерства фінансів України від 17.03.2011 р. № 362 [Електронний ресурс] <http://zakon.rada.gov.ua/>
3. Задорожний О. Витрати на відрядження / О. Задорожний/ Вісник податкової служби України. - 2011. - №6.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 02 лютого 2011 р. N 98 «Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів» [Електронний ресурс] <http://document.org.ua/>

Науковий керівник – Веретельник Н.І.

МЕТОДИ ЗМЕНШЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Ібрагімов Т., студент,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка

В сучасних умовах у процесі діяльності підприємство не завжди здійснює розрахунки з іншими підприємствами або фізичними особами одночасно з передачею майна, виконанням робіт, наданням послуг, тощо. У зв'язку з цим у нього виникає дебіторська заборгованість.

Питання дебіторської заборгованості є доволі актуальним, адже фінансовий стан підприємства, а особливо – його ліквідність, значною мірою залежить саме від наявності та ефективного управління цим видом заборгованості, що має насамперед забезпечити своєчасне виконання своїх зобов'язань дебіторами.

Сьогодні підприємства не завжди ефективно управляють своєю дебіторською заборгованістю, допускають її необґрунтоване зростання, виникнення безнадійної заборгованості, що спричиняє проблеми їх ліквідності. Такі підприємства практично не мають можливості своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання. Тому сьогодні зростає роль ефективного управління дебіторською заборгованістю, своєчасного та повного її повернення.

Дебіторська заборгованість – це складова оборотного капіталу, яка передбачає певні вимоги до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг. Велика частка дебіторської заборгованості в загальній структурі активів знижує ліквідність і фінансову стійкість підприємства та підвищує ризик фінансових збитків підприємства. Ефективне управління дебіторською заборгованістю на сучасному етапі є актуальною проблемою для багатьох підприємств, адже збільшення або зменшення дебіторської заборгованості може впливати на фінансовий стан підприємства, рівень ризику. Її величина залежить від обсягу продажів, умов розрахунку з покупцями, платіжної дисципліни покупців, організації контролю за станом дебіторської заборгованості і претензійної роботи на підприємстві.

Різке збільшення дебіторської заборгованості і її частки в оборотних активах може свідчити про необачну кредитну політику підприємства стосовно покупців. Скорочення дебіторської

заборгованості оцінюється позитивно, якщо це відбувається за рахунок скорочення періоду її погашення. Якщо ж дебіторська заборгованість зменшується в зв'язку зі зменшенням реалізації продукції, то це свідчить про зниження ділової активності підприємства. Тому зростання дебіторської заборгованості не завжди оцінюється негативно, а зниження — позитивно. Необхідно розрізняти нормальну і прострочену заборгованість. Наявність останньої створює фінансові труднощі, тому що підприємство буде відчувати нестачу фінансових ресурсів. Прострочена дебіторська заборгованість означає також зростання ризику непогашення боргів і зменшення прибутку.

Основна мета управління дебіторською заборгованістю полягає в мінімізації розміру простроченої заборгованості та строків інкасації боргу.

Для управління дебіторською заборгованістю необхідно є розробка заходів щодо скорочення або стягнення простроченої та сумнівної дебіторської заборгованості.

При цьому можуть використовуватися різні методи збору простроченої дебіторської заборгованості, які можна класифікувати на такі групи:

1. Юридичні – претензійна робота, подача позову до суду.

2. Економічні – фінансові санкції (штраф, пеня, неустойка), передача в заставу майна і майнових прав, призупинення постачань продукції.

3. Психологічні – нагадування по телефону, факсу, пошті, використання ЗМІ чи поширення інформації серед суміжних постачальників, що загрожує боржнику втратою іміджу.

Крім того, на підприємстві повинна вестися активна дебіторська політика шляхом ефективного вирішення наступних задач:

- аналіз дебіторської заборгованості і визначення на його основі загальних принципів надання відтермінування платежу (комерційного кредиту);

- розробка правил встановлення термінів комерційного кредиту;

- визначення гарантій, під які надається комерційний кредит;

- розробка методів оцінки надійності покупця;

- встановлення правил визначення суми комерційного кредиту, що надається одному покупцеві;

- розробка способів «збору» дебіторської заборгованості;

- побудова ефективної системи контролю за рухом і своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості.

Основною умовою ефективної реалізації політики управління

дебіторами виступає дотримання граничних обсягів (лімітів) дебіторської заборгованості та термінів її погашення. Але якщо перший чинник знаходиться в межах компетенції виробника продукції, то другий часто напряму від нього не залежить. Єдиним способом забезпечення дотримання умов договорів виступає надання забезпечення кожним дебітором, що в сучасних умовах навряд чи є можливим. Тому на перший план виходять питання аналізу потенційних дебіторів, історія ділових зв'язків із ними. Важливу роль в управлінні дебіторською заборгованістю відіграють планування, організація та контроль роботи з дебіторами.

При управлінні дебіторською заборгованістю найбільше значення набуває здійснення контролю, який дозволяє з'ясувати наскільки ефективно та своєчасно відбувається погашення заборгованості та застосувати адекватних дій із її повернення в разі потреби.

Науковий керівник – к.е.н., доцент Литвинов А.І.

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

Ібрагімов Т., студент

**Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка**

В сучасних умовах прискорений обіг грошових коштів, а також ретельно організований облік розрахункових операцій здійснюють значний вплив на фінансові результати підприємства (прибуток або збиток), які визначаються, насамперед, прибутком (збитком) від реалізації продукції.

На сьогодні значна кількість підприємств мають фінансові проблеми, пов'язані із наявністю значної дебіторської заборгованості, оскільки будучи частиною оборотних коштів вона різко скорочує оборотність обігових коштів і тим самим негативно впливає на фінансові показники підприємства. Крім того, існує ризик неповернення дебіторської заборгованості, що означає для підприємства прямі збитки.

Уникнути подібного стану допомагає ефективне управління заборгованістю. Тому на сьогодні дане питання є досить актуальним,

оскільки проблема оплати дебіторської заборгованості, визначення її допустимого рівня, розробка оптимальної політики управління нею, є достатньо серйозною і потребує свого вирішення.

Дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Дебіторами можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, які заборгували підприємству грошові кошти, їх еквіваленти або інші активи. За даними бухгалтерського обліку можна визначити суму заборгованості на будь-яку дату.

Удосконалення обліку дебіторської заборгованості - це трудомісткий процес в зв'язку з оформленням великої кількості первинних документів, необхідністю постійного контролю за станом грошових розрахунків і їх звірок із зобов'язаннями дебіторів підприємства.

Управління дебіторською заборгованістю підприємства передбачає прийняття управлінських рішень щодо двох пов'язаних між собою процесів: зростання боргів покупців, і збільшення обсягу продажу.

Таке управління можна розбити на п'ять основних кроків:

- Визначення умов продажу продукції;
- Визначення гарантій, під які покупцю може надаватись комерційний кредит;
- Здійснення кредитного аналізу покупців – потенційних дебіторів;
- Прийняття рішення про надання комерційного кредиту;
- Забезпечення виконання фінансових зобов'язань дебіторами.

Кожний із вищевказаних кроків дозволяє упорядкувати відносини з дебіторами та досягти необхідних показників управління дебіторською заборгованістю.

В іншому управлінні дебіторською заборгованістю зводиться до формування кредитного рейтингу контрагентів, класифікації дебіторської заборгованості по видах, веденні реєстру старіння заборгованості, реструктуризації дебіторської заборгованості, здійсненні заходів із її своєчасного повернення та списання безнадійної.

На жаль, в сучасних умовах в Україні є не дуже багато способів впливу на дебіторів-боржників. Основними серед них є: переговори з боржниками, зміна раніше обумовлених у договорі умов оплати за

продукцію (реструктуризація), припинення відвантаження продукції, застосування штрафних санкцій у вигляді нарахування пені або вирішення проблем через суд.

Досить актуальним і частково не дослідженим питанням є рефінансування (оплата) дебіторської заборгованості. Основними формами рефінансування дебіторської заборгованості, що застосовуються сьогодні є факторинг, облік векселів. Не дивлячись на широке застосування факторингу в країнах з ринковою економікою, в Україні він поки що не одержав належного розповсюдження за рядом причин, перш за все, через підвищені ризики таких операцій у зв'язку із економічною нестабільністю.

Одним із напрямків управління дебіторською заборгованістю на підприємствах має стати посилення контролю за нею, що сприятиме її зменшенню. Для контролю у системі управління дебіторською заборгованістю необхідно використовувати інформаційні технології. Одна з основних вимог, що ставиться до інформаційної системи - здатність оперативно забезпечувати потреби управління актуальною інформацією про дебіторську заборгованість в необхідних розрізах.

Більшість підприємств відає перевагу продажу товарів не в кредит, а за фактом сплати. Однак конкуренція диктує свої умови: товари відвантажуються, оборотні фонди зменшуються, росте дебіторська заборгованість. Контроль за даною ситуацією дозволяє продавцю не тільки зменшити саму дебіторську заборгованість, але і видатки на її утримання (продавцю необхідно поповнювати тимчасово відсутні оборотні фонди).

Існують певні рекомендації, що дозволяють управляти дебіторською заборгованістю:

- необхідно контролювати стан розрахунків;
- за можливістю орієнтуватися на більшу кількість покупців з метою зменшення ризику несплати одним з них чи декількома;
- стежити за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості: значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стійкості і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування;
- розробити систему знижок для покупців, що застосовують попередню оплату або оплату за фактом;
- періодично переглядати граничну суму комерційного кредиту на одного покупця, крім того, обмежувати її виходячи з наявного фінансового стану покупців та своєчасності виконання ними своїх фінансових зобов'язань;

- якщо у покупця виникають проблеми з виконанням своїх зобов'язань, доцільно призупинити надання йому продукції на умовах комерційного кредиту та отримати заставу на суму невиконаних зобов'язань;

- можна застрахувати кредити для захисту від збитків з безнадійних боргів;

- необхідно уникати дебіторів з високим ступенем ризику.

Таким чином, з метою недопущення втрат і покращення фінансових показників діяльності кожен господарюючий суб'єкт має здійснювати кроки в напрямку ефективного управління дебіторською заборгованістю. Основними його напрямками можуть стати скорочення розмірів дебіторської заборгованості, прискорення строків її повернення.

Науковий керівник – к.е.н., доцент Литвинов А.І.

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

**Калашнікова Т.В., доцент,
Харківський національний аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва**

В процесі дослідження механізму державної підтримки аграрних підприємств перед нами постали питання вивчення порядку надання та визначення ефективності використання державних коштів сільськогосподарськими підприємствами, особливо з урахуванням впливу фінансово-економічної кризи. Об'єктом дослідження обрані сільськогосподарські підприємства Харківської області за період 2007-2009 рр.

Результати проведеного аналізу свідчать, що незважаючи на кризу, обсяги державної підтримки в області не тільки не скоротилися, а навіть зросли: з 97 млн. грн у 2007 р. до 169 млн. грн у 2009 р., або на 75%. Нарощування державної підтримки галузі рослинництва відбувалося значно вищими темпами: з 28,7 млн. грн. до 119,2 млн. грн відповідно, тобто у 4,2 рази. Обсяги державної підтримки галузі тваринництва в області, навпаки, скоротилися, а саме з 89 млн. грн у 2007 р. до 36 млн. грн у 2009 р., або у 2,5 рази.

З метою визначення впливу розмірів державної підтримки на показники діяльності сільськогосподарських підприємств нами було проведено групування районів області. За розміром державної підтримки на 1 га сільгоспугідь нами було виділено три групи районів у 2008 р. та по чотири – у 2007 та 2009 роках (табл. 1). Результати групування у 2008 р. підтверджують, що зі зростанням розміру державної підтримки на одиницю площі підвищуються показники ефективності господарювання. Так в групі районів з розміром державної підтримки понад 240 грн на 1 га с.-г. угідь, при найвищому рівні витрат на виробництво (понад 4000 грн) та частки тваринництва в структурі виручки від реалізації (33%), навіть виробництво продукції тваринництва є рентабельним (4,3%). У 2007 р. і особливо у 2009 р., у якому у повній мірі проявилися кризові явища в економіці, такий чіткий взаємозв'язок між рівнем державної підтримки та ефективністю господарювання відсутній. Водночас, що по-перше, у 2007 р. чверть, а у 2009 р. третина районів області отримувала підтримку в розмірі до 80 грн на 1 га, тоді як у 2008 р. така група районів взагалі була відсутня; по-друге, в групі районів з державною підтримкою понад 240 грн на 1 га частка продукції тваринництва за досліджуваний період скоротилися втричі.

Однак представлені нами дані потребують певного уточнення, оскільки у 2007 р. державну підтримку отримували 83,3% господарств, у 2008 р. – 84%, у 2009 р. – лише 58,3%. При цьому, якщо у 2007 р. стовідсотково державною підтримкою було охоплено господарства п'яти районів області, у 2008 р. – вже трьох, то у 2009 р. – лише одного Краснокутського району.

Отже, на підставі проведеного аналізу можна зробити декілька висновків: 1) заходи, прийняті державою щодо запобігання негативних наслідків фінансової кризи дозволили зберегти, а в деяких випадках і наростити обсяги державного фінансування сільськогосподарських підприємств, проте послалили нерівномірність розподілу коштів між галузями (в рослинництві відбулося зростання у 4 рази, в тваринництві – скорочення у 2,5 рази), що обумовлено зміною виробничого напрямку господарюючих суб'єктів; 2) має місце поступове скорочення чисельності господарств, що отримують державну підтримку: з 83,3% до 58,3%. У 2009 р. вже чверть господарств отримувала підтримку до 80 грн на 1 га угідь (у 2007 р. – третина) і значно послабився зв'язок між розміром державної підтримки на одиницю площі сільгоспугідь та показниками ефективності діяльності аграрних підприємств.

Таблиця 1

Групування районів Харківської області за розміром держпідтримки на 1 га с.-г. угідь, грн

Групи районів за розміром держпідтримки на 1 га с-г угідь, грн	Кількість районів в групі	Кількість господарств в групі	Держпідтримка на 1 га с.-г. угідь, грн	Виробничі витрати на 1 га с.-г. угідь, грн	Частка тваринництва у видуванні, %	Прибуток (збиток) на 1 га с.-г. угідь, грн.	Рентабельність продукції с.-г., %	Рентабельність продукції рослинництва, %	Рентабельність (збитковність) продукції тваринництва, %	Частка держпідтримки в структурі реалізації, %
2007 рік										
до 80,0	7	109	61,3	1161	13,2	447,7	32,9	51,0	-32,7	3,6
80,1-160,0	16	235	115,6	1360	17,1	366,7	24,6	39,4	-14,5	6,1
160,1-240,0	1	13	216,3	1961	22,5	877,7	39,1	60,2	-3,6	6,8
понад 240	3	67	359,4	3059	45,6	-63,0	6,3	40,0	-18,9	11,9
по сукупності	27	424	132,3	1519	19,4	358,8	25,3	43,2	-19,3	6,1
2008 рік										
80,1-160,0	10	199	132	2267	13,9	11,2	1,3	5,1	-10,0	6,7
160,1-240,0	9	164	189	2311	16,9	189,1	9,4	12,0	-1,6	8,4
понад 240	8	137	328	4286	32,8	271,8	9,6	11,8	4,3	10,8
по сукупності	27	500	209	2880	20,5	147,7	6,4	9,4	-3,0	8,5
2009 рік										
до 80,0	9	155	33	2697	13,0	0,4	0,8	2,0	-8,0	1,5
80,1-160,0	9	175	110	2965	23,6	150,6	5,6	10,8	-7,3	3,6
160,1-240,0	3	59	118	4739	41,8	67,0	6,2	9,3	1,0	6,5
понад 240	6	120	366	2413	15,0	268,4	5,8	8,0	-6,9	12,4
по сукупності	27	509	159	2950	20,2	117,4	4,1	7,1	-6,5	5,2

Особливо це проявляється у групі з найвищим розміром підтримки (понад 240 грн на 1 га), де показники рентабельності знаходяться на рівні середніх по області, а тваринництво взагалі є збитковим; 3) за існуючої системи державної підтримки значно зростає вага непрямих методів підтримки (через спеціальний пільговий режим оподаткування), що створює більш сприятливі умови для ефективно господарюючих підприємств, таких, що забезпечують високий рівень урожайності культур та продуктивності тварин та, що не менш важливо, умови реалізації сільськогосподарської продукції.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД СТРАХУВАННЯ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

**Калашніков О.М., к.е.н., доцент,
Харківський національний аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва**

Ведення будь-якої підприємницької діяльності відбувається в умовах ризику і невизначеності. І перш за все це стосується сільського господарства, яке відрізняється від інших галузей економіки наявністю особливого ризикового середовища. Дана ситуація зумовлена тим, що серед великої кількості ризиків, притаманних різним видам підприємницької діяльності, у сільському господарстві присутній один надто небезпечний ризик, який значною мірою впливає на кінцеві результати господарської діяльності агроформувань – природно-кліматичний. Особливістю прояву природно-кліматичних ризиків в сільському господарстві є те, що через істотну залежність галузі від погодних умов їх негативний вплив позначається, як правило, одночасно на всіх сільгоспкультурах, хоча ступінь такого впливу може бути різним. Це обмежує можливість знизити рівень ризику за рахунок диверсифікації основного виробництва. Крім того, у зв'язку із залежністю виробництва від природно-кліматичних умов сільське господарство має також й вищий рівень виробничого ризику порівняно з іншими галузями економіки.

Як бачимо, умови функціонування сільгоспідприємств в сучасній економіці стають дедалі складнішими, кількість факторів, які негативно впливають на їх діяльність, все збільшується. Це зобов'язує сільськогосподарські підприємства в системі своїх інтересів та

пріоритетів ставити на перше місце стабільність і гарантований результат. А досягти цього можна шляхом передачі ризиків на страхування. Україна має певний досвід у страхуванні сільськогосподарських ризиків, але на сьогодні страхова система у сільському господарстві перебуває у стадії активної розбудови: змінюються принципи, мета і завдання цього механізму захисту майнових інтересів сільгосптоваровиробників. Через різні причини протягом останніх років страхуванням (з урахуванням страхування за державної підтримки) було охоплено лише від 1,5 % до 9 % посівних площ.

Тому метою даного дослідження є висвітлення міжнародного досвіду страхування в сільському господарстві та визначення можливості його використання щодо удосконалення вітчизняної системи страхування аграрних ризиків з огляду на особливості державного регулювання аграрної галузі.

Міжнародний досвід страхування сільськогосподарських ризиків має довготривалу історію, свідчить про велику увагу держав до цього інструменту захисту майнових інтересів підприємств аграрного сектора економіки. Він демонструє новий етап розвитку взаємовідносин держави та страхових компаній, які знаходять свій вплив у створенні спільних структур, спрямованих на розв'язання об'єктивно необхідних державних завдань. Останнім часом все більше країн почали приділяти увагу управлінню ризиками в сільському господарстві та розвитку систем аграрного страхування. Сільськогосподарське страхування дозволяє найкращим чином поєднати інтереси учасників аграрного ринку – сільгосптоваровиробників, страхових компаній та держави. Виробники сільськогосподарської продукції застосовують різноманітні програми страхування, а саме: мультиризикове страхування сільськогосподарських культур; страхування за індексами урожайності та погоди (індексне страхування); страхування від погодних катастрофічних подій.

Мультиризикове страхування вважається основним страховим продуктом, за якого сільськогосподарські культури страхуються від головних погодних ризиків, ризику пошкодження культур дикими тваринами, від вогню та деяких інших ризиків. Дана програма страхування є однією з найдорожчих та складних, тарифні ставки коливаються у межах від 6 % до 12 %. Це пояснюється тим, що за укладеними договорами страхування необхідно проводити огляд

посівів та врегулювання збитків у разі настання страхового випадку в кожному господарстві та по кожному полю. Таким чином, у структурі страхового тарифу близько чверті суми страхової премії припадає на витрати, пов'язані з адмініструванням договорів страхування. До того ж, якщо ризики реалізуються часто або у виробників продукції недостатньо інформації щодо виробництва тієї чи іншої культури, страхові компанії мають змогу вводити обмеження по переліку ризиків, що приймаються на страхування та виплатах. В останні роки страховики розвинутих країн виділяють страхові продукти для окремих культур в індивідуальні програми, а також почали розробляти програми для генетично-модифікованих культур.

Сутність програми страхування сільськогосподарських культур на основі індексів урожайності полягає в тому, що оцінювання завданого збитку здійснюється не по окремому господарству, а на основі даних середньої урожайності в адміністративному районі. Виходячи з цієї тези, збиток компенсується всім застрахованим сільгосптоваровиробникам в однаковому розмірі за умови, що середня урожайність по району є нижчою за її середньо багаторічний рівень по району. Така програма не відповідає вимогам кращих підприємств, які за рахунок впровадження новітніх технологій та техніки отримують урожайність значно вищу, ніж середня по адміністративному району. Крім того, проблемним моментом даної програми є те, що відшкодування виплачується тільки після отримання офіційних даних статистичних органів щодо середньої урожайності по регіонах, а це, як правило, становить близько 6 місяців. Тобто, страхувальник може отримати виплату (не з вини страхової організації) лише через півроку після настання страхової події.

Програма страхування за індексами погоди набула поширення в багатьох країнах протягом останніх п'яти років. Вона ґрунтується на тезі, що у певній фазі розвитку рослин погодні чинники набувають критичного значення для отримання урожаю. Завдяки застосуванню погодних індексів з'явилася можливість застрахувати сільськогосподарські культури від найважливіших погодних ризиків. Індеси погоди особливо ефективні при страхуванні певних сільгоспкультур від ризиків, вплив яких важко визначити або вони проявляються частіше ніж раз на 5-7 років. Щоб дана програма аграрного страхування виявилася ефективною, в країні має бути розгалужена мережа підрометеорологічних станцій та масив погодних

даних. При страхуванні за погодними індексами у разі настання страхового випадку страхові організації виплачують страхувальникам відшкодування протягом 30-45 днів.

Доволі поширеним в багатьох країнах є страхування від погодних катастрофічних подій. Зазначені системи дозволяють відійти від прямих виплат при настанні несприятливих погодних умов. Дане страхування являється значно дешевшим для сільськогосподарських підприємств порівняно з іншими програмами, оскільки за його умовами страхувальникові компенсується незначна частина недоотриманого прибутку (застраховані виробники можуть розраховувати на компенсацію приблизно третини вартості втраченої сільськогосподарської продукції).

Світова практика свідчить про те, що не існує прикладів ідеальних програм страхування сільськогосподарських ризиків, але рівень помилок у різних країнах суттєво різниться, а це підтверджує висновок стосовно того, що будь-яка програма має бути добре опрацьована, спланована і вже потім запроваджуватися. Сучасні системи страхування у сільському господарстві почали розвиватися у 50-х роках 20-го століття.

Найбільш розвиненим й ефективним у світовому масштабі вважається сільськогосподарське страхування в Канаді, США та Іспанії. В зазначених країнах уряди виділяють значні кошти на підтримку аграріїв.

В Україні, на жаль, сучасний стан аграрного страхування не відповідає його першочерговому завданню – бути ефективним механізмом захисту від різноманітних ризиків, які супроводжують економічну діяльність агроформувань, та забезпечувати їх фінансову стабільність. Тому, з метою удосконалення системи страхування в сільському господарстві, в тому числі й субсидованого, слід перейняти кращі здобутки міжнародної практики аграрного страхування, а саме: забезпечити агрострахування сучасною законодавчою базою; розробити державну стратегію управління ризиками в аграрному секторі; запровадити акредитацію страхових компаній, які прагнуть надавати страхові послуги у цій галузі; відновити державну програму субсидування страхових премій; створити належну інфраструктуру ринку агрострахування.

КОНТРОЛЬ ЗА УПРАВЛІННЯМ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ДЕРЖАВИ

**Кіданова Н.Б., к.н.з держ. упр., доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ**

Проведення конституційної реформи вивело проблему інституційних перетворень органів влади в Україні на якісно новий рівень. У контексті формування національної економіки це особливо відчувається у сфері земельних відносин. Однак всі здійснені земельні перетворення все ж таки не вирішили багатьох проблем: забезпечення раціонального використання земельних ресурсів, охорони земель від деградації, налаштування дієвої системи державного управління земельними ресурсами. Це дало поштовх для подальших наукових розробок цієї теми, особливо в сфері організації та здійснення контролю за державним управлінням земельними ресурсами.

Дослідженням проблем, пов'язаних з формуванням земельного ринку, орендою землі, контролю у сфері публічної влади, вдосконаленням земельних відносин займається значна частина економістів-аграрників, серед яких: В.Г. Андрійчук, В.Я. Амбросов, В.П. Глушко, О.Д. Гудзинський, І.І. Лукінов, М.Й. Малік, В.Я. Месель-Василяк, П.Т. Саблук, О.І. Сущинський, М.М. Федоров, В.В. Юрчишин, В.Й. Шиян та ін. Проте сучасні трансформаційні процеси у економіці вимагають подальшого поглибленого дослідження земельних відносин у аграрному секторі.

Мета даного дослідження - це розвиток теоретичних та організаційно-правових аспектів контролю у сфері земельних відносин і засад інституціалізації контрольної влади у державній владі та місцевому самоврядуванні, а також обґрунтування пропозицій щодо розвитку інститутів державного управління.

Держава відповідно до певних принципів у притаманних тільки їй формах і способах контролює всі суспільні процеси. Спільною ознакою будь-яких дій держави є те, що вони мають бути легітимними (прийнятими відповідно до чинного законодавства). Відповідно до ст. 19 Конституції України органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі та в межах повноважень, що передбачені Конституцією та законами України.

Провівши аналіз українського законодавства, можна виділити такі види контролю - державний, самоврядний, і громадський. Проведемо дослідження державного контролю у сфері земельних

відносин.

Держава визначає коло органів влади та наділяє їх певними повноваженнями у тій чи іншій сфері. Відповідно державний контроль можна трактувати як здійснення певної діяльності державними органами та посадовими особами.

Систему державного контролю формують наступні складові елементи:

- суб'єкт контролю, тобто органи державної влади, їх посадові особи;

- об'єкт контролю, тобто суспільні відносини, їхні сфери та галузі, що регулюються волею держави;

- контрольна діяльність (процес) - це такі суспільні відносини, в яких реалізується взаємодія суб'єкта й об'єкта контролю.

Отже, державний контроль - вид діяльності держави, що полягає у здійсненні нею відповідними засобами та способами специфічного контрольованого впливу на стан суспільних відносин. Метою контролю є вирішення питань як щодо «ефективності», так і щодо «законності» діянь суб'єктів суспільних відносин. Ця мета досягається через вираження змісту державного контролю, який (зміст) щодо діянь відповідних суб'єктів включає планування, спостереження, аналіз, перевірку, розслідування, прийняття відповідних рішень і їх реалізацію.

При наділенні органів влади повноваженнями щодо здійснення регулятивних функцій, необхідних для ефективного організуючого впливу на розвиток земельних відносин, має бути баланс між обсягом повноважень і здійсненням відповідного контролю в інтересах усього суспільства.

Забезпечення раціонального використання й охорони земельних ресурсів набуває в процесі становлення та розвитку ринкової економіки в Україні все більшого соціального та суспільного значення. Стан правового регулювання державного контролю у цій сфері, завдання на сучасному етапі та проблеми у його здійсненні будуть важливими для розуміння та здійснення реформування земельних відносин у подальшому.

В земельній сфері державна політика України визначається великою кількістю правових актів, імплементація яких спрямована на раціональне використання та охорону земельних ресурсів.

Головним уповноваженим органом виконавчої влади з питань регулювання земельних відносин є Державний комітет по земельних ресурсах України (далі Держкомзем України). Повноваження

Держкомзему в основному визначені Земельним кодексом України та Указом Президента України від 14 серпня 2000 р. № 970 «Положення про Державний комітет України по земельних ресурсах» й іншими законодавчими актами.

Одними з основних завдань Держкомзему є підготовка пропозицій щодо формування державної політики у сфері регулювання земельних відносин, використання, охорони та моніторингу земель, здійснення державного контролю за використанням та охороною земель; розроблення та участь у реалізації державних, галузевих і регіональних програм з питань регулювання земельних відносин, раціонального використання, охорони та моніторингу земель, відновлення родючості ґрунтів.

До повноважень Держкомзему України у сфері державного контролю за використанням та охороною земель належать: дотримання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами вимог земельного законодавства України та встановленого порядку набуття і реалізації права на землю; виконання вимог щодо використання земельних ділянок за цільовим призначенням; дотримання вимог земельного законодавства в процесі укладання цивільно-правових угод, передачі у власність, надання у користування, у тому числі в оренду, вилучення (викупу) земельних ділянок; ведення державного обліку і реєстрації земель, достовірності інформації про земельні ділянки та їх використання; розміщення, проектування, будівництва та введення в дію об'єктів, що негативно впливають або можуть вплинути на стан земель; внесення до органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування клопотань; вжиття відповідно до закону заходів щодо повернення самовільно зайнятих земельних ділянок їх власникам або користувачам та ін.

Державний контроль за використанням та охороною земель у системі Держкомзему України організаційно здійснює Державна інспекція з контролю за використанням та охороною земель та її територіальні органи. Положення про повноваження цієї інспекції затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2002 р. № 1958.

Державний контроль за використанням та охороною земель здійснюється шляхом проведення перевірок, розгляду звернень юридичних і фізичних осіб, розгляду документації із землеустрою, пов'язаної з використанням та охороною земель.

Держкомзем України наділений широкими повноваженнями у

сфері регулювання земельних відносин: проведення землеустрою, ведення державного земельного кадастру, здійснення контролю за використанням і охороною земель, державна експертиза землеупорядної документації, реєстрація прав на земельні ділянки та ін. Особливо це відчувається в здійсненні надвідомчого контролю за використанням і охороною земель, який включає й контроль за реалізацією земельного законодавства. Дана концентрація повноважень у Держкомземі України створила правові передумови для зловживань у сфері земельних відносин. Наприклад, при проведенні землеустрою чи здійсненні реєстрації прав на землю Держкомзем контролює від імені держави власні дії. Тому, щоб оскаржити неправомірні дії Держкомзему при проведенні землеустрою, юридичні чи фізичні особи повинні звертатися до того ж таки Держкомзему (у вигляді Держземінспекції) для скасування чи зміни незаконних рішень. Очевидно, що поєднання всіх наведених вище функцій і повноважень в одному органі виконавчої влади недоцільне. Також немає механізмів відповідальності Держкомзему України як органу влади перед суспільством.

Відповідно до указів Президента України "Про створення єдиної системи державних органів земельних ресурсів" і "Про затвердження Положення про Державний комітет України по земельних ресурсах" Держкомзем України та його територіальні органи отримали величезні повноваження у сфері земельної політики та забезпечення раціонального використання й охорони земель. Слід нагадати, що жоден центральний орган виконавчої влади не володів та не володіє на цей момент такими повноваженнями. Однак невміння чи небажання ними скористатися призвели до наявної негативної ситуації в державі з дотриманням законодавства в земельній сфері.

Конституція України у буквальному сенсі не передбачає засобів реагування у випадку, коли будь-який з органів влади неефективно здійснює свої повноваження. Тому питання оцінювання дій органів влади та відповідного реагування на результати такого оцінювання - це, насамперед, сфера контрольної діяльності як органів влади, так і громадського сектора.

Законодавство України надає центральним і місцевим органам влади багато свободи дій у тому, що стосується регулювання земельних відносин і використання землі. Крім того, в Земельному кодексі України немає чіткості щодо сфери повноважень центральних і місцевих органів влади, тому існує небезпека, що в разі невизначеності органи влади даватимуть власне тлумачення своїх

повноважень не на користь громадян і юридичних осіб. Двозначність і невизначені формулювання допускають зловживання владою.

Можливо, виходом із цієї ситуації є збалансування системи владних повноважень у сфері земельних відносин між виконавчою владою та місцевим самоврядуванням, встановлення комплексної рівноваги та взаємного контролю. Арбітром у цих взаємовідносинах був і має залишатися суд.

На сьогодні поки ще діє мораторій на відчуження земельних ділянок їх власниками, а оренда є найпоширенішим способом їх використання. Але обмеженість фінансових ресурсів власників землі не дає їм можливості її самостійно обробляти, змушуючи їх передавати землю в оренду або відмовитися від її обробітку, що негативно впливає на рівень орендної плати. Оренда землі – це тимчасова, здійснювана згідно укладеного договору, її передача у користування на платній основі. За кордоном оренда, особливо довгострокова, проявила себе як прогресивна форма господарювання, що забезпечує стабільний прибуток як орендодавцю так і орендарю, і спонукає останнього проводити землевпорядні роботи, запроваджувати прогресивні сівозміни, сприяє поліпшенню родючості ґрунтів, створенню інтегрованих формувань. Тому законодавствами розвинених країн здійснюється відповідна державна політика, спрямована на продовження строку оренди. Зокрема, мінімальний строк останньої становить: у Нідерландах – 12 років; у Бельгії і Франції – 9 років; в Італії 15 – років; Фінляндії – 5 років; в Ірландії – 3 роки; у Греції – 4 роки.

Основою орендних відносин є орендна плата – платіж, який орендар вносить орендодавцеві за користування земельною ділянкою, розмір, форма і строки внесення якої встановлюються за згодою сторін. На сьогодні в Україні орендна плата визначається у відсотках до грошової оцінки землі з урахуванням коефіцієнтів індексації. Зокрема, законом «Про оренду землі», встановлено, що на землях державної та комунальної власності орендна плата повинна бути не нижче розміру земельного податку і не вище 10% їх нормативної грошової оцінки, а на землях приватної власності, на підставі указу Президента України, рекомендовано нижню межу орендної плати встановити на рівні 3% від їх нормативної оцінки.

Згідно до економічної теорії визначення ціни земельної ділянки і розміру орендної плати (земельної ренти) проводиться на підставі рівноваги доходів від вкладання коштів до фінансової або аграрної сфери. Порівняння розмірів облікових ставок та ставок рентних

платежів у більшості країн Європи свідчить, що різниця між ними коливається в межах 1%, і лише у Швеції вона суттєво (на 5,2%) перевищує облікову ставку.

Необхідність прийняття законопроекту щодо продовження мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення пояснюється тим, що до нинішнього часу не прийняті закони про Державний земельний кадастр, ринок землі, реєстрацію земельних ділянок, облік земель сільськогосподарського призначення та інші.

Крім того відсутня достовірна інформація про якісний склад земель, грошова оцінка земель сільськогосподарського призначення, цінний механізм і нормативна оцінка землі.

Продовження мораторію на 3 роки дало б змогу реалізувати заходи, пов'язані з організаційним і правовим забезпеченням обороту земель в країні, а також захистити майнові інтереси власників сільськогосподарських земель.

Однак Державне агентство земельних ресурсів ініціювало зміни до закону «Про державне мито», які передбачають введення величезних податків у разі швидкого перепродажу земельної ділянки, тобто високі податки будуть введені як превентивних захід від несумлінних покушців.

Якщо людина захоче перепродати земельну ділянку, то згідно з законодавством, вона має сплатити 100% нормативної грошової оцінки.

Ці мита планується ввести на п'ять років з поступовим зниженням ставки: перший рік – 100%, другий – 90%, третій – 80%, четвертий – 70%, п'ятий – 60%.

Крім цього, влада має намір ввести заборону на зміну цільового призначення землі протягом 10 років після купівлі, обмеження за площею, якого може володіти одна особа, а також заборону на придбання земельних наділів нерезидентами.

Погіршення соціально-економічного становища переважної більшості сільського населення внаслідок зниження інтенсивності і прибутковості виробництва призвело до декапіталізації особистих селянських господарств шляхом продажу ними, в обхід діючого мораторію, і заду в оренду за мізерну плату земельних ділянок, отриманих у процесі земельної реформи. Тому головним завданням у розвитку орендних земельних відносин в Україні є формування відповідного конкурентного орендного середовища; дотримання сторонами умов договірних зобов'язань; удосконалення відносин між власниками і орендарями у питаннях розмірів, форм та повноти

виплати орендної плати та поступове зростання її мінімального значення до рівня облікової ставки НБУ; підвищення родючості та раціональне використання орендованих земель тощо. При цьому держава повинна посилити контроль за раціональністю використання орендованих земель, запровадити належне стимулювання власників і користувачів за покращення якісних характеристик ґрунтів, провести паспортизацію й інвентаризацію земель, створити банк даних щодо руху прав власності на землю.

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ В СВИНАРСТВІ

**Коновал О.І., студент,
Національний університет біоресурсів і природокористування
України**

Забезпечення сталого виробництва конкурентоспроможної продукції сільськогосподарських підприємств потребує впровадження передових ресурсозберігаючих технологій вирощування культур та утримання тварин і птиці на основі залучених інвестицій. В умовах обмеженості інвестиційних ресурсів виникає необхідність у оцінці ефективності використання об'єктів інвестування, зокрема основного виробничого капіталу, для прийняття обґрунтованого рішення щодо доцільності їх використання в певні об'єкти та напрями.

Метою дослідження був аналіз ефективності використання основного виробничого капіталу в галузях свинарства в сільськогосподарських підприємствах Київської області статистичними методами та оцінка ефективності інвестиційного проекту реконструкції свиноферми при різних джерелах фінансування.

Економічне зростання аграрного сектору економіки можливо лише за ефективною системою мобілізації капітальних ресурсів та забезпечення якісного оновлення та раціонального використання виробничого капіталу.

Дані таблиці 1 свідчать про збільшення в сільськогосподарських підприємствах Київської області обсягів інвестування в основні засоби та підвищення ефективності їх використання (табл. 1).

З огляду на відсутність статистичних даних щодо наявності

основного капіталу в сільськогосподарських підприємствах за галузями тваринництва, дати оцінку ефективності його використання можна на основі побудови та аналізу виробничої функції залежності доходу (виручки) галузі від витрат на її виробництво.

Таблиця 1

Динаміка забезпеченості сільськогосподарських підприємств Київської області основним виробничим капіталом та ефективність його використання

Показники	Роки				2009 до 2006, %
	2006	2007	2008	2009	
Основний виробничий капітал на 100 га с.-г. угідь, тис. грн	576,5	770,8	638,3	651,1	113,0
Основний виробничий капітал на 1 середньорічного працівника, тис. грн	124,0	181,2	150,8	155,1	125,0
Вартість валової продукції на 1 грн. основного виробничого капіталу, грн.	0,64	0,52	0,68	0,68	105,6
Валовий прибуток на 1 грн основного виробничого капіталу, коп.	3,21	11,77	9,60	20,63	643,8

Розраховано за даними Головного управління статистики у Київській області.

Залежність досліджувалась з допомогою виробничої функції виду [1,2]:

$$y = a_0 x_1^{a_1} x_2^{a_2} x_3^{a_3} x_4^{a_4}, \quad (1)$$

де y – виручка від реалізації продукції, тис. грн.; x_1 – витрати на корми, тис. грн.; x_2 – інші матеріальні витрати, тис. грн.; x_3 – споживання основного капіталу (амортизація), тис. грн.; x_4 – витрати на оплату праці з соціальними відрахуваннями, тис. грн. Величини a_0, a_1, a_2, a_3, a_4 , – параметри виробничої функції, числові значення яких визначалися на основі статистичних даних сільськогосподарських підприємств Київської області за 2009 р. за допомогою кореляційних методів. Параметри a_1, a_2, a_3, a_4 відображають еластичність виручки від відповідних витрат і показують на скільки відсотків збільшиться виручка при збільшенні витрат на 1

відсоток. Крім того, якщо сума цих параметрів більша 1, то має місце позитивний ефект укрупнення виробництва.

В результаті досліджень одержана така виробнича функція залежності виручки від витрат на виробництво продукції свинарства:

$$y = 1,283x_1^{0,752} x_2^{0,117} x_3^{0,068} x_4^{0,113}$$

Величина коефіцієнта детермінації, що дорівнює 0,791, свідчить про високу тісноту зв'язку між відібраними факторами і сумою грошових надходжень від реалізації свинини.

На основі коефіцієнтів еластичності встановлено, що у 2009 р. підвищення витрат на виробництво свинини на 1 грн відповідно на корми, інші матеріальні витрати, споживання основного капіталу, оплату праці з відрахуваннями забезпечувало при інших рівних умовах збільшення виручки відповідно на 1,28 , 0,86 , 1,47 і 0,94 грн.

Оцінка ефективності інвестиційного проекту реконструкції свиноферми при різних джерелах фінансування в умовах невизначеності та ризику визначалася на матеріалах ВП НУБіП України «Великоснітинське НДГ ім. О.В.Музиченка» Фастівського району Київської області.

Проект реконструкції свиноферми на підприємстві передбачає купівлю обладнання та його монтаж для систем годівлі, гноєвидалення, вентиляції та гноєсховища. Загальна вартість цих робіт складе 2353,63 тис. грн. На купівлю племінних тварин передбачається витратити 224,0 тис. грн. Оборотні кошти передбачені на поточні витрати (корми, енергоносії, заробітну плату персоналу тощо) від введення в дію свиноферми до виходу її на повну потужність.

Оцінка ефективності інвестиційного проекту реконструкції свиноферми визначалася за умови наявності двох джерел фінансування проекту: власні кошти підприємства та позичкові кошти. Період інвестування проекту триватиме 9 місяців. Розрахунок проводився за період з червня 2011 р. по грудень 2021 р – 10 років і 7 місяців (табл.2).

Дані таблиці 2 свідчать про високу економічну ефективність виробництва свинини на фермі при дотриманні показників основних технологічних вимог інтенсивного розвитку свинарства. Потреба в інвестиційних коштах при варіанті реконструкції свиноферми за власні кошти підприємства на 17% менші ніж при реконструкції її за позичкові кошти.

Таблиця 2

Ефективність проекту реконструкції свиноферми на 88 голів основного стада

Показники	Варіанти реконструкції	
	власні кошти	кредит (18% річних)
Реалізація живої маси свиней, т	87,9	87,9
Виручка (без ПДВ), тис. грн.	1767,45	1767,45
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	1145,97	1150,37
Прибуток, тис. грн	621,48	617,08
Прибуток після сплати відсотків, тис. грн	621,48	222,03
Рівень рентабельності (з урахуванням середньорічної величини витрат на відсотки) , %	54,23	19,3
Простий період окупності проекту, міс.	47	51
Дисконтований період окупності проекту, міс.	57	82
Внутрішня норма рентабельності, %	33,41	22,14
Індекс прибутковості	2,44	1,65

Простий період окупності проекту з використанням власних коштів на 4 місяці менший ніж при використанні для реконструкції свиноферми позичкових коштів. При ставці дисконтування 12% різниця між періодами окупності проекту за різних варіантів фінансування збільшується до 25 місяців.

Для визначення впливу ціни на прибутковість виробництва свинини була розроблена імітаційна модель діяльності свиноферми за умови, що ціна є нормально розподілена випадкова величина. У процесі експерименту над імітаційною моделлю 200 разів визначалося значення внутрішньої ставки доходності проекту. Результати досліджень засвідчили, що найбільша кількість значень внутрішньої ставки доходності проекту (161 або 80,5% від усіх значень) лежить в інтервалі 28,7 – 41,0 %. Отримані результати свідчать про високу стійкість проекту.

Результати дослідження засвідчили, що вкладання додаткових коштів у основний капітал при виробництві свинини в сільськогосподарських підприємствах столичного регіону в 2009 р. було ефективним. Для підвищення ефективності виробництва продукції тваринництва в аграрних формуваннях регіону необхідно, насамперед, направити інвестиції на закупівлю високопродуктивних

племінних тварин, поступову реконструкцію старих та будівництво нових приміщень, закупівлю техніки та обладнання.

Література.

1. Мур Дж., Уэдерфорд Л. и др. Экономическое моделирование в Microsoft Excel, 6-е изд. :Пер. с англ. – М.:Издательский дом „Вильямс”, 2004. – 1024с.

2. Экономико-математические методы и модели в планировании и управлении. Терехов Л.Л., Купченко В.А., Сиднев С.П. – К.: «Вища школа», Головное изд-во, 1984. – 231 с.

Науковий керівник –к.е.н., доцент Борщ А.Г.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА У ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

**Кравчук С.В., м.н.с.,
ДУ „Інститут економіки та прогнозування НАН України”**

Сільське господарство є однією із основних галузей господарства будь якої світової країни. Економічна стабільність у сільськогосподарському виробництві свідчить про конструктивну та ефективну державну політику, підтримку галузі в країні. Така підтримка об'єктивно обумовлена специфікою виробництва, нееластичністю попиту та пропозиції та низькою рентабельністю в цій галузі.

Питання функціонування світового аграрного сектору загалом та його державною підтримкою зокрема належать до сфери наукових інтересів М.Я. Дем'яненка, Л.В. Молдаван, П.Й. Пасхавера, Т.О. Осташко та ін. Однак попри відносно велику кількість досліджень різних проблем державної підтримки аграрного сектору, бракує систематизації досліджень закордонного досвіду державної підтримки, оскільки більшість публікацій розглядають вузькі аспекти, або мають точковий базисний характер.

У зв'язку з викладеним вище, метою статті є виділення основних заходів державної підтримки сільського господарства у країнах Європейського Союзу.

Аналіз державної підтримки сільського господарства в країнах ЄС включає дослідження трансформації заходів, що відносяться до:

- загальної організації сільськогосподарських ринків;
- підтримки цін сільськогосподарської продукції;
- прямих платежів сільськогосподарським виробникам.

Головними механізмами Спільної аграрної політики (САП) є гарантовані загальні ціни, встановлені в євро, і загальні організації ринків (Common Market Organisations), які існують по 26 продуктах або групах продуктів і охоплюють близько 90 % загального виробництва аграрної продукції в ЄС.

Загальні організації ринків (ЗОР) складаються з певних правил, прийнятих з метою регулювання виробництва і торгівлі сільськогосподарською продукцією у всіх країнах-членах Європейського Союзу. Після ухвалення САП загальні організації ринків поступово замінили національні ринкові організації в тих секторах, де це було необхідно.

Розробка і введення в дію правил функціонування організацій ринків є обов'язком Ради Міністрів ЄС і Європейської Комісії.

Згідно вимогам Єврокомісії, існує чотири типи загальних організацій ринків¹.

1) Організації по деяких видах продукції рослинництва (зернові, насіння олійних культур, білкові культури), яловичині і баранині надають пряму допомогу виробникам;

2) Організації по оливковому маслу, тютюну, бавовні, а також окремим видам овочів, фруктів і продуктів їх переробки (цитрусові, томати, сливи, столове вино) - надають допомогу згідно об'єму виробництва;

3) Організації по молочних продуктах і цукрі - надають допомогу в рамках певних квот на виробництво;

4) Організації, які займаються овочами і фруктами, високоякісними винами, свининою, птахом, яйцями і медом, дозволяють ринкам функціонувати з мінімальним втручанням.

Для кожного з видів сільськогосподарської продукції, який є об'єктом цінового регулювання, Європада згідно пропозиціям Єврокомісії і після проведення консультацій з Європарламентом, або

¹ - Платежі фермерам проводяться в національних валютах. Система виплат була адаптована до умов Європейської Валютної Союзу станом на 1 січня 1999 р.

безпосередньо Єврокомісія перед початком маркетингового року встановлювали три різні види цін: цільову ціну, порогову ціну і інтервенційну ціну.

Спочатку механізм підтримки цін в ЄС був встановлений для зернових культур, крім того, він залишається базовим і понині.

Початковим пунктом механізму є цільова ціна, яка встановлюється як бажана ціна в найбільш дефіцитній зерноспоживаючій зоні.

Проте для підтримки внутрішньої ціни на бажаному рівні одного цього механізму недостатньо. Для того, щоб не допустити ввезення на внутрішній ринок дешевшої імпоротної продукції, вводиться ще один механізм - порогова ціна.

Призначення порогової ціни - служити базисом для розрахунку змінного імпортного тарифу, який розраховується як різниця між пороговою ціною і світовою ціною. У свою чергу, світова ціна визначається як мінімальна імпортна ціна (включаючи витрати на страхівку і фрахт, тобто ціна CIF), по якій продукт поставлявся із-за меж ЄС.

Проте ЄС є не тільки і навіть не стільки імпортером сільськогосподарської продукції, скільки її експортером. Високі внутрішні ціни приводили б до зростання пропозиції на внутрішньому ринку, а також інтервенційних запасів. Тому експортери отримують експортну субсидію, що обчислюється як різниця між інтервенційною і світовою ціною.

Інтервенційні ціни встановлюються для шести видів зернових: м'якої і твердої пшениці, жита, ячменю, кукурудзи і сорго, при цьому передбачені поправки на якість продукції.

Окрім інтервенційних закупівель, передбачалася фінансова допомога на зберігання продукції і для приватних підприємств. При приватному зберіганні продукції держава виплачує допомогу трейдерам або іншим приватним компаніям, які набувають і зберігають продукцію протягом певного часу, щоб стабілізувати ринкові ціни.

Окрім зернових, високі внутрішні ціни встановлювалися для молочної продукції, яловичини і телятини, а також цукру¹. Високі і

¹ Регулювання виробництва цукру відрізняється достатньо складною системою підтримки, яка передбачає використання гарантованих інтервенційних цін з одночасним обмеженням об'ємів виробництва (цей механізм детально розглядається в п. 2.4.3). (ARTIS1 LEE, 1997).

стабільні ціни стимулювали інвестиції, реструктуризацію і впровадження сучасних технологій виробництва, що сприяло збільшенню пропозиції сільськогосподарської продукції в ЄС. В той же час високі ціни обмежували зростання внутрішнього попиту, тому ЄС зіткнувся з проблемою значних надлишків продукції на ринку, для вирішення якої почали застосовуватися різні заходи.

Основним напрямом скорочення обсягів виробництва яловичини і телятини стало стимулювання екстенсивних технологій в цьому секторі сільського господарства. Були введені премії за голову молодого бичка, вироблюваного за екстенсивною технологією (на випасі). Встановлені премії і за так звану перетримку худоби через зиму (тобто за те, що виробник не відправляє на забій свою худобу в осінні місяці - сезон основного забою). Цей захід має за мету скорочення сезонності виробництва яловичини в ЄС, зменшення пропозиції в піковий осінній період, а також веде до екстенсифікації виробництва.

Проте для стабілізації ринку цих заходів було недостатньо, тому з 1992 р. САП була реформована. Реформа 1992 р. (реформа Мак-шеррі) передбачала поетапне (впродовж трьох років, починаючи з 1993-1994 рр.) скорочення цін на зернові, на 29 % в порівнянні з цінами 1991-1992 рр.), що наблизило їх до світового рівня.

Окрім цін на зернові, також знижувалися ціни на яловичину і телятину - на 15 %, проте, як компенсація, фермерам надавалися прямі платежі на голову худоби.

Реформа САП - План дій 2000 (Agenda 2000) - припускала подальше скорочення цінової підтримки основних видів сільськогосподарської продукції, зокрема зернових, яловичини і телятини, а також молока і молочної продукції.

Для того, щоб компенсувати збитки від зниження цін на продукцію, реформа Мак-шеррі передбачала впровадження системи прямих платежів на орні землі і на поголів'я худоби, які повинні були підтримати рівень доходів виробників. Таким чином, відбулася часткова переорієнтація з регулювання цін на прямі виплати виробникам.

Виплати за площею орних земель. Вступала в дію з 1993/94 Програма виплат по орних землях (Arable Area Payment Scheme)¹.

¹ Council Regulation (EEC) 1765/92. Правила регулювання виплат по орних землях викладені в Commission Regulation (EC) 762/94

Формально це була добровільна програма, і якщо фермери хотіли взяти в ній участь, то для отримання прямих платежів вони повинні були вивести з виробництва частину своїх орних земель.

Подальше зниження цін зернових в результаті імплементації Плану дій 2000 зумовило збільшення прямих виплат на гектар орних земель. Прямі платежі продовжували виплачувати у вигляді фіксованої суми на гектар залежно від історичної врожайності.

Виплати на поголів'я великої рогатої худоби. Як компенсація скорочення інтервенційних цін на яловичину, реформою Мак-шеррі передбачалися різні види прямих платежів.

Існують наступні види прямих виплат виробникам яловичини:

1. Спеціальна премія за биків. Це субсидії, які щорічно виплачуються фермерам з розрахунку на голову худоби (буйволи, бики) за умови, що загальна кількість такої худоби в одному господарстві не перевищує 90 голів¹, а його щільність складає менше 1,8 умовної одиниці на 1 га кормових культур.

2. Премія за підсосних корів. Ця премія виплачується щорічно з розрахунку на кожну корову або нетель у складі стада м'ясної худоби за умови, що телята вирощуються підсосним способом і призначені на забій, і фермер не продає молоко і молочну.

3. Премія за забій худоби. Ця премія, починаючи з 2000 р., виплачується всім виробникам великої рогатої худоби, призначеної на забій. Підставою для виплати премії є забій тварини або його експорт в третю країну, яка не є членом ЄС.

4. Премія за екстенсифікацію виробництва. План дій 2000 передбачав також зміну умов отримання додаткової премії за екстенсифікацію виробництва, яка може виплачуватися одночасно з премією для биків і премією для підсосних корів.

5. Премія за зменшення сезонності виробництва. Для того, щоб виробники тієї або іншої країни-члена ЄС могли отримувати таку премію, повинні дотримуватися дві умови: 1) кількість кастрованих биків повинна бути більше 60 % усіх биків, забитих на м'ясо протягом року; 2) кількість кастрованих биків, відправлених на забій в період з 01.09 по 30.11, не перевищувала би 35 % від їх загальної кількості протягом року.

6. Додаткові платежі. На додаток до премій країни-члени ЄС

¹ Окремі країни-члени ЄС мають право збільшити максимально допустиму кількість худоби в одному господарстві

можуть надавати своїм виробникам яловичини і телятини додаткові платежі на гектар або голову худоби. Такі платежі можуть виплачуватися по окремих категоріях великої рогатої худоби (бики, м'ясні і молочні корови, нетелі), при цьому в країні встановлюється ліміт для подібних виплат. Погектарні платежі можуть використовуватися для постійних пасовищ за умови, що для цих ділянок не передбачені прями платежі ЄС.

Висновки. У викладеному матеріалі чітко проглядається активна участь держави у підтримці сільськогосподарських виробників та регулюванні їх доходів у ринковому середовищі. Наведені заходи щодо стимулювання виробників до ефективного господарювання та покращення якості вироблюваної продукції.

Література.

1. Пасхавер Б.Й., Шубравська О.В., Молдаван Л.В. Виклики і шляхи агро-продовольчого розвитку / [Пасхавер Б.Й., Шубравська О.В., Молдаван Л.В. та ін.]; за ред. акад. УААН Б.Й. Пасхавера; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2009. – 432 с.

2. Дем'яненко М.Я. Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва / М.Я. Дем'яненко, Ф.В. Іваніна // Економіка АПК. – 2009. – № 9. – С. 3-9.

3. Остапко Т.О. Волощенко Л.Ю., Ленінова Г.В. Внутрішній агропродовольчий ринок України в умовах СОТ / Остапко Т.О. Волощенко Л.Ю., Ленінова Г.В.; відпов. ред. д-р екон. наук, проф. В.О. Точилі; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2010. – 208 с.

РОЗВИТОК ОБЛІКУ ТА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКІВ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

**Куц О.В., магістр,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка**

В рамках сучасної політики спрямованої на ефективність функціонування та розвиток суб'єктів господарювання, все більше уваги приділяється питанням організації обліку та аудиту виплат працівникам в інформаційному середовищі.

У процесі становлення та розвитку ринкових відносин нормативно-законодавча база, яка регулює організацію та методик

обліку виплат працівникам, постійно змінюється. Це значно ускладнює проведення розрахунків праці та її оплати працівниками бухгалтерської служби, часто спричиняє збільшення кількості помилок, невпорядкованість інформації в облікових реєстрах, а тому потребує додаткових часових та грошових витрат [3].

Ефективність організації обліку різних видів виплат в сучасних умовах істотно залежать від розвитку інформаційних технологій. Інформаційні технології сьогодні широко використовуються для автоматизації всіх напрямків діяльності підприємства.

Фундаментальним питанням методології й організації обліку та аудиту виплат працівникам в інформаційному середовищі присвятили свої праці багато вітчизняних вчених-економістів, зокрема: Ф.Ф. Бутинець, М.Т. Білуха, Н.І. Дорош, І.К. Дрозд, Г.І. Купалова, М.В. Кужельний, Ю.А. Кузьмінський, В.Г. Швець, А.Г. Загородній, В.Д. Шквір. Але більшість науковців акцентували увагу на організації й методиці розрахунків з оплати праці або на застосуванні інформаційних технологій в обліку. Тим часом недостатньо уваги приділялося теоретико-методологічним засадам дослідження обліку виплат працівникам в контексті використання сучасних інформаційних систем.

Метою дослідження є вивчення та удосконалення теоретико-методологічних і практичних засад організації обліку та аудиту виплат працівникам в контексті використання сучасних інформаційних систем.

Застосування автоматизованих облікових систем, насамперед в бухгалтерському обліку, дозволяє спростити розрахункові операції, зменшити кількість помилок, підвищити упорядкованість інформації в облікових реєстрах. Найголовнішою з переваг використання інформаційних технологій є одержання необхідної інформації у найкоротші строки, що дає змогу підвищити оперативність прийняття управлінських рішень на підприємстві. Автоматизація виключно фінансового та податкового обліку потрібна насамперед самим бухгалтерам для ефективного виконання своїх функцій.

Застосування автоматизованих систем дасть змогу посилити функцію контролю правильності, законності, а іноді й економічної доцільності бухгалтерських операцій (записів) не підвищуючи трудомісткості ведення обліку. Практичний результат для підприємства – зменшення імовірності помилок, як через неграмотність або випадкову помилку бухгалтера, так і через навмисну шкоду.

Проте, головною перевагою використання комп'ютерних технологій стало значне зменшення трудомісткості праці бухгалтера, враховуючи те, що частка суто технічних операцій в обліковому процесі при ручній праці досягає 80%.

Незважаючи на велику роль автоматизованих систем, майже кожне десяте підприємство в Україні не використовує їх в обліково-аналітичній роботі. Крім того, автоматизовані облікові системи розрахунків з оплати праці недосконалі через часткову автоматизацію операцій й документообігу, низький рівень розробки алгоритмів формування звітності. Тому виникає потреба в розробці нових і удосконаленні діючих автоматизованих облікових систем розрахунків з оплати праці, використання яких сприятиме підвищенню ефективності виробництва й управління на підприємствах [2].

Автоматизація завдань по обліку, аналізу та аудиту заробітної плати базується на відокремлених алгоритмах розрахунку. Технологічний процес обробки інформації по обліку, аналізу та аудиту заробітної плати на автоматизованому робочому місці (АРМ) бухгалтера складається з наступних етапів:

- підготовка первинної інформації;
- розрахунок сум виплат і утримань за відповідними податками;
- видача вихідної інформації по структурним підрозділам;
- контроль та коригування вихідної інформації;
- аналіз та аудит облікової інформації.

Для здійснення контролю за фондом заробітної плати, а також по окремим видам оплат і утримань здійснюється відображення відомості розподілу нарахованої заробітної плати по видам оплат.

Для здійснення аналізу заробітної плати в розрізі категорії працюючих, а також видів оплати, які не входять в фонд оплати праці, здійснюється відображення інформації в вигляді відомості розподілу нарахованої заробітної плати по категоріям працюючих [1].

Якнайповніше облік і розрахунок виплат працівникам автоматизований в конфігурації «1С:Зарплата + Кадри». Саме в ній реалізовані різні види нарахувань і утримань із заробітної плати, розрахунки за середньоденною заробітною платою. Така система підходить організаціям із складною системою оплати праці.

Система «1С:Зарплата + Кадри» дозволяє не тільки автоматизувати розрахунок заробітної плати, але і організувати облік співробітників, реєструвати службові приміщення, отримувати статистичні довідки по кадровому складу.

Можливість зміни і доповнення первинної конфігурації програми дозволяє настроїти її на вимоги будь-якого підприємства і навіть конкретного користувача. У той же час первинне постачання має ряд основоположних властивостей, що дозволяють відразу приступити до розрахунку заробітної плати. Але в сучасному варіанті модуль «Зарплата + Кадри» просто не може існувати без зв'язку з іншими компонентами корпоративної інформаційної системи. В першу чергу це задачі обліку кадрів, з яких береться безліч початкових даних. Щомісячний розрахунок середньосписочної чисельності для статистичного відомства існує на стику цих двох підсистем. Також налагоджений і тісний зв'язок з підсистемою автоматизації діловодства. Інформація з договорів підлягає або наказів перетворюється на початкові дані для розрахункових модулів.

Перевагами цієї конфігурації «1С:Зарплата + Кадри» є:

- вводити і розраховувати лікарняні листи;
- здійснювати розрахунок відпусток різного типу;
- оформляти звільнення з розрахунком компенсацій відпусток;
- розраховувати різноманітні доплати, доплати «за вислугу років»;
- проводити часткову виплату заробітної плати та інше.

Автоматизація обробки інформації обліку виплат працівникам сприяє скороченню матеріальних і трудових витрат на збір, обробку та аналіз даних, необхідних для правильного ведення облікової роботи бухгалтерією та прийняття управлінських рішень керівництвом підприємства.

Література.

1. Гадзевич О.І. Оплата праці в умовах ринку: теорія, практика: Навчальний посібник. – К.: КОНДОР, - 2008. – 400 с.
2. Домбровський В.А. Організація і методика обліку та аналізу праці та її оплати на базі сучасних інформаційних технологій: Спец. 08.00.09 — бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності): автореф. дис. канд. економ. наук / В.А. Домбровський; Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. — К.: [Б.В.], 2007.-20 с.
3. Никифоров А.Н., Лубков А.Г. Реформування оплати праці / А.Н. Никифоров, А.Г. Лубков // Бухгалтерія в сільському господарстві.- 2000.- № 4.- с. 22-23.

Науковий керівник – д.е.н., професор Амбросов В.Я.

СИСТЕМА БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УКРАИНЕ

Лукин В.А., к.э.н., доцент, ХИБД УБД НБУ,
Маляревский Ю.Д., к.э.н., доцент, ХНЭУ

Систему бухгалтерского учета, как и любую другую искусственную систему, можно представлять по-разному в зависимости от задач, которые ставит перед собой исследователь. Поэтому любой взгляд на проблему формирования такой системы имеет право на существование.

По мнению автора, систему бухгалтерского учета можно рассматривать с трех точек зрения: как научную систему бухгалтерского учета, как систему практического учета и как информационную систему.

Цель научной системы бухгалтерского учета – разработка методов, принципов, правил и техники преобразования исходной информации о деятельности предприятия, зафиксированной в первичных документах, в показатели отчетности, позволяющих наиболее точно и быстро получить показатели отчетности для удовлетворения запросов внутренних и внешних пользователей.

Цель системы практического учета достаточно корректно отражена в Законе Украины «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине», это – «предоставление пользователям для принятия решений полной, правдивой и непредубежденной информации о финансовом состоянии, результатах деятельности и движении денежных средств предприятия».

Цель информационной системы бухгалтерского учета – предоставлять объективную информацию для информационной системы предприятия.

Система практического бухгалтерского учета является иерархической системой. В ней можно выделить три уровня иерархии: система практического бухгалтерского учета, которая существует на уровне отдельного предприятия, система практического бухгалтерского учета на уровне отдельного государства (национальная система учета) и система практического бухгалтерского учета на международном уровне.

Согласно общепринятому взгляду, закрепленному также и в Законе Украины «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине», бухгалтерский учет делится на две составные части: финансовый учет и управленческий учет. Такой подход дает

возможность рассмотреть еще один аспект деления системы бухгалтерского учета на подсистемы – в зависимости от пользователей информации или по функциональному назначению.

С научной точки зрения бухгалтерский учет не обязательно делить на две подсистемы: финансовый учет и управленческий учет. Как отрасль науки, как система научных взглядов бухгалтерский учет должен быть представлен тремя взаимосвязанными подсистемами, которые могут рассматриваться только в единстве, это подсистема «Методы учета», подсистема «Техника учета» и подсистема «Принципы, правила, требования учета»

В учебной деятельности при подготовке бухгалтеров две подсистемы бухгалтерского учета финансовый учет и управленческий учет трансформируются в учебные курсы, которые так и называются: «Финансовый учёт» и «Управленческий учёт».

В практической деятельности предприятий управленческий учет ведется управленческой бухгалтерией, а финансовый учет – финансовой бухгалтерией. Следует заметить, что в практической деятельности подавляющего большинства предприятий в нашей стране управленческий учёт пока не стал необходимостью. Не только малые предприятия (что естественно, ведь и в экономически развитых капиталистических странах малый бизнес обходится без управленческой бухгалтерии), но и большинство средних и крупных предприятий не формируют управленческих бухгалтерий и не ведут управленческий или хотя бы производственный учет. Однако введение в учебный процесс курса «Управленческий учет» решает важную задачу: ознакомление будущих бухгалтеров с методикой и практикой ведения управленческого учета.

Хотя управленческий учет и тесно связан с бухгалтерским учетом, и произошел от него, и ведется теми же специалистами-бухгалтерами, он не является в полной мере подсистемой бухгалтерского учета, потому что «...учетом эта экономическая система называется по традиции, поскольку она включает в себя действия, выходящие за рамки собственно учета» [1, с. 2]. В практическом плане финансовый и управленческий учет представляют собой две подсистемы в системе бухгалтерского учета.

На уровне предприятия (для тех предприятий, где управленческий учет ведётся) это две подсистемы единой учетной системы предприятия. Но базой управленческого учета является не только бухгалтерский учет, но и целый ряд других видов экономических знаний, из которых управленческий учет воспринял

приёмы исследования информации. Эта взаимосвязь исходя из исследований Н.Г. Чумаченко (см. [1], [2]), К. Друри [3] и других авторов может быть представлена следующим образом (см. рис. 1).

Схема, представленная на рис. 1, представляет интерес не только для иллюстрации взаимосвязей между различными видами учета. Она показывает, что управленческий учет настолько оторвался от своей «шуповины» – бухгалтерского учета, что его и в научном и в практическом плане нужно, по-видимому, рассматривать как обособленную сложную систему, которая использует методы исследования и преобразования информации, включающие как метод бухгалтерского учета, так и методы других научных дисциплин, «присоединенных» к нему в ходе его развития.

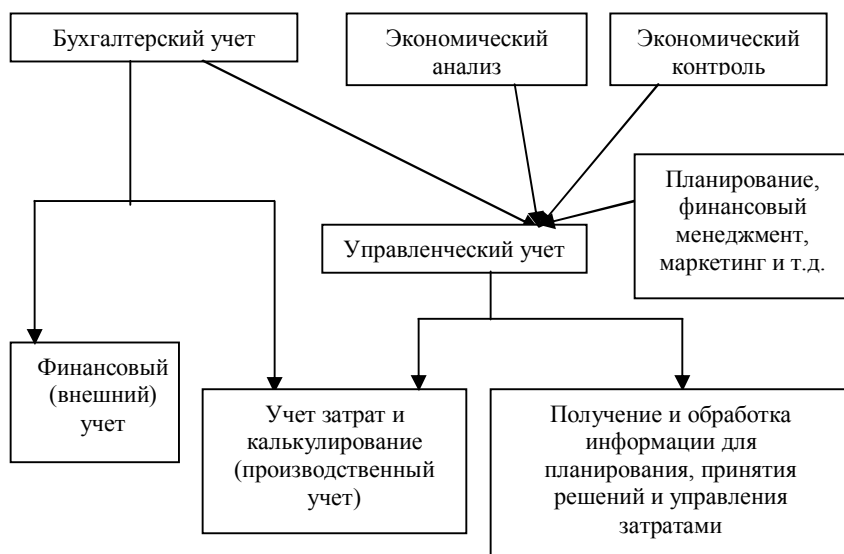


Рис. 1. Взаимосвязь между бухгалтерским, финансовым, управленческим учетом и другими видами экономических знаний

Исходя из того, что управленческий учёт представляет собой обособленную сложную систему связанную не только с бухгалтерским учётом, но и с другими отраслями экономических знаний, его исследование как системы лучше проводить отдельно. Взаимосвязь между бухгалтерским учётом и финансовым учётом более простая. Финансовый учет является подсистемой бухгалтерского учёта. Именно

той подсистемой, которая характеризует финансовое и имущественное состояние предприятия в его финансовой отчетности. То есть это та подсистема, которая включает весь бухгалтерский учет кроме учета затрат и калькулирования (см. рис. 1).

В настоящее время подготовка бакалавров в области бухгалтерского учета ведется в соответствии с отраслевым стандартом высшего образования, утвержденным Министерством образования и науки Украины в 2006 году (ОСВО – 2006). В соответствии с этим стандартом будущие бакалавры-бухгалтеры изучают в блоке нормативных дисциплин одну специальную дисциплину, отнесенную к циклу дисциплин общеэкономической подготовки – это «Бухгалтерский учет» и три базовые специальные дисциплины, отнесенные к циклу профессиональной подготовки – это «Финансовый учет I», «Финансовый учет II» и «Управленческий учет». Остальные нормативные бухгалтерские дисциплины цикла профессиональной подготовки рассматривают отраслевые аспекты бухгалтерского учета – это «Учет в банках» и «Учет в бюджетных учреждениях». Таким образом, базовая система бухгалтерского учета рассматривается в четырех нормативных дисциплинах: «Бухгалтерский учет», «Финансовый учет I», «Финансовый учет II» и «Управленческий учет». Рассмотрим содержание взаимосвязанных дисциплин: бухгалтерский учет и финансовый учет, составляющих единый цикл. В стандарте выделено две учебных дисциплины по финансовому учёту: «Финансовый учёт I» в объеме 5 кредитов и «Финансовый учёт II» – также 5 кредитов, но фактически это два модуля единой учебной дисциплины, которую следует называть «Финансовый учёт».

Судя по целям этих дисциплин – а они в ОСВО – 2006 практически не различаются, обе дисциплины (и бухгалтерский учет, и финансовый учет) должны составлять единое целое. Базовой теоретической дисциплиной является бухгалтерский учет (в нем, согласно ОСВО – 2006 только формируется система знаний по теории и практике ведения бухгалтерского учета на предприятиях), а его продолжением, прикладной практической дисциплиной является финансовый учет (в нем происходит овладение теорией и практикой ведения финансового учета на предприятиях разных форм собственности).

В таком прочтении становится понятным, почему в обе учебные дисциплины включены одинаковые (или почти одинаковые) темы, например, тема 10 в курсе «Бухгалтерский учёт» – «Учёт основных

средств» и тема 4 в курсе «Финансовый учёт I» – «Учёт основных средств», тема 17 в курсе «Бухгалтерский учёт» – «Учёт труда, его оплаты и социального страхования персонала» и тема 3 в курсе «Финансовый учёт II» – «Учёт труда и его оплаты» и т.д.

Но в каком виде учебная дисциплина «Финансовый учёт» развивает тематику дисциплины «Бухгалтерский учёт»? В стандарте нет ответа, каким образом учебная дисциплина «Финансовый учёт» развивает основные положения учебной дисциплины «Бухгалтерский учёт».

Судя по предмету изучения, как он представлен в ОСВО – 2006 в курсе «Бухгалтерский учёт» должна рассматриваться «Методология и методика ведения бухгалтерского учета на предприятии», то есть теоретические основы бухгалтерского учета. Курс «Финансовый учёт» в рамках двух учебных дисциплин «Финансовый учёт I» и «Финансовый учёт II» дает информацию о теории и практике учета активов и пассивов предприятия. Таким образом, согласно ОСВО 2006 цель обоих учебных дисциплин – рассмотрение теории учета, и практики учета. По мнению авторов, такой подход нельзя считать целесообразным.

Было бы логичным, если бы оба курса рассматривали систему бухгалтерского учета в такой последовательности. В курсе «Бухгалтерский учёт» рассматривается научная система бухгалтерского учета, может быть, с разделением на два модуля. В первом изучаются основы бухгалтерского учета, а во втором – рассматриваются основные объекты учета с точки зрения теории бухгалтерского учета. В курсе «Финансовый учёт» в этом случае должна рассматриваться практика учета, то есть национальная система учета конкретного государства – Украина.

Литература.

1. Чумаченко Н.Г. Развитие управленческого учета в Украине. // Світ бухгалтерського обліку. – 1998. – № 10. С.2-9.

2. Чумаченко Н.Г. Развитие управленческого учета в Украине. // Світ бухгалтерського обліку. – 1998. – № 11. С.2-8.

3. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет: [Учеб. пособие для вузов] / Пер. с англ. под ред Н.Д. Эриашвили. –3. изд. перераб. и доп. –М.:Аудит-ЮНИТИ, 1998.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ

Максименко Т.С., студентка,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка

Нові економічні відносини проникають у всі сфери господарської діяльності підприємств України. Відбувається інтенсивний перехід діяльності економічних суб'єктів на ринкові відносини, в цих умовах у підприємств виникає необхідність активніше використовувати бухгалтерський облік, щоб удосконалювати свою роботу. Ринкові відносини, які склалися, об'єктивно вимагають зміни бухгалтерського обліку та максимального наближення до міжнародних стандартів. Управління підприємством – складний і відповідальний процес, який має свою стратегію і тактику. Дбаючи про поточну господарську діяльність, керівник підприємства, його власники, головні спеціалісти зобов'язані постійно дбати про перспективу підприємства. Тільки така система управління може бути основою успішного розвитку підприємства. Здійснюючи свою виробничо-господарську діяльність підприємства вступають в розрахункові взаємовідносини з іншими підприємствами, організаціями і особами. Ці розрахунки перш за все пов'язані з реалізацією виробленої продукції і наданих послуг. Чіткий облік розрахунків з покупцями і замовниками – це необхідний елемент управління підприємства. Управління – це перш за все передбачати: хід виконання виробничої програми, відхилення від плану і завданих параметрів, напрямки перспективного розвитку підприємства після прийняття відповідних управлінських рішень.

Повертаючись до витоків бухгалтерського обліку, слід зауважити, що одним з перших завдань обліку виступала фіксація інформації про розрахунки між підприємствами, заборгованість, що виникала в процесі господарської діяльності. Від того часу багато змінилось: обсяги, форми, види розрахунків, часткова автоматизація проведення розрахунків та їх обліку, удосконалювався облік та торгівля загалом, проте і досі питання розрахунків та заборгованості між підприємствами є ключовими питаннями. До сьогодні залишається не повністю вирішеним питання обліку безнадійної дебіторської заборгованості, визначення окремих категорій, врахування ризиків, удосконалюється методика відображення розрахунків з покупцями та

замовниками, класифікація заборгованості тощо.

Тема обліку розрахунків з покупцями та замовниками розглядалась провідними вітчизняними науковцями з бухгалтерського обліку, зокрема Ф.Ф. Бутинцем, Й.Я. Даньківом, М.С. Пушкарем, В.В. Сопком, Р.Л. Хом'яком, Н.В. Чебановою та іншими. Проте ряд питань досі залишаються недостатньо вивченими, що зумовило актуальність розгляду наступних питань.

Актуальність теми дослідження визначається важливістю удосконалення організації розрахунків у розв'язанні глобальних економічних проблем України, і необхідністю трансформації бухгалтерського обліку та аудиту розрахунків відповідно до економічних відносин ринкового спрямування. Об'єктом дослідження є облік розрахунків з дебіторами. Відповідно до об'єкту, предметом дослідження є облік розрахунків з покупцями та замовниками.

Для вдосконалення обліку і аудиту розрахунків з покупцями та замовниками запропоновано:

1) класифікацію знижок, розглянуто валовий і чистий методи відображення знижок; відображати суму наданих знижок на рахунку 704 у продавця та рахунку 719 у покупця; при наданні знижки рекомендується виписувати нові накладні, рахунки-фактури та анулювати попередні, подавати уточнюючі податкові декларації. При наданні знижки у формі зменшення заборгованості, сума знижки у продавця відображається на рахунках інших витрат, а у покупця – інших доходів;

2) використовувати рахунок «Відвантажені товари» у випадку обліку придбаних товарів через посередників, обліку обміну товарів. При придбанні товарів через комісію використовують субрахунок «Розрахунки із замовниками». При обміні, теж слід використовувати рахунок «Відвантажені товари», при цьому ціна товарів, що обмінюються не повинна відрізнятись більш ніж на 20 % від їх ринкової ціни. У випадку, коли обмін здійснено тільки однією зі сторін, отримані товари слід обліковувати на позабалансовому рахунку «Товари прийняті на зберігання» до моменту зустрічної поставки;

3) класифікацію знижок та порядок відображення їх в обліку. Відображення наданих знижок у продавця: при наданні знижки до реалізації товарів знижка в обліку не відображається; при наданні знижки після реалізації товарів слід додавати виписку з документів, що підтверджують факт надання знижки, а суму знижки відображати сторнуючими бухгалтерськими проведеннями; при наданні знижки, в рахунок зменшення дебіторської заборгованості, відображається як

безоплатна передача товарів покупцю на суму знижки. Облік знижок у покупця: при отриманні знижки до відображення вартості придбаних товарів в бухгалтерському обліку не відображається; при отриманні знижки після відображення операцій з придбання зменшується заборгованість перед постачальником та собівартість товарів або кредиторська заборгованість та збільшуються неопераційні доходи. При наданні знижок є обов'язковим надання уточнюючих документів, що підтверджують факт отримання знижки з подальшим корегуванням податкового кредиту та зобов'язання у покупця та продавця. Дохід, отриманий від надання знижки, розглядається як різновид валового доходу від реалізації товарів. Виділяють окремий субрахунок «Торгова знижка», наводять формулу розрахунку середньої торгової знижки при використанні середньозваженого методу оцінки товарів в торгових організаціях;

4) проводити аудит розрахунків з покупцями, операціями по реалізації продукції за наступними етапами планування: попереднє планування, вивчення системи бухгалтерського обліку, оцінка системи внутрішнього контролю, встановлення рівня істотності, побудова аудиторської вибірки, підготовка загального плану і програми;

5) розроблено більш деталізовані форми бухгалтерської звітності, зокрема, баланс та звіт про рух грошових коштів. Запропоновано методи нарахування та відображення у звіті про доходи та витрати розрахунку відповідності доходів до понесених витрат при будівництві.

Зупиняючись на даному етапі досліджень проблемних питань бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями і замовниками слід виділити наступні питання, що потребують подальших досліджень:

1) розрахунок та облік безнадійної дебіторської заборгованості та шляхів її ліквідації (попередження виникнення останньої, списання, факторинг);

2) відображення в обліку договірних відносин: укладання єдиного договору чи кількох договорів одночасно, врахування впливу наявності чи відсутності того чи іншого договору на облік розрахунків з покупцями і замовниками;

3) систематизація факторів, що суттєво впливають на облік розрахунків з покупцями і замовниками, залежно від галузі: контрагенти, предмет купівлі-продажу, нормативне регулювання тощо;

4) облік та розподіл, витрат пов'язаних з операціями розрахунків з покупцями та замовниками: ТЗВ, додаткові витрати зумовлені особливостями виду торгівлі, об'єкту торгівлі;

5) відсутній єдиний підхід до відображення в обліку та розрахунку знижок, як у покупця, так і у продавця.

Науковий керівник – к.н. з держ.упр., доцент Кіданова Н.Б.

ПРОБЛЕМИ АУДИТУ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ У ПЕРІОД КРИЗИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

**Меркулов М.В., курсант,
Харківський національний університет внутрішніх справ**

Процес переходу України до якісно нової форми економічних відносин, що базуються на ринкових принципах ведення господарства, зумовив необхідність внесення кардинальних змін до фінансово-кредитної сфери економіки, яка відіграє ключову роль у забезпеченні руху грошових потоків, тим самим створюючи базові передумови суспільного відтворення.

На відміну від держав світу, що функціонують в умовах ринкової економіки вже тривалий час, в Україні становлення аудиту як системи незалежного контролю на сьогодні ще перебуває на стадії розвитку та характеризується певними недоліками, помилками та суперечностями. Про недостатню дієвість контролю за діяльністю комерційних банків в Україні свідчить той факт, що щоденні нормативи ліквідності і достатності капіталу порушують багато банківських установ. Не виправдовує себе повною мірою, за оцінкою Національного банку України, і річний аудит бухгалтерської (фінансової) звітності комерційних банків, у зв'язку з чим вносяться пропозиції про введення обов'язкових піврічних і кварталних аудиторських перевірок. Крім того, в Україні, незважаючи на розробку й затвердження Аудиторською палатою цілого ряду аудиторських стандартів, досі відсутня необхідна для комплексної регламентації проведення аудиторських перевірок повноцінна нормативна база. Проблема управління кредитними ризиками в українських банках не втрачає своєї актуальності. У період кризи багато систем кредитного ризик-менеджменту використовуваних комерційними банками в повсякденній практиці, виявилися неефективними. Значна частина позичальників, що потрапили в групу ненадійних і проблемних клієнтів, мала досить високі рейтинги кредитоспроможності, розраховані за внутрішньобанківськими стандартами.

Проведений аналіз внутрішньобанківських методик оцінювання кредитоспроможності корпоративних позичальників, а також позичальників малого й середнього бізнесу в ряді українських комерційних банків показав, що більшість з них використовує старі широковідомі іноземні методики, нехтуючи адаптованими українськими розробками у сфері оцінювання ймовірності дефолту.

Найпоширенішим недоліком у діяльності банків за оцінюванням кредитоспроможності є відсутність достатньої інформації про фінансовий стан позичальників та недостатньо глибоке вивчення банком їх економічної діяльності.

У зв'язку з цим вкрай важливими для української банківської системи є аудит та розробка адаптованих методик оцінювання кредитоспроможності та ймовірності дефолту позичальників, розрахунку мінімальних вимог до розміру резервованого капіталу з використанням сучасних міжнародних підходів.

При визначенні внутрішнього рейтингу позичальника має враховуватися як фінансова інформація, одержана із бухгалтерської, статистичної, управлінської звітності клієнтів банку та інших джерел, так і не фінансова: відомості про склад акціонерів, рівні менеджменту позичальника, стан галузей і регіонів, вплив держави на діяльність клієнтів банку.

У банківських установах має регулюватися не лише кількість інститутів, які мають можливість працювати з депозитами, а й нормативи депозитної роботи, у тому числі й відсоткова ставка, яка є для всіх досить чутливою, тому що окремі нечесні або непрофесійні банкіри заганяють її на таку висоту, що руйнують у вкладників уявлення про те, яким може бути надійний вклад. Потрібно переглянути підходи до регулювання діяльності, пов'язаної із залученням депозитів.

Таким чином, для ефективного проведення змін з метою підвищення ролі контролю та аудиту банківського сектора необхідне поєднання сприятливих зовнішніх і внутрішніх умов, які б разом створили певне позитивне середовище для функціонування й успішної діяльності банків України.

У фінансовій площині передусім потрібно створити умови для розвитку середньо- та довгострокових стратегій. У цьому контексті особливого значення набуває стабілізація фінансових ринків, збереження стабільного курсу гривні, оскільки це безпосередньо впливає на ціни кредитних продуктів.

Розглянувши проблеми банківського сектора України та

можливі шляхи їх вирішення, можна зробити висновок, що контроль та аудит банківської діяльності повинен мати комплексний характер; бути кількісним і якісним; будуватися, виходячи з необхідності з'ясування всіх зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на той чи інший результативний показник; поєднувати в процесі його проведення принципи оперативності та безперервності; відображати динаміку змін за всіма складовими господарсько-фінансової діяльності комерційного банку; давати змогу порівнювати результативність діяльності цього банку з показниками роботи інших комерційних банків; базуватися на сучасних інформаційному, методичному, технічному і програмному забезпеченні й формах організації аналітичної роботи в банку; узагальнювати отримані результати; бути спрямованим на прийняття зважених управлінських рішень.

Науковий керівник – к.н. з держ.упр., доцент Кіданова Н.Б.

ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА СФЕРУ ОПОДАТКУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

**Нужна А.В., студент,
Сумський державний університет**

Державне регулювання зачіпає в тій чи іншій мірі економічні інтереси всіх суб'єктів різних сегментів ринку. Особливе місце при цьому займає ринок грошових і позичкових капіталів, який базується переважно на банківській системі. Банки є дієвим інструментом держави у реалізації його економічної політики. Водночас банки, як елемент ринкової інфраструктури, забезпечують розвиток економіки на мікрорівні. Окрім цього, грошово-банківська система є не тільки об'єктом державного податкового регулювання, а й джерелом доходів державного бюджету. Податкове регулювання грошово-кредитної банківської діяльності є також важливим і з огляду на безпеку та стабільність розвитку економічної системи: ефективне та безпечне функціонування економічної системи держави значною мірою залежить від організації роботи її грошово-банківської системи. Відтак оподаткування банківської діяльності має багатогранний вплив не лише на банки але й через кредитний механізм – на усю економічну систему, що підкреслює актуальність обраної проблеми дослідження.

На прибутковість банківських установ вагомий вплив

справляють податки і тому ефективно податкове регулювання банківської діяльності має значення як для розвитку банківництва, так і всієї національної економіки.

Вагомим є і те, що податкову політику у банківстві країни здійснює не центральний банк, а урядова податкова служба, що також потребує гармонізації між монетарною і фіскальною політиками.

Різні аспекти податкового регулювання банківської діяльності розкрито у працях вітчизняних учених О. Данілова, В. Ходаківської, О. Десятнюк, В. Петросової. Однак досліджено ще недостатньо.

Однією з головних і наймобільніших частин податкового менеджменту є податкове регулювання. Податкове регулювання здійснюється на всіх рівнях економіки. На макрорівні під податковим регулюванням розуміють комплекс заходів держави, спрямованих на своєчасне наповнення та виконання дохідної частини бюджетів усіх рівнів. Податкове регулювання банківської діяльності на мікрорівні охоплює дії банків щодо прийняття оперативних рішень пов'язаних зі змінами в законодавчій базі та умовами господарювання. Ці дані є ривними взаємозалежними і взаємопов'язаними.

Метою податкової політики держави є наповнення дохідної частини бюджету з різних джерел для покриття витрат. Метою податкової політики банку є зниження банківських ризиків у сфері оподаткування з метою збереження його фінансової стійкості та стабільності.

Податкове регулювання є важливою складовою частиною непрямого державного макроекономічного регулювання економіки. При дослідженні оподаткування банків важливо виявити, наскільки рух грошових потоків у банках забезпечує конкурентоспроможність і ступінь їх впливу на процес відтворення. Методологічно важливо враховувати при дослідженні податкового регулювання банків ту особливість, яка зумовлена приналежністю банків як до державних фінансів, так і до фінансів господарюючих суб'єктів.

Податки як інструмент та елемент державних фінансів діють на макрорівні, тобто діють у нашому випадку на банківську систему. З іншого боку, податки діють і на мікрорівні, тобто у нашому випадку впливають на конкретні комерційні банки. У цьому зв'язку специфіка регулятивного впливу податків на економіку і банківництво полягає в тому, що воно відбивається як на макроекономіці загалом, так і на мікроекономічній ситуації підприємств і банків. Між тим в останні роки посилюється мікроекономічна компонента податкового регулювання, що зумовлено більшою вибірковістю в оподаткуванні

суб'єктів мікроекономіки. Нині важливо вміти розмежовувати макроекономічні проблеми податкового регулювання і мікроекономічні наслідки впливу податків. Однак на сьогодні ще відсутня глибока теоретична і концепційна розробка можливих наслідків від здійснення, здавалось би, логічних макроекономічних заходів на поведінку мікроекономічних суб'єктів.

Таким чином, аналіз взаємозв'язків між поняттями "банківська діяльність" і "податкове регулювання" дає змогу виявити як податкове регулювання вирішує певні макроекономічні завдання і які можливі наслідки цих рішень для діяльності комерційних банків – структурних одиниць мікроекономіки.

Аналіз оподаткування банків з макроекономічних позицій можна розглядати як спосіб забезпечення стабільності банківської системи. Саме цей рівень аналізу має за мету виявлення істотних зв'язків між станом і перспективою розвитку банківництва, з одного боку, і системою його оподаткування.

Для досягнення цієї мети необхідно виконати такі завдання:

- визначити рівень координації податкової політики уряду і грошової політики НБУ;
- виявити особливості оподаткування банків порівняно з іншими секторами і галузями економіки;
- встановити механізми та методи мотиваційних впливів чинної системи оподаткування банків. Йдеться, наприклад, про вплив податків на банківську інвестиційну діяльність, на банківську кредитну діяльність тощо;
- обчислити показники податкового навантаження банків;
- дослідити обсяг і структуру податкових платежів банків до бюджету і оцінити виконання банками своїх податкових зобов'язань перед державою і суспільством;
- проаналізувати вплив податків на стійкість банківського сектора.

Для вітчизняного банківництва даний аналіз є важливим з двох головних причин:

- недостатньою науковою розробкою та обґрунтуванням податкового механізму регулювання банківської діяльності;
- зростаючою роллю комерційних банківських установ у ринковому реформуванні та розвитку економіки.

Аналіз збільшення частки банківської системи у формуванні доходної частини державного бюджету, причин наукової нерозробленості питань податкового регулювання банківництва в

Україні дав змогу виявити таке:

По-перше, банківська інформація і статистика є недостатніми для глибокого аналізу оподаткування банків та його ефективності;

По-друге, серед методів державного регулювання банків пріоритетним було і залишається грошово-кредитне регулювання, а не податкове. Адже банки – це фабрики з виробництва кредитів;

По-третє, регулювання банківської діяльності повинно здійснюватися в рамках самої банківської системи за активної участі НБУ, в руках якого немає традиційних податкових методів впливу.

Водночас зниження доходності і стійкості банківської системи, деяке погіршення фінансового стану банків, зменшення банківських податкових надходжень до державного бюджету підвищують актуальність дослідження податкових методів регулювання банківської діяльності. Перед оподаткуванням банків ставиться завдання забезпечити сприятливі макроекономічні умови для функціонування кредитно-банківської системи і перетворення її в активний фінансовий інструмент інвестиційного процесу.

Зменшення податкового навантаження на початковому етапі не дає нічого, крім скорочення надходжень до бюджету.

Інакшим буде вплив в довгостроковому періоді: на мікрорівні з меншення податкового пресу з часом збільшить прибутки суб'єктів оподаткування. Зекономлені кошти можуть бути використані на інвестиційну діяльність, на розширення сфер діяльності, створення нових підприємств, а в подальшій перспективі призведуть до збільшення надходжень до бюджету.

Отже, податкове регулювання – це передусім певна сукупність податкових форм, методів та інструментів. Все залежить від добору складових та методики і тривалості впливу на свободу банківництва. Податковий механізм банківської діяльності є складним явищем, що має вплив не лише на банки, а й на усі економічні суб'єкти через ставки та умови кредитування. Його вдосконалення має полягати не лише в регулюванні (збільшенні) податкових ставок, але й в удосконаленні самого механізму справляння податків, якості аудиторських перевірок та підготовці банківської звітності.

Науковий керівник – доцент Кобушко І.М.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Сисенко Р.М., студент

Харківська державна зооветеринарна академія

Прогресивна економічна ефективність є основою прогресивного розвитку підприємства та відкриває можливості для забезпечення конкурентоспроможності підприємства завдяки оновленій матеріально-технічній базі.

Проблемі удосконалення економічної ефективності виробництва та його матеріально-технічної бази присвячено наукові праці визначних вчених, таких як, В.М. Трегобчук, А.Ю. Юзефович, Д.Ф. Крисанов та інші досліджували напрями сільськогосподарського виробництва.

Слід зазначити, що ефективність постійно перебуває в центрі уваги науковців і практиків. Вона виступає ключовим чинником їх співпраці, об'єктивним каталізатором науки й виробництва та великою мірою визначає шляхи розвитку останніх.

Ефективність є головним індикатором при оцінці фінансового стану й конкурентоспроможності підприємства. Підвищення ефективності діяльності підприємства - головний інструмент досягнення поставленої перед ним мети або завдання. Отже, переоцінити її значення для успішної діяльності підприємства неможливо. Можна сказати, що ефективність є повсякденною складовою розвитку будь-якої підприємницької структури, що проявляє себе повною мірою як у мікро-, так і в макросередовищі. Від неї залежать рівень і динаміка розвитку як кожного суб'єкта господарювання, так і країни в цілому.

Разом із тим ефективність є однією з найскладніших за своєю сутністю й розумінням категорій ринкової економіки: в теоретико-методологічних і методико-прикладних, матеріально-технічних підходах до розкриття її змісту, трактування й вимірювання досі залишається певна неузгодженість.

В економічній літературі при дослідженні й оцінці діяльності підприємства широко використовуються терміни "економічна ефективність"

Економічна ефективність охоплює й відображає всю економіку підприємства, тобто всі види його діяльності в сукупності (за різних її класифікацій). Така сукупність видів діяльності в їх єдності й утворює

економічну діяльність підприємства, яка, у свою чергу, оцінюється економічною ефективністю.

Сьогодні відіграють вирішальну роль у переведенні національного АПК на ефективний, конкурентоспроможний, екологобезпечний і природозберігаючий напрям розвитку. Ними також звертається увага на створення економічних умов забезпечення формування матеріально-технічної бази підприємств різних природно-економічних зон: необхідно, щоб для них економічно забезпечувалася можливість технічно оновлювати виробництво, запроваджувати прогресивні екологобезпечні системи машин, агрохімікати, високоврожайні сорти й гібриди культур.

За розрахунками інституту аграрної економіки, необхідно виробити в країні валової продукції на 185 млрд. грн., з них рослинництва на 102, у тому числі сільськогосподарськими підприємствами – відповідно на 87,1; 44,2 і 42,9 млрд. грн. (табл. 1).

Досягти передбачуваних обсягів виробництва продукції можливо на основі створення необхідної матеріально-технічної бази, яка за останні 15-20 років зазнала значного скорочення. Для цього необхідно, насамперед, забезпечувати технічне поновлення і відповідний приріст основних засобів виробництва.

Таблиця 1

Необхідні обсяги виробництва сільськогосподарської продукції в Україні, млн. тонн

Основні види продукції	2008 р. факт.		2009 р. факт		Прогноз 2020 р.	
	усі категорії господарств	у т.ч. с.-г. підприємства	усі категорії господарств	у т.ч. с.-г. підприємства	усі категорії господарств	у т.ч. с.-г. підприємства
1	2	3	4	5	6	7
Валова продукція - всього, млрд грн	104,0	47,9	102,1	45,8	185,7	87,1
у т.ч. рослинництва	64,9	32,1	61,5	28,5	102,4	44,2
тваринництва	39,1	15,7	40,6	17,3	83,3	42,9
Зерно, млн т	53,29	42,09	46,03	35,84	80,00	44,78
Цукрові буряки (фабричні)	13,44	11,79	10,07	9,15	35,00	30,71
Насіння олійних	10,27	8,91	9,43	8,16	17,27	15,53
у т.ч.: соняшник	6,53	5,29	6,36	5,18	5,57	4,31
соя	0,81	0,78	1,04	1,01	4,00	3,80

ріпак	2,87	2,78	1,87	1,83	7,46	7,21
-------	------	------	------	------	------	------

Продовж. табл. 1

1	2	3	4	5	6	7
Картопля	19,55	0,44	19,67	0,52	20,80	0,85
Овочі	7,96	-	8,34	1,12	12,00	2,07
Баштанні	0,52	0,07	0,63	0,09	2,00	0,26
Плоди та ягоди	1,50	0,23	1,62	0,21	3,78	0,57
Виноград	0,41	0,28	0,47	0,31	0,691	0,46
М'ясо - всього (реалізація), жива маса, тис. т	2723	1328	2738	1398	6242	3974
великої рогатої худоби	813	222	770	192	2098	1167
свиней	798	282	715	278	2101	1192
птиці	1030	819	1168	924	1893	1597
Молоко	11761	2090	1160	2236	2300	10500
Яйця, млрд. шт.	15,00	8,50	15,90	9,30	17200	10400

У конкурентній боротьбі лише ті підприємства зберігають і поліпшують своє становище на ринку, які послідовно ведуть роботу з підтримання і вдосконалення якості продукції за важливими для споживачів показниками. Таке вдосконалення позитивно вплине на попит, отже, і на дохідність підприємств у коротко- і довгостроковому періодах.

Література.

1.Тарасевич В.М. Економічна теорія: Підручник / За ред. В.М. Тарасевича. – К.: Центр навчальної літератури. – 2006. – 784 с.

2.Осауленко О.Г.Статичний щорічник України за 2006 р. /За ред. О.Г. Осауленко. - К.:Держкомстат України, 2007. - 591 с .

3.Статичний щорічник "Сільське господарство України за 2006 рік"/:Держкомстат України: під керівн. Ю.М. Остапчука.-К.: 2007. - 340 с.

4.Ситник В.П. Формування і реалізації державної політики розвитку матеріально-технічної бази АПК в Україні /Матеріали п'яти вчених економістів-аграрників 28-29 січня 2003 року/В.П. Ситник - К.: ІАЕ УААН, 2003.-С.5-24.

5.Перелік користувачів високопродуктивних зернозбиральних комбайнів станом на 01.06.09 р. [Електронний ресурс] // Міністерство аграрної політики-Режим доступу: http://www.minagro.gov.ua/files/00008262/koristuva4i_kombavniv.doc

Науковий керівник – д. е. н., професор Камінська Т.М.

ФІСКАЛЬНА РОЛЬ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ І НАПРЯМИ ЇЇ ЗМІЦНЕННЯ

**Томнюк Т. А., к.е.н., Свідерський Я.Т., д.ф.н.,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ**

В сучасних умовах посилюється бюджетне і соціальне значення оподаткування доходів фізичних осіб. Фіскальне значення полягає у фінансуванні доходів бюджету. Реалізація регулюючого механізму відбувається за допомогою диференціації податкових ставок і пільг. Податок на доходи фізичних осіб забезпечує спочатку розподіл доходів, а потім — перерозподіл грошових потоків у соціальну сферу.

З метою вдосконалення податкової системи України важливим є реформування і подальший розвиток цієї сфери оподаткування, а також пошук шляхів зростання фіскальної ролі особистого оподаткування, що відповідає загальносвітовим тенденціям.

Проблеми вдосконалення оподаткування доходів фізичних осіб та можливості зростання його фіскальної ефективності досліджувалися такими науковцями, як Мельник В.М., Коляда Т.А., Чуркіна І.Є. Проте, окремі проблемні питання особистого прибуткового оподаткування в Україні залишаються поза увагою дослідників та потребують подальшого вивчення.

Основними завданнями даної роботи є визначення пріоритетних напрямів розвитку та оцінка можливостей зростання фіскальної ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в сучасних умовах інтеграції в Європейське Співтовариство.

З розвитком ринкових відносин в Україні все більшого значення у формуванні дохідної частини зведеного бюджету набувають податкові надходження.

Податок на доходи фізичних осіб є однією з основних статей податкових надходжень і джерелом доходів місцевих бюджетів. Його частка в зведеному бюджеті України наближена до податку на додану вартість, податку на прибуток підприємств і має стійку тенденцію до зростання.

На протязі тривалого часу в Україні одним з основних видів податкових надходжень був податок на прибуток підприємств. Однак ситуація, коли забезпечення держави фінансовими ресурсами залежить від результатів діяльності потужних платників, може мати негативні наслідки тому, що фінансовий стан більшості з них в

сучасних умовах є нестабільним. Високий рівень оподаткування капіталу стримує іноземних інвесторів. Підприємства намагаються ухилитися від сплати податку на прибуток. Тому зміна ситуації на користь зростання частки податку з доходів фізичних осіб в бюджетних доходах є бажаною і відповідає загальносвітовій тенденції [3].

Розглянемо, яке місце займає податок на доходи фізичних осіб у податкових надходженнях, мобілізованих ДПІ у м. Чернівці (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка податку на доходи фізичних осіб в податкових надходженнях мобілізованих ДПІ у м. Чернівці за 2008 – 2010 роки* (тис. грн)

Показники	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Податкові надходження	762439,5	731456,57	830446,2
Податок на доходи фізичних осіб:	258590,84	253351,89	290351,1
- з з/п робітників та службовців	252097,19	247943,26	284152,61
- фіксований податок	5318,45	4338,76	4985,79
- з підприємницької діяльності	1175,20	1069,87	1212,69
Частка в податкових надходженнях, %	33,92	34,64	34,96

*Складено на основі даних податкових надходжень ДПІ у м.

Чернівці

У структурі податкових надходженнях мобілізованих ДПІ у м. Чернівці податок на доходи фізичних осіб посідає значне місце: в середньому за 3 роки - 34%. Обсяг надходження податку зменшився в 2009 році відносно 2008 на 5238,95 тис. грн, проте в 2010 році цей податок приніс на 36999,21 тис. грн більше ніж в попередньому. Таким чином, динаміка надходжень від податку на доходи фізичних осіб підтверджує стабільність цього джерела доходів. Якщо ж розглянути податок на доходи фізичних осіб більш ретельніше – бачимо, що основну частку цього податку складають надходження із заробітної плати робітників та службовців. Це в середньому по 3-х роках 96,6% всього податку, 2-3% складають надходження від фіксованого податку та найменшу частку становлять кошти від підприємницької діяльності - 0,4-1,4%. Така структура податку на доходи з фізичних осіб зумовлена особливістю м. Чернівці, а саме розташуванням на території міста багатьох ринків, підприємств яких в основному сплачують фіксований податок.

Сутність податків найбільш повно відображається в функціях, що ними виконуються. З цієї точки зору податок на доходи фізичних осіб відіграє особливу роль, оскільки здатен конструктивно поєднати фіскальну та регулюючу функції.

Рівень виконання фіскальної функції тим чи іншим податком втілюється у такому принципі податкової політики, як фіскальна ефективність. Фіскальна ефективність — це комплексне поняття, яке виявляється через: достатність доходів; мінімізацію видатків на збирання доходів; запобігання ухиленню від сплати податків; рівномірний розподіл податків між адміністративно-територіальними одиницями [4, с.76]. Разом з цим багато науковців розуміють фіскальну ефективність як частку окремого податку у ВВП.

Важливе значення має норма податкового стягнення. Введення відносно невеликої базової ставки в розмірі 10-13 %, стимулювало б ділову активність в умовах становлення приватного сектора економіки, сприяло зростанню доходів населення, а також легалізувало надвисокі доходи.

Прогресивне оподаткування справедливо вважається важливим засобом регулювання доходів населення, тому відмова від нього - це втрата ефективного засобу державної політики диференціації доходів населення. Саме воно є основою принципу соціальної справедливості, який задекларовано в Податковому кодексі України, але фактично не виконується.

Ми погоджуємося з думкою, що саме застосування прогресивної шкали здатне забезпечити певну відповідність і справедливість між розміром доходів і рівнем оподаткування фізичних осіб. Особливо це стосується трудових доходів, які для більшості українців є єдиним і визначальним джерелом.

Важливою проблемою є вдосконалення бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів. Бюджетним кодексом України податок на доходи фізичних осіб закріплено за бюджетами місцевого самоврядування, що безпосередньо впливає на зацікавленість органів місцевої влади і самоврядування в забезпеченні його вчасного й повного стягнення. Податок на доходи фізичних осіб, який сплачується юридичною особою, зараховується до відповідного місцевого бюджету за її місцезнаходженням за встановленими нормативами відрахувань.

Такий підхід є несправедливим і таким, що не передбачає перспектив соціально-економічного розвитку, оскільки значна частина коштів, зібраних на територіях селищних, сільських громад, згідно із

принципом субсидіарності, перераховуються на вищій рівень, внаслідок нижчі ланки недофінансовуються. Якщо зважити на те, що чисельність працездатного населення в сільській місцевості є нестабільною і має тенденцію до скорочення, то можна зробити висновок, що така політика призведе найближчим часом до нестачі коштів для фінансування потреб громадян на селищному і сільському рівнях.

Громадяни сплачують податки за місцем роботи, тобто до бюджету того регіону, де працюють. Але видатки на освіту, охорону здоров'я, інші соціальні потреби здебільшого здійснюються за місцем проживання. Тому виникає необхідність переносу сплати даного податку за місцем проживання. Селищні та сільські бюджети значно потерпають від нестачі фінансових ресурсів для забезпечення соціальних потреб. Податок на доходи фізичних осіб є наймасовішим податком, тому він повинен бути рівномірно розподілений по території країни. Перевагами такої новації стало б:

— посилення зв'язку між надходженнями та витратами, що здійснюються з даних бюджетів, оскільки податок буде надходити до того бюджету, з якого фінансуються соціальні послуги; забезпечення передумов для впровадження сімейного оподаткування;

— досягнення єдності між податками на доходи фізичних осіб, що сплачується найманими працівниками та фізичними особами-підприємцями, які сплачують податок за місцем проживання.

Реформування податкової системи України повинно відбуватися, виходячи із стратегічної цілі — побудови соціально-орієнтованої економіки та інтеграції у європейське співтовариство. Податкова система України має бути гармонізованою із закордонними податковими системами.

Зазначені напрями реформування податку на доходи фізичних осіб сприятимуть підвищенню його фіскальної ефективності та відповідатимуть світовій практиці особистого прибуткового оподаткування.

Література.

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Затверджений Верховною Радою України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>

2. Коляда Т. А. Особливості фіскальної ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в умовах інтеграції / Т. А. Коляда, І. Є. Чуркіна // Фінанси України. - 2010. - №6. - С.70-76.

3. Мельник В. М. Фіскальна ефективність податку з доходів фізичних осіб в Україні: можливості зростання // Фінанси України. - 2009. - № 12. - С.38-48.

4. Олійник О. В. Податкова система: навч. Посібник / О.В. Олійник, І. В. Філон — Київ.: Центр навчальної літератури, 2008. — 456 с.

5. Скрипник А. В. Фактори ризику виконання планових показників бюджету України / А. В. Скрипник, Т. М. Паянок // Фінанси України.- 2008. - №6. - С. 31-44.

ПРОБЛЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ

**Третяк В.О., студентка,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка**

Нічого в світі не стоїть на місці. Так само і бухгалтерський облік прогресує та вдосконалюється. Все більше і більше підприємств переходить на автоматизовану форму обліку. І тому всі недоліки, які існували на підприємстві в процесі документообігу до впровадження бухгалтерської комп'ютерної програми, можуть бути присутніми і в електронному документообігу, тому тема даної роботи є актуальною. Питанням проблем електронного документообігу, юридичної обґрунтованості електронних документів, захисту електронних документів приділяють увагу такі вчені як Бутинець Ф.Ф., Завгородній В.П., Коцупатрий М.М., Кропивко М.Ф. та інші. При цьому кожен із авторів розглядає лише якусь їх частину, а не весь спектр проблем та шляхів їх вирішення. Ніколашин А.О. виділяє декілька основних проблем електронного документообігу та шляхи їх вирішення.

1) Правильність ведення електронного документообігу відповідно до застосованих комп'ютерних технологій. Процес впровадження електронного документообігу варто починати лише після підготовки проекту, в якому визначалися б правила ведення електронного документообігу, посадові обов'язки співробітників, розмежування повноважень та інші важливі питання. Далі слід підготувати перелік застосовуваних первинних документів, а також визначити, коли, ким, на якій ділянці даний документ оформляється, які підрозділи він буде проходити та в які терміни. Крім того,

визначається, чи буде первинний документ спочатку оформлюватися ручним способом на папері з подальшим введенням до комп'ютерної бази даних чи відразу в електронному вигляді. Необхідно зауважити, що на практиці забезпечити автоматичне оформлення первинних документів в електронному вигляді майже неможливо. Це пов'язано з тим, що можуть бути не автоматизовані деякі ділянки обліку або постачальники та / або замовники ведуть облік вручну чи стандарти програм, які використовуються ними та на підприємстві, несумісні. Тому виникає проблема щодо переведення паперових первинних документів в електронну форму.

2) Оптичне введення документів з паперового носія та обробка отриманої інформації в графічному вигляді. Доцільним є використання потужних програм з обробки відсканованих документів, розробка оптимальних уніфікованих форм документів, що були б придатні для швидкої обробки після сканування, розміщення в документах необхідних реквізитів, що потрібні для подальшого використання в електронному вигляді.

3) Юридична обґрунтованість облікових даних та юридична доказовість електронних документів. Слід зауважити, що питання юридичного підтвердження електронних документів, розглянуте в Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг», є правильним, але теоретичним, і для застосування цих положень на практиці необхідно розробити та прийняти нормативно-правові акти, в яких більшою мірою конкретизувалися питання юридичного підтвердження електронних документів.

4) Відповідність реквізитів електронного документа прийнятим стандартам. Електронний документ має юридичну силу лише за наявності обов'язкових реквізитів, наявність яких є підставою для обліку такого документа. У Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг» зазначається, що оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов'язковими реквізитами, у тому числі з електронним цифровим підписом автора. Проте, переліку таких реквізитів, крім електронного підпису, не наведено. Якщо ж спиратися на положення Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», то там надається лише короткий перелік загальних реквізитів, що є достатніми лише для паперових документів. Отже, переліку обов'язкових реквізитів електронного документа в жодному із згаданих

Законів не наведено в повній мірі, хоча поняття обов'язкових реквізитів для юридичного підтвердження електронного документа є ключовим.

5) Контроль за правами доступу. Крім проблеми юридичної сили електронних документів постає проблема захисту електронних документів. По-перше, це контроль прав доступу до документів. Якщо передбачається, що на комп'ютері будуть працювати працівники підприємства з відповідними повноваженнями, то варто звернути увагу на питання, пов'язані з розмежуванням прав доступу користувачів до інформації. Наприклад, працівник, що працює на ділянці занесення в програму даних про надходження товару від постачальників, не повинен мати можливості ознайомлюватися з результатами розрахунку заробітної плати чи формами бухгалтерської звітності (якщо це не передбачено його посадовими обов'язками). По-друге, це захист електронного документа і його реквізитів від випадкових чи навмисних змін у документі після його формування і набрання юридичної сили, а також захист електронного документа під час його зберігання в електронному архіві.

6) Захист електронного документа і його реквізитів. Можна застосовувати розмежування прав доступу з використанням індивідуальних паролів входу до програми. Таким чином, програма дозволяє працівникові працювати лише з тими документами, які входять до його компетенції. Також при формуванні документа його виконавець може встановити пароль на редагування цього документа. Можна використовувати спеціальні пристрої-ключі, що являють собою пристрої різноманітної форми або звичайні предмети (ручки, посвідчення, картки тощо), в яких вмонтовано картку пам'яті з необхідною інформацією для доступу до комп'ютера чи програми.

Ще чимало можна виділити проблем електронного документообігу, оскільки лише одиниці починають його впроваджувати після повного усунення недоліків діючого документообігу. Та це не означає, що при усуненні проблем ручного документообігу зникнуть й проблеми електронного. Навіть в найкращій автоматизованій бухгалтерській програмі не можна їх уникнути повністю в зв'язку з постійною зміною законодавчої бази та умов зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства.

Науковий керівник – старший викладач Веретельник Н.І.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВ

Троц Н.М., аспірант,

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Будь-який суб'єкт господарської діяльності формує та управляє певними економічними ресурсами в різних їх видах, які є основою ведення підприємницької діяльності. Економічні ресурси формуються для конкретних цілей такої діяльності у відповідності з місією і стратегією економічного розвитку господарюючої одиниці і, у формі сукупності майнових цінностей, характеризують основу економічного потенціалу суб'єкта господарської діяльності – підприємства[1, с. 265].

З точки зору бухгалтерського обліку ресурс є активом, якщо підприємство придбало його в результаті минулої операції, а також можна з точністю кількісно оцінити майбутні вигоди від володіння даним активом.

Для зручності користування даними фінансової звітності підприємств, статті активу балансу поділені на необоротні та оборотні активи і витрати майбутніх періодів, адже відображенню підлягає не лише наявність активів у підприємства, але і його платоспроможність (здатність погашення зобов'язань у разі його ліквідації).

В балансі підприємства активи класифікуються за наступними групами:

1 – основні засоби, що включають довгострокові активи, такі як цехи, обладнання, будівлі та споруди, цілісні майнові комплекси; до основних засобів прийнято відносити матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік);

2 – короткострокові активи (оборотні), що охоплюють матеріально-виробничі запаси (сировина, напівфабрикати і готові вироби), дебіторську заборгованість (всі засоби, позичені підприємством), грошові засоби;

3 – фінансові інвестиції – інвестиції в активи та цінні папери інших підприємств;

4 – нематеріальні активи – включають не лише такі активи, як патенти і торгівельні марки, що, як очікується, створюють майбутні

вигоди (доходи та рух грошових коштів), але й індивідуально оцінювані активи (репутація).

Ступінь ліквідності є визначальною ознакою віднесення активів до оборотних або необоротних, оскільки ліквідність розглядається як спроможність активу у короткий період часу бути реалізованим із найменшими втратами його реальної ринкової вартості. Тобто, грошові кошти мають найвищий рівень ліквідності, необоротні активи – найнижчий. Хоча, існує думка, що поряд із коштами, здатність виступати як засіб платежу в будь-який момент часу без додаткових витрат мають інші активи (фінансові вкладення, запаси, основні засоби)[2, с. 13]. Це твердження є вірним, наприклад, у періоди несприятливої економічної кон'юнктури, коли відбувається переважання розрахункових потоків внаслідок зменшення вартості грошових коштів.

Наявність найбільш ліквідних активів підприємства та спроможність генерувати позитивні чисті грошові потоки є базисними елементами оцінки ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості підприємства, його кредитоспроможності та інвестиційної привабливості, тобто можливості залучати фінансові ресурси із зовнішніх джерел фінансування та в повному обсязі розраховуватися за користування ними [3, с. 142].

Активи підприємства відображають напрями використання фінансових ресурсів підприємства, тоді як капітал є джерелом їх утворення, тобто активи являють собою майно суб'єкта господарювання, сформоване за рахунок сукупного капіталу останнього. Категорії активи та капітал тісно пов'язані: капітал приймає участь у господарському процесі шляхом інвестування в активи як у грошовій формі, так і в формі реального капіталу (у формі обладнання та устаткування, призначеного для виробництва та представленого у вигляді активів балансу). Однак, ці категорії різняться за економічною природою: капітал являє собою накопичені в минулому цінності, активи – призначені для поточної діяльності ресурси (в т. ч. фінансові ресурси), що постійно змінюються та формуються.

Взаємозв'язок фінансових ресурсів та активів і капіталу підприємств найкраще, на нашу думку, виражений у визначенні поняття «капітал підприємства». Під капіталом підприємства розуміють сукупність фінансових ресурсів власників (засновників, акціонерів) та кредиторів, розміщених в активах підприємства (оборотних та необоротних, матеріальних та нематеріальних), які спрямовуються на

здійснення підприємницької діяльності та отримання додаткової вартості.

В. В. Баліцька наводить таку структуру фінансових ресурсів підприємств: власні джерела фінансових ресурсів, сформовані за рахунок коштів власників, акціонерів та галузевого перерозподілу; власні джерела фінансових ресурсів, сформовані у процесі кругообігу матеріальних та фінансових засобів; позичкові джерела фінансових ресурсів, сформовані на кредитному ринку; фінансові ресурси, що надаються державою; фінансові ресурси, що формуються на фондовому ринку.

Проф. Буряк П. Ю. виділяє три укрупнені групи джерел утворення фінансових ресурсів: власні (чистий прибуток, спрямований на розвиток виробництва; амортизаційні відрахування; доходи від реалізації основних засобів; частина залишків оборотних активів, котра іммобілізується; емісія цінних паперів); позичені (довгострокові кредити банків та інші кредитні ресурси; цільовий державний кредит, спрямований на інвестування; лізинг); залучені (внески сторонніх вітчизняних і зарубіжних інвесторів, гранти, безповоротна фінансова допомога)[4, с. 124].

І майновий стан підприємства, і стан утворення державних фінансових ресурсів прямо залежать від динаміки капіталізації фінансових ресурсів сфери підприємництва. Господарюючий суб'єкт прагне не просто отримувати прибуток як певну винагороду, але і по закінченні кожного виробничого циклу максимізувати його для того, щоб примножити за його рахунок функціонуючий реальний капітал і таким чином зміцнити власні ринкові позиції.

Саме тому одним із основних напрямів економічної політики держави вважається стимулювання нарощення власного капіталу підприємств та капіталу всієї економічної системи. Фінансові ресурси підприємств при цьому виступають об'єктом державного економічного регулювання, важливу роль в якому відіграє податкова політика. У цьому зв'язку необхідно зауважити, що специфічна особливість фінансових ресурсів полягає у їх здатності до трансформації, тобто участь у виробничому процесі фінансові ресурси приймають лише після їх перетворення в різні види активів. Таким чином, об'єктом податкового регулювання утворення активів та капіталу виступають, як правило, саме фінансові ресурси суб'єктів господарювання як проміжна ланка капіталізації.

Література.

1. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента: В 2 т. – Т. 1. – 3-е изд., стер. – Киев: Эльга: Ника-Центр, 2006. – 621 с.
2. Сорокина Е. М. Анализ денежных потоков предприятия: теория и практика в условиях реформирования российской экономики. – М.: Финансы и статистика, 2003.
3. Стецюк П. А. Економічна суть фінансових ресурсів // Фінанси України, 2007. - №1. – с. 129-143.
4. Буряк П. Ю. Формування і надання інформації про фінансові ресурси підприємства // Фінанси України, 2006. – №10. – с. 123-128.

Науковий керівник – к.е.н, ст. н. с. Короткевич О.В.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

**Шубенко А.М., курсант,
Харківський національний університет внутрішніх справ**

Фінансова стабільність держави визначається фінансовою стійкістю підприємств, а виняткове місце агропромислового комплексу та аграрного сектора в народному господарстві зумовлює необхідність забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств.

Стійкість підприємства є якісною характеристикою його стану, індикатором його «здоров'я», запорукою його життєздатності і підґрунтям стабільності на ринку і розвитку у конкурентному середовищі.

Фінансова стійкість сільськогосподарського підприємства перебуває під дією різноманітних фінансово-економічних факторів. Проте важливим є усвідомлення того, що фінансова стійкість - це ще й така властивість підприємства, яка дозволяє долати всі виробничо-економічні перешкоди і зберігати своє фінансове положення.

Умовою життєздатності підприємства й основою його розвитку на конкурентному ринку є його стійкість. На неї впливають різні причини - як внутрішні: виробництво дешевої продукції та надання послуг, які мають попит, міцне становище підприємства на ринку, високий рівень матеріально-технічної оснащеності виробництва і застосування передових технологій, налагодженість економічних зв'язків із партнерами, ритмічність кругообігу засобів, ефективність

господарських і фінансових операцій, незначний ступінь ризику в процесі здійснення виробничої і фінансової діяльності тощо; так і зовнішні: податкова політика держави та ринкова кон'юнктура.

Фінансова стійкість - це комплексне поняття, яке в першу чергу пов'язане з відповідною структурою активів і пасивів підприємств, ефективністю їх використання. Від рівня фінансової стабільності багато в чому залежить конкурентоспроможність підприємств, їх потенціал у діловому співробітництві, ефективність реалізації економічних інтересів усіх учасників фінансових відносин. Відомо, що стабільний розвиток економіки неможливий без поліпшення фінансового стану підприємств, інакше будь-які позитивні зміни виявляються тимчасовими, а економічне зростання знову зміниться на кризу.

Ефективне управління внутрішніми факторами діяльності підприємства для досягнення фінансової стійкості має передбачати: оптимізацію складу і структури активів підприємства, раціоналізацію їх обороту; ефективне розміщення власних фінансових ресурсів та мобілізацію залученого капіталу; забезпечення самофінансування за рахунок прибутку, оптимізації податкових платежів, ефективної амортизаційної політики; ліквідацію заборгованості підприємства.

Створення сприятливого зовнішнього середовища для підвищення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств слід здійснювати за напрямками: формування багатуокладної аграрної економіки, забезпечення свободи вибору нових організаційно-правових форм господарювання на основі удосконалення земельних та майнових відносин власності; надання правовому забезпеченню більшій динамічності, якості і соціально-економічної результативності; удосконалення системи управління аграрною сферою; удосконалення системи оподаткування, цінової політики, кредитної системи; погашення заборгованості і належний страховий захист сільськогосподарських товаровиробників; розвиток інфраструктури агропромислового ринку.

В умовах організації ринкових форм господарювання перед підприємствами постає проблема зміцнення фінансової стійкості. Зміцнення рівня фінансової стійкості підприємства можливе за умови досягнення оперативних цілей. В умовах кризи, яка супроводжує перехідний період основними з них є:

- усунення неплатоспроможності підприємства;
- відновлення фінансової стійкості підприємства;
- зміна фінансової стратегії з метою прискорення економічного

зростання;

- збільшення обсягу позитивного грошового потоку та ефективного його використання;

- зниження обсягів споживання інвестиційних ресурсів підприємства у поточному періоді.

Отже, можна стверджувати, що фінансова стійкість - комплексне поняття, яке перебуває під впливом різноманітних фінансово-економічних процесів, відображає такий стан фінансових ресурсів і такий ступінь їхнього використання, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими засобами, здатне забезпечити безперебійний процес виробництва й реалізації продукції, а також затрати на його розширення й оновлення.

Науковий керівник – к.н. з держ.упр., доцент Кіданова Н. Б.

СЕКЦІЯ

***ПРОБЛЕМИ
ЕКОНОМІЧНОЇ
ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ
БЕЗПЕКИ
ДЕРЖАВИ***

ВИМОГИ ДО ФОРМУВАННЯ ЗАСОБІВ ВИРОБНИЦТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

**Маренич Т.Г., д.е.н., професор,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка**

Сучасні сільськогосподарські підприємства усіх форм власності повинні виходити із стратегічної мети їх функціонування – забезпечення продовольчої безпеки держави. Основою виконання цього завдання є матеріально-технічна база, яка формується на інноваційно-інвестиційних принципах з використанням досягнень світової та вітчизняної науки, які фінансуються вітчизняними та зарубіжними інвесторами. Концептуальні принципи формування основних засобів у сільськогосподарських підприємствах повинні передбачати довгострокову мету їх розвитку, прогнозу кон'юнктуру ринку, науково - обґрунтовані галузеву і виробничу структури, системи сівозмін і посівних площ, оптимальні рівні інтенсивності рослинництва та тваринництва.

Потреба в основних засобах має відповідати інноваційному змісту і високому рівню ведення галузей в організаційній структурі підприємств. У сільськогосподарських підприємствах різних форм господарювання, які поєднують рослинництво і тваринництво, потреба в основних засобах у розрахунку на 100 га сільгоспуділь складає 2,2-2,3 млн. грн., що відповідає фондозабезпеченості господарств розвинутих країн. При цьому у структурі основних засобів на будівлі і споруди повинно приходиться 54-60 %, машини і обладнання 26-31 %, транспортні засоби 4,8-6,0 %, продуктивну худобу основного стада – 2-7 %, вимірювальні засоби – 4-8 %.

Напрями закріплення основних засобів у підприємствах залежать від відносин власності: майно натуралізується; власність знаходиться в підрозділах з виділенням її у натурі та закріпленням на довгостроковій основі; власність по підрозділах натуралізується з правом приймання, передачі в оренду та купівлі-продажу.

У сучасних агроформуваннях доцільно техніку і засоби обслуговування концентрувати в спеціалізованих підрозділах шляхом поєднання централізації технічних засобів з індивідуальним закріпленням у відповідності до власності механізаторів підприємства. Також це доцільно і для автотранспорту.

Розміри механізованих структур обумовлюються обсягами

виробництва, наявності техніки, кадрів. Сучасні механізовані формування повинні відображати як правову, так і організаційну основу.

При класифікації механізованих формувань необхідно враховувати форми власності та галузі обслуговування; форми механізованих формувань і закріплення землі; підпорядкування; період функціонування – сезонний та на постійній основі. Такі формування в господарствах обслуговують рослинництво, тваринництво, промислові та підсобні виробництва, а сформовані у складі інтегрованих структур – окремі культури і сівозміни підприємств. Відповідно організаційні форми будуть представлені механізованими бригадами, ланками, цехами та технологічними загонами. У механізованих структурах на приватній власності та оренді принципом функціонування буде комерційний розрахунок, в інтегрованих структурах – договірні відносини; відповідно підпорядкування – загальногосподарське й інтегрованої структури.

Забезпечення ефективного використання основних засобів, пов'язаних з технікою, потребує посилення ремонтної бази як на базі підприємств, так і ремонтно-транспортних організацій.

У формуванні засобів виробництва вирішальне значення набуває фінансове забезпечення, яке повинно передбачати різні джерела. Поряд з власними коштами треба використовувати можливості кредиту, лізингу, бюджетну підтримку, вторинний ринок техніки. У державному та регіональних бюджетах необхідно передбачати компенсаційні виплати за кредитами на придбання складної техніки як вітчизняного, так і іноземного виробництва.

ЗАГРОЗИ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

**Анін В. А., аспірант,
Донецький державний університет управління**

Зовнішньоекономічна безпека, посідаючи значне місце в системі економічної безпеки, є одночасно і базисним елементом системи національної безпеки, і важливим компонентом інших її структурних складових.

На даний момент ще триває процес вдосконалення понятійного апарату економічної безпеки взагалі та її зовнішньоекономічної

складової. Важливою складовою частини понятійного апарату є визначення категорії “загроза”. У загальному розумінні загроза – це комплексне, багатогранне поняття, яке обумовлюється станом, тенденціями, цілеспрямованими діями або бездіяльністю, які негативно та руйнівно впливають на стан усіх сфер, що складають зовнішньоекономічну безпеку, так і у залежності від масштабу впливу на всю систему забезпечення національної безпеки держави.

Автори Концепції економічної безпеки України визначають, що “загрозами економічній безпеці України є чинники, що унеможливають або ускладнюють реалізацію національних економічних інтересів, чим створюють небезпеку для життєзабезпечення нації, її соціально-економічної та політичної системи” [1, с.9].

В.Т. Шлемко та І.Ф. Білько під загрозою економічної безпеки вважають явні чи потенційні дії, що ускладнюють або унеможливають реалізацію національних економічних інтересів і створюють небезпеку для соціально-економічної та політичної систем, національних цінностей, життєзабезпечення нації та окремої особи [2, с.13]. При цьому автори упускають такі важливі складові економічної загрози, як фактори та умови виникнення.

Б. Губський до загроз економічної безпеки відносить фактори, що безпосередньо чи у перспективі унеможливають або ускладнюють реалізацію національних економічних інтересів, створюючи перешкоди на шляху нормального розвитку економіки і небезпеку незалежному державному існуванню та добробуту народу [3, с.18].

М. Єрмошенко визначення загроз надає у двох варіантах. По-перше, він надає визначення небезпеки як об’єктивної існуючої можливості негативного впливу на якесь явище, систему, механізм, соціальний організм, унаслідок чого йому може бути заподіяна шкода, що призведе до занепаду, кризового стану тощо. Та, по-друге, визначає категорію “загроза” через небезпеку як конкретну і безпосередню форму небезпеки або сукупності негативних чинників чи умов [4, с.23].

Автори навчального посібника “Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку)” Н.Р. Нижник, Г.П. Ситник, В.Т. Білоус визначають, що поняття “небезпека” та “безпека” є юридичними нормами міжнародного та національного права. При цьому поняття “загроза” щодо поняття “небезпека” має залежне значення. Вони вважають, що небезпека національним

інтересам – це практичні дії однієї держави (або їх груп), юридичних осіб щодо завдання шкоди національним інтересам іншої країни, тобто процес безпосереднього практичного завдання шкоди національним інтересам держави. Виходячи з цього, на думку фахівців, визначенням небезпеки є об'єктивна існуюча і цілком реальна можливість негативної дії на об'єкт, зокрема соціальний організм, унаслідок якої йому може завдатися яка-небудь шкода, погіршуватися його стан, у результаті якого розвитку об'єкта надається небажана динаміка або він набуває небажаних параметрів (характеристики, темпи, напрями, форми розвитку тощо) [41, с.11].

О. Новікова ототожнює поняття “загрози” та “ризик” [7, с.29], вважаючи, що вони призводять до руйнування умов відтворення та розвитку держави, суспільства, особи. Використання категорії “ризик” у теорії економічної безпеки дозволить значно підвищити ефективність державного управління через можливість здійснення оцінки і управління ризику, ймовірності виникнення та обсягів дестабілізуючих проявів і збитків від дії загроз економічній безпеці.

Найбільш загальною класифікацією загроз економічній безпеці держави є їх поділ на зовнішні та внутрішні (екзогенні та ендегенні). Якраз зовнішні фактори і є прямими загрозами зовнішньоекономічній безпеці держави.

Наведемо найбільш впливові зовнішньоекономічні загрози для макроекономічної стабільності України.

Структура експорту країни з переважаючою частиною сировинної і матеріалоемної продукції. Сьогодні абсолютну більшість валютних надходжень від експорту дає продаж прокату чорного металу, а також текстилю і різних видів сировини. Дана ситуація ілюструє кризу у структурі національного експорту з точки зору незначущості доданої вартості у кінцевій вартості продукції.

Дуже велика частка експортних надходжень у ВВП України та серед джерел наповнення бюджету. У процесі ринково спрямованих реформ сформувалася модель економічного розвитку, що характеризується її певною вразливістю від зовнішніх чинників. Варто нагадати, що нині питома вага експорту у ВВП сягає понад 60%, а імпорту трохи менше 60%. У цьому сенсі вітчизняна економіка сьогодні приблизно утричі відкритіша до зовнішнього світу, ніж у розвинутих країнах. Звичайно це не погано, коли експортери збільшують випуск продукції і розширюють ринки збуту, але ця динаміка не повинна перевищувати динаміку росту внутрішнього більш стабільного до зовнішнього впливу ринку.

Міжнародна інвестиційна позиція держави.

Неефективна структура імпорту: технологічна, сировинна та енергетична залежність від інших країн;

Дискримінаційні заходи зарубіжних країн або їх співтовариств у зовнішньоекономічних відносинах з Україною.

Крім екзогенних факторів значний вплив на зовнішньоекономічну діяльність будь-якої країни мають і ендогенні фактори. До внутрішньоекономічних загроз можна віднести:

- неефективна робота різних державних органів, в тому числі митної служби щодо забезпечення ефективної митної політики держави;

- тінізація економіки, криміналізація економічних відносин, корупція;

- неефективність валютно-фінансового регулювання;

- високий рівень політичного протистояння, негативний його вплив на економічний розвиток взагалі та її зовнішньоекономічну складову зокрема.

Реальні та потенційні загрози економічній безпеці держави потребують проведення виваженої державної політики щодо усунення причин їх формування та прояву негативних наслідків за напрямками та конкретними заходами їх попередження та скасування. В цьому контексті принциповим питанням є вірне визначення та систематизація загроз і напрямків державної політики економічної безпеки держави. При їх визначенні виникає потреба у з'ясуванні причин, якими вони обумовлені, та систематизації низки заходів з точки зору регуляторної політики держави у сфері зовнішньоекономічної безпеки.

Література.

1. Концепція економічної безпеки України / Ін-т. економ. прогнозування; Кер. проекту В.М. Гесць. – К.: Логос, 1999. – 56 с.

2. Шлемко В., Бінько І. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення. – К.: НІСД, 1997.

3. Губський Б. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення.– К., 2001. – 122 с.

4. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. – К.: КНТЕУ, 2001. - 309 с.

5. Нижник Н.Р., Ситник Г.П., Білоус В.Т. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку): Навч. посібник /

За заг. ред. П.В. Мельника, Н.Р. Нижник. – К.: Ірпінь: Академія ДПС України, 2000. – 304 с.

6. Мунтян В.І. Економічна безпека України. – К.: КИИЦ, 1999. – 463 с.

7. Новікова О.Ф. Соціальна безпека: організаційно-економічні проблеми і шляхи вирішення. – Донецьк.: ІЕП НАН України, 1997. – 460 с.

Науковий керівник – к.е.н., доцент Іванова Т.А.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

**Антонюк Р.Р., асистент,
Львівський національний аграрний університет**

Одним з головних чинників в гарантуванні продовольчої безпеки держави виступає налагоджене товарне виробництво якісної сільськогосподарської продукції у підприємницьких структурах. В цьому контексті сільськогосподарське виробництво найпильніше оцінюють з позиції якості продукції. Проте сьогодні постала необхідність детальнішого вивчення базових економічних передумов продовольчої незалежності, якими є рентабельне сільськогосподарське виробництво та відповідний рівень купівельної спроможності споживачів. Пропозиція сільськогосподарської сировини визначає обсяги виробництва харчових продуктів та напряму залежить від привабливості аграрного підприємництва. Невисока рентабельність аграрного виробництва зумовлює скорочення кількості сільськогосподарських підприємств (з 1995 практично втричі), половина із них збиткові, а галузь тваринництва практично не виходить прибутковий рівень [1.,с. 4]Слід відзначити, що на сьогодні сільськогосподарські підприємства виробляють незначну частку сільськогосподарської продукції, – більшість її, (приблизно 90%), виробляється в особистих селянських господарствах. Однак, незважаючи на те, що в останні роки, рівень товарності продукції в цих господарствах зростає, таке виробництво в існуючому вигляді, як база розвитку аграрного комплексу на довгострокову перспективу розглядатися не може, через низьку продуктивність та неконтрольовану якість.

Дослідження рівня розвитку сільськогосподарського виробництва в регіонах України виявило такі тенденції як:

- зменшення загального обсягу виробництва

сільськогосподарської продукції в підприємствах, особливо в тваринництві

- переорієнтація на виробництво в особистих селянських господарствах (біля 90%);
- збитковість сільськогосподарських підприємств.

Визначення факторів даного процесу дає можливість ефективно впливати на результати аграрного виробництва.

Як показують дослідження сьогодні відбувається скорочення кількості сільськогосподарських підприємств, що є наслідком низької рентабельності галузі, високої собівартості та низької відпускної ціни, що не покриває затрат виробництва. Особливості формування цін на сільськогосподарську продукцію зумовлені зокрема чинниками диспаритету цін між виробництвом у I сфері та у II сфері АПК та сформованими моносонічними тенденціями у III сфері АПК. Механізм впливів на формування цін в АПК показано на рисунку.

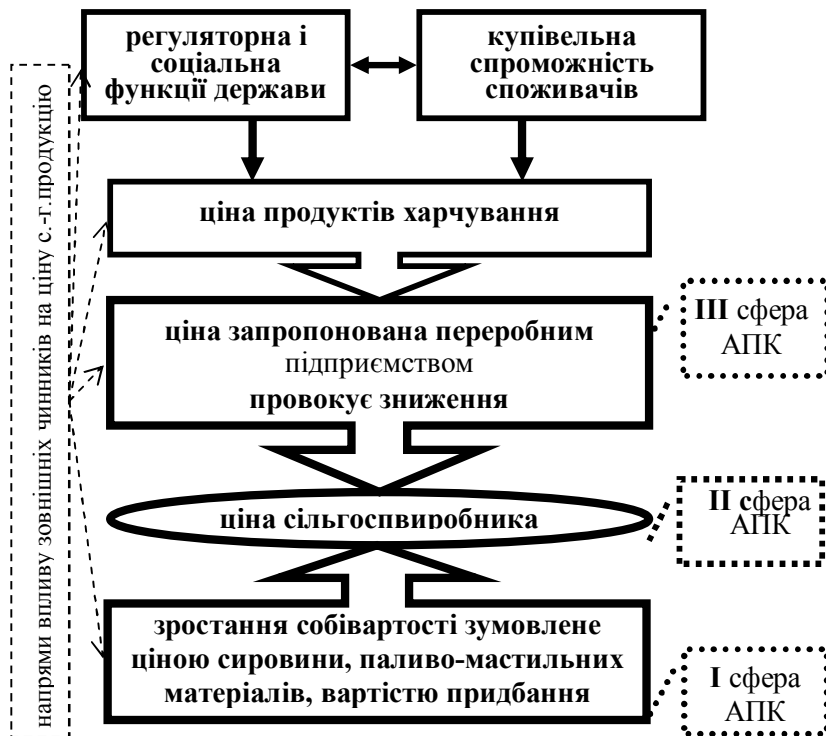


Рис. 1. Існуюча модель факторів формування ціни сільськогосподарської продукції

Головним чинником, що призводить до зростання собівартості сільськогосподарської продукції, є підвищення цін на матеріальні ресурси і послуги, які використовуються аграрними підприємствами (а це більше 70% всіх витрат на виробництво). Цим проблемам присвячено чимало наукових досліджень, що пропонують державного регулювання. На сьогодні необхідність державної підтримки аграрного сектора обумовлюється і рядом інших об'єктивних взаємопов'язаних економічних явищ: враховуючи те, що гарантування продовольчої безпеки є природною невід'ємною соціально-економічною функцією кожної державної влади, органи державного управління виконуючи свої соціальні обов'язки щодо забезпечення доступного продовольства, опираючись на низьку купівельну спроможність населення, обмежують зростання цін на ринку продуктів харчування, ринок на такі адміністративні методи реагує дефіцитом продукції та в перспективі – зростанням цін. Звідси одержуємо висновок про те, що сільськогосподарській виробник практично не може встановити економічно обґрунтовану ціну на свою продукцію – це зумовлено інституційними умовами, що веде до збитковості підприємства.

В свою чергу переробні підприємства, які на ринку закупівель володіють монопольним становищем, тобто є моносоністами, пропонують сільськогосподарським виробникам фактично занижені ціни. Склалася ситуація, коли новостворена вартість II-ї базової сфери в більшості розподіляється в I та II сферах. На державному рівні цьому питанню сьогодні практично не приділяється увага.

Таким чином ми бачимо, як реалізується на практиці послідовність: висока собівартість – низька ціна – збитковість – зростання виробництва – загроза національній продовольчій безпеці слід направляти фінансові засоби на підтримку дохідності виробників сільськогосподарської продукції. Система регулювання аграрного ринку має охоплювати організаційні та економічні напрями, серед яких використання компенсаційних цін (як до прикладу у США і ЄС), та боротьба з моносонією

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

**Богданович О.А., здобувач,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка**

Економічна безпека є провідною складовою національної безпеки. Вона відображає причинно-наслідковий зв'язок між економічною могутністю країни, її воєнно-економічним потенціалом та національною безпекою.

З точки зору національної економіки, економічна безпека описує такий її стан, за якого забезпечується захист національних інтересів, стійкість для внутрішніх та зовнішніх загроз, здатність до розвитку та захищеність життєво важливих інтересів людей, суспільства, держави. Під життєво важливими інтересами в даному контексті розуміють сукупність потреб, які забезпечують існування і прогресивний розвиток особистості, суспільства, держави.

Структура національної економічної безпеки має такі складові, як макроекономічну, фінансову, зовнішньоекономічну, інвестиційну, науково-технологічну, енергетичну, соціальну, демографічну, продовольчу та виробничу безпеки. Кожен з цих напрямів переслідує реалізацію відповідних економічних інтересів.

На даний час в країні дуже актуальною є проблема продовольчої безпеки. Ця проблема опинилася в центрі уваги як представників влади, так і науково-дослідних організацій. Теоретико-методичні основи дослідження проблем національної продовольчої безпеки були обґрунтовані у працях українських авторів: Ю. Білика, П. Борщевського, І. Лукінова, В. Юрчишина, Р. Маркова, Г. Мостового, Л. Дейнеко, О. Кочеткова та ін.

Існує декілька відносно простих визначень продовольчої безпеки, одне з них свідчить, що – це такий рівень розвитку промислового комплексу країни, що здатний забезпечити зростання економіки та її розширене відтворення. Найбільшу частину в цьому напрямку займає агропромислове виробництво. Тому, звичайно, потрібно звернути увагу на здійснення реформи агропромислового виробництва, відродження села, проведення земельної реформи, підтримку фермерських господарств, здійснення державних протекціоністських заходів на підтримку вітчизняного виробника.

Розглянемо проблему продовольчої безпеки з позиції регіональної політики. Зміст поняття продовольчої безпеки як для

національного, так і для регіонального рівня повинен розкриватися в системі критеріїв і показників, що дають змогу всебічно охарактеризувати її поточний стан, динаміку і тенденції зміни. Необхідність вироблення такої системи визначається об'єктивними потребами управління продовольчою безпекою на регіональному рівні, при цьому особливо важливою є наявність критеріїв і показників, що дозволяють як якісно, так і кількісно оцінити рівень продовольчої безпеки конкретного регіону. Такі показники можуть слугувати як базою для порівняння стану продовольчої безпеки в окремих регіонах і країні в цілому, так і основою для формулювання цілей державного регулювання АПК і продовольчого ринку.

Для національного рівня існують загальновизнані критерії і показники продовольчої безпеки, проте в рамках регіону важливим є завдання розширення кола таких показників і уточнення критеріїв з урахуванням специфіки регіону, рівня забезпечення продовольчої безпеки.

У формуванні ресурсів, що забезпечують процес відтворення в регіоні, значну роль виконують міжрайонні економічні і соціальні зв'язки. Обмін продуктами праці, територіальний перерозподіл матеріальних і фінансових ресурсів, міграція населення, інформаційні потоки – все це зумовлює відкритий характер економіки регіону як необхідну умову ефективності його економіки, заснованої на територіальному поділі праці.

Найважливішим показником рівня продовольчої безпеки є калорійність добового раціону харчування населення (можна також віднести до цього показника і загальну кількість продуктів харчування на душу населення), тобто показник обсягу споживання і відповідності його міжнародним нормам.

Загальними критеріями забезпеченості продовольчої безпеки регіону можуть бути:

1) рівень і структура споживання продуктів харчування відповідно раціональним фізіологічним нормам здорового харчування – характеризує економічну і фізичну доступність продовольства населенню регіону;

2) наявність агропромислового виробничого потенціалу, достатнього для виробництва життєво важливих продуктів харчування – характеризує здатність регіону підтримувати продовольчу забезпеченість, наявність і стан природних ресурсів сільськогосподарського призначення;

3) відповідність обсягів і структури експорту-імпорту

продовольства безпечному для даного регіону рівню, що визначається можливостями економічно доцільного виробництва основних продуктів харчування в регіоні - встановлює безпечне співвідношення внутрішньо-регіонального виробництва і міжрегіональної торгівлі;

4) відповідність якості і безпеки продовольства вимогам санітарно- гігієнічних, екологічних і епідеміологічних стандартів здорового харчування – характеризує вимогу дотримання якості продовольства для забезпечення продовольчої безпеки.

До довгострокових чинників належать: групи населення, що живуть за межею бідності, через зовнішні чинники, незбалансованість харчування, втрата здоров'я, низький контроль над безпекою продуктів харчування, виснаження природного потенціалу аграрного виробництва, низький матеріально-технічний, фінансовий науково-технологічний потенціали.

До чинників короткострокового характеру можна віднести такі: нестабільність аграрного виробництва і можливість природних катаклізмів, нестабільне зовнішньополітичне становище країни у світі може призвести до торгового ембарго, велика залежність продовольчого забезпечення регіону від зовнішніх джерел.

Показники, що застосовуються для оцінки рівня регіональної продовольчої безпеки, можуть бути як абсолютними, так і відносними. Абсолютні показники (наприклад, валовий продукт сільського господарства регіону, вартість мінімального набору продуктів харчування) є важливими характеристиками стану агропромислового виробництва і продовольчого ринку регіону. Особлива роль у системі показників продовольчої безпеки належить відносним показникам, що робить можливим визначення рівня явищ, які характеризують продовольчу безпеку, і зіставлення стану продовольчої безпеки в різних регіонах незалежно від міжрегіональних відмінностей у структурі та рівні виробництва і споживання продовольства. При цьому для повнішого аналізу продовольчої безпеки регіону такі показники повинні бути доповнені розрахунком абсолютних величин.

Для характеристики потенціалу агропромислового комплексу регіону пропонується використання таких показників: рівень і структура виробництва найважливіших видів продукції рослинництва і тваринництва в динаміці, урожайність сільськогосподарських культур, продуктивність худоби і птиці; стан матеріально-технічної бази агропромислового виробництва; питома вага сільського господарства у валовому регіональному продукті; індекс співвідношення цін на сільськогосподарську і промислову продукцію; питома вага витрат

сільськогосподарських товаровиробників; стан соціальної інфраструктури села; державна підтримка аграрного сектора; наявність і стан природних ресурсів сільськогосподарського призначення; фінансовий стан агропромислових підприємств.

Загальний висновок про стан регіональної продовольчої безпеки може бути зроблений на основі комплексного аналізу всіх показників соціально-економічного стану домогосподарств, стану продовольчого ринку, всіх сфер агропромислового виробництва і природних ресурсів сільськогосподарського призначення регіону, визначення депресійних регіонів, а також міжрегіональної і зовнішньої торгівлі.

На цій основі повинні формулюватися пріоритетні напрями державного регулювання, визначатися цілі й методи їх досягнення в рамках системи забезпечення продовольчої безпеки регіону.

ВПЛИВ КОРМІВ НА ЯКІСТЬ МОЛОКА

Бура Н.В., студентка,

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Підвищення якості молока - таке ж актуальне питання, як і збільшення його виробництва. Більше половини сировини сьогодні не відповідає вимогам переробки. Адже тільки дійсно якісне молоко корисне для здоров'я. Причинами неякісної сировини полягає здебільшого в скрутному фінансово-економічному становищі господарств, багато з яких не в змозі обслуговувати доїльне обладнання на належному рівні, своєчасно замінювати застаріле, не мають засобів на купівлю ветеринарних препаратів для лікування і профілактики маститів.

Визначальним фактором якості молока є генотип тварини, її порода, інтенсивність селекційного процесу в низці поколінь. Проте дуже суттєвий вплив на господарські показники й властивості молока мають і зовнішні чинники, особливо рівень та повноцінність годівлі худоби.

Протеїнова годівля не є вирішальною для підтримки концентрації білка в молоці. За високого рівня протеїну в раціоні і за недостатнього рівня енергії значна частина протеїну корму не лише втрачається, а й завдає шкоди здоров'ю. Достатній рівень крохмалю

сприяє збільшенню чисельності бактерій у складному шлунку жуйних, і в зв'язку з цим, підвищується синтез бактеріального протеїну. В середньому, тільки 30% протеїну корму надходить у кишечник без змін. Узагальнення результатів численних експериментів свідчить, що найвищу якість продукції молока, молочного жиру й білка одержують у разі згодовування кормових буряків. Слід з обережністю вводити в раціон годівлі корів барду. Підвищені норми згодовування цього корму (>35 л за добу) молочним коровам спричинюють порушення роботи печінки.

Основними причинами виробництва неякісної молочної сировини на сучасному етапі є годівля недоброякісними, зараженими патогенними бактеріями і токсигенними грибами кормами.

В результаті недоброякісної годівлі може змінюватися запах і смак молока.

Якісні показники молока відбиваються на його технологічних властивостях при перобці на масло, сир та інші молочні продукти.

Встановлено, наприклад, що годівля великою кількістю жому погіршують якість масла, воно стає м'яким, менш стійким до зберігання.

Раціони корів, як відомо, повинні бути збалансованими по основним показникам. Нестача чи перевитрати хоча б одного елемента годівлі може серйозно відбитися на здоров'ї і продуктивності тварин.

Інтенсифікація сільськогосподарської продукції, широке застосування мінеральних добрив, регуляторів росту та хімічних засобів захисту рослин від шкідників, хвороб і бур'янів приводять до того, що токсичні речовини можуть накопичуватися в кормових рослинах і переходити в продукти тваринництва(в тому числі і молоко) по харчовому ланцюгу ґрунт – рослина – корми – тварина – молоко – людина. Тому необхідна велика обережність і висока грамотність застосування різноманітних агрохімікатів.

Прийнятими високоенергетичними кормами для молочної худоби є: ячмінь, меляса з буряка, буряковий жом, кукурудза, кукурудз'яний силос, жири, кукурудза з підвищеним вмістом вологи, високоякісний силос бобів або сіно, соковиті пасовищні трави, овес, зерно сорго, пшениці.

Для отримання високоякісного молока, яке б відповідало вимогам безпеки, потрібно не допускати в склад раціонів рослини, що містять алкалоїди, ефірні масла, смолисті речовини, а також обмежити використання рослинних кормів, що представляють небезпеку для

корів. Потрібно також обмежити годівлю зеленого корму при підвищеному вмісті в ньому нітратів. Чутливість тварин до нітратів і нітритів підвищується при голодуванні, обмеженні водою і ряду захворювань.

Зіпсовані корма викликають розлад травлення і збільшують вміст мікроорганізмів в молоці, що різко знижує його якість.

Низька якість українського молока не тільки заважає налагодити повноцінний експорт до Європи та інших розвинених країн, а й істотно позначається на внутрішньому ринку. Без якісної сировини неможливо виробити високоякісну продукцію. Це стосується не тільки мікробіологічної чистоти молока, а й його фізико-хімічних показників, що також невисокі. Так, низька масова частка білка в молоці призвела до того, що без додаткових технологічних прийомів — введення сухого молока, білкових концентратів та стабілізуючих добавок — неможливо отримати кисломолочні продукти потрібного складу і консистенції. Технологічна потреба викликала повсюдне використання немолочних інгредієнтів, які загалом негативно позначилися на якості вітчизняних молочних продуктів і підірвали авторитет українських молочників. Вийти з цієї ситуації можна, лише істотно підвищивши якість шляхом упровадження прогресивних технологій, сучасного устаткування і систем контролю якості.

Науковий керівник – к.е.н., доцент Красноруцький О.О.

СЬОГОДЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ В МАЙБУТНЬОМУ

**Вольвач О.О., студентка,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка**

Сьогодні українське село перебуває у стані трансформації, яка зумовлена розвитком нових технологій в сільськогосподарському виробництві, а також структурними змінами в економіці України. На даний момент, однією з найбільш гострих проблем українського села є працевлаштування сільських мешканців та підвищення рівня якості їх життя.

Починаючи з 90-х років і до сьогодні значною мірою скорочується рівень зайнятості на селі у виробничих галузях, зазнав зменшення і ринок праці в агропромисловому секторі. І волею долі

мешканці цих куточків України не маючи можливості виходу на більш широкий ринок праці знаходяться на даний момент практично на рівні зубожіння.

Проблема зайнятості та безробіття в Україні є складовою системної кризи в державі, що обумовлена катастрофічним станом економіки, руйнацією соціальної сфери і особливо на селі, майновим розшаруванням суспільства, зубожінням мільйонів людей. Згідно зі статистикою ООН, сьогодні за межею бідності в Україні перебувають 78 % громадян, 30 % з яких становить сільське населення. За рівнем добробуту Україна займає одне з останніх місць в Європі.

Окрім цього, українське село протягом останнього десятиріччя потерпає від нерозвинутої інфраструктури. Так, у багатьох українських селах відсутні або недостатньо функціонують дитячі садочки, середні школи, клуби, бібліотеки та інші осередки культури. Далекі не в усіх населених пунктах є свої лікарні та служби швидкої допомоги. Більше того, більшість українських сіл не мають централізованих систем водопостачання та водовідведення, системи газопостачання.

Для вирішення цих та низки інших проблем українського села України потрібна реалістична стратегія розвитку сільських територій, яка базуватиметься на сучасних підходах і принципах, та орієнтуватиметься на розвиток сільських територій і задоволення потреб селян. Стратегія розвитку сільських територій України повинна ґрунтуватися на існуючій українській досвід та досвід країн, що є членами Європейського Союзу. В сучасних умовах розвитку існує нагальна потреба в розробці не лише стратегії та програми розвитку сільських територій, але й в розробці та впровадженні дієвих механізмів та інструментів їх реалізації.

У державній Програмі розвитку українського села на період до 2015 року зазначено, що найголовнішими проблемами для вирішення на селі є підвищення мотивації до праці, ліквідація бідності, зменшення трудової міграції, усунення демографічної кризи та відмирання сіл. Тому, пріоритетними напрямками соціальної політики на селі повинно бути розв'язання проблеми зайнятості та реформування оплати праці в сільському господарстві.

В цій нестабільній на даний час ситуації майже не зростають реальні доходи сільського населення. На наш погляд, головним джерелом доходів селян залишаються надходження від низькопродуктивної праці в особистих підсобних господарствах. Практично припинилося оновлення матеріальної бази соціальної інфраструктури, майже не відновлюється діяльність підприємств

сфери обслуговування. Це все негативно позначається на соціально-демографічній ситуації українського села, що ще більше підвищує показники безробіття.

Підвищення рівня безробіття викликає зниження рівня життя, боляче «б'є» по дітях, молоді, людях похилого віку. Адаже, зайнятість людини є одним зі шляхів її реалізації в суспільстві і якщо людина не здатна знайти і зайняти своє місце в соціумі, від чого дуже страждає як душевно, так і фізично, вона не здатна забезпечити себе всім тим, що їй необхідно для здорового харчування і відповідного рівня побуту. Молодь, яка втрачає віру в майбутнє, починає деградувати. Це викликає такі суспільні проблеми, як зростання наркоманії та алкоголізму серед молоді. І що найбільше хвилює, цей процес охоплює все більш молодші вікові категорії. Люди намагаються втекти від буденності та реальності, в якій не існує перспективного майбутнього.

Тривале перебування в стані безробіття призводить до втрати набутих професійних навичок, поступової декваліфікації робочої сили, зниження мотивації до продуктивної праці, а також невпинного погіршення рівня життя та зниження соціального статусу людини. Але щоб сільський мешканець набув статус безробітного, потрібно довести купу доказів, що він є безробітним та не веде особистого селянського господарства, тобто надати довідку із сільської ради із зазначеною площею городу, кількістю членів родини, сукупним доходом на кожного. Та навіть тим хто, зареєструвався на біржі праці, доводиться брати участь у додаткових громадських роботах. У разі ж якщо зареєстрований безробітний двічі відмовиться від наданої роботи, йому скоротять виплату допомоги з безробіття до 90 календарних днів. Звільнені з роботи «за власним бажанням» чи «за згодою сторін» зможуть отримати допомогу лише через 3 місяці. Крім того, за дві відмови від запропонованої центром зайнятості роботи людей взагалі позбавляють допомоги, хоча запропонована робота була не фаховою. Причому, якщо раніше претендент мав право без санкцій відмовлятися від роботи з меншим заробітком, ніж був у нього до звільнення, то тепер це заборонено. За новими правилами, людині пропонують роботу із зарплатою, яка не може бути вищою за середній розмір зарплат у сфері, в якій ця людина працювала.

Як бачимо, проблема зайнятості людей, особливо до 30 років, є суттєвою в наш час. Підвищити рівень зайнятості в сільській місцевості можна шляхом формування потужного контингенту приватних виробників у сфері малого підприємництва, тобто

формування додаткових переробних та підсобних підприємств.

Найбільшою часткою в структурі трудової міграції є найбідніша на даний час частина населення України - селяни. Якщо протягом десятиліть вони виїжджали із сіл у міста, то останніми роками рух сільської робочої сили в основному спрямований за межі держави. Шукають заробітку за кордоном, як правило, наймолодші і найактивніші люди, з вищою та середньою професійною освітою. Країна постійно втрачає також і менш кваліфіковану робочу силу, що від'їжджає на тимчасові заробітки за кордон.

Близько мільйона українських селян, як нелегальні мігранти, по суті, за безцінь пропонують свою робочу силу. У структурі тих, хто виїжджає з сільської місцевості, особи молодше працездатного віку складають переважну більшість, а серед осіб, які прибувають на постійне проживання у село, переважають люди похилого віку.

Оскільки наша держава не в силах поки що впоратися з проблемою трудової міграції, робоча сила перетікатиме туди, де більше платять, то необхідно хоча б намагатися захистити наших громадян за кордоном, як це роблять інші країни. Україна повинна домагатися укладання двосторонніх міждержавних угод на легальне працевлаштування своїх громадян. Тоді кожен тимчасовий мігрант відчуватиме себе за кордоном впевненіше, не боятиметься, що будь-якої хвилини його можуть вислати за межі держави.

Відтак, на наш погляд, в найближчому майбутньому розвиток сільських територій покликаний вирішити такі завдання:

- ✓ формування стратегії розвитку сільської місцевості;
- ✓ погодження з партнерами/зацікавленими особами пропозицій щодо кошторису середньострокових витрат сільських територій;
- ✓ ознайомлення українських спеціалістів з найкращими європейськими практиками розвитку сільської місцевості;
- ✓ створення механізму поширення інформації про розвиток сільської місцевості.

Село, як відомо, любить працюючих, і не дивлячись на те скільки тобі років 18 чи 60, потрібно працювати незалежно - на роботі, де платять гроші, чи на полі, де росте пшениця, адже тільки в такому випадку можна чогось досягнути.

Література.

1.Рябоконт В.П. Українське село: стан та перспективи / В.П. Рябоконт //Економіка АПК. - 2006. - № 12. - С. 137-140.

Науковий керівник – к.е.н., доцент Сахненко В.І.

ВИРОБНИЦТВО ЗЕРНА В УМОВАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Данець Ю.М., студентка,
Харківський національний університет сільського господарства
імені Петра Василенка

Продовольча безпека є першочерговою, життєво важливою проблемою, ефективне вирішення якої намагаються здійснювати всі країни світу з метою забезпечення доступу населення до продовольства у кількості, необхідного для здорового та активного життя. Вирішення цієї проблеми залежить від багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів. Однак, поза всяким сумнівом потенціал продовольчої безпеки закладається на етапі виробництва сільськогосподарської продукції, зокрема виробництва зерна.

В усьому світі проблемі продовольчої безпеки на державному рівні приділяється велика увага. Крім того, вона є предметом і наукових досліджень. Основні аспекти вказаної проблеми в тому числі і її розгляд в контексті ринкової трансформації економіки АПК та формування аграрної політики, значною мірою вивчені у працях ряду вітчизняних вчених: В. Г. Андрійчука, М. Ф. Бабієнка, Ю. Д. Білика, Є. А. Бузовського, П.П. Борщевського, О. І. Гойчук, П. Т. Саблука, О. М. Шпичака, В. М. Трегобчука та ін..

На жаль, в Україні пріоритети розвитку сільського господарства, зокрема продовольчої безпеки держави, останніми роками ігноруються. Нині, більшість вітчизняних та російських вчених вважають, що основною причиною недостатньої продовольчої безпеки є неефективний розвиток аграрного сектору. Вони наголошують на беззаперечній, на їхню думку, ролі сільських мешканців у забезпеченні нації продовольством та на необхідності захисту внутрішнього ринку від експансії зарубіжних товаровиробників. Так, за останні 10 років понад 90% харчової продукції, що споживає українське населення, вироблено вітчизняними аграріями. Але кількісні та якісні показники харчування українців значно нижчі ніж у розвинутих країнах, і вказують на невисокий рівень їхнього добробуту (в останні роки середньодобова калорійність раціону харчування українця становила близько 2800 Ккал, тоді як європейський рівень – 3300-3800 Ккал на добу, а якісний склад раціону ставить Україну за межі продовольчої безпеки).

Важливим показником забезпечення продовольчої безпеки

держави, рекомендованим ФАО, є перехідні запаси зерна щодо обсягу середньорічного споживання, а мінімальними нормами повинні бути не меншими за 17-18 %. Резерв збіжжя на такому рівні дає змогу гарантувати надійну продовольчу безпеку та впливати на коливання цін на ринку зерна. У США, наприклад, розміри резерву становлять близько 40%, а в Україні лише 4-10% (окрім 2008 року).

Торгівля зерном в усьому світі ведеться з урахуванням його якості. В Україні зерно пшениці, м'яка й тверда, крім м'якої 6-го класу, належить до продовольчої. Клас визначається за найгіршим значенням одного з показників якості. На Заході ж класифікація ґрунтується не на вмісті білка чи клейковини, а на фізичних товарних ознаках: зерно пшениці з натурною вагою 70кг/гЛ або менше належить до фуражного, 76 кг/гЛ або більше – борошномельною. Між цими показниками – зона зерна «середньої якості». Отже, актуальною є сертифікація проб зерна пшениці, класифікованої згідно з чинними стандартами нашої країни та інших країн світу. Важливо, визначаючи якісні показники, проводити аналізи за тими самими методами, за якими б це робили закордонні покупці.

Проблема стабілізації ринку зерна в Україні була актуальною завжди. Проте на сучасному етапі вона особливо загострилася, оскільки значною мірою почала залежати від стабільності пропозицій. Виробництво зерна на душу населення в останні роки становило в основному менше 500 кг, що загострювало питання продовольчої безпеки. Навіть сприятливий для посилення продовольчої безпеки країни 2008/2009 маркетинговий рік, урожай зернових за який був найбільшим за всю історію незалежності України – 53290 тис. т, не приніс поліпшення ситуації ні для виробників, ні для споживачів продовольчого збіжжя в Україні. Цьому сприяло ряд причин:

– економічна політика держави на ринку зерна (постанови щодо обмеження експорту зерна);

– нерозвинена інфраструктура зберігання (недостатні потужності сертифікованих елеваторів і зернохосвищ в Україні);

– недостатні потужності для експорту (не більше 1,3 млн. т на місяць).

Отже, підсумовуючи все вище сказане, слід відзначити, що зерновий сектор є стратегічною галуззю економіки України, що визначає обсяги пропозицій та вартість основних видів продовольства для населення країни, насамперед продуктів переробки зерна і продукції тваринництва, формує істотну частку доходів

сільськогосподарських виробників, визначає стан і тенденцію розвитку сільських територій, формує валютні доходи держави за рахунок експорту. Зернова галузь виступає базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового виробництва, основою аграрного експорту і запорукою продовольчої безпеки держави.

Отже, на мою думку, для вирішення проблеми продовольчої безпеки необхідно формувати та розвивати інфраструктуру та проводити ефективну державну політику щодо стабілізації ринку зерна з використанням світового досвіду та урахуванням специфіки української економіки. Адже для задоволення внутрішніх та зовнішніх потреб держави у зерні необхідним є нарощування в Україні обсягів виробництва зерна до щонайменше 58 млн. тонн.

Науковий керівник – к.е.н., доцент Шибасва Н.В.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СЕЛА

**Долбіна І.Ю., студент,
Харківська державна зооветеринарна академія**

Державна підтримка повинна базуватися на створенні економічних, правових, соціальних та інших умов, які б забезпечували галузь необхідними матеріалами й фінансовими ресурсами для розширеного відтворення виробництва. Сьогодні в умовах фінансової кризи значно зростає значення другої складової фінансового забезпечення – державного фінансування, яке в останні роки суттєво зменшується. Це викликано: з одного боку – різноманітністю форм власності серед аграрних виробників, з іншого – вимогами скорочення витрат на підтримку вітчизняних товаровиробників у зв'язку зі вступом України до СОТ.

До зазначеної проблеми неодноразово зверталися у своїх працях вчені-аграрники та фахівці галузі: П.Т.Саблук., Дем'яненко М.Я., Андрійчук В.Г. та багато інших.

Для вирішення проблеми сільськогосподарським підприємствам необхідно створити на ринку економічні умови, які б сприяли формуванню в достатніх обсягах власних коштів за рахунок одержання прибутку, забезпечували вільний доступ до кредитних ресурсів, коштів інвесторів.

Провідна роль у формуванні власних фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств належать державній фінансовій

підтримці. У 1991 році з усіх джерел фінансування на капіталовкладення в сільське господарство було спрямовано 15,7 млрд. крб., у тому числі виробничого призначення – 11,25 млрд., з них кошти державного бюджету – 2,3 млрд. крб. У структурі джерел фінансових ресурсів у 1991 році власні кошти становили 56,7%, з них прибуток – 49,1%; бюджетні кошти – 11,8%, банківські кредити – 16,1%. [3] На початковому етапі реформ сільськогосподарські підприємства мали достатньо коштів для розширеного відтворення аграрного виробництва з рівнем рентабельності близько 40% і забезпечення належних умов праці та проживання на селі. За період становлення державності України фінансова підтримка аграрної сфери була обмеженою, непослідовною і навіть не забезпечувала паритетності у міжгалузевому товарообміні. За всі попередні роки так і не вдалось досягти рівня фінансової підтримки сільського господарства початкового періоду реформ. У пік реформ галузь була позбавлена належної державної фінансової підтримки. Це призвело до втрати більшості сільськогосподарських підприємств власних фінансових ресурсів та обмежило доступ до зовнішніх джерел фінансування. Як наслідок, у 1998 році збитковими майже 92% сільськогосподарських підприємств, а пошук нетрадиційних шляхів підтримки призвів до того, що переважна частина державних фінансових ресурсів стала надходити через податкові механізми або ж у вигляді реструктуризації заборгованості.[1]

Доцільність підтримки сільського господарства в Україні визнана на законодавчому рівні. Спочатку був прийнятий Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві», пізніше закони - « Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001 - 2004 рік » та « Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року », якими встановлені певні нормативи й механізми фінансування сільського господарства з державного бюджету.

Проте, в ході ринкових перетворень сільське господарство України лишилося державної опіки та адекватної новим умовам господарюванням фінансової підтримки для забезпечення прибуткової виробничої діяльності й утримання наявної соціальної інфраструктури села. Нині більшість сільськогосподарських підприємств забезпечені власними фінансовими ресурсами в межах 13%, тоді як на початку 90-х років вони становили 57-62% їхньої потреби.

Починаючи з 2005 року, державна фінансова підтримка стала більш відчутною. За всіма джерелами селу надійшло майже 10 млрд. грн., у тому числі за рахунок державного бюджету – понад 6 млрд. грн. у 2007 році загальний обсяг становив 13,6 млрд. грн., або зріс порівняно з 2001- у 4,5

рази, в тому числі бюджетна підтримка – майже у 13,3 рази, хоча водночас, в розрахунку на 1 га землі в обробітку загальний показник підтримки в Україні, навіть у 2006-2007 роках, був значно нижчим за підтримку у розвинутих країнах.[2]

За умов, що склалися на аграрному ринку, майже вся сума державної фінансової підтримки «проїдається» внаслідок диспаритету цін та самоусунення держави від функцій економічного і грошово - кредитного регулювання.

За розрахунками, нині для забезпечення подальшого економічного і соціального розвитку села середньорічна мінімальна потреба в державній підтримці становить близько 12,5 млрд. грн., у тому числі сільськогосподарського виробництва – 10,0 млрд. грн., що може забезпечити паритетність у міжгалузевому товарообміні.[2].

Щорічно підприємства аграрного сектору із диспаритету цін втрачають понад 15 млрд. грн. прибутку. Передусім страждають середні й дрібні сільськогосподарські підприємства. Зниження ввізних тарифів з одночасним збільшенням квот на імпорту продукції призведе до СОТ конкурентоспроможності продовольства та ще більшої втрати власних ринків.

Таким чином для реалізації мети й основних завдань державної сільськогосподарським удосконалити існуючу нормативно-правову базу. Для цього необхідно прийняти закони України, які б гарантували державну підтримку фінансового забезпечення програм розвитку сільських територій та сільськогосподарського виробництва, захищали інтереси національного товаровиробника. Для цього державна фінансова підтримка має бути достатньою й ефективною. Але в умовах дефіциту бюджету, викликаного, перш за все, світовою фінансово – економічною кризою, державну бюджетну підтримку галузі важко здійснювати буде важко. Тому, головною умовою виходу з аграрної кризи є стабілізація фінансового ринку, повернення кредитоспроможності банкам та економічних процесів, що є умовою фінансової стійкості держави.

Література.

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств. К.: КНЕУ.2004 - 456С.
2. Дем'яненко М.Я. // Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва Економіка АПК, 2009, №9 – с.3-5
3. Саблук П.Т., Дем'яненко М.Я. Фінансово – кредитні відносини в АПК. К., 1996- С.158.

Науковий керівник – старший викладач Куцина Л.В.

СИТУАЦИЯ С ГМО В УКРАИНЕ

Кись Л.В., студентка,

Харьковский национальный технический университет сельского хозяйства имени Петра Василенко

В последнее время все более актуальной и злободневной становится проблема производства продукции содержащей ГМО (генетически-модифицированные организмы). К глубочайшему сожалению Украина, в сравнении с другими странами мирового сообщества, недопустимо мало уделяет внимания данной проблеме, носящей, по сути, глобальный характер. В нашей стране существует ряд нормативно-правовых актов, действие которых направлено на регулирование данного вопроса, однако в большей части они не отражают сегодняшних реалий и не способны обеспечить прозрачность и открытость ситуации в пищевой промышленности страны, сложившейся в последнее время. Отечественное законодательство остро нуждается в принятии действенного закона, регулирующего использование трансгенных технологий в стране, по всей цепочке, от момента их регистрации, испытаний и вплоть до потребления. Целью данного закона должна быть защита интересов и безопасности главным образом граждан и товаропроизводителей, а в итоге всего государства.

В среде ученых, в том числе генетиков, нет единого мнения относительно безопасности для здоровья человека продукции содержащей генетически модифицированные организмы, что и послужило возникновению разногласий среди политических сил в вопросах необходимости регулирования рынка продуктов, содержащих ГМО. При этом в большинстве стран мира приняты соответствующие законы, регулирующие производство и обращение данной продукции. Так, в Российской Федерации товары и продукты, содержащие более 0,9 % ГМО в своем составе должны маркироваться. В странах Евросоюза, существует право каждой страны вводить запрет на тот или иной вид трансгена, а в некоторых из них действует мораторий на ввоз генетически-модифицированной продукции. Любой продукт, содержащий ГМО, прежде чем попасть на рынок Евросоюза, должен пройти единый для всего ЕС порядок допуска. Он состоит, по существу, из двух ступеней: научной оценки безопасности Европейским ведомством по безопасности продуктов питания (EFSA) и его независимыми экспертными органами.

Ситуация с ГМО в Украине остается неопределенной до настоящего времени. Фактическая бездеятельность чиновников на всех уровнях привела к бесконтрольному обращению продуктов содержащих ГМО на отечественном рынке. Об этом красноречиво говорит контрольная закупка продуктов на наличие генетически-модифицированных организмов в супермаркетах столицы, проведенная сотрудниками «Укрметртестстандарта» в начале текущего года. Результаты анализов следующие: из 42 исследованных образцов колбасных изделий в 18 содержание ГМО в несколько раз превышало допустимую в Европе норму, а в некоторых образцах показатели зашкаливали за 5%. Не исключено, что содержание ГМО могло быть и выше, однако закупленные тесты просто не были рассчитаны на такой уровень содержания трансгенов.

При этом ровно на половине образцов, в которых были обнаружены ГМО, в маркировке вообще отсутствовала информация о содержании в продукте соевого белка, который и был генетически-модифицированным. Ни для кого не секрет, что мировые поставщики ГМО - сырья и представители украинского бизнеса существуют во взаимовыгодном альянсе - первые расширяют рынки сбыта своей продукции, вторые существенно экономят на сырье и других расходах.

Так, например, тонна генетически модифицированной пшеницы стоит в 5 - 6 раз дешевле пшеницы произведенной без использования ГМО. Модифицированная соя, в сравнении с натуральным ее аналогом, может стоить в 2 - 5 раза дешевле. По оценкам экспертов использование генетически-модифицированного сырья в колбасной продукции снижает ее себестоимость на 25% и более. Однако, не смотря на довольно таки существенную экономию на генетически-модифицированном сырье, продукция, его содержащая, в Украине не стоит дешевле, чем натуральные аналоги, хотя во всем мире ценовая разница между этими принципиально различными видами продуктов есть всегда.

Из всего выше изложенного следует, что руководство страны, да и в большей степени бизнес пока еще не готовы к принятию соответствующей нормативно-правовой базы, которая регулировала бы рынок ГМО на соответствующем мировому - высоком уровне. Позиция первых обуславливается нежеланием признавать существенный дефицит производства натурального сырья, а соответственно и продуктов питания производимых из него. При чем ситуация по некоторым направлениям постоянно ухудшается. Взять хотя бы животноводческую отрасль и ее составляющую скотоводство.

Объемы производства говядины из года в год сокращаются все большими темпами. Ситуация в птицеводстве и свиноводстве не многим лучше, однако ассортимент колбасных изделий, предлагаемых на рынках, постоянно расширяется. В связи с этим возникают вопросы, связанные с сырьевым составом продукции. Большинство отечественных производителей, благодаря использованию ГМО - сырья, отсутствия обязательного маркирования, получают существенное преимущество перед конкурентами и обеспечивают для своего бизнеса сверхприбыли. Например, введение маркирования может повлечь за собой существенное снижение потребительского спроса на такую продукцию, и в итоге, привести к потере определенного круга потребителей, отдающих предпочтение высококачественной натуральной продукции.

В заключении необходимо отметить, что полный отказ или введение частичных ограничений на использование генетически-модифицированной продукции способствовало бы развитию сельского хозяйства Украины в направлении производства высококачественного, экологически чистого, натурального сырья, спрос, а главное цена на которое во всем мире стремительно растет.

Научный руководитель – ст. преподаватель Гридин А.В.

ПОРІВНЯННЯ МЕТОДІВ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

**Логінова К.С., студентка,
Харківський національний економічний університет**

Тіньова економіка являє собою сферу економічної активності, яка направлена на отримання прибутку від забороненої економічної діяльності.

Тіньовий сектор негативно впливає на економічний розвиток та економіку в цілому, а її великі обсяги становлять загрозу економічної безпеці держави. Для того, щоб вчасно розробити необхідні заходи для скорочення та регулювання, необхідно визначати яким є обсяг тіньового сектору. В даному розрізі особливо актуальним є розгляд методів розрахунку рівня тіньової економіки, тому що на дане питання немає однозначної точки зору.

Основою для вивчення питань тіньового економіки стали праці

К. Харта, П. Гутманна, Е. Фейга, Е. де Сото [2, с. 17]. Серед вітчизняних вчених дана проблематика відображена в працях В. Гейця, В. Базилевича, В. Мандибури, З. Варналія, І. Мазур та інших.

Всі методи, які використовуються в країнах з ринковою економікою, діляться на: непрямі, прямі і змішані. Непрямі - це методи, які використовуються на основі вже знайденої інформації, яка використовувалася для інших досліджень. Прямі методи - це методи, для яких спеціально проводилися емпіричні дослідження. І змішані - це методи, які використовують і ту, й іншу інформацію.

Результати розрахунків показують, що прямі методи дають досить надійні, проте декілька занижені результати. Непрямі методи дуже різні. Деякі з них, особливо монетарні, можуть застосовуватися тільки при повному розвитку грошових відносин. Крім того, гіпотези, що лежать в основі монетарних методів, в певній мірі умовні. Методи, пов'язані з аналізом ринку праці, характеризуються тимчасовим розривом між подіями і їх виміром. У цілому непрямі методи, а також методи прихованих змінних, м'якого моделювання, структурний метод дають завищену оцінку тіньової економіки.

Всі методи мають як переваги так і недоліки. Перевагою прямих (мікрометодів) є використання агрегованих величин, але разом з тим дуже важко отримати інформацію від досліджуваного суб'єкта і вона завжди буде суб'єктивною. Їх основні недоліки: складність збору даних і навмисне перекручування інформації, отриманої при опитуваннях населення.

Західні економісти надають перевагу макрометодам (найбільш популярним є монетарний метод оцінки масштабів тіньового сектора). Але для країн з перехідною економікою використання макрометодів ускладнене через високі темпи інфляції, подорожчання цін на енергоносії тощо. Тому більш прийнятний для України – це метод «м'якого моделювання» та «прихованих змінних».

При методі «м'якого моделювання» використовуються наступні дані: рівень оподаткування та сплати податків, рівень зайнятості та тривалість робочого тижня. Будується рівняння регресії та визначається питома вага кожного коефіцієнта. Недолік цього методу в тому, що він дає тільки порівняльну характеристику масштабів тіньової діяльності, а не її розмір, хоча б у відсотках до ВВП. Більш того, результати аналізу багато в чому залежать від правильності вибору факторів і їх питомих ваг [1].

Сутність методу «прихованих змінних» полягає у припущенні, що тіньову економіку, як значення, виміряти неможливо. Але вона

залежить від деяких детермінантів та індикаторів. Саме їх залежність визначає обсяг тіньового сектору.

Макрометоди дають можливість отримати більш об'єктивні результати шляхом аналізу та порівняння статистичних даних. Але агреговані показники, за якими проводиться аналіз дають завищені результати, також великий вплив мають фактори, що не мають відношення до тіньової економіки [1].

Наразі в Україні розраховується інтегральний показник визначення рівня тіньової економіки. В даний показник входять такі методи: монетарний, фінансовий, електричний методи, метод "витрати населення - роздрібна торгівля" та метод збитковості підприємств. В більшості своїй вони є непрямими методами, тобто не достатньо точними.

Отже, нажаль вся різноманітність методів не приводить до визначення одного найбільш достовірного. В залежності від того прямі методи чи непрямі, кожен має один головний недолік. Зазвичай, для прямих методів притаманно дефіцит необхідних даних для підрахунку.

Непрямі методи будуються на офіційній статистиці, яку, при умові, що країна має високий рівень корумпованості на всіх «поверхах» влади, також будуть не точними через задалегідь приховану реальну статистику. Вибір методу підрахунку залежить від конкретної економічної ситуації в конкретній країні. В умовах же, коли відсутні статистичні матеріали, найкращим є комбінування кількох методів.

Література.

1. Мазур І.І. Детінізація економіки України: теорія та практика / Монографія. К.: ВПЦ "Київський університет". - 2006. - 329 с.
2. Кривуц Ю.Н. К проблемам измерения теневой экономики [Електронний документ] / Ю.Н. Кривуц // Вісник міжнародного слов'янського університету. — Харків : серія «Економічні науки» . — Т. XI. — 2008. — № 1. — Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VMSU/econ/2009_1/09kyunyii.htm
3. Методичні рекомендації розрахунку рівня тіньової економіки [Електронний ресурс] : від 18.02.2009 № 123 / Міністерство економіки України. — 2009. — Режим доступу : www.me.gov.ua/file/link/135879/file/Metod_TinEk.doc

Науковий керівник – д.е.н., професор Українська Л.О.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНОВИХ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

**Михалюк Л.М., аспірант,
Львівський національний аграрний університет**

В Україні одна з початкових проблем – зупинити обвальний спад виробництва сільськогосподарської продукції та забезпечити його значний ріст. Її розв'язання вимагає радикальних перетворень економічних відносин, прискорення науково-технічного прогресу і соціальної перебудови села. Цих проблем не можливо вирішити без економічної підтримки сільського господарства. Таким чином у свій час ішли і йдуть всі країни, які досягли значних економічних успіхів в АПК.

Найбільш важливим завданням аграрної реформи на сучасному етапі є розвиток такої галузі сільського господарства як зерновиробництво. Зерновий сектор України є стратегічною галуззю економіки держави, що визначає обсяги пропозиції та вартість основних видів продовольства для населення країни, зокрема продуктів переробки зерна та продукції тваринництва, формує істотну частку доходів сільськогосподарських виробників, визначає стан і тенденцію розвитку сільських територій, формує валютні доходи держави за рахунок експорту. Зернова галузь є базою сталого розвитку більшості галузей АПК та основою аграрного сектору.

Сьогодні ми спостерігаємо скорочення рівня рентабельності зернових Львівської області, а також порівняно невисокі показники урожайності. Так, середня урожайність зернових та зернобобових області у 2010 році становить 25,4 ц/га (проти 23,4 та 20,1 ц/га у 2009 та 2000 роках відповідно). Зокрема урожайність ярої та озимої пшениці складає 26,4 ц/га, ріпаку - 24 ц/га. Питома вага посівної площі зернових області з у 2010 році становить 34,7 % (проти 33,9 і 23,7 % у 2009 та 2000 роках відповідно), що становить понад 200 тис га.

Найвища середня урожайність зернових у розрізі районів у 2010 р. була у Буському, Сокальському, Радеківському районах – 35,3, 35,1 і 32,6 ц/га відповідно, а найнижча в районах: Турківському – 16,6 ц/га, Сколівському – 15,1 ц/га та Дрогобицькому – 22,8 ц/га.

Основні причини порівняно невисоких врожаїв зернових культур криються в тому, що на посів використовується несортове насіння, мало або практично не застосовуються засоби захисту

рослин, матеріально-технічна база зерновиробництва та ефективність праці не відповідають світовим стандартам і потребам галузі.

На сьогодні зернових культур вирощують більше в сільськогосподарських підприємствах, включаючи фермерські господарства. Це обумовлено тим, що для виробництва зерна необхідні значні площі та індустріальні технології, наявність спеціалізованої техніки. Економічний стан багатьох господарств України, в тому числі й Львівської області, потребує значного поліпшення. Реально цього можна досягти шляхом залучення коштів зовнішніх вітчизняних або іноземних інвесторів.

Також варто зазначити, що сільськогосподарські підприємства при здійсненні господарської діяльності, природно відчувають вплив держави, тому що саме на державному рівні створюється нормативно-правова база, встановлюється рівень оподаткування, кредитні ставки. Вплив держави на формування пропозиції зерна повинен враховувати такі фактори: розвиток у світі біопаливної промисловості, розвиток експортної інфраструктури зернового ринку України, зміни у оподаткуванні відповідно до вимог СОТ.

Державне регулювання виробництва зерна не відіграє стимулюючої ролі щодо виробництва зерна та не здатне ринковими методами ефективно реагувати на впливи світового зернового ринку. Спостерігаємо відсутність системного підходу до розв'язання питань управління державним комплексом. Стимування цін на зерно в умовах зростання цін на добрива, паливо, засоби захисту рослин змушує аграріїв переорієнтовувати виробництво на більш прибуткові культури, зокрема олійні. Аграрії втрачають фінансові можливості використовувати сучасні, більш ефективні технології ведення господарства та розширювати виробничі потужності.

Крім того, політика щодо зернового ринку є недостатньо прогнозованою та стабільною. Державне регулювання зернового ринку не пристосоване для ефективного реагування ринковими методами на впливи світового ринку. Наслідком неефективного виконання Законів України та певної їх неопрацьованості є застосування замість окремих ринкових підходів до управління зерновим ринком, які передбачені чинним законодавством адміністративних втручань, зокрема застосування механізмів адміністративного обмеження експорту зерна, що зменшують прибутки або приносять збитки учасникам зернового ринку і негативно впливають на імідж країни на світових ринках зерна.

Подібна політика - неефективна, непродуктивна і пов'язана з

ризиком. Вона неефективна, тому що квоти створюють викривлені стимули для фермерів. Вони притримують зерно, воно псується, як наслідок ціни на внутрішньому ринку зростають. Квоти також знижують стимули до інвестування, підтримуючи таким чином високі ціни. Така політика - непродуктивна, тому що процедура розподілу квот непрозора, що відбиває бажання у приватних інвесторів вкладати кошти в розвиток матеріально-технічної бази мережі поставок зерна. А саме вони, за словами голови Української зернової асоціації Володимира Клименка, й аж ніяк не держава з її боргами та дефіцитом бюджету можуть бути серйозними інвесторами для українського сільськогосподарства, яке за підрахунками експертів потребує близько 90 мільярдів доларів інвестицій для того, аби хоча б подвоїти виробництво зернових, заплановане концепцією державної цільової програми «Зерно України 2008-2015».

Держава, для впливу на пропозицію зерна сільськогосподарськими підприємствами, має певні економічні інструменти, а саме: цінова політика, державні закупки, інтервенція, заставні закупки, оподаткування, бюджетна підтримка, страхування, митно-тарифне регулювання та гарантії щодо зарубіжних інвестицій. Кожен з визначених інструментів потребує вдосконалення.

Література.

1. Економіка сільськогосподарства / [за ред. О.І. Здоровцова, В.І. Мацибори]. - К.: Видавництво УСГА, 2003. - 254 с.
2. Проблеми економіки агропромислового комплексу і формування його кадрового потенціалу: кол. монографія. - К.: ІАЕ УААН, – 2002. - 732 с.
3. Світова економіка: підручник / [А.С. Філіпенко, О.І. Рогач, О.І. Шнирковта ін]. - К.: Либідь, 2000. - 582 с.
4. Соколенко С.І. Глобалізація і економіка України / С.І. Соколенко. - К.: Логос, 2004.-568 с.

СТАН РОЗВИТКУ ТА ВИРОБНИЦТВА ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ В УКРАЇНІ

**Панова Т.С., студентка,
Харківський національний технічний університет сільськогосподарства імені Петра Василенка**

Україна належить до країн із значними обсягами виробництва зерна. Хоч вона і виробляє зерна значно менше, ніж найбільші виробники у світі (Китай, США, Індія, Росія), та в Європі вона поступається лише Франції, а в останні роки - і Німеччині. Зонаю

виращування товарної озимої пшениці на Україні є зони Степу і Лісостепу.

Оптимальну площа зернового клину повинна становити: - 6 млн. га. Але за остані роки відбулися структурні зміни в посівних площах озимої пшениці: за 1990-2009 рр. посіви озимої пшениці скоротилися більше ніж на 30%.

Україна може втратити свої позиції великої зернової держави в Європі. Валовий збір зернових культур в Україні в 2009 р. склав 46028 тис. тонн, у тому числі пшениці - 20886 тис. тонн.

На рис. 1 відображені обсяги виробництва основних видів зернових культур за період з 2000 по 2009 рік.

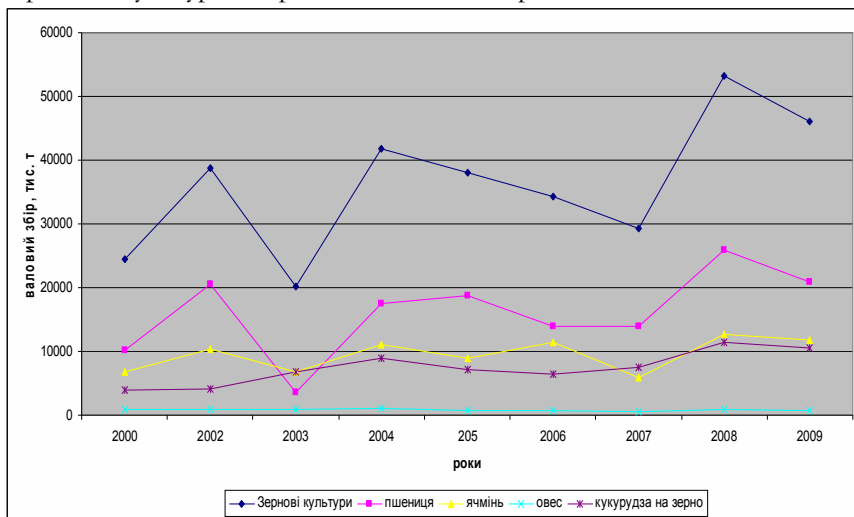


Рис. 1. Виробництво основних видів зернових культур з 2000 по 2009 рік.

У найбільш урожайному 1990 році озимої пшениці в Україні було зібрано по 35,1 ц/га, а у 2009 році - по 30,9 ц/га. Урожайність зернових в країнах, які є постачальниками зерна на світовий ринок у 2007 році становила: у Європейському Союзі - 46 ц/га, у США - 69 ц/га. Тобто, урожайність зерна в Україні майже у два рази нижча проти провідних зернових країн. Отже, вітчизняна врожайність втричі нижча, ніж у США, в 2,5 рази - ніж у країнах ЄС.

Посіви озимих зернових в 2011 році становлять 8187,4 тис. га, минулого року було посіяно 8557,0 тис. га. З них озимої пшениці та тритікале посіяно 6642,3 тис. га (під цьогорічний урожай було посіяно 6667,3 тис. га), озимого жита – 309,7 тис. га (300,7 тис. га), озимого

ячменю – 1234,2 тис. га (1587,4 тис. га). Крім цього площі під озимим ріпаком займають 1040,6 тис. га проти 1417,9 тис. га минулого року.

За даними Мінагрополітики і продовольства України, стан посіву озимих на зерно на 6 січня 2011 року в усіх категоріях господарств отримано сходів 8086,4 тис. га, що становить 100% від посіяного. З них у доброму стані перебуває 4546,5 тис. га, що становить 56,2% площі; у задовільному – 3010,2 тис. га, що становить 37,2% площі; слабкі і зріджені посіви становлять 529,7 тис. га, відповідно 6,6%.

В перспективі наша держава матиме величезний експортний потенціал. Валове виробництво зерна оцінюється в 20 млрд. доларів США. Фахівці кажуть, що реально збільшити його в два-три рази і експортувати збіжжя на 30-40 млрд. дол. Це сприятиме створенню додаткових робочих місць, підвищенню заробітків і споживчого попиту. Якщо наша країна матиме таку потужну «зброю» як експорт продовольчого зерна у 40 млрд. дол., то зможе ефективно впливати на світову політику. За такого сценарію членство у СОТ даватиме Україні великі переваги.

Таким чином, продовольчий, і перш за все зерновий потенціал України, який за оцінками окремих експертів дозволяє прогнати до 300 млн. чол., реалізований лише на 25-30 %.

Продовж останніх трьох років ціни на зерно суттєво зростали, зокрема на пшеницю на 152%. Динаміка росту цін на пшеницю зараз підтримується й значним попитом на неї з боку найбільших крайнімпортерів зернових. За 2007 р. світові ціни на пшеницю збільшилися на 50%. Експерти Світового банку прогнозують, що зростання цін на сільськогосподарську продукцію не припинятиметься як мінімум до 2015 року. В цьому році пшениця може подорожчати на 103-127%.

Ефективність виробництва зерна визначає його конкурентоздатність, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, тобто здатність до розширеного відтворення, зростання обсягів виробництва, збільшення кількості робочих місць, підвищення заробітної плати працівників та інше. У цілому ефективність - це соціально-економічна проблема, позитивне вирішення якої зумовлює розвиток продуктивних сил і стан суспільства.

З цією метою розроблено ряд напрямків, що спрямовані на підвищення економічної ефективності зернового виробництва і передбачають збільшення виробництва, поліпшення якості зерна, забезпечення більшої сталості зернового господарства, ефективного використання його виробничих ресурсів. Основним напрямком

подальшого зростання зернового господарства є інтенсифікація зерна на основі внесення оптимальної кількості органічних, мінеральних добрив, розширення посівів високоврожайних сортів і гібридів, впровадження комплексної механізації, інтенсивних та індустриальних технологій, застосування прогресивних форм організації і оплати праці з урахуванням кінцевого результату.

Необхідність комплексного удосконалення функціонування ринку зерна, створення умов для реалізації експортного потенціалу галузі ґрунтуються на основних державних пріоритетах аграрної політики, визначених Законом України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року», відповідає законодавчо визначеним стратегічним цілям аграрної політики, зокрема в частині гарантування продовольчої безпеки держави та перетворення аграрного сектору на високоефективний, конкурентоспроможний на внутрішньому та зовнішньому ринках сектор економіки держави.

Науковий керівник – старший викладач Колтаченко Н.М.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА СОЇ

**Пилипенко Т.В., студентка,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка**

Соя – одна з найцінніших зернобобових культур, яка забезпечує виробництво близько 400 видів харчових продуктів як для людини, так і для тварин. Крім того, вона є важливою сировиною для переробної промисловості. У зерні сої міститься 30 – 42 % білку, збалансованого амінокислотним складом, 15 – 25 % жиру, 20 – 30 % вуглеводів, значна кількість ферментів, мінеральних речовин, вітамінів, а також інших важливих органічних та неорганічних речовин.

З погляду економічної ефективності соя забезпечує виробництво найдешевшого рослинного білка; підвищує родючість ґрунту, залишаючи після збирання 60 – 80 кг/га біологічно фіксованого азоту, що значно зменшує потребу в придбанні та внесенні азотних мінеральних добрив; забезпечує одержання екологічно чистої продукції.

За обсягами виробництва ця культура займає четверте місце в світі (253 млн. т) після кукурудзи (796 млн. т), пшениці (676 млн. т) і рису (435 млн. т). Світова площа посіву сої у 2009 році досягла 100 млн. га, її вирощують в основних землеробських регіонах у 90 країнах.

Україна нині входить до дев'ятки найбільших країн виробників цієї культури в світі з перспективою розширення площ посівів. Якщо у 2003 році сою вирощували на площі 189,6 тис. га, то у 2009 вона розширилася до 622,3 тис. га. Відповідно збільшувався і валовий збір, який у минулому році складав 1043,5 тис. т, що у 4,5 рази перевищило відповідний показник 2003 року (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка вирощування сої в Україні

Показники	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Площа, млн. га	189,6	274,0	427,1	714,82	582,8	547,7	622,3
Урожайність, ц/га	12,2	11,8	10,4	12,4	12,4	15,8	16,8
Валовий збір, млн. т	231,9	323,0	611,5	889,6	721,7	812,9	1043,5

Основні посіви сої розміщено в зоні Лісостепу – 64,3 %, де ґрунтовий покрив відповідає вимогам її вирощування. Тут розміщені родючі ґрунти: чорноземи типові, чорноземи опідзолені, темно-сірі опідзолені, сірі лісові, ясно-сірі лісові, лучні та інші, де можна вирощувати досить високі врожаї. Це Полтавська, Київська, Вінницька, Черкаська, Харківська, Сумська, Хмельницька, Чернівецька та Тернопільська області (так званий Соевий пояс). В зоні Степу розміщено 28,2 % її посівів, а саме в: Кіровоградській, Херсонській, Дніпропетровській, Миколаївській, Одеській областях та АР Крим. На Поліссі засіяно 7,5 % площ, зокрема в Житомирській, Чернігівській, Рівненській та Волинській областях.

У 2009 році сою вирощували більше 3 тисяч господарств, близько 180 були зареєстровані як насінневі. Обсяги її переробки досягли 1,7 млн. т.

Такий результат зумовлений економічною привабливістю культури. Так, за інформацією Української асоціації виробників і переробників сої, у 2009 році середня ціна її на внутрішньому ринку становила близько 3,5 тис. грн./т, що забезпечило отримання

рентабельності на рівні 41,4 % (для порівняння рівень рентабельності ріпаку становить близько 35 %, сояшнику - 31 %). Позитивний вплив на розвиток даної галузі має державна підтримка. Так, починаючи з 2004 року з Державного бюджету України виділяються кошти на компенсацію (часткову) витрат за придбання товаровиробниками насіння (супереліта, еліта, перша репродукція).

Виробництво сої обсягом більше 1 млн. т дає можливість комплексного підходу до вирішення проблем забезпечення тваринництва високоякісними збалансованими кормами. За даними Інституту кормів НААНУ, вітчизняному тваринництву необхідно 1,1 млн. т шроту, в тому числі для потреб свинарства – близько 500 тис. т, скотарства та птахівництва – по 300 тис. т. Для одержання такого обсягу продуктів переробки сої нею потрібно засіяти приблизно 950 тис. га та зібрати врожай на рівні 1,6 млн. т.

Цього можна досягти визначивши місце сої в системі сівозмін для всіх ґрунтово – кліматичних зон України з одночасним підвищенням її частки в структурі посівних площ до 10 %; впровадження цієї культури в короткоротаційні сівозміни, такі як «соя – кукурудза – соя», «соя – пшениця – соя» тощо. При цьому необхідно враховувати вимоги до ґрунтово – кліматичних умов, урожайність насіння, економічну ефективність виробництва, конкурентоспроможність і попит на насіння, олія та шрот на внутрішньому та зовнішньому ринках. У відповідних ґрунтово – кліматичних зонах потрібно встановити оптимальне співвідношення між всіма технічними культурами для максимального використання наявних біокліматичних ресурсів.

Література.

1. Бабич А. Сосвий пояс і розміщення виробництва сортів сої в Україні / А. Бабич, А. Бабич – Побережна // Пропозиція. – 2010. - №4. – С. 53 – 55.
2. Димов О. М. Стан і тенденції розвитку виробництва сої в ринкових умовах / О. М. Димов // Економіка АПК. – 2009. - №1. – С. 97 – 102.
3. Маслак О. М. Ринок сої: Україна та світ / О. М. Маслак // Пропозиція. – 2010. - №8. – 30 – 33.

Науковий керівник – професор Мазнев Г.Є.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ І ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА В АВТОМАТИЗОВАНІЙ СИСТЕМІ «ПЛАТА»

**Прохватілова Є.В., магістрант,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка**

В сучасних умовах відродження сільського господарства України птахівництво показує динамічний розвиток виробництва. Це одна з пріоритетних галузей, яка характеризується високою продуктивністю, скоростигістю, що гарантує швидку окупність вкладених коштів.

Невід'ємною складовою системи управління підприємством, підвищення ефективності господарювання є обліково-аналітичне забезпечення економічної діяльності. Головним напрямком удосконалення обліково-аналітичної роботи в сільськогосподарських підприємствах є впровадження інформаційних систем збору і обробки інформації. Впровадження таких систем вимагає чималих трудових, матеріальних і фінансових витрат. Тому при впровадженні інформаційних технологій слід враховувати наявні технічні засоби і форми обліку. Це необхідно для зменшення капітальних вкладень і поточних витрат. Розглянемо цей напрямок на прикладі Державного підприємства "Дослідне господарство "Борки" Національної академії аграрних наук". На цьому підприємстві ще з радянських часів для обліку витрат, виходу продукції птахівництва використовується автоматизована форма обліку на базі програми "Плата". Ця програма є застарілою, не враховує зміни у бухгалтерському обліку, не надає повної інформації для прийняття управлінських рішень.

Значним недоліком є те, що по обробленим первинним документам в розділі "Вхідна інформація" не завжди вводять повну інформацію. Так під час формування Накопичувальної відомості обліку витрат на виробництво, виходу продукції, наданих послуг по підприємству не зазначають живу масу, залікову вагу, кормо-дні, кормо-одиниці, та іншу інформацію, яка необхідна для цілей аналізу, планування, й управління.

У програмі "Плата" не передбачено розрахунок собівартості одиниці продукції. Пропонуємо добудувати модуль, що надасть змогу

автоматично її розраховувати. Приклад машинограм добудованого модулю наведено у табл. 1.

Таблиця 1

**Обчислення фактичної собівартості 1 тисячі яєць на
ДП "ДГ "Борки" НААН", за _____ р.**

Група птиці	Всього фактичних витрат	Вартість побічної продукції	Фактичні витрати без вартості побічної продукції	Одержано яєць за рік, тис. шт:		Коефіцієнт		Одержано умовних яєць за рік, тис. шт:		Собівартість, грн. на 1 ц	
				яйце племінне	яйце СТ	яйце племінне	яйце СТ	яйце племінне	яйце СТ	яйце племінне	яйце СТ
Кури											
Індики											
Качки											

Зважаючи на важливість сортування добового молодняку курей яєчних та м'ясо-яєчних порід за статтю, а також можливість здійснення цієї операції в інкубаторіях, на наш погляд, у Акті на вихід і сортування добового молодняку птиці (форма № ПБАСГ-5) слід передбачити спеціальні графи, в яких показувати кількість курочок та півників певної партії (таблиця 2).

Крім того, собівартість яєць при калькулюванні визначається без врахування категорії яєць: племінне і товарне. Що призводить до значного викривлення інформації: собівартість племінного яйця занижується, а собівартість інших категорій завищується. Пропонуємо при калькулюванні собівартості яєць використовувати коефіцієнти, виходячи з цін активного ринку.

Таблиця 2

Акт на вихід і сортування добового молодняка птиці

Показники	Код синтетичного рахунку		Кількість	Ціна	Сума
	дебет	кредит			
Закладено яєць					
Вихід (голів): здорових					
слабких					
Виродки, каліки та завмерлі					
Вихід (голів): півники					
курочки					
Знищено					
Відсоток виходу від закладеного					

Вважаємо, що ці удосконалення дозволять одержувати більш повну і якісну інформацію для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Завдяки цьому підприємство може мати як прямий, так і непрямий економічний ефект.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

**Харчевнікова А.С., асистент,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка**

Головним національним інтересом кожної країни є сталий розвиток економіки та добробут громадян, що проживають на її території. Отже, забезпечення економічної безпеки являється основною функцією держави. Національна безпека країни - це стан захищеності інтересів держави, всього суспільства та особистості зокрема.

На сьогоднішній день найважливішою проблемою у сфері забезпечення національної безпеки України є підвищення рівня продовольчої безпеки держави.

Продовольчій безпеці відводиться важливе місце в концепції національної безпеки будь-якої держави, що зумовлено, життєвою потребою людини у харчуванні та критичним значенням нестачі продуктів харчування для функціонування людської спільноти.

Актуальність проблеми забезпечення продовольчої безпеки не знижується ні зі зміною світової політичної системи, ні з науково-технічним розвитком світової цивілізації.

Забезпечення продовольчої безпеки є також однією із найважливіших сучасних проблем української економіки. Цьому питанню присвячені праці таких науковців, як П. Саблук, О. Гойчук, М. Хвесик, А. Лисецький та інші.

Отже, на даний час, загострюється важливе питання про забезпечення продовольчої безпеки України, що є одним з важливих національних пріоритетів і вимагає до себе посиленої уваги представників влади, науковців та громадськості. Продовольча безпека є елементом національної, а забезпечення національної безпеки взагалі і економічної зокрема є гарантом державної незалежності України, умовою її сталого економічного розвитку та зростання добробуту громадян.

Найголовнішою проблемою продовольчої безпеки кожної країни є забезпечення належного стану аграрного сектора. Оскільки сільське господарство України чи не єдине серед основних галузей національної економіки залишається збитковим протягом останніх років, внаслідок чого знизилася можливість для його розширеного відтворення. За останні роки дуже знизилася капітальні вкладення в АПК взагалі та в сільське господарство зокрема.

Не втрачає актуальності проблема забезпечення якості продовольства, яке постачається на споживчий ринок, особливо з огляду на те, що деякі території України постраждали від техногенних забруднень. Зниження рівня якості продовольства є однією з причин зменшення тривалості життя населення [1].

Таким чином, вирішення продовольчої безпеки будь-якої країни не можливе без забезпечення якості та безпечності харчових продуктів. Отже, якість є одним із основних аспектів продовольчої безпеки. Для вирішення цієї важливої проблеми треба створити систему безпеки, яка б дала змогу запобігти ризику отримання неякісної продукції.

Вирішенню даних проблем буде сприяти створення законодавчої бази забезпечення належного рівня продовольчої безпеки України та сталий економічний розвиток аграрного сектора економіки.

Нині, за умов докорінного реформування господарського механізму та перетворень, розпочатих у політичній і соціальній сферах, на наш погляд, в Україні пріоритетними напрямками, що визначають проблему національної економічної безпеки, є послідовне

проведення економічних реформ та досягнення економічного зростання, забезпечення продовольчої, енергетичної й валютно – кредитної безпеки [2].

Проблема забезпечення продовольчої безпеки потребує постійної уваги держави. Як переконає досвід країн Європи, без державного регулювання розвитку виробництва в ринкових умовах Україні не обійтися. Регулювання має здійснюватися за різними напрямками, а саме: регулювання цін, фінансування, стабілізація ринку сільськогосподарської продукції, пільгове кредитування.

Ключовим аспектом вирішення проблеми продовольчої безпеки будь-якої країни є доступність повноцінного харчування для малозабезпечених верств населення. Статистика показує, що в українських громадян з найменшими доходами, фактичне продовольче споживання становить половину раціональної норми харчування. Створення в Україні збалансованого продовольчого господарства можливе лише за умов здійснення механізму державного регулювання АПК, що включав би широкий комплекс заходів щодо впливу держави на систему економічних відносин. На думку вітчизняних вчених, необхідність підтримки сільського господарства в період удосконалення ринкових відносин зумовлюється сукупністю об'єктивних і суб'єктивних умов, пов'язаних із забезпеченням продовольчої безпеки незалежної суверенної держави, досягненням раціональних норм споживання харчових продуктів населенням [3].

Таким чином, вирішуючи продовольчу проблему, кожна країна, в тому числі й Україна, повинна виходити із своїх можливостей продовольчого забезпечення за рахунок власного виробництва продуктів харчування, що гарантує продовольчу безпеку країни.

Світова продовольча ситуація вимагає особливої уваги до національної продовольчої безпеки кожної країни, віднесення ресурсів продовольства до числа стратегічно важливих, звертаючи увагу при цьому на розвиток агропромислового комплексу держави. В якості основних напрямків державної політики необхідно визначити захист і ефективне використання земельних і водних ресурсів, підвищення ролі науки в розв'язанні продовольчої проблеми.

Література.

1. Береговий В. К. Проблеми продовольчої безпеки України / В. К. Береговий // Економіка АПК. – 2011. - №5. с. 71 – 78.
2. Губський Б. В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення / Б. В. Губський. – К., 2001. – 122с.
3. Саблук П.Т. Глобалізація і продовольство. Монографія / П. Т. Саблук, О. Г. Білорус, В. І. Власов – К., ННЦ ІАЕ. – 2008. – 632с.

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СТАН, ЗАГРОЗИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

**Цимбал Б.М., студент,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка**

Важливою складовою економічної безпеки держави є її продовольча безпека, яка є запорукою її цінової стабільності. Головним чином від неї залежить забезпеченість України продуктами харчування. Серед іншого на продовольчу безпеку та якість продуктів харчування впливає культура пшениці. Тому сучасне соціально-економічне й народногосподарське значення виробництва озимої пшениці в зерновому господарстві України не має і не може мати альтернативи.

Нажаль, внаслідок недостатнього фінансування, слабкої інвестиційної складової виробництва хліба, м'яса, молока, та інших продуктів харчування, Україна знаходиться на рівні 60-х років ХХ ст., що і спричинило її продовольчу залежність від інших держав світового співтовариства.

Продовольча безпека України тісно пов'язана та залежить від ринку зернових. За 2010-2011 рр. маркетинговий рік ціни на зерно залишалися майже незмінними (пшениця 1 кл. 1600-1670 грн. /т, жито та пшениця 3 кл. 1600-1620 грн. /т), внаслідок цього більшість операторів ринку відмовились від його реалізації. Ціна на зернові збільшувалась за рахунок зменшення експорту та збільшення імпорту. Врожай зернових в 2010 р. склав 40 млн. т, що на 23% менше, ніж в 2008 р. і на 12,6% ніж в 2009 р. Проте цього рівня виробництва цілком достатньо для забезпечення внутрішніх потреб України як в продовольчому, так і фуражному зерні. Зниження всесвітнього врожаю та введення заборони на експорт продукції основними світовими експортерами викликали зріст цін на 70%, в період червень-серпень 2010-2011 маркетингового року. За рахунок скорочення внутрішньої потреби в пшениці на продовольчі цілі та обмеження експорту борошна, відбувалось скорочення зернового виробництва. Некерований експорт призводить до збільшення ціни на внутрішньому ринку зерна, а подорожчання комбікорму негативно впливає на чисельність поголів'я скота та птиці. Обмеження експорту внаслідок виділення квоти може вирішити цю проблему.

Необхідно зауважити, що на продовольчу безпеку України

негативно впливають серед іншого такі чинники: погіршення імпорту; збільшення іноземних, неякісних продуктів на національному ринку; скорочення виробничого потенціалу; недостатній рівень використання виробничих потужностей; низька конкурентоспроможність вітчизняної продукції, недостатній рівень нововведень у сфері організації харчової та переробної промисловості; моральний та фізичний знос діючого обладнання; незначна питома вага принципових нових розробок та ноу-хау; нераціональне використання виробничих ресурсів; погіршення структури виробництва; погана інфраструктура внутрішнього ринку; наявність адміністративних бар'єрів для товарообміну тощо.

Також, одним із негативних чинників є зростання цін на пшеницю. Так за три роки всесвітні ціни на пшеницю зросли на 181%, а на продовольчі продукти – на 83%. До зростання цін на зернові призводять такі чинники: збільшення світового попиту на продовольство, зменшення всесвітніх запасів зерна до критичного рівня, постійний ріст цін на нафту, висока вартість транспортних послуг.

З періоду початку аграрної реформи ситуація щодо економічного стану аграрного сектору суттєво не поліпшується. Існують окремі випадки отримання значного рівня рентабельності певних, високоліквідних видів продукції, проте це, на жаль, не свідчить про ефективність аграрних перетворень, радше вони є винятком із загального стану аграрної економіки.

Гарантією продовольчої безпеки повинна бути держава. Саме вона формує врівноважену продовольчу політику та створює умови для її реалізації. Проте Україна купує продукцію не у виробника, а у посередника, ціну якої він власне і встановлює, і це все буде тривати доти, доки держава не змінить власну політику щодо функціонування аграрного ринку та доки існуватиме неконтрольована кількість посередників ринку агропромислової продукції. В підсумку це може призвести до значного скорочення аграрного виробництва.

Все вище викладене свідчить про високий рівень загрози продовольчій безпеці нашої держави, який останнім часом значно посилюється. Саме тому, перед керівництвом України постає завдання зниження наслідків глобальної продовольчої кризи та відповідно забезпечення продовольчої безпеки держави, основними шляхами якої можуть бути:

— (у сфері споживання) надзвичайна та адресна допомога, грошові трансфери, якісне продовольство в обмін на працю,

безкоштовне харчування в школах та їдальнях, субсидування, контроль і стабілізація споживчих цін, зниження або відміна податків на споживання;

— (у виробництві) контроль цін виробників, зниження податків та субсидування виробництва та його засобів;

— (у торгівлі) заборона на експорт засобів виробництва, квотування або контроль експорту, підвищення податків на експорт і стимулювання імпорту тощо.

Також основними шляхами укріплення продовольчої безпеки, в умовах глобалізації, безпосередньо є реформування сільського господарства, яке дасть змогу суттєво збільшити обсяги виробництва продукції; фермери матимуть можливість отримати додаткові землі; відбудеться збільшення рівня самозабезпеченості продуктами харчування. Тому для забезпечення продовольчої безпеки необхідно: створити умови для підвищення рентабельності АПВ, раціонально використовувати всі види ресурсів, нарощувати власне виробництво, створити центри тестування якості продуктів, вдосконалити державні стандарти та створити національну інноваційну систему.

Підвищення продовольчої безпеки не можливе без кооперації та інтеграції. Однією із ефективних їх форм є вертикально інтегровані структури (агрофірми, агрокомбінати, об'єднання, господарські товариства та ін.). Багатогалузевий та вузькоспеціалізований напрямок таких господарств забезпечує раціональне використання ресурсів, сприяє зростанню обсягів виробництва та реалізації продукції. Їх перевагами є побудова в рамках єдиного технологічного, економічного та організаційного комплексу, за участю сільськогосподарських, переробних, обслуговуючих та торгових підрозділів.

Отже, лише проведення комплексних заходів сприятиме зниженню рівня негативних наслідків світової економічної кризи та надасть змогу суттєво посилити продовольчу безпеку держави, адже вона є невід'ємною складовою її економічної безпеки та запорукою збереження суверенітету.

Науковий керівник – ст. викладач Грідін О.В.

ЗНАЧЕННЯ І ЕФЕКТИВНОСТЬ ВИРОБНИЦТВА КАРТОПЛІ

**Цюра І.О., аспірант,
Львівський національний аграрний університет**

Картоплярство – велика галузь сільськогосподарського виробництва, яка має важливе народногосподарське значення. У продовольчому балансі культура посідає друге місце після хліба, тому в народі її називають другим хлібом.

Вміст сухих речовин у картоплі становить 25 %, з яких 16 — 20 % припадає на крохмаль. З 1 га посівної площі культура забезпечує у 2,5 - 3 рази більший вихід сухих речовин, ніж пшениця, жито, ячмінь чи овес. Продукти переробки культури використовують у різних галузях промисловості і найбільше в харчовій, хімічній, текстильній, шкіряній та лакофарбовій. У поєднанні з іншими кормами картоплю широко використовують для годівлі практично всіх видів худоби і птиці. Вона - добрий попередник для багатьох сільськогосподарських культур, особливо зернових. Приріст урожаю зернових, які висівають після картоплі, становить 2 - 3 ц/га, що є результатом після дії внесених під картоплю органічних та мінеральних добрив.

За обсягом споживання та географічною поширеністю ця культура займає одне з провідних місць в Україні. За нормами харчування, залежно від зони, в середньому людині потрібно 110 - 120 кг картоплі в рік. В Україні її споживання складає 133 - 116 кг на душу населення.

Крім того, продукція картоплярства значною мірою використовується як фураж, а також як технічна сировина для виробництва крохмалю, спирту тощо. Виходячи з історичних, природно-кліматичних та економічних умов, формування ринку картоплі має специфічні особливості. Вони зумовлюються рядом факторів, зокрема ступенем розвитку матеріально-технічної бази і науково-технічного прогресу в галузі, організацією селекційно-насінницької роботи, а також розвитком переробної промисловості.

Картоплю в Україні вирощують усюди, але її розміщення на території України характеризується значною нерівномірністю. Найбільша питома вага її в структурі посівних площ на Поліссі, де вона займає 16— 20 %. Природні умови цієї зони найсприятливіші для розвитку картоплярства. Велика кількість картоплі звідси вивозиться в промислові центри Донецько-Придніпровського

економічного району.

При середній урожайності в Україні - 105 ц/га у Житомирській та Чернігівській областях одержано по 148 ц/га, а в Дніпропетровській, Донецькій — по 40 ц/га. В основному цим і пояснюються перевезення картоплі на значні відстані.

Значні площі картоплі розміщені в лісостеповій зоні, де питома вага її в структурі посівних площ становить близько 8 %. Тут картоплю в основному використовують для харчування населення та годівлі сільськогосподарських тварин, а незначну частину - як сировину для переробної промисловості. У степовій зоні питома вага картоплі в структурі посівних площ становить лише 1,5 %. Тут її виробництво не задовольняє навіть потреби місцевого населення, особливо міського, тому велика кількість бульб завозиться з Полісся.

На Львівщині, при потребі населення області - 313,7 тис. тонн картоплі, у 2010 році зібрано 1378,9 тис. тонн. Посівна площа культури становила 95,1 тис. га, в тому числі у сільськогосподарських підприємствах - 2,3 тис.га, господарствах населення - 92,8 тис. га. Основними виробниками картоплі в області є Кам'янка-Бузький, Сокальський, Жовківський та Яворівський райони. Урожайність по області становить 139 ц/га, у кількох районах області урожайність картоплі перевищує 170 ц/га: Бродівському, Кам'янка-Бузькому та Сокальському районам. У структурі посівних площ Львівщини на картоплю припадає 16,9 %.

Останніми роками у виробництві картоплі зростала роль приватного сектора, частка якого у 2010р. становила 99,2%. У 2010 р. в особистих селянських господарства накопали на 9,6 тис. тон більше картоплі, ніж у 2008 р. і на 33% більше ніж у 1990 р. На загальне збільшення валового збору картоплі вплинуло зростання урожайності з 143 ц/га (2010 р.) до 148 ц/га (2008 р.). Найвища середня урожайність картоплі в розрізі районів у 2010 р. була у особистих селянських господарствах таких районів: Кам'янка-Бузькому – 172 ц/га, Радехівському – 170 ц/га, а найнижча в районах: Сокальському та Турківському – 94 ц/га.

Якщо аналізувати виробництво продукції в середньому на одне господарство області, то бачимо, що впродовж останніх років даний показник має тенденцію до збільшення (рис.1.).



Рис. 1. Темпи зміни валового виробництва картоплі у Львівській області порівняно з 1990 р.,%

Взагалі, у вирощуванні картоплі спостерігаються такі закономірності: значні площі технічних сортів зосереджені в районах розміщення спиртової та крохмале-патокової промисловості, продовольчої - навколо великих міст і промислових центрів, кормової картоплі - переважно в районах розвинутого тваринництва, особливо свинарства. Виробництво картоплі концентрується у приміських зонах з метою кращого постачання міст та промислових центрів і скорочення витрат на її доставку споживачам. Така територія, як правило, знаходиться в межах відповідної області, але для Києва, Харкова та інших великих міст вона може бути розширена за рахунок інших областей.

У перспективі виробництво і заготівля картоплі повинні збільшуватися на основі переходу на інтенсивні технології вирощування, поліпшення якості бульб, а також скорочення втрат продукції при перевезенні з поля до споживача. При цьому попит населення на картоплю передбачається задовольняти в основному за рахунок вирощування її в районах споживання.

Література.

1. Мацибора В.І. Економіка сільського господарства: підручник / В.І. Мацибора. - К.: Вища освіта, 2004.-415с.
- 2.Онищенко О., Юрчишин В. Про підприємницькі форми господарювання в аграрній сфері / О.Онищенко, В. Юрчишин // Економіка України. – 2002.- №4.- С. 50-60.
- 3.Організація виробництва в сільськогосподарських підприємствах. За ред. Соловйова М.Ф. Київ “Урожай” 2002 р. 208 с.
- 4.Проблеми економіки агропромислового комплексу і формування його кадрового потенціалу: кол. монографія. - К.: ІАЕ УААН, – 2002. - 732

Науковий керівник – к.е.н., доцент Андрушко М.І.

ІНВЕСТУВАННЯ В АГРОПРОМИСЛОВЕ ВИРОБНИЦТВО

**Борисова В.А., д.е.н., професор,
Сумський національний аграрний університет**

Державною цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року передбачено значно збільшити виробництво продуктів землеробства та тваринництва з метою кращого задоволення зростаючих потреб населення в продуктах харчування, а промисловості – у сільськогосподарській сировині. Важливими напрямками вирішення цього завдання є інтенсифікація інвестиційної діяльності, істотне збільшення обсягу інвестицій, консолідація всіх джерел інвестування, за рахунок чого можлива модернізація виробництва, впровадження нових екологічно-чистих технологій тощо.

Потреби в інвестиціях у виробничу аграрну сферу досить значні, тому важливо забезпечити мобілізацію всіх можливих інвестиційних ресурсів. У результаті аналізу існуючих джерел та методів фінансування інвестицій встановлено, що головним критерієм оптимізації співвідношення між власним, залученим та позичковим капіталом повинно бути забезпечення високої фінансової стійкості підприємств та максимізація суми прибутку від інвестиційної діяльності. Вибір методів фінансування інвестицій дозволяє розрахувати пропорції в структурі джерел інвестиційних ресурсів. Найпоширенішими, на нашу думку, є повне самофінансування, акціонування, кредитне фінансування, лізинг та змішане фінансування.

Важливим напрямом еколого-економічного інвестування є переробна галузь, що надасть можливість суттєво збільшити частку переробленої, екологічно чистої сільськогосподарської продукції в загальному обсязі її реалізації, скоротить витрати на її транспортування, зменшить кількісні та якісні збитки від перевезення і зберігання, розширить асортимент. Пріоритетне і цілеспрямоване створення нових, реконструкція і модернізація діючих підприємств переробної промисловості сприятиме прискоренню окупності капіталовкладень та інтенсифікації процесу концентрації капіталу. Адже, як свідчить практика, нестача сировини і продукції є наслідком недостатніх обсягів інвестицій у ресурсоемі технології, що й породжує нестабільність в агропромислових комплексах.

По мірі посилення контролю з боку урядових структур за землекористуванням та станом довкілля розвивається екологічне підприємництво – особлива, специфічна форма суспільно-корисної діяльності, сутність якої полягає у відтворенні ресурсного потенціалу АПК. Економічна доцільність екологічного підприємництва очевидна: це, перш за все, повернення “втрачених” для суспільства природних благ до сільськогосподарського ресурсного обігу, залучення раніше недоступних ресурсів.

Враховуючи світовий досвід економічного вирішення екологічних проблем сільського господарства, ми вважаємо, що стимулом для розвитку екологічного підприємництва в аграрній сфері України повинно стати екологічне інвестиційне податкове стимулювання – залучення інвестицій в екологічно чисті технології та обладнання за допомогою податкових методів.

При визначенні інвестиційної привабливості екологічно орієнтованих підприємств важливу роль грає оцінка економічної ефективності залучення інвестицій. Інтегрована оцінка соціального екологічного та економічного результату інвестиційної діяльності в АПК може бути розроблена за умови, що соціальні та екологічні результати, які виражені натуральними показниками, можна оцінити вартісними. Однак специфічні особливості сільськогосподарського виробництва ускладнюють соціальну, економічну та економічну оцінку ефективності інвестицій в АПК. До найважливіших з них слід віднести нерівномірність використання техніки в часі, структурні зміни ґрунту (водно-повітряний режим, протиерозійна стійкість, розвиток мікрофлори та зоофауни), вплив ряду біологічних факторів, насамперед, хімічний склад повітря в тваринницьких приміщеннях, що супроводжується підвищенням вмістом забруднюючих речовин (аміаку, сірчаного водню, вуглекислого газу) та ін. Соціальні результати в аграрному виробництві іноді мають свій прояв не відразу, а через лаг. Крім того, вони формуються опосередковано, через рослинний та тваринний світ. Спочатку впливу піддається оточуюче середовище повітря, ґрунт, вода, які, у свою чергу, в зміненому вигляді діють на рослинний та тваринний світ, а останні – на людину через продукти споживання. Прояв соціально-еколого-економічних результатів інвестиційної діяльності в аграрній сфері за критеріями оцінки відображено на рис. 1.



Рис. 1. Класифікація критеріїв оцінки соціально-еколого-економічної результативності інвестиційної діяльності в аграрній сфері

Наведена класифікація дозволяє оцінити комплекс соціально-еколого-економічних результативності інвестиційної діяльності в АПК, тобто існує реальна можливість встановлення ступеня впливу кожного критерію на ефективність інвестицій. Пропонується визначати абсолютну економічну ефективності інвестицій за формулою:

$$E_T = \frac{\sum_{t=1}^T (P_t - P_{int} + A_{int} - R_{int} - (M_{int} - M_0) + (W_{int} - W_0) + (OE_{int} - ONE_{int}) / (1 + r)^t) - P_0 - A_0 - R_0}{\sum_{t=1}^T (1 + r)^t},$$

де E_T – абсолютна економічна ефективність інвестицій в ресурсний потенціал;

P_t – прибуток отриманий в t -му році;

A_{int} – амортизаційні відрахування в періоді t ;

R_{int} – фіксовані рентні платежі, які виникли в результаті здійснення проекту в період t ;

M_{int} – плата за використання сировинної бази за період t ;

W_{int} – розмір фонду заробітної плати за рік t ;

OE_{int} – інші позитивні соціальні ефекти, у вартісному виразі за період t ;

ONE_{int} – інші негативні соціальні ефекти, у вартісному виразі за період t ;

P_0 – прибуток отриманий до інвестування (за попередній рік);

- A_0 – амортизаційні відрахування до інвестування (за попередній рік),
 R_0 – фіксовані рентні платежі до інвестування (за попередній рік);
 M_0 – плата за використання сировинної бази до інвестування (за попередній рік);
 W_0 – розмір фонду заробітної плати до інвестування (за попередній рік);
 I_t – вартість інвестованих засобів t -ому році;
 r – ставка дисконту;
 t – строк виконання проекту.

Оптимальним варіантом інвестування агропромислового виробництва буде такий проект, який є економічно ефективним та відповідає вимогам критеріїв оцінки соціально-еколого-економічної ефективності.

Література.

1. Данилишин Б.М. Інвестиційна політика в Україні / Б.М. Данилишин, М.Х. Корецький, О.І. Дацій. – Донецьк: Юго-Восток, Лтд, 2006. – 292 с.
2. Дем'яненко М.Я., Гудзь О.Є., Стецюк П.А. Оцінка кредитоспроможності агроформувань: монографія / М.Я. Дем'яненко, О.Є. Гудзь, П.А. Стецюк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 300 с.
3. Кісіль М.І. Розвиток наукових досліджень з інвестиційних проблем в аграрному секторі економіки / М.І. Кісіль. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія “Фінанси і кредит”. – 2006, №1. – С.139-146.

РОЗВИТОК СТРАХУВАННЯ ВРОЖАЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

**Тарельник Н.В., аспірант,
Сумський національний аграрний університет**

З кожним роком державна допомога сільгоспвиробникам в Україні стає все менш відчутною. Одним з ефективних засобів захисту від ризиків, яких господарство не в змозі уникнути, але негативні наслідки яких він бажає пом'якшити, є страхування. Однак сільгоспвиробники відносяться з недовірою до страховиків.

Причинами цього є нерозвиненість страхового ринку в Україні, яка проявляється у фінансовій слабкості страхових компаній, низькому рівні використовуваних ними страхових технологій, недостатньої співпраці з сільськогосподарськими підприємствами.

Проблемою державного регулювання ринку страхування займаються такі вчені, як В.А. Борисова, В.Я. Плиса, В.О. Безутла, І.І. Постіл та А.П. Шаповал.

У 2002 році уряд зробив спробу запровадити програму компенсації страхових внесків під час страхування врожаю сільськогосподарських культур. Було видано Постанову Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування врожаю сільськогосподарських культур». Передбачалося, що сільськогосподарські виробники, під час страхування врожаю зернових культур та цукрових буряків від встановленого переліку ризиків, отримають з бюджету компенсацію п'ятдесят відсотків страхових платежів. Реалізація конкретних видів державної допомоги сільгоспвиробникам залежить від обсягу коштів, який кожного року затверджується законом про бюджет на відповідний рік [1].

Гутко Л.М. підкреслює, що компанії, які займаються страхуванням сільськогосподарських ризиків, пропонують своїм клієнтам програми страхового захисту, які за багатьма параметрами не влаштовують страхувальників. Основну проблему складає висока вартість страхових послуг. Лише за умови реальної державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції можна досягти рівноваги між попитом і пропозицією на страховому ринку [2, с. 2].

Тому актуальним є дослідження особливостей страхування сільськогосподарських культур на випадок їх загибелі та необхідності відновлення програми компенсації страхових внесків під час страхування врожаю сільськогосподарських культур.

Досвід розвинених країн показав, що підтримка сільгоспвиробників має стати необхідним елементом державної політики стосовно сільськогосподарської галузі. Канада має довгу історію такої підтримки та постійно вдосконалює свої програми, аби відповідати вимогам часу та новим потребам фермерів. Сільське господарство визнане в Канаді стратегічно важливою галуззю та є фактором соціальної стабільності, оскільки забезпечує населення продуктами харчування, сприяє збереженню природного навколишнього середовища та ефективному використанню природних ресурсів. Державна підтримка, на думку уряду, є

найшвидшим способом сприяти розвитку галузі, яка має стратегічне значення для економіки країни. Крім того, державна підтримка запобігає різким коливанням доходів фермерів, і в такий спосіб додає стабільності економіці загалом та внутрішньому фінансовому ринку зокрема.

У США програми страхування фермерів від багатьох ризиків передбачають компенсацію державою частини страхового внеску. Рівень компенсації залежить від типу програми та обраного фермером рівня покриття щодо урожаю та майбутньої ціни.

На думку В. Якубович, обмеженість бюджетних коштів, які Україна може сьогодні виділити на підтримку сільськогосподарських виробників, не є підставою для того, аби відмовлятися від розробки таких програм. Адже головна проблема полягає не у відсутності коштів, а у відсутності механізмів для їх ефективного використання. Розуміння основних принципів, на яких побудована система державної підтримки сільгоспвиробників в інших країнах, дозволить здійснити великий обсяг підготовчих заходів, які мають передувати запровадженню таких програм. Зокрема, йдеться про вдосконалення розподілу повноважень та процедур прийняття рішень на державному рівні, контролю за виконанням рішень та використанням коштів, вдосконалення методів ведення фінансової звітності підприємств, підтримки реєстру заставного майна [3].

Головна мета страхування сільськогосподарських ризиків – частково чи повністю компенсувати фермеру втрату врожаю, що відбулася через несприятливі природні явища, такі як посуха, град ураган тощо. Іншою метою страхування є покращення фінансового становища сільськогосподарського виробника з точки зору його кредитоспроможності.

У Сумській області до 2008 року спостерігається стрімкий зріст кількості підприємств, які брали участь у страхуванні. Стимулом цьому було сплачення страхових субсидій з державного бюджету. Сільгоспвиробник у будь-якому випадку отримував 40-50% сплаченої страхової премії. Це було достатнім стимулом для страхування.

З 2009 року кошти Державним бюджетом України не передбачаються. Внаслідок цього зменшилась кількість підприємств, які застрахували сільськогосподарські культури. Проте це не мало суттєвого впливу на загальну прибутковість страхових компаній, оскільки страхові премії зі страхування сільськогосподарських ризиків в загальній структурі страхового портфеля займають біля 0,5%.

Основними культурами, які страхують сільгоспвиробник є гречка, кукурудза, соняшник, озима пшениця, озимий ріпак Їх виробництво стрімко зростало до 2009 року. Одним із факторів, які негативно впливають на загальну результативність виробництва культур щонайчастіше страхують, стало припинення відшкодування зі страхових виплат з боку держави.

Внаслідок цього при настанні страхового випадку сільгоспвиробники втратили можливість відновлювати втрачені посіви.

Нині сільгоспвиробники не сподіваються на допомогу з боку держави. З метою подолання різноманітних проблем, які виникають у сільському господарстві, у Сумській області створена перша в Україні Асоціація сільгоспвиробників.

Дослідження показало, що відсутність страхування у сільському господарстві є більш негативним явищем безпосередньо для сільгоспвиробників. Тому існує необхідність їх підтримки з боку держави, зокрема надання страхової субсидії сільгоспвиробникам зі страхування ймовірних ризиків.

Література.

1. Якубович В. «Законодавче регулювання в галузі страхування сільськогосподарських ризиків в Україні – основні аспекти та потреби у реформуванні», Проект «Розвиток агробізнесу в Україні». – [Електронний ресурс]- http://www.agroinsurance.com/files//acts_ua.pdf. (дата звертання 04.04.2011).

2. Гутко Л.М. Державне регулювання страхування сільськогосподарської продукції в Україні. Білоцерківський державний аграрний університет. Аграрний інформаційний науково-виробничий журнал, №11-12,2008,с.43-45, [Електронний ресурс] – http://www.nbuu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Agroin/2008_11_12.pdf. (дата звертання 04.04.2011).

3. Якубович В., Проект «Розвиток агробізнесу в Україні», Міжнародної фінансової корпорації. – [Електронний ресурс]- <http://www.agroinsurance.com/ru/>. (дата звертання 04.04.2011).

4. Олехнович Л.І. Статистичний щорічник Сумської області за 2009 рік / Л.І. Олехнович. – Суми: Сумська обласна друкарня, 2010. – 670 с.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ. УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

КОВТУН Ю.І. Методологія оцінки господарств за рівнями технологій і ресурсозабезпечення..... 6

СИЧЕНКО В.В., СИЧЕНКО О.О. Напрямки державної політики у сфері забезпечення підвищення рівня доходів сільських домогосподарств 10

БАБКО Н.М. Безробіття як прояв економічної нестабільності 13

БАТЮК А.А., ШИБАЕВА Н.В. Государственное управление экономикой в условиях нестабильности 16

БЕРЕЗІВСЬКА О.Й. Роль якості продукції у підвищенні її конкурентоспроможності 18

БЕРЕЗІВСЬКА О.Я. Форми господарювання та ефективність їх господарської діяльності..... 21

БЕРЕЗІВСЬКИЙ З.П. Особливості ризику та невизначеності як чинників формування виробничих витрат галузі скотарства..... 24

БЕРЕЗІВСЬКИЙ Я.П. Розвиток аграрного бізнесу на корпоративних засадах..... 27

БУРАЧЕК В.Р., ДОЛГА А.В. Іноземні інвестиції в економіку України – проблеми та шляхи їх подолання..... 30

ГОНЧАРЕНКО Н.Г., НАУМЕНКО М.О., НЕСТЕРЕНКО О.М. Поглиблення спеціалізації виробництва - один з факторів зростання продуктивності праці логістів..... 37

ДЬОМІНА М. В. Державне регулювання конкурентоспроможності трудового потенціалу регіону 40

ІВАНОВА Т.А. Індикативне планування в системі державного регулювання економіки..... 43

КИШКА Е.В. Проблемні питання сучасної української економіки 46

КРАМАРЕНКО К.М. Сучасні тенденції інвестиційних процесів в економіці Харківської області.....	48
ЛЯШЕНКО Ю.О. Стратегічні пріоритети соціального та економічного розвитку України	51
МАЙДАНЕВИЧ П.Н. Диагностика инвестиционных рисков предприятий аграрного сектора	53
МОРОЗ С.Г. Сучасні підходи до визначення поняття конкурентоспроможності	55
НАГОРНЮК О.П. Місце форм власності і організаційно-правових форм господарювання в системі формування виробничих витрат.....	58
ОЛІЙНИК О.В. Проблеми визначення оптимальної структури капіталу підприємства в сучасних умовах.....	62
ПАНЧЕНКО Ю.В. Проблеми та перспективи інституційної трансформації міжнародної валютної системи.....	65
ПЕРЕСЕДОВ К. Альтернативний підхід до фіскальної політики на різних горизонтах планування	70
СКОПЕНКО Н.С. Основні функції інтеграції	74
ТУВАРЧИЄВА Г.А. Условия и тенденции развития овцеводства в сельскохозяйственных предприятиях Крыма	77
ШИБАЕВА Н.В., БАТЮК Л.А. Особенности эффективной экономической политики в различных моделях экономического развития.....	82
ШКАТУЛА В. П. Механізми функціонування регіонального АПК, ціновий аспект	85
ШКУРЕНКО О.В. Целевые комплексные программы в управлении экономикой региона.....	89
ШУВАЛОВ В.І. Проблеми економічної безпеки в Україні	91

**СЕКЦІЯ. ФІНАНСОВА СИСТЕМА ТА ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЧИХ ТА КОМЕРЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В
ЕКОНОМІЦІ**

БАГРІЙ К.А. Удосконалення внутрішньогосподарського аналізу матеріальних запасів на виробничих підприємствах.....	95
БІЛЕЦЬКА К.Ю. Роль бюджетування в діяльності підприємства	97
БОЧАРОВА Н.А. Формування етапів фінансової політики підприємства	100
БУРАКА Б.В. Механізм ціноутворення в банках при обслуговуванні агроформувань.....	103
ВАСИЛЬЄВА О.В. Проблеми налогообложення діяльності суб'єктів малого бізнесу	107
ВОРОНКОВА А.А., ВОРОНКОВА А.В. Проблеми кредитування сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах.....	109
ГРИЩЕНКО І.А. Основні напрямки удосконалення організаційної складової бухгалтерського обліку.....	113
ДЕЦЮРА С.О. Економічна сутність категорії «дохід підприємства».....	116
ДУДКІНА А.Ю. Оцінка фінансової стійкості бюджету території	119
ЄРМАК Д.К. Облік і аудит довгострокових біологічних активів	123
ЄРМАКОВА М.В. Проблемні питання обліку розрахунків з підзвітними особами.....	126
ІБРАГІМОВ Т. Методи зменшення дебіторської заборгованості	129
ІБРАГІМОВ Т. Удосконалення управління дебіторською заборгованістю	131
КАЛАШНІКОВА Т.В. Аналіз ефективності державної підтримки сільськогосподарських підприємств Харківської області	134

КАЛАШНИКОВ О.М. Міжнародний досвід страхування у сільському господарстві	137
КІДАНОВА Н.Б. Контроль за управлінням земельними ресурсами держави	141
КОНОВАЛ О.І. Оцінка економічної ефективності використання основного капіталу та інвестиційного проекту в свинарстві.....	147
КРАВЧУК С.В. Державна підтримка сільського господарства у європейських країнах.....	151
КУЦ О.В. Розвиток обліку та аудиту розрахунків за виплатами працівників в системі інформаційних технологій	156
ЛУКИН В.А., МАЛЯРЕВСКИЙ Ю.Д. Система бухгалтерського учета в Україні.....	160
МАКСИМЕНКО Т.С. Актуальні питання обліку розрахунків з покупцями і замовниками.....	165
МЕРКУЛОВ М.В. Проблеми аудиту в банківських установах у період кризи та шляхи їх подолання	168
НУЖНА А.В. Вплив податкового регулювання на сферу оподаткування банківських установ	170
СИСЕНКО Р.М. Економічна ефективність виробництва та її значення в ринкових умовах.....	174
ТОМНЮК Т. А., СВИДЕРСЬКИЙ Я.Т. Фіскальна роль оподаткування доходів фізичних осіб і напрями її зміцнення	177
ТРЕТЯК В.О. Проблеми електронного документообігу та шляхи їх усунення.....	181
ТРОЦ Н.М. Економічна сутність та джерела фінансування активів підприємств.....	184
ШУБЕНКО А.М. Шляхи підвищення фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства	187

СЕКЦІЯ. ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

<i>МАРЕНИЧ Т.Г.</i> Вимоги до формування засобів виробництва у сільськогосподарських підприємствах	191
<i>АНИН В. А.</i> Загрози у сфері зовнішньоекономічної безпеки держави.....	192
<i>АНТОНЮК Р.Р.</i> Проблеми реалізації сільськогосподарської продукції в контексті забезпечення продовольчої безпеки.....	196
<i>БОГДАНОВИЧ О.А.</i> Продовольча безпека на регіональному рівні.....	199
<i>БУРА Н.В.</i> Вплив кормів на якість молока	202
<i>ВОЛЬВАЧ О.О.</i> Сьогодення українського села та перспективи його розвитку в майбутньому	204
<i>ДАНЕЦЬ Ю.М.</i> Виробництво зерна в умовах забезпечення продовольчої безпеки країни	208
<i>ДОЛБИНА І.Ю.</i> Державна підтримка села.....	210
<i>КИСЬ А.В.</i> Ситуація с ГМО в Україні	213
<i>ЛОГІНОВА К.С.</i> Порівняння методів визначення рівня тіньової економіки.....	215
<i>МИХАЛЮК А.М.</i> Ефективність виробництва зернових та особливості її державного регулювання.....	218
<i>ПАНОВА Т.С.</i> Стан розвитку та виробництва озимої пшениці в Україні.....	220
<i>ПИЛИПЕНКО Т.В.</i> Деякі проблеми розвитку виробництва сої	223
<i>ПРОХВАТІЛОВА Є.В.</i> Удосконалення обліку витрат і продукції птахівництва в автоматизованій системі «ПЛАТА».....	226
<i>ХАРЧЕВНИКОВА А.С.</i> Забезпечення продовольчої безпеки держави.....	228
<i>ЦИМБАЛ Б.М.</i> Продовольча безпека України: стан, загрози та шляхи їх подолання.....	231
<i>ЦЮРА І.О.</i> Значення і ефективність виробництва картоплі	234
<i>БОРИСОВА В.А.</i> Інвестування в агропромислове виробництво	237
<i>ТАРЕЛЬНИК Н.В.</i> Розвиток страхування врожаю сільськогосподарської продукції	240

*Видання здійснено на кошти
Харківського міського
благодійного фонду
«Інженерні кадри села»*

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ

II ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
ІНТЕРНЕТ – КОНФЕРЕНЦІЯ

«РИНКОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ: СТАН,
ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ»

ТОМ 2

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Відповідальний за випуск *Г.Є. Мазнев*

Редактори *В.Я. Амбросов, В.М. Онегіна*

Підписано до друку 08.06.2011.
Формат 60 x 84 1/16. Папір офсетний.
Гарнітура Garamond. Офсетний друк.
Умовн. друк. арк. – 15,2. Тираж – 300 прим.

Видавництво «Міськдрук»
КП «Міська друкарня», 61002, вул. Артема, 44.
Свідоцтво про державну реєстрацію
Серія ДК № 3613 від 29.10.2009 р.